

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Dette som jeg har valgt at kalde: **Tips om alt - i hus og have**, er skrevet af (mig) Holger Pedersen, Marbækvej 11 A, 3600 Frederikssund, og lagt på min hjemmeside: www.holger3600.dk

Jeg gjorde det oprindeligt, fordi det så via min computers tekstprogrammets søgefunktion, var langt lettere at finde diverse oplysninger, end at søge i diverse bøger. Hvis du kopierer hele teksten, og gemmer den på din PC, så kan du altid søge efter hvad som helst, ved at bruge søgefunktionen (Rediger / søg & erstat) på tekstbehandlingsprogrammet på din pc, så finder den det man søger, med det samme.!

HUSK: Planter der blomstrer, gør det ikke for vores skyld, men for at arten kan overleve. Når en plante blomstrer, kan det godt være fordi den ikke har det så godt, men bruger de sidste kræfter på blomstringen (som overlevelses"adfærd"), så arten overlever.

Abernes skræk: se Araucaria.

Abies (Ædelgran): (Nordmannsgran) Forskellen på **Abies**(Ædelgran) og **Picea**(Gran, bl.a. rødgran) er den måde nålene er fæstet på grenene på. Grannåle bliver 5 - 7 år gamle før de falder af.

Koglerne står også altid opret på ædelgran. Juletræet bliver pænere på mager jord.

Det nordlige Tyrkiet - Kaukasus er hjemstedet for nordmannsgran.

A. Nobilis (Oregon) bruges mest til pyntegrøn.

Picea abies er rødgran, og nok det bedste træ til juletræ, hvis det ikke er høstet for tidligt. Rødgran hører til i vores klimazone, og derfor mere modstandsdygtig mod div. sygdomme.

Actinidia: (Slyngende, løvfældende planter fra Østasien)

Kiwi (*A. chinensis*), **Stikkelsbærkiwi** (*A. arguta* er selvbestøvende),

og **Kamæleonbusk** (*A. kolomikta*).

Kiwi (*A. chinensis*) er enten hun eller hanplante, så man skal have mindst 1 han og 1 hunplante for at få frugt. Blomsten er hvid & duftende, 5 cm. i diameter.

Der er 2 slags skud: Gennemgående skud, hvorpå de 10-15 cm. lange frugtbærende sideskud kommer på.

Beskær således: Behold 1-3 gennemgående skud, i bladhjørnerne kommer de frugtbærende sideskud næste år, og de små sideskud må ikke skæres af, for de blomstrer flere år. Der kan gå 4-5 år før der kommer blomster som kan bestøves med en pensel. Det gennemgående skud må godt beskæres kraftigt fordi den gror hurtigt, ca. 10 cm. pr. dag på hvert hovedskud, så man er nødt til at beskære den kraftigt, fordi den ellers bliver meget voldsom.

Beskæres kun om sommeren, ellers kan de bløde kraftigt.

Kamæleonbusk vokser hurtigt, der findes både hun- og han-planter, og det er han-planterne der har pæneste løv. Det er karakteristisk for kamæleonbusk, at bladene skifter farve alt efter årstiden, bladfarven er stærkest på en lys og varm vokseplads.

Acer (Løn): Flerstammede: **Vinløn** (*A. circinatum*): 4-5 m., **Ildløn** (*A. ginnala*): 5-6 m.,

(evt. opstammet til 1½-2m) begge har smukt efterårs løv, og kan gro i alt slags jord.

Rød løn (*A. rubrum* 'asru' Dafo) bliver 5-6 m..

Viftebladet løn (*A. japonicum*), japanske løn er mere sart.

Spidsløn (*A. platanoides*): Spidsløn er god i stedet for de elmetræer der er døde af elmesygen, spidsløn bliver 20-30 m. højt, og plantes med ca. 5 m. afstand.

Acer kan få svamp i stammerne, så hele træet går ud, så man bør kun plante de sorter der er stærke nok, og det er de bedste med Dafo mærket.

A. campestre (Navr): (mest brugt som hæk) Ahorngalmiden kan angribe hækken, og de sidder inde i deres galler, så man kan ikke sprøjte mod dem, men når bladene falder af, sidder galmiden stadig inde i

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

bladet, så da kan man rive alle blade sammen (før galmiden går ned i jorden og forpubber sig) og brænde dem. Navrhækken kan evt. forynges ved nedklipning, som ikke må gå for langt ned.

Japansk Løn vokser langsomt, og kan angribes af svamp så enkelte grene pludselig visner. Alt vissent skal skæres af, så svampen ikke breder sig og vokser ind i selve det friske træ, skær lidt mere af end det visne, altså godt og vel ind til sundt ved, så kan træet skyde nye friske grene.

Se også under **Japansk Løn**

Adonis vernalis:

(Vernalis = forårsblomst) 25 cm. høj. Visner helt ned efter blomstring, så sæt 1 pind ved planten så den ikke bliver såret ved gravning. Kan ikke tåle vand om vinteren, så den skal stå i en let jord i et forhøjet (alpint) bed.

Aflægger: se **Hul i træet.**

Agave: Agaver overvintres frostfrit, og helst lyst (men det er ikke strengt nødvendigt). Vandes sparsomt uden gødning om vinteren, gødning i vandingsvandet om sommeren.

Der findes firma'er, der modtager planter til overvintring

Agapanthus: Skærmlilje er hjemmehørende i Sydafrika. Slut d. 1. okt. med at vande planten, så den visner ned. Ompottes i hvileperioden. Deles med en skarp spade, fordi de tykke rødder er filtret sammen, så de ikke er til at skille ad. Derefter overvintres den absolut frostfrit, og sættes først frem igen når faren for frost er forbi. Blomsterne dannes året før, så giv den lidt gødning jævnlige.

De trekantede kapsler, der dannes dér hvor hver blomst sad, er frøkapsler med spiredygtige frø i, hvis man lader dem sidde til de er blevet så tørre, så kan man pille de små frø ud, ved at "nuldre" frøkapslen. De så's med det samme, i "Så & Priklejord" (der har et meget lavt gødningsindhold, så de små frø kan spire, det gør de helst ikke hvis gødningsindholdet er for stort!), de små planter prikles ud med nogle stykker i hver potte (i alm. pottejord), når de er store nok til at man kan "håndtere dem".

Agurker: Futura og Cordoba: Er de bedste, og modstandsdygtig mod skimmelsvampe.

Der er kommet en ny slags agurk, den hedder: **Solagurk**, og er til drivhus. Den har pære-facon og -størrelse med forskellig udviklingstrin (med forsk. smag), der alle kan spises.

Agurkeplanter får i midten af august spindemidehunner, der kan gå i dvale og komme op til næste år, så rovmider er nødvendige, hvis man ikke næste år vil have et kraftig angreb af spindemider.

Hvis agurkerne får små tørre frugter, er der noget man ikke har taget højde for,

og der er **4 væsentlige ting:**

1. De må ikke tørre ud.
2. Ikke vandes med koldt vand.
3. Der må ikke være 1 (glemt) stor frugt der ligger og ta'r al' næringen.
4. De kan ikke så godt tåle vejrskift fra varmt - koldt vejr.

Agurker bliver bløde efter 7-8 timer, hvis de ikke opbevares i plastposer efter plukning / høst.

Ved rodhalsen skal der være tørt, ellers kan der opstå svampesygdomme.

Man kan godt bøje stilken ned og komme jord over den, så slår den rod på det nye sted.

Hvis agurk "frugten" ser lidt anderledes ud (f.eks. lidt tornet), kan det f.eks. være fordi den er blevet bestøvet fra asier eller drueagurker der dyrkes ude i haven. Hvis den er bestøvet er der kerner indeni "frugten", ellers er det på grund af for svingende temperaturer (især om natten).

Agurkeplanter renses for gamle blade og små "tørre" dårligt udviklede frugter hele sommeren igennem.

Man bestemmer selv hvordan man vil "beskære" planten, de bør ikke "beskæres" efter et bestemt

mønster, men efter hvor meget plads man har. I bøger står, at man nipper sideskud af efter 2 blade, det er beregnet på de store gartnerier, i vores drivhuse kan vi nippe sideskud som vi syntes. Vi kan også høste

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

de agurker der kommer på stammen, det er også "forbudt" ifølge bøgerne. Altså, nyd agurkerne hvor de kommer frem.

Efter d. 1/7 sørger man for at vinduerne ikke kan lukke helt om natten, så kommer der ikke så let kondensdryp på planterne (fra drivhusglasset), for det kan nemt udvikle meldug på bladene.

Hvis drueagurkerne bliver gule og ikke vil udvikles færdigt, så er det fordi de ikke er blevet bestøvet evt. på grund af en kølig periode i blomstringstiden hvor bierne ikke har ville flyve ud.

Ahorn: Ahorn beskæres bedst i vækstperioden, altså når det har blade.

Se også **Japansk Ahorn** & under **Acer**.

Akebia: A. quinata er en 5 bladet plante, der blomstrer i maj med brune blomster. Det er en hurtigvoksende slyngende busk, der trives bedst på en lun veldrænet plads f.eks. en terrassemur. Den dufter og er sund uden skadedyr. Unge planter bør vinterbeskyttes.

Aloe Vera: Aloe Vera plantes i ½ grus og ½ god jord. **Husk at** sukkulentstiklinger skal tørre i mindst 2 dage i snitstedet før de plantes / stikkes, ellers rådner de på grund af al den saft der kan løbe ud af planten.

Aloe formeres således: De øverste 3 cm. skal være i sand (saltfrit), ellers rådner den. Det er en ørkenplante, derfor vandes den meget lidt. **Ingen plastoverdækning!!**

Alpeviol: (Cyklamen) Indendørs alpeviol vil ikke stå varmt, men helst køligt. Den må kun vandes i underskålen, hvis der kommer vand på knolden kan den angribes af svamp.

Hvis der er frøstande, der ligner en nød med frøene i, kan de så's i marts-april på så og priklejord med lidt fint grus over, i 25 grader **i mørke**, frøene dækkes ikke.

Der skal holdes øje med dem, så der **først gives lys når de har spiret**.

Men det bedste er at sørge for at alle afblomstrede blomster fjernes nede ved knolden.

Udendørs alpevioler bør plantes i ren spagnum 3-5 cm. under jordoverfladen. Jorden de skal stå i skal være sur, så plantejorden skal være blandet godt op med spagnum.

'Cyklamen coum' er forårsblomstrende, og 'Cyklamen hederifolium' er efterårsblomstrende.

Alstroemeria: Inkalilje. Planten stammer fra Sydamerika (Chile og til Mexico), hvor der er fundet 50 arter. Man har beskrevet planten som lunefuld, idet den hos nogle haveejere gror til overflod, mens den er uvillig hos andre. Det er en prægtig staude, som kan dyrkes smukt i store særskilte grupper foran busketter og trægrupper. I staudebedet er den tilbøjelig til at løbe for meget rundt mellem de andre stauder.

Planterne bliver ca. 60-80 cm. høje. Blomsten sidder i en åben klase for enden af den oprette stængel.

Farven er oftest fra orange til gul med tragtformede blomster. Efter blomstring dannes de tunge frøkapsler, der spreder frøene ved at åbne sig med et smæld. Planten trives i en veldrænet helst muldrig jordbund. Plantens rodnet ligger i mindst 30 cm. dybde og har opsvulmede knoldagtige rødder, som let brækker i stykker. De trives i sol og halvskygge. Hvis frosten går ned under 30 cm. i jorden går det meget ud over planten. Formering sker ved frø, som sås hurtigst muligt efter modenhed. Planterne kan også deles efter blomstring ved at grave de dybtliggende rødder/knolde op (de ligner lidt efter geoginerødder - bare tyndere). Man bør være forberedt på, at de første år i etableringsfasen er planterne svage. Men hvis de gror, så gror de kraftigt, og bliver på stedet. Alstroemeria er en af de mest velegnede afskæringsstauder. De kan allerede og bedst skæres, når den første knop begynder udspring.

Altankasser: Altankasser tilplantes i maj - juni - juli. I altankassen ser man planterne tæt på, det skal man tænke på i valget af planterne.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Amaryllis (4 verdenshjørner) hedder nu **Hippeastrum** (Ridderstjerne), se **Hippeastrum** længere "nede".

Amerikansk olie: Se under **Olie plante (Ricinus)**.

Ananas-stikling, top med den øverste skive lægges til tørring ca. 2 dage, derefter sættes den i en 15 cm. potte, vandes i "tragten", jorden, der bør være næringsberiget spagnum blandet med grus, må ikke tørre for meget ud, men ingen plastpose over, for så rådner stiklingen. Hvis man kommer en hvid plastpose over, må man ikke vande stiklingen, før man kan se at planten har fået rødder.

Ananas formeres ved at toppen skæres af frugten incl. lidt frugtkød. Der kommer en frugt i toppen hvor blomsten kommer. Blomsten er egentlig frugten.

Anemone (alm. hvid skovanemone): Anemoner bliver rødlige i sur jord.

Anemone Japonica: Kan være sart, men nogle "kloner" klarer sig fint her i landet.

Animix: Animix stammer fra animalsk produktion, altså resten fra afrensede "rester" (fra slagterier, dyrlæger og evt. selvdøde dyr og andet), altså **Animalsk mix**. Gødningsværdien er tit meget lav, det er for det meste bedre med tørret ko- el. hestegødning i pilleform.

Appelsintræ: Overvintres ved ca. 10 grader, og pottes i alm. havemuld.

Araucaria (Abernes skræk): Abetræ trives bedst på et beskyttet sted med omhyggelig vinterdækning de første mange år, med beskyttelse mod udtørrende østenvind, og foretrækker en humusrig, kalkfri, veldrænet jord. Planten kan beskæres i vintertiden hvis det er nødvendigt, men beskæringen består af at skære helt glat ind til stammen. Formering kan lade sig gøre ved at kroge / bøje en gren ned til jorden, grenen såres med en kniv på undersiden, så dybt ind i grenen, at man har fjernet alle blade og er kommet helt ind til bart ved, derefter kommes jord over, til sidst lægges en sten over. 1 år efter bør der være rødder i jorden.

Den kan få kogler når træet er stort / gammelt nok. Koglerne kan måske blive modne i Danmark. Frøet skal sås straks, det tørrer hurtigt ud, så man kan ikke gemme til senere. Så i kasse med næringsberiget spagnum, derpå lægges frøet, ovenpå drysses 1 cm. grus, dæk med plast, derefter stilles kassen udenfor så frøet bliver udsat for skiftende klima, så spirer frøet.

Træet kan flyttes med klump i sept., hvis det ikke har stået på stedet mere end 10 år. Rodklumpen skal graves forsigtigt fri i en diam. på mindst 1 meter, derefter listes forsigtigt en kraftig sæk ind under klumpen, så roden ikke tager skade. Hullet planten skal stå i, skal være en lille smule mindre end klumpen, så den kommer til at stå urokkeligt fast, derefter sættes 3 stolperne omkring (som en trekant), planten tøjres til stolperne, planten vandes hele det følgende år, så den ikke tørrer ud. Omplantning gøres bedst med en gravemaskine. Bagefter passes den godt med vand hele det kommende år, så er der håb om at den klarer det.

Aristolochia macrophylla: Tobakspibeplante dyrkes i alm. jord. Det er en robust, stærkt voksende plante efter de første år (pottetekultiverede planter kan plantes hele året). Aflægning er den bedste formeringsmåde for amatører. Det er sjældent, at frøene modner her i Danmark.

Artiskok: Artiskok: **Serridslevgård** er den bedste og mest robuste i Danmark, også med hensyn til overlevelse om vinteren. Artiskok skal overdækkes med vissent løv i 20 - 25 cm. tykkelse, som holdes på plads med hønsenet, det kan tages af d. 1 april.

(Den kan nok ikke købes i planteskoler, men kun hos private.)

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Asier: Kræver meget gødning, hvis de skal give pæne frugter.

De planter der skal give store frugter, f.eks. asier og Courgetter (Squash) er jo planter hvor man bruger frugterne, når de har nået en passende størrelse. Den størrelse når de kun hvis blomsten er blevet bestøvet så der kommer kerner inde i frugten. Bestøvningen klares bedst ude i det fri hvor bier og lign. klarer det for os, så det er ikke en god ide at have sådanne planter i drivhuset. Frugten udvikler sig ikke rigtig fint før blomsten er blevet bestøvet, hvorefter frugten vokser sig stor.

Alle asie- agurk- Squash og lign. har både hun- og hanblomster. Det er kun hunblomsten der kan danne frugt, den har også en lille frugt lige bag ved blomsten. Hvis luften er for tør i blomstringsperioden danner de ikke frugt.

Gule pletter på bladene er svamp, det kan sprøjtes med et svampemiddel.

Ask: Ask beskæres i okt., hvis det er meget der skal af. I gamle dage brugte man det afskårne som foder til kvæget på gårdene.

Aske (fra brændeovn): Asken fra brændeovnen er gødningsrigt, men det indeholder ikke kvælstof, men alle de andre gødningsstoffer er det rigt på, bl.a. fosfor & kalium & en lang række mikronæringsstoffer. Det er bl.a. fint på komposten når den er lagt ud i haven, hvor der i forvejen er meget kvælstof. Der kan pr. år bruges ca. 5 kg. pr. 100 kvadratmeter. Træaske er meget basisk, så du kan undgå at tilføre perlekalk og lign..

Asparges: Flyttes aldrig!! Høst første gang efter 2-3 år. "Årslev 78" er den bedste grønne sort. Grønne asparges kan angribes af aspargesbillen (det er en lille flue), spul planten over med en vandbruser, og kom derefter et insektnet over, så kan de ikke komme til, og så uddør billen. Aspargesbillen skal udryddes enten med insektsæbe eller et pyrethrummiddel (som er en kontaktgift), ellers opformerer de, så der næste år er mange flere. Men pyrethrum er ikke giftigt for andre end insekter, det er oprindeligt udvundet af en rød margerit med gulerodsblade, den kaldes: Rosenkrave. Asparges klippes først ned, når toppen er visnet ned i okt.-nov. De gødes i marts-april. Alm. havejord på mindst 6½ pH. Grønne asparges plantes med 5 stk. pr. meter. ½ meter mellem rækkerne. 20 cm. længere nede i jorden end de har stået.

Asters: Asters og andre urteagtige planter kan angribes af div. svampe på bladene. Det ses som grå belægning eller røde prikker. Vand evt. med en atamonopløsning (se dette) eller klip alt af over jorden, og se om planten skyder friske blade.

Atamon mod svampeangreb: 1 dl. Atamon i 5 liter vand eller 1 kop i 10 liter vand, bruges til at vaske plantestængler med om vinteren, man kan også vande planterne med det, hvis man er bange for svampeangreb ved rodnettet.

Avnbøg-hækplanter (Se længere "nede" på disse sider under [Avnbøg](#)).

Avocado: (tropisk Amerika) Avocado (avokado) kræver høj temperatur, også i jorden, ellers gror den ikke godt nok. Overvintres i et 12-15 grader køligt, frostfrit rum, helst med meget lys. Klip den hvert år ned til ½ størrelse, fordi det i hjemlandet er et stort træ. Her i landet kommer der ikke frugter.

Kan beskæres, det kan blive et træ på ca. 5 m.

Hvis bladspidserne bliver sorte er det tegn på vandmangel eller for tør luft. Gror ved 25-30 grader om sommeren.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Aubergine: (natskyggefam.) Der er gule, hvide og sorte sorter i udlandet, men her i landet er de blåviolette sorter. De skal ikke bestøves, men natterne må ikke være for kolde. Black Prince er ikke så god som **Rima** der er den bedste sort til drivhus. Planter i 15 liters spand, for der kommer ofte angreb af alm. bladlus på planten, så den skal ud og bruses over. Frugterne plukkes som 10-15 cm. lange frugter, så smager de bedst, (evt. med fars i).

Azalea (Stue): Stueazalea har godt af at komme ud i haven om sommeren. Det bedste sted er et, hvor der ikke er direkte sol, i hvert fald midt på dagen. Men hvis planten ikke får lys nok, danner den ikke nye blomsterknopper. Pot den om i en lidt større potte i ren spagnum, sæt potteklumpen i vand før ompotningen, så rodklumpen er godt våd.

Azalea: Se længere "nede" på disse sider under **Rhododendron**.

Bambus den gule, (der findes også en såkaldt sort bambus)

Jeg har lavet en speciel side, se: **Bambus-01.sam**,

Den handler om alt, hvad jeg lavede (og hvornår), da vores gule bambus blomstrede.

I ca. 1970 blomstrede de første gule bambus i Europa, heraf er "Jumbo" den største sort.

Den 2. er "Hareskov". Den laveste er "Sambo".

Der findes mange bambusarter, der kan tåle det danske klima, men det er for det meste kun 2 arter vi dyrker.

Bambus der har blomstret: Rødderne forsvinder efter 6 år, hvis man ikke gør noget. Hvis man gøder med kalksalpeter, og lægger lidt kompost over, så går der kun 3 år, før de er rådnet væk, så man kan plante noget nyt. Men den visne top beskytter de små nye bambusplanter, der måske spirer frem af frø fra den gamle plante.

Banan: *Musa Acuminata* (dværgbanan) op til 2½ m., planten skal stå meget lyst (ved mindst 10-12 grader om vinteren), og den kræver fugtig jord og en del gødning. Gødes hele året. Den skal stå i drivhus eller havestue. Planten kan narres til at danne blomst, ved at stille den meget koldt i 14 dage, den må ikke få frost men temperaturen skal være under 2 grader, på den måde tror planten at den er ved at dø, og danner blomsterknop som overlevelseseadfærd (hvis man kan sige at planter har sådan noget).

DETTE SKAL MAN HUSKE.:

Planter blomstrer ikke for vores skyld, men for at arten skal overleve og mangfoldiggøres.

Når planten har båret 1 blomster- / frugtklase dør planten, men inden da har den sat en masse små sideskud, som kan bruges som nye planter.

Den skal have gødning forår til efterår (den er grådig), men ikke ret meget vand om vinteren. Når den får frugter, går al' næring til frugten og væksten på selve planten går i stå, de øvrige blomsterklaser går i "venteposition".

Bark: Hvis træet pludselig begynder at tabe barken i store plamager, er det et egern der har været på spil, for at æde vækstlaget. Om vinteren har de ikke ret meget at æde, og i vækstlaget er der alt det de skal have for at overleve. Men hvis det er for slemt, kan man oversprøjte stammen med vintercarbolineum eller Hjortetak olie (der også virker mod div. skadedyr), så gør egernet det ikke.

Barkflis: (Se på disse sider under Træflis)

Barken revner: (Se på disse sider under Barkslag)

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Barkslag: Det er hvis barken slår fra og revner på langs op ad træernes stammer, og der evt. falder barkflager af. Skær rent med en skarp kniv, ind til frisk bark, så gror barken ind over igen. Man må ikke smøre noget som helst på såret bagefter, for træet har selv stoffer der klarer evt. svampeangreb. Det kommer hvis træet bliver varmet op om dagen og kølet ned om natten om vinteren, så saften fryser til is. Om sommeren kan solen varme træet op, så barken også revner i varme somre. Det er, for det meste, unge træer der får det, de ældre træer har tykkere bark, der isolerer bedre. Fibertext der pakkes om stammen om vinteren, kan beskytte træet mod solens opvarmning, og så sker det ikke. Ellers kan Sinobersvampen i værste tilfælde komme til at angribe træet, og så kan det dø i løbet af et par år.

Bassin i haven: (se også: Trådalger i havebassin) Alger i havebassin kan forebygges ved at efterfylde med regnvand, evt. automatisk fra tagnedløb. Når der er fisk i vandet, bliver det gødet af deres afføring.

Aq-3 - vandrens, gør vandet klart. (Det er testet af havekonsulenter).

Byghalm, som er presset ned i en sæk sammen med nogle sten til at tynde sækken ned med, er nogle gange godt til at rense vandet med, evt. hvis vandet løber igennem det, det renser vandet biologisk. Et UV-filter er effektivt, til at få vandet klart. Hele filteret fylder ca. 20 liter. Det kan evt. styres med et tænd&sluk ur.

Vandet skal helst være regnvand, for hvis det er postevand, er der så mange stoffer i vandet, at algerne kan leve af dem. Surheden (Ph) har også betydning for klarheden i vandet.

Om efteråret fjernes alt det grønne (altså plante-**toppe**), fuglenet lægges over bassinet i oktober, så bladene fra de omkringstående træer ikke falder ned i bassinet, og derved tilfører gødning.

Trådalger i havebassin kan fjernes ved at sno dem om en ru pind, der drejes rundt nede i trådalgerne, så de på den måde vikles om pinden. Men de kommer igen hvis der er gødning nok i vandet.

Natriumkarbonat (osv.): "AlgeWizard" drysses ud over trådalgerne, **men kun dem**, så dør de, de oxyderer til et brunt pulver. AlgeWizard er effektivt.! Men det må ikke ramme de planter der skal bevares.

De kan også fjernes med 3-4 gr. kobbersulfat pr. 1 m³ (1 kubikmeter) vand, siger "de".

Pilblad (sagittaria) er en god plante i en havedam, den bliver 60-80 cm. høj, skal plantes i en plantekurv og sættes på 20-30 cm. vand.

Brudelys (Butomus) er en god staude med vandret voksende rodstængel i ca. 50 cm. dybde, plantet i 50 x 50 cm. plantekurv i lermuld uden gødning, planten bliver op til 1 meter høj.

Kabbeleje (Caltha) som kantplante - Pilblad (Sagittaria) på lavt vand og Brudelys (Butomus) på det dybe vand er nok i et alm. bassin.

Bede: Plantebede kan bedst holdes rene med en ukrudtsdamper, der virker med varm vand-damp, eller med en gasbrænder, der holdes i en god afstand fra jorden, så alt ukrudtet svides, og ikke brændes.!!. Ordet "ukrudtsbrænder" er forkert, for ukrudtet skal kun varmes op til over 42 grader, så ødelægges cellerne, så roden udsultes ved at den sender næring op i den ødelagte top.

På den måde får man ikke, som med et hakkejern, vendt nye "ukrudtsfrø" op til jordoverfladen. Husk på, at der igennem århundreder er spredt "ukrudtsfrø" ud over hele jorden (før vi fik have), og de fleste kan godt spire 200 år efter, bare de kommer op i nærheden af overfladen (ca. 3-5 cm. op til overfladen). Hævede bede eller højbede er ikke nødvendige, hvis der ikke på noget tidspunkt er stående vand i jorden.

Benved (Euonymus): E. fortunei 'Emerald Gaiety' og E. Emerald 'n Gold', som er de brogede Benved-typer er fine at plante på en nordvendt side af et hus.

Berberis: Berberis "trækkes" op, med et tov omkring planten, sæt tovet i bilens trækkrog, og køør langsomt frem, så kommer planten op uden skader på os selv. Busken kan beskæres kraftigt i april-maj.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Beskæring: Beskæring af buske kan bedst foretages i juni eller lige efter blomstringen, på frugttræer er det bedst i august, da ses det tydeligt, hvor der ikke er liv. Med hensyn til frugttræerne, er det fordi træet så ikke skyder så mange nye skud, som det gør i forsommeren. Efter beskæring er 1 tube sårsalve, det eneste man må smøre på såret på træernes bark. Såret skal bare være skåret helt rent ind til hvor barken sidder helt fast. Man kan måske også bruge podevoks, men intet andet, heller ikke div. malingstyper.!! Beskæring går ud på at holde busken inde på den plads den må være på. Når man beskærer tvinger man træet - busken til at skyde nyt. Det fornyer også planten, så den bliver ældre end uden beskæring. Klip aldrig med en hækkesaks, men udtynd med en skarp saks - grensaks. Udtynding består i at fjerne ca. 1/3 af alle de gamle grene 10-15 cm. over jorden lige efter blomstringen. Senere på sommeren kan toppen studses lidt.

F.eks. Hortensia må først beskæres, når den er begyndt at skyde i forsommeren, og dér skærer man kun det syge og tørre væk, fordi blomsterknopperne sidder i toppen af de grene der fremkom sidste år. Alle døde grenpartier skæres væk til frisk træ, skær rigeligt væk, der må ikke efterlades små stabbe, som svampe og andre sygdomme kan komme til at smitte via.

Alle frugttræer kan beskæres, så de ikke bliver højere end et menneske, så kan man altid nå frugterne fra jorden.

Al beskæring går ud over eller begrænser næste års blomstring. Hvis planten bruger al' sin styrke til at danne nye grene, så bruger den ikke så meget til at danne blomsterknopper. Lad være med at klippe for meget, bøj hellere grenene ned i vandret, så danner grenen blomsterknopper. Når planten danner mange blomster, så ophører den med at skyde så voldsomt.

Flurigén er det hormon der får planter til at danne blomster. Der dannes mest på de vandrette grene. Ahorn, Birk, Lind, Tjørn og lign. beskæres kun i efteråret frem til november. Syge og beskadigede grene og grene der gror ind over tag eller nabo skal skæres af.

Hægebirk, der i storm næsten har mistet jordforbindelsen, kan beskæres så kronen ikke er så stor (så træet derved står mere stille), så roden derved kan få fred til at gro fast i jorden igen. Snittet skal være lidt skråt, så vandet bedre kan løbe af, og snittet skal være så glat som muligt, så svampe ikke så let kan få fat.

Beskæring af træer: Se på grenen, hvor den kommer ud fra stammen, **der er en fortykkelse og lige udenfor den skæres grenen af.** Gør man det indenfor fortykkelsen, har træet svært ved at lukke "såret". Frugttræer bør være beskåret, så der kommer lys ind midt i træet. Hvis man kan stå inde ved stammen og kaste sin hat op inde midt i træet, og hatten så flyver op og kommer ned igen uden for træet, så er det tilpas åbent i midten. Se evt. også under: **Hul i træet.**

Beskæring af buske: F.eks. Sommerfuglebusk, roser og Hortensia beskæres efter d. 15. april, så alt vissent og tørt kommer væk, for det er via det døde plantevæv, at smitten kan komme til at smitte fra.

Bestøvning: Hvis blomsterne springer ud på et tidspunkt hvor det er for koldt, så går det ud over bestøvningprocessen. Det pollen der skal bestøve / vokse ind i støvfanget mister evnen, når det er for koldt. Bestøvningstemperaturen er forskellig på de forskellige planters blomster.

Biologisk bekæmpelse: (af skadedyr) Se længere "nede" på disse sider under **Borregaard.**

Billetklip: "Billetklip" i kanten af bladene, se under **Nematoder mod snudebiller.**

Birkefigen: Når den smider bladene, er det på grund af for meget gødning i jorden (overskud af næringssalte). Om efteråret skal potteklumpen gennemvædes / udvaskes, evt. gentagne gange stilles i et badekar med vand i, så potteklumpen er dækket helt, på den måde vaskes gødningsstofferne ud af jorden, så rødderne bedre kan klare den kommende vinters stagnation i væksten, blandt andet på grund af den nedsatte lysmængde om vinteren. Birkefigen kan om nødvendigt beskæres omkring d. 1/3.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Birketræ: Et alm. stort birketræ's vandforbrug er på ca. 50-200 liter i døgnet, alt efter om det er vindstille og overskyet eller stærk blæst og sol og varme.

Birketræer bør kun beskæres tidligt efterår, ellers "bløder" det kraftigt, men dør ikke. Men det er næsten synd for træet, der er så flot uden beskæring. Plant hellere en plante, der ikke behøver at blive beskåret. Birketræ kan flyttes d. 1. maj, når bladene er så store som museører. Husk at forberede flytningen ved at rodbeskære træet, det foregående år, med en spade i en ring rundt om træet i en diameter på ½ m.

Birkerust lever i værtskifte med Lærk. Birkerust kan afløve et stort træ, det kan også overleve på det samme birketræ uden Lærketræet som mellemvært.

Biolet: Biolet eller Dipel er et godt middel mod kålorme - sommerfuglelarver, som lever på div. bladplanter incl. tomatplanter, de lever ikke kun på kålplanter. **Navnet er ligegyldigt**, det kommer på grund af firmanavnet.

Biolet er et biologisk middel til at sprøjte ud hvor sommerfuglelarverne æder bladene på planterne.

Bjørneklo: Planten giver allergi-lysfølsomhed. "Mal" bladene med RoundUp, med en svamp, så dør planten.

Blade: (Diverse problemer omkring planteblade)

Når en plante har fået blade, f.eks. om vinteren eller inde i en stue, så kan bladet ikke tåle at komme ud i solen med det samme, men skal vænnes til det langsomt; Næsten lige som et menneske, der let bliver forbrændt af solen hvis det opholder sig ude i længere tid. Man kan evt. klippe alle bladene af inden planten sættes ud, for bladene bliver forbrændt uden tilvæning. Lyse blade på træer, er tegn på gødningsmangel evt. på grund af en våd sommer evt. sidste år. Ved (for) meget nedbør skylles (næsten) alle gødningsstofferne ud af jorden.

Hvis man har en plante, hvor der kommer "noget" ud af bladene, evt. dér hvor bladene har nogle fortykkede blærer der brister, så er det fordi de nematoder (rundorm) der er årsagen, vil ud og fortsætte deres udvikling.

Der er ikke andet at gøre end at klippe alle bladene af, lige før de brister, **og brænde dem alle med det samme, så nematoderne ikke smitter videre**. Man har altså derfor en plante der måske ikke har, bare et eneste blad tilbage, men står med bare nøgne stammer. Men planten vil skyde flot igen, nu hvor sygdommen er væk.

Sådan kan man også gøre, hvis der er minérlarveangreb inde i nogle blade på en stedsegrøn plante f.eks. en kristtorn, der sidder larven inde imellem overhud og underhud på bladet. Se evt. Under Minérflue.

Bladlus: Bladlus føder unger ved ægte jomfrufødsel, det er først til efteråret der kommer hanner. Det starter med at der kommer en hunbladlus flyvende der har overlevet vinteren som æg. De formerer sig således: Hunnen føder levende unger uden kontakt med en han, og hvis der er for mange på planten, så føder hun unger med vinger, der så flyver over på en anden plante hvor de føder unger uden vinger. Først til efteråret fødes også hanner, der så parrer sig med de hunner der skal overleve vinteren.

Koldt vand sprøjtet på bladlusene, insektsæbe eller snyltehvepse kan udrydde bladlus.

Blommer: Se længere "nede" under **Blommer**.

Blomster: Farven på blomsterne kan ikke blive en anden end det den har.!! Men farveanlægget i en knop kan ændres ved mutation (ændring af arveanlæggen) i den fremtidige plantegen, så den nye blomst har en anden farve end de andre har. Det er bl.a. på den måde at mange nye blomsterfarver er opstået.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Så hvis man ser at der i en busk er en blomst med en anden farve, så kan man stiklingeformere den gren og på den måde få en busk med en anden blomsterfarve.

Blomster-eng: Tag 1 kasse, fyld den med næringsberiget spagnum, så den til med nogle af de indkøbte frø.

På den måde kan man se hvilke planter der hører til de indkøbte blomster, og hvilke der er ukrudt. Det er ellers meget svært at se forskel ude i den egentlige eng.

Man skal luge i "engen", indtil blomsterne er blevet så store, at de kan klare sig mod ukrudtet.

Blomsterengen slå's kun sidst i juli - først i august, og husk at rive græsset sammen, så det ikke gøder "engen". Blomsterengen er bedst, hvis jorden er næringsfattig, for så kan græsset ikke gro så kraftigt.

Blomstrende buske: Alle buske kan beskæres umiddelbart efter blomstring, så former man planten. Forårsblomstrende beskæres om foråret eller før Sankt Hans, så de kan nå at danne skud med blomsterknopper. Blomstrende buske holder for det meste først op med at gro kraftigt, når de begynder at blomstre, fordi de så bruger alt deres kraft til at danne de blomsterknopper, der skal blomstre næste år.

Blomsterjøde: Se længere "nede" på disse sider under **Tradescantia**.

Blomsterkarse: Se længere "nede" på disse sider under **Tropaeolum**.

Blomstring: (Ny blomstring i samme år) Det er ikke bare til foråret at blomsterne springer ud. Blomsterne er fra starten programmeret til at springe ud på et fastsat tidspunkt, men voldsomme klimaændringer kan få blomstringen igang på et andet tidspunkt. Hvis planten har oplevet meget varme, kulde, tørke eller lign., så tror planten at det skal blomstre. Det er f.eks. den teknik gartnerne bruger med de planter de sælger ved juletid.

Blåbær (amerikansk): De kræver alle sur jord i sol. Man skal have mindst 2 forskellige (sorter) planter (evt. i samme hul), så man får en god bestøvning, ellers får man ingen bær, fordi de ikke kan bestøve sig selv. Kom net over (tæt ned til / i jorden), så fuglene ikke spiser dem alle sammen. Berkeley og Blue Crop er de bedste. Blåbær vokser lige som solbær. Blåbær er et meget sundt bær, men den europæiske er sundest, men den er også mindst.

Blåregn: Blåregn kan blomstre det 1. år, planten kan godt stå i en potte / krukke, men den kræver mindst 25-30 liter jord, og der bør være et meget sikkert vandingsystem. Men hvis den er podet på en kraftigt voksende vild blåregn, kan det såkaldte ægte ris være gået til i starten af det 1. år (evt. på grund af dårlig podning). Hvis der er gået mere end 5 år uden blomster og den skyder kraftigt, så er det den vilde plante der har overtaget væksten, og det ægte ris er gået til. Så er der ikke andet at gøre end at plante en nyindkøbt plante. Blåregn beskæres helst ikke, måske umiddelbart efter blomstring i juni. Mindst muligt senere på året !! Nye skud kan skæres tilbage til 15-20 cm. Når den er begyndt at blomstre begrænser det også væksten. Der går op til 6-8 år før blomstringen bliver rigtig overdådig. Blåregn bør plantes i et hul på 60 x 60 x 60 cm., nede i hullet graves et hul hvor planten plantes, derved kommer podestedet så langt ned i jorden at man ikke får vildskud. Jorden omkring planten bør være lige dele grus & jord. **Intet spagnum.!!** Blåregn formeres lettest ved nedkrogning, husk at såre grenen på det sted der skal ned i jorden. Næste år har den fået rod, og kan klippes fri fra moderplanten. På denne måde er planten det man kalder for rodægte. Hvis man vil formere planten ved stiklinger, skal pottejorden altid være 25 grader varm.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Blåregn er tit podet på en frøsaet plante, altså en vildstamme af blåregn, så man skal være opmærksom på vildskud, som på få år vil overtage al næring, og som følge af det vil det ædle skud dø (vildskud har, for det meste, anderledes opbygning).

Blåregn kan omplantes - flyttes hvis man får meget rod med. Ved flytning skal planten klippes kraftigt, den må godt beholde nogle få lange blomsterbærende skud, alt efter hvor meget rod man har fået med. Ved omplantning skal man huske at vande godt hver uge, et helt år efter.

Boghvede: (Polygonum / Reynoutria (Japan-Pileurt)) Boghvede har et kolossalt stort rodnet der kan gå 4-5 meter ned i jorden. Hvert lille rodstykke kan blive til en ny plante.

Bougainvillea: (Trillingranke) Kan beskæres kraftigt i sept.-nov., overvintrer ved 5-8 grader, så lyst som muligt. Til marts holdes den ved 12-14 grader i 2-3 uger uden overvanding, så skyder den frem.

Boysenbær (Rubus Loganobaccus): Boysenbær formeres ved rodstiklinger. Grav et blyant - tyk rodstykke op, evt. med et begyndende nyt skud, altså en stor knop. Plant rodstykket med knoppen lige i jordoverfladen.

Bregner:

Bregner kan formeres med de sporer der sidder på bagsiden af bladene. Læg bladet i en papirpose / kuvert, læg den ind i stuen, så åbner de små rum sig som sporerne ligger i og det fine "støv" falder ud. Drys de små sporer ud over jorden i en potte, dæk potten med plast, så vil de 2 forskellige slags sporer (hanner og hunner) finde hinanden på jorden og "smelte / vokse" sammen, og først derefter spirer frem til små planter.

Brogede blade: Planter der har brogede blade kræver mere lys, end planter der har helt grønne blade, fordi de grønne planter har mere klorofyl i bladene, og derfor bedre kan udnytte solens energi.

Brombær: Nye tornløse sorter: **Loch Ness**, eller **Tornfree** er de bedste sorter.

Brombær kan dyrkes i store potter evt. på en altan eller terrasse. Om vinteren bør pottejorden nok beskyttes ved at sætte potten på eller i jorden og dække den godt mod frosten, der ellers vil ødelægge rødderne.

Nogle sorter kan ikke nå at danne modne bær, som kan høstes, i den danske sommer. Man kan ikke gøre andet end at plante en god sort der kan nå det.

Beskæres lige efter høst, de ranker der har givet frugt, skal væk. Frugten kommer på de nye skud, fra året før.

Brombærplanten er let at formere, det er også det der gør, at den er svær at slippe af med i haven hvis man først er blevet invaderet af den. Dæk jorden med fibertex, ovenpå dækkes med 5-10 cm. tykt lag barkflis, så dør planten fordi den ikke kan trænge igennem fibertex, og derfor hverken kan få lys eller luft.

Har **brombærrustsvampen** angrebet planten, er der drysset nogle gul/brune spore ned på alt under planten, så er der kun ét at gøre: Klip hele planten ned først på sommeren (d. 1/6), og brænd alt det afklippede, så er der håb.

Brombærgalmidens angreb ses i starten som små pletter på bladene, senere går de over på bærret og sidder mellem frugtskællene, de er så små at man ikke kan se dem med det blotte øje. Men angrebet ses ved at selve brombæret ikke bliver rigtig modent og mørkt, men stadigvæk rødt. Klip alt helt ned til jorden og brænd det, evt. flere år lige efter hinanden, så er der håb om at man har fået fjernet miden. Smitten kommer fra vilde brombærkrat. Fjern alle brombærplanter i så stort antal som muligt og i så stort område som muligt, så uddør miden. Lad der gå 2-3 år før der plantes brombær igen. Sprøjt evt. med et insektmiddel.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Brugmansia: Se under Datura.

Brun sæbe: Brun sæbe er ufarligt i naturen, for det bliver nedbrudt af micro-organismene.

Brune blære: Brune blære på stængler af div. buske og træer er skjoldlus, se under [Skjoldlus](#).

Brunella: Alm. brunelle er en god bunddækkeplante, det er en rødbrun tæppedannende plante. Den skal have god muldjord, og ikke for meget skygge.

Brændenælde: Brændenælde-vand er nok mest beskæftigelsesterapi, der er ikke ret meget gødning i det, ikke mere end i andet grønt.

De udryddes med RoundUp, der sprayer tyndt på, så fugten bliver på bladene, hvor det skal tørre ind. De kan også fjernes med en gasbrænder eller med en buskrydder.

Husk: De må ikke nå at få modne frø.

Buddleja davidii: Sommerfuglebusken er en halvbusk, der ofte fryser delvis ned om vinteren, den har det bedst i en let, ikke for tung jord, et varmt/lunt sted. Beskæres evt. til 30 cm. højde midt i marts.

Sommerfuglebusken kan dræbes af specielle vintre.

'Black Knight' (sortviolet, sart), 'Tovelil' (blåviolet, ca. 1,2 m. høj) og 'White Profusion', Border Beauty og Royal Red er nogle af de bedste. Sommerfuglebusken er meget svær at omplante, hvis den har stået på stedet i flere år. Det er meget bedre at lave nye planter ved at stiklingeformere den, man bruger alle de grene der bliver klippet af når planten bliver beskåret om foråret. Stiklingerne skal være 30 cm. lange, de sættes så dybt at der er 2 knopper over jorden, de vandes jævnligt det følgende år. Sommerfuglebuske kan godt dyrkes i krukke, men krukken incl. planten skal overvintres nedgravet i jorden, så hele krukken er nede i jorden.

Bukkehorn-Galmider: Små "kugler" på bladene, og kuglerne ligner efterhånden små bukkehorn på 6-7 mm i diam., er galmider. De er ufarlige. Riv alle bladene sammen når de er faldet af, så kan deres udbredelse begrænses. Bladene kan også klippes af og brændes, når man ser dem.

Det er nogle små mider der lever inde i bladet. De skader ikke træet. De ligner små blære på undersiden af bladene. Når de lever inde i bladet er de ikke til at komme til livs, fordi vi ikke kan få midler der virker systemisk dvs. midler der virker via saftbanerne, så det er da godt de ikke svækker træet.

Buksbom: Buksbom klippes tidligt på året, eller sent på året, så ses de klippede blade ikke.

Buksbom kan omplantes i vinterhalvåret med en god rodklump. De skal vandes godt det kommende år. Man kan evt. klippe toppen lidt ned, kraftig beskæring gøres i marts.

Buksbom kan måske godt tåle at få hele rodnettets bundfrossen, altså at stå i en krukke oven på jorden også om vinteren, men selvfølgelig dækket med f.eks. grangrene for den værste vintervind.

Stiklinger laves således: 1. aug.-1. sept. stikkes "årsskud" i drivhus i potter dækket med hvid plast, og slår rod om efteråret, afløv dem på det stykke der skal i jorden ("årsskud" er de stykker gren, der er 1 år gamle).

Den nemmeste måde er at tage 25 cm. stiklinger i april, og så stikke dem på friland uden plastoverdække, halvdelen af stiklingen skal ned i jorden.

B. 'Balder' er en hurtigtvoksende hækplante. B 'Faulkner' er til lave små hække. B. 'Mimer' er en lav og pudevoksende plante.

Buksbom kan angribes af **buksbombladloppen**, så bladene skifter farve eller får prikker, bladloppen kan ses med forstørrelsesglas. Bladloppen udryddes ved at planten beskæres kraftigt inden d. 1. maj, derefter sprayer planten over gentagne gange med indkøbt insektsæbe.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Buksbom kan angribes af galmyg så bladene krøller. Klip det syge af og brænd det. Planten kan skyde fra bar stamme, så bare klip ind. Sprøjt med insektsæbe i august.

Bund-dække planter: Bunddækkeplanter er godt for jorden, og hvis vi ikke selv planter nogle, så kommer der nogle af sig selv, men det plejer at være ukrudt. Der er flere forskellige slags.: Til f.eks. skovbund i skygge, eller under roser i fuld sol. Der er også specielle planter, f.eks. surbundsplanter under rhododendron.

Man bør begrænse sig med hensyn til antal arter, altså mange planter af hver slags.

Guldjordbær (Waldsteinia) eller **Hasselurt** (Asarum europaeum) dækker jorden godt med smukt løv i skygge i alm. jord.

Bispehue, Storkenæb (Geranium Platypetalum) og **Kærminde** (Omphalodes) (ikke kærmindesøster) er gode planter.

Vilde jordbær er en fin bunddækkeplante. Den går ikke mere end 5 cm. ned i jorden, Skvalderkål og lign. går mere end 1 meter ned.

Buske: Ved omplantning er det væsentligt (især med stedsegrønne), at beskære toppen kraftigt, ellers tørrer grenenes saftbaner ud, så de ikke kan skyde fra den øverste del.

Der skal være et fornuftigt forhold mellem rod og top, og man får jo aldrig ret meget rod med, ellers kan toppen udsulte roden.

Ingen buske kan tåle at have "stående" vand ved rodsonen, for så rådner rødderne på grund af iltmangel. Gl. buske fornyes ved kraftig udtynding af en trediedel af grenene om året, 25 cm. over jorden efter blomstringen.

Buske i skygge: Snebær: Hancock er virkelig god som lav bunddække i skygge.

Bær (frø): (Se på disse sider under [Frø & bær](#))

Bærmispel (Amelanchier spicata): Bærmispel er et lille slankt træ, ca. 1 m. bredt og 3-4 m. højt. Det er en god plante som levende hegn der skal være lidt højt.

Bøgehæk: (Se også under [Hække](#)) Man kan godt selv så sin egen bøgehæk, ved at samle "bøg". **Husk** at det er yderst vigtigt, at alle frø er fra det samme træ, for så bliver planterne også så ens som det er muligt, fordi de så har næsten ens gener, altså næsten samme arveegenskaber via samme forældre, altså de gror ens og er lige høje.

Bøgetræet er specielt på den måde, at det ikke selv er i stand til at hente næring fra jorden, men kun kan gøre det ved hjælp af en svamp, som også kun kan leve sammen med / "i symbiose" med bøgetræet. Så hvis man skal plante en bøgehæk, så drys lidt jord, hentet under et bøgetræ, ned i hullet, for på den måde har man "podet" jorden med svampen (man kan godt se myceliet, som er nogle sære hvide tråde i jorden), og så kan hækken gro tilfredsstillende.

Bøgehækken kan tåle at blive skåret ned til ca. ½ højde. Det gøres bedst når planten er i hvile, altså fra nov., og bedst først i marts. Bøgehækken kan også gøres slankere, så beskæres den på den én side af gangen. Altså skæres ind på 1. side det ene år, og så den 2. side det næste år. Det er den sikreste måde, hvis man ikke vil risikere at alle planterne går ud, fordi de ikke har blade på, den kommende sommer. Hvis den kun er beskåret på den ene side er der jo blade på den anden side. Kraftig beskæring gøres kun i hviletiden. Bøgetræet beholder sine blade om vinteren, lige til træet er højt nok, det er derfor en hæk har blade om vinteren.

Hvis bladene krøller sammen, er det en lille **bøgeloppe** (som er en bille på ca. 2½ mm. og larven er ca. 1 mm., lige som "glimmerbøssen"), den kommer frem ved løvspring, og bliver ved længe. Den lægger æg flere gange om året, første gang i midten af maj. **Insektsæbe** er virkningsfuldt mod billen, bare sprøjt ved løvspring, så kommer larverne frem om aftenen, men er meget små, og derfor svære at se.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Røde pletter på bladene og filtagtigt på undersiden, er lus man kalder for bladlopper, men det skader ikke træet.

Små "kugler" på bladene, og kuglerne ligner efterhånden små bukkehorn på 6-7 mm i diam., er galmider. De er ufarlige. Riv alle bladene sammen når de er faldet af, så kan deres udbredelse begrænses. Bladene kan også klippes af og brændes, når man ser dem.

Bønner: Bønner bør koges før de spises. I hvert fald pralbønner, for i bønner er der meget lecitin, der kan give kvalme - diarré, men det er væk efter kogning. Bliver de små planter ædt: se jordlopper.

Cacao-plante: (Tropisk) Varm vinterhave, frøet sås i marts i ren spagnum, i min. 25 grader med høj luftfugtighed, min. 16 grader - op til 25-30 grader året igennem.

Campsis: Trompetblomst, C. radicans er en god slyngplante på en varm plads mod syd. Det er en spændende slyngplante til friland på et lunt beskyttet sted. Den har 5 cm. store orangerøde trompetformede blomster, den blomstrer i juni, juli og august. **C. tagliabuana** "Mme Galen" er god på et mere beskyttet sted, men så er man mere sikker på blomstring.

Canna indica (Kanna): Når de om efteråret bliver lysere i bladene, som tegn på at året er ved at rinde ud for dem, hænges de op i carport eller lignende, så de tørrer i ca. 3 uger (så angribes de ikke så let af svamp), derefter lægges de i spagnum vinteren over, ved ca. 5 grader. De tåler ikke frost. (De skal tørre i fri luft, for ikke at overføre svampesporer til næste år.)

Eller:

Når planten er ophørt med at blomstre, ophører man med at vande og lader den visne ned stille og roligt. Så skal knolden renses og pottes om evt. i en større potte, hvor den overvintrer ved meget lidt vanding, så lidt så jorden ikke bliver for tør.

Hvis de får en frøstand, kan man tage den af, når den er begyndt at revne og tørre den. Deres frø bliver ikke altid spiringsdygtige på vores breddegrader. Frøet har en meget hård skal, som skal slibes tyndere før det kan spire. Så frøene i pottemuld med det samme, dæk med 2 cm. saltfrit sand, gennemvand med lunkent vand, spiretemp. 25 grader til de er spiret frem. Så kan man kun håbe på, at de er blevet godt bestøvet og at frøene er modnet godt nok i vores klima. Frøsaede planter skal være mindst 4 år før de kan blomstre.

Cedertræ (Cedrus): Cedertræet kan fryse ihjel i ekstremt hårde vintre, men ellers er det hårdført nok.

Himalayaceder (C. deodara) fra Himalayas bjerge, **Atlasceder** (C. atlantica) fra Atlasbjergene i Nordafrika og **Libanonceder** (C. libani) fra bjergene i Libanon er de 3 arter der kan gro her i Danmark. En voldsom hård vinter kan tynde kraftigt ud i bestanden her i Danmark. Atlasceder beholder sine nåle i 4-5 år. Hvis nålene falder for tidligt, er det sikkert på grund af vandmangel om sommeren, ikke om vinteren.

Alle træer kan angribes af en Rodfordærver svamp, som efterhånden vil inficere hele roden og på den måde slå hele træet ihjel, hvis træet først er svækket af et eller andet.

Cinnober-svamp: Cinnober-svampen er en svamp der angriber svækkede træer og stabbe fra en dårlig beskæring (også frugt-træer), og træet dør til sidst.

Svampen angriber dødt træ, og vokser derfra ind i rask træ, som det svækker, og derefter kan angribe. Det ses som små rødlige pletter / prikker på stammer og grene, de røde pletter er mindre end svovlet på en tændstik.

Der er ikke andet at gøre, end at skære det syge, med pletter på, af, og skære det ca. 30 cm. længere nede end hvor pletterne er, ellers kan træet kun fældes.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Citrus planter: Citrontræ overvintres ved min. 5-12 grader, vandes moderat om vinteren. Kan beskæres i feb. -marts. Samtidig ompottes de. Hvis de ikke blomstrer, tvinges de til det ved vandmangel, som chock-kur (ingen planter blomstrer for vores skyld, men for artens overlevelse). Har blomster og frugter i forskelligt udviklingstrin hele tiden, men man skal somme tider selv bestøve blomsterne med en vattot.

Citron og appelsinplanter kan godt så's, men der går ca. 6 år før planten kan blomstre. Bedre er at købe en plante, og husk ved køb at efterse alle stængler for skjoldlus (skjoldlus er små halvknolde) og krads dem af, bagefter sprayes / vaskes hele planten over med en insektsæbe, så dør de tiloversblevne skadedyr. Gødning hele tiden, hvis de har frugter (også micronæring). Husk at udvande evt. næringsoverskud ud af pottejorden jævnlige, ellers svider man rødderne ihjel med plantens død tilfølg.

Gror i 15 L. urtepotte i sand-muld, bliver ca. 1 m. høj med lille rund krone (de kan beskæres så træet passer os i størrelsen), de kan studses hele året.

Ophold i haven om sommeren er gavnlige. Hvis planten taber bladene, er det på gr.a. gødnings-overskud i jorden, det skal vaskes ud før vinteren: Potten druknes i et badekar gentagne gange á 15 minutter, hvorefter badekarret tømmes for hver gang, på den måde bliver gødnings-saltene vasket ud så rødderne bedre kan klare vinteren.

Spindemider kan angribe dem kraftigt, vask planten med insektsæbe, derefter udsættes rovmider på planten.

Clematis: Bl.a. "Ville de Lyon" klippes ned d. 30 marts til 30 cm. over jorden.

Clivia: ("Løgplante" fra Afrika, fundet ca. i 1850)

Klivia har hvileperiode mellem 1. aug. - 31 dec. ved 10 - 12 grader.

Til januar tages den ind i varmen, og vandes og gødes igen. Sideskud tages ved omplantning. Omplantes hver 5. år i maj. De planter jeg har, er den samme plante, som min mormor havde i sit vindue i år 1925 (i bl.a. Markedsgade 1 i Holbæk).

Corylopsis (Hasselbror): Blomstrer i marts-april med gule blomster, busken bliver ca. 1½ m. høj.

Cypres (Chamaecyparis (udtales: Kamakyparis)): Stiklinger: 20-25 cm. i juni-juli sættes ved undervarme ellers går der 1 år før der er rødder.

Ædelcypres kan klippes i facon d. 1. maj, hvor den skyder nye skud lige efter.

Derfor bør man ikke fælde et træ der evt. er blevet for stort, men skære det ned og forme det.

Cypres, Taks og Thuja kan skyde fra grene og stamme derfor kan de klippes tæt til stammen, men der kan godt gå op til 4 år før de skyder fra stammen, især hvis de kun er klippet ind på den ene side.

DAFO: Dafo (**D**ansk **f**orskning) er et kvalitetsmærke, fra "Statens planteavlssudvalg" som er det overordnede styringsorgan for forskning inden for gartneri, havebrug og landbrug her i landet. Under dette er der bl.a. et par udvalg der hedder: **Frøkilde-udvalg** og **Klonkilde-udvalg**, de står for den forskning eller styring af den forskning, der skal være for at finde de bedste "kloner" af sorter planter til haver og parker.

Sådan at alle planter af samme sort/klon, har samme størrelse som voksen plante, og også er fri for virus af forskellig slags, og samtidig mest modstandsdygtige mod div. sygdomme.

Så hvis man har mulighed for at købe planter med Dafo- mærket på navnesedlen, bør man gøre det, for det giver en større sikkerhed for et godt resultat i den sidste ende, og arbejdet med at plante eller så, er jo det samme. Plantedirektoratet har jo sagt god for det, og der er mindst 100 - 200 forskellige planter med mærket.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Daddelpalme: Daddelpalme kan man godt så selv af de kerner man får fra dadlerne man spiser ved juletid, de skal så's med det samme. Men det tager flere år før man kan se at det bliver en daddelpalme, den starter med et enkelt langt blad, 30-40 cm. langt, og der kommer 3-5 stk., før der kommer et rigtig palmeblad.

Føniks- eller Daddelpalme kan godt rodbeskæres i foråret ved en evt. omplantning, hvis rodsystemet er groet op over pottekanten. Rodsystemet kan ofte blive meget voldsomt højt.

Dahlia: Dahlia der har overvintret, tages frem og deles, så der altid er spire på hver knold. Hvis det gøres tidligt, kan de for det meste selv lave spire på alle knold-dele.

Datura: (Engletrompet / basun) Datura / Brugmansia har egentlig ingen hvileperiode, det er kun noget vi tvinger den til på grund af vores klima. **Hvis** man har en meget lys vinterhave, kan den sagtens gro videre hele vinteren, så passes planten godt om vinteren, også med gødning, så knopperne der skal danne næste års skud bliver kraftige. Overvintres ved mindst 10 grader. **Ellers** så lad den stå i drivhuset til meteorologerne lover frost, så den kan nå at indstille sig på vinteren, derefter skal den ind i et køligt gæsteværelse, eller bedst i vinterhave, for i et varmt værelse vil den tørre ud om vinteren. Datura kan nok overvintres rullet ind i en vintermåtte og ligge i udhuset vinteren over, men ikke hvis der kommer en periode med frost på minus 10 grader.

Formeres ved stiklinger marts-april eller i juli-aug. Datura formeres således: Tag ca. 20 cm. skud (årsskud), de "stikkes" i en potte, kom hvid plast over, stil den et lyst og konstant lunt sted, evt. med kunstlys og undervarme. Det kan evt. gøres om foråret, når de nye skyd er kommet frem. "**Træet**" kan beskæres som og når man vil. Men helst aldrig nede under det "Y", som grenen har dannet, for det er derefter at blomsterknopperne dannes.!

Datura skal tørste ca. 3 gange, så tvinges de til at blomstre, de må ikke gødes for meget, for så gror de for meget, uden at blomstre. Planten kan beskæres tidligt forår (ikke helt ned) ind til "stammen", hvis den er blevet for stor.

Den kan "stammes op", så planten får en lille stamme, hvorpå der kommer en krone hvorfra blomsterne kan hænge. Hvis den bliver skåret ned, går det ud over blomstringen, for planten blomstrer på de gamle skud, fra sidste år.

(Husk: Planter blomstrer for at arten skal overleve, og ikke for vores skyld.)

Engletrompet kan angribes af spindemider, de ses på bagsiden af bladene under noget fint spind, og kan udryddes med rovmider, der købes hos Borregaard-BioPlant (www.nyttedyr.dk)

Snudebiller og snegle kan æde af bladene. Snudebille-gnav er ligesom billetklip i kanten. Sneglegrav er ikke bidt helt igennem, fordi snegle ikke bider, men rasper bladmassen af med deres mund-dele, der er udstyret med en rasp-lignende tunge, som de 'gnaver' med. Snudebiller og Snegle udryddes med Nematoder, se **Nematoder**.

Davidia: Duetræ (kaldes også **Lommetørklædetræ**) Er fra Kina. Blomstrer først efter ca. 15-30 år. Kan måske podes på røn, men det bedste er nok nedkrogning (husk at såre barken på det stykke der kommer ned i jorden, så får den nemmere rod). Rødderne ligger højt i jorden, så hak med forsigtighed. Hvis der dannes frugter, skilles de ad, så man kommer ind til de 3 store frø. De skal slibes med sandpapir, før de bliver sået i spagnum i en kasse der sættes ud og står hele vinteren.

Dipel: Dipel er et biologisk middel og det er **en bakterie der er ugiftig overfor mennesker**, det forstøves fint ud over planterne, sommerfuglelarverne dør af forstoppelse. Det kan bruges på alle urter, på f.eks. kål, jordbær og også mod æblevikleren. (Se længere "nede" på disse sider under Borregaard).

Drivhus: Halvtagshuset står op ad en mur. Muren optager solens varme, som det afgiver om natten til glæde for planterne. Der kommer næsten lige så meget lys (ca. 40 %) fra nordhimlen som sydfra, så

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

stedet er egentlig underordnet. Størrelsen er god nok hvis man holder sig til under 9,9 kvadratmeter, så skal man ikke søge om tilladelse til opførelsen.

Sørg for at have mange vinduer der kan åbnes, evt. Automatisk.

Automatisk drypvanding bør man også have, det bør være et anlæg der drypper gødningsvand ned til hver enkelt plante. Der **skal altid** være en **nedadgående vandstrøm** til planterødder, fordi der ellers er stor fare for at der dannes et gødningsoverskud omkring rødderne, og det svider dem ihjel. At have plantesækken liggende på en kasse med vand i, er dårligt for planterne fordi der i det tilfælde jo er en opadgående vandstrøm og derfor altid vil opstå gødningsoverskud i rodzonen, med overhængende fare for svidning af rødderne.

Jeg bruger **vanlet**-systemet til at vande i mit drivhus (det virker uden strøm), og virker på den måde, at når der er nok vand i beholderen, så slippes det hele ud i fødeslangen, til dryppinde, der står ved hver planterod, det har virket uden problemer i mere end 35 år.

Man skal sørge for at vanlet-beholderen sidder så højt oppe som muligt, så vandet har tryk nok på, når det skal løbe ud til dryppindene.

Hvis man oplever at vandet ikke løber tilfredsstillende ud til alle dryppinde, så er det fordi den luft der er i den fødeslange som dryppindene er koplet på, ikke kan slippe væk.!

Fødeslangen skal gå fra Vanlet-beholderen og hele vejen ud i drivhuset, den slutter først helt oppe under tagrygningen i den modsatte ende af drivhuset, sat fast så luften kan slippe væk fra slangen på den måde.

I drivhuset kan man lige så godt høste alle tomater og agurker hvis der er fare for nattefrost. Hvis frugterne har "lugtet" til frosten, så er de uspiselige. Tomatplanten kan skæres af ved jordoverfladen, derefter hænges den op i rodenden et lunt frostfrit sted, så modtager tomaterne smagsstoffer fra resten af planten.

Drivhuset gøres grundigt rent i efteråret, så er man fri for de fleste skadedyr næste år, i hvert fald fra starten.

Marts: Hvis der er planter i huset skal jorden gennemvandes et par gange ellers er jorden for tør.

Overbrusning er nok ikke nødvendigt, det har nok ikke nogen fornuftig funktion overhovedet.!

Det drejer sig kun om at holde en fornuftig temperatur i drivhuset, og kan man ikke lufte nok ud, må man hellere bruge **skyggenet** eller grønt insektnet **udvendigt** på drivhuset, så planterne er beskyttet mod overophedning. Det skal **altid** være **udvendigt**, fordi solens stråler varmer det op, og hvis det hænger indvendigt bliver det meget varmt. Man kan evt. købe en motor med automatik, der selv ruller skyggenettet ud og ind efter behov.

Bobleplasten i drivhuset skal væk d. 10 maj, når faren for nattefrost er ovre.

Blomstrende frugtplanter i drivhuset skal bestøves, hvis der skal komme udviklet frugt, normalt er det os der skal lege bi, men man kan lokke fluer og bier ind i drivhuset, hvis man stiller en skål ind med moset frugt.

Rensning:

Sæsonen i det uopvarmede drivhus bør **afsluttes** i uge 43, med rengøring af glas og sprosser. Glasset kan renses for kalkrester med en svamp med eddikesyre på, lad det sidde lidt på glasset, skyl bagefter.

Skadedyr - der kan overvintre i de mindste sprækker - fjernes med varmt sæbevand og en stiv børste.

Brug 1 kg. brun sæbe (krystalsæbe) i 10 liter varmt vand.

½ kg. grøn sæbe er godt til at vaske drivhuset af med.

Drypvandingssslanger: afmonteres og gennemskylles med en tynd saltsyreopløsning, der bl.a. opløser kalk og gødningsrester. **Brug 5 centiliter saltsyre i 2 liter vand.**

Drivhuset kan også bruges til opholdsrum.

Man skal tænke på, at hvis man overvintre planter i drivhuset, så overvintre man også diverse skadedyr. Men det er mest til dyrkning af planter man bruger det, både til udplantningsplanter, tomater og agurker. Drivhuse er drivhuse, forstået på den måde, at der ikke er den store kvalitetsforskel på dem. Man får hvad man betaler for.!!

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Prisen er ikke steget på 20 år, den er altså ikke fulgt med de øvrige prisstigninger, men er stadigvæk den samme, som for 20 år siden.

Så der bør være god grund til at købe det så stort, som det kan være i haven, det kan aldrig blive for stort. Men 9,9 kvadratmeter er grænsen for hvad man må stille op uden tilladelse fra kommunen.

Drivning af blomstergrene: Drivning af blomstrende grene fra haven gøres således: Fra d. 15/1 kan grene skæres af de buske der blomstrer til foråret. De kommes først i et badekar i 25-30 grader varmt vand i 5-10 timer, så de kan suge vand til sig (hele grenen skal ned i vandet), så kommer drivningen bedre i gang, derefter tages de op og sættes i 10-15 grader i en spand vand, når de er kommet mere frem sættes de ind i stuen. Det tager ca. 14 dage før de springer ud. Grenene må ikke komme direkte ind i den varme stue, for så kan knopperne tørre ud.

Forsythia, æbletræ og paradisaæbletræ sættes i 15-20 grader, birk i 10-15 grader. Magnolie klippes først d. 1/3. Bøg i midten af april.

Dråber på bladene: Se under **Guttation** længere nede.

Duestræ: se under **Davidia**.

Duftranke: Bør holdes lidt tørre om vinteren, hvor de kun skal have 15 grader så de danner blomsterknopper, det gør de ikke i en for varm stue, ikke gødning om vinteren.

Dværgfersken: Microphylla (1½ m. høj)

Dværgnektarin: Er en baljeplante, der kan overvintres ved nedgravning af baljen (så roden ikke får frost) i drivhuset. Hvis roden får frost, dør planten selvfølgelig.

Dværgsyren: (Syringa microphylla) Småbladet syren dufter dejligt.

Dækafgrøde: Dækafgrøde, grøntafgrøde eller grøngødning er planter man kan så på bar jord, evt. efter høst af tidlige urter, kan graves ned når planterne har optaget en masse næring, som så ved nedgravningen frigiver næring til jorden, som vores nytteplanter så kan optage.

Efeu: Efeu må ikke få lov til at gro op og rundt om stammen på træer, det kan på længere sigt kvæle træet. Klip dem af nede ved jorden, så er de nemmere at fjerne året efter.

Efeu har den særlige evne, at den på et tidspunkt skal blomstre fra specielle skud, med helt anderledes blade, der slet ikke ligner de alm. blade. Når planten skyder de skud med de anderledes blade, kan man prøve at lave stiklinger af dem, for de skud har også den evne, at de kan stå alene, de er altså i stand til at vokse videre som en busk, uden noget at støtte sig til.

Efterårsfarver: Når bladene om efteråret bliver røde er det fordi planten har trukket alt klorofyl (grønkorn) ned i rod og stamme lige før den smider bladene. Hvis der er nogle grene der ikke har skiftet farve er det fordi grenene ikke er gamle nok, altså de er ikke afmodnet nok, så de er klar til vinteren, de kan så risikere at fryse lidt ned i vinteren. Det er bl.a. derfor man ikke bør give kunstgødning for sent på året, fordi det får planten til at skyde nyt, som ikke kan nå at afmodne og derfor klare den kommende vinter.

Elmetræer: (Elmesygen) Efter 20 års elmesyge her i Danmark, ved vi lidt mere om den. Den har 2 generationer syd for os om året. Her i Danmark er der kun 1 generation om året.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Hvis man skærer de angrebne træer ned (så langt ned som muligt), selvfølgelig før de er blevet for angrebet, og brænder det afskærne af, skyder den tilbageblevne "stub" nye skud op, og de er ikke så attraktive for elmebark-billerne. Man kan senere udtynde, så der kun - til sidst - er 1 blivende stamme. Når elmetræerne dør, så plant Acer pseudo platanus, det er et hurtigvoksende træ. **Se under Acer.**

Erantis: Knoldene kan flyttes hele året, også når de blomstrer. Hvis man vil så dem, skal man tænke på, at der går 4-5 år før de blomstrer, og det første år er det kun 2 små kimblade man ser. Men de følgende år er det små erantisblade der tydeligt kan ses, og de bliver større år for år.

Erantis-brand kan der ikke gøres noget ved. Det viser sig på stilken som svulmer op, derefter brister den og bliver sort i revnen. Hold jorden helt ren (uden erantis) i mindst 2 år, derefter er der håb om at svampen er væk. Svampen angriber for det meste i fugtige forår.

Det kan evt. bekæmpes med overvanding med en atamonopløsning, lige fra planterne kommer op af jorden, og så hver uge lige til slutningen af maj, ellers kan de alle "gå til".

Atamonopløsning: (1 dl. Atamon i 5 liter vand eller 1 kop i 10 liter vand)

Eremurus: Se under **Kleopatra's nål.**

Eucalyptus: Eucalyptus globulus kaldes også febertræ, fordi det vil have meget vand og derfor blev plantet på vådområder hvor der er mange levemuligheder for myggens larver (især malariamyggen). Den tåler ikke frost, men overvintres ved 5-10 grader. Kan om nødvendigt beskæres. Når den er 6 år gammel ændres bladene. Der er eucalyptusskove i det nordvestlige Spanien.

Fandens spadserestok (Aralia): Fandens spadserestok skyder vildskud hvis man beskærer den.

Faskiation: Bånddannelse i stilken (Førhen troede man, at det var en virusinfektion, men det er ikke så sikkert mere), det er en flad og bred stilk (som lakrids-bånd), man ved endnu ikke hvad det kommer af !!!

Faskiation-navnet kommer af Faskine, som er et hul / rende i jorden, evt. som dræn, man har gravet for at vandet kan løbe væk fra f.eks. tagedløbet, i gamle dage fyldte man "hullet" op med kvas, altså grene der ligger tæt sammen, og sådan ser grenen også ud ved faskiation, altså det ser ud som om, at flere grene er groet sammen side om side.

Fersken: De bedste sorter er: **Peregrine** (fra Holland) og **Blangstedgård** (fra Danmarks forsøgsgård på Fyn, men den er nu nedlagt).

Ferskentræet blomstrer så tidligt, så der sjældent er bier til stede. Man skal bestøve det med en vattot, der bare skal ramme forsigtigt inde i blomsten, så dens pollen (der sidder på støvdragerne) overføres til dens støvfang (der sidder i midten af det hele) så bestøver den sig selv.

Fersken er selvbestøvende, **men** dens pollen skal overføres, af os eller af bier, til dens støvfang.

Fersken kan beskæres tæt ind til stammen, men hvis man gør det på hele træet, bør man nok lade et skud blive i toppen, som safttrækker. Pas på vildskud (skud der kommer frem under podestedet).

Hver gren bærer kun frugt 1 gang, så dem der har båret frugt skal skæres af. Ferskentræ kan "bygges" op, så det har et bærende skelet, og derpå kan de frugtbærende skud komme. Beskær ind til et par blade (ca. 15 cm.) hvor der er et kraftigt nyt skud, så de nye frugter kan komme dér, for de blomstrer på sidste års skud. Frugterne skal udtyndes så der ikke er for mange, der skal mindst være en håndsbredde eller helst 15 cm. imellem hver fersken, ellers modner de ikke rigtigt med en god smag.

Se også under **Skjoldlus.**

Hvis ferskenbladene krøller (buler op og bliver rødlige), har det **Ferskenblæresyge:** Klip alle de syge blade af, og brænd dem. Det kan ikke fjernes uden at beskære træet kraftigt, så der kun er små bladløse efterladte 5-10 cm. stubbe på stammen, når træet har blomstret i maj, hvor bladene krøller sammen røde-gule og grimme. Vask grene og væg bagved med alm. sæbevand så alt smitte er væk. Dette kan

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

gøres én gang, derefter kan man vaske / sprøjte med en atamonopløsning, (fordi det er en svampesygdom) så er der et lille håb om bedring, men hvis det også kommer næste år, så fjern træet.

Ferskenblæresyge, kan måske ikke udryddes, (en lang, hård frost-vinter kan måske).

Ferskenblæresyge svinger meget for hvert år, alt efter hvordan vinteren har været. Det smitter også

Nektariner. Plant abrikos i stedet for, de får det ikke.

Figen: De står lidt over voksegrænsen her i DK, så det er begrænset hvor mange frugter der kan høstes, fordi den gode smag først dannes de sidste 3 dage før modningen på busken, og der får de et lidt gyldenbrunt skær. "**Precose Dalmatie**" er den bedste sort til private haver i Danmark.

Hos en der hedder Birthe Jensen, i Hundested står en figenbusk (sandsynligvis hos: Poul & Birthe Worm Jensen, Lynæsbakken 3, 3390 Hundested, Tlf: 47980398, oplysningen er fra **tdc.dk**), hvorfra der i 2002 blev høstet 50 kg. figner, den sort var værd at få et skud fra, men hvem ved om "de" vil forære en stikling til mig?? Oplysningen var i "Grønne glæder" d. 18/10-02.

Stiklingeformeres, der tages / klippes, 25 cm. nye skud, af i sept., og stikkes i jorden, dæk evt. med hvid plast, og de vil i løbet af 1 måned danne rødder.

Figen kan beskæres (næsten) som man har lyst til, og på det tidspunkt der passer én selv, men helst i marts-april og juni-juli, og der hvor man skærer, vil der skyde 4 skud, men det går ud over frugtantalet, men ellers bliver planten for stor.

Figen er en grådig plante. Kan dyrkes i 15-20 liter store potter med alm. god havejord, pottemuld er ikke så godt til figenplanten, der helst vil have en kraftig jord.

Især potten (altså roden) opbevares frostfrit om vinteren, i vinterhave eller udhus. Kan beskæres, så den har en stamme på ca. 1 m. højde og kronen på 1 m. i diameter.

Kan godt tåle lidt frost, men de små frugter fryser væk i en hård vinter. Den kan godt få frugter 2 gange årligt. Det er vinterens hårdhed og foråret - forsommeren der bestemmer om det lykkes.

Frugterne må først høstes når de selv løsner sig, fordi det er i de sidste dage før modningen at smagen dannes. Det er meget få frugter, der når at modne på friland her i Danmark. Men hvis man beskytter planten med bobleplast om vinteren, kan man i heldigste tilfælde opnå store modne figner tidligt på året, hvis planten står op ad en varm syd mur.

Frugter kommer kun på de få sorter, der er egnet her i Danmark, og de er vegetativt formeret (aflægning / stikling). Der findes også sorter til vinterhave.

De figentræer man ser sydpå kan kun få frugter, hvis de er blevet bestøvet af et lille insekt der lever ved Middelhavet og ikke tåler frost, så de sorter vi kan dyrke her i Danmark får frugter uden at være blevet bestøvet.

Figur-klippede planter i haven: (Myrte kan bruges, om sommeren)

Liguster Vulgare "Atros" og L. Vulgare "Liga" kan bruges, men Buxus sempervirens "Balder" er bedst til figur-klippede planter i haven, og figuren er lige så hurtig færdig som med Liguster, fordi liguster skal klippes mange gange om året, for at blive tæt (så den kan tåle evt. snetryk).

Flis: (Flis se på disse sider under Træflis)

Fliser: "Skidt" på fliser (f.eks. på Ølandsfliser) fjernes med enten en stiv børste sammen med sand, eller "brændes" med en bærbar flammekaster eller en ukrudtsdamper, men aldrig med en højtryksrenser. "Skidtet" kan enten være mos eller kalkudfældning, og er det det sidste kan det fjernes via spuling med vand.

Flittiglise (Impatiens): Flittiglise så's oven på jorden ved 20-25 grader, uden at dækkes med jord, dæk med glas så frøet er fugtigt. Der må først gives lys når de er spiret frem. Prikles så tidligt som muligt. Flittiglise overvintres ved 15 grader (nogle Flittiglise sorter er sterile), eller formeres som alm. skud om efteråret, men husk at tilføre kunstlys (altså plantelys, evt. gro-lux) om vinteren.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Flurigén: Flurigén er et stof, der dannes mest af på de grene der hænger vandret, og stoffet danner / sørger for, at der dannes flere blomsterknopper. Bøj derfor grenene ned i vandret, evt. med små sten i netposer, som er bundet fast på de nye bløde grene. Flurigen er et hormon man ikke kan lave kunstigt, det danner blomsterknopperne, der i starten er en bladknop. Hvis stiklinger ikke har hormonet med "hjemmefra" (fra moderplanten) kan der gå op til 6 år før det dannes i planten.

Flytning af planter: Flytning / omplantning af en plante tager naturligvis på planten. Det rodnet planten havde før, får den ikke med til det nye sted. Rodnettet er ca. lige så stort som toppen. Så toppen, altså "det grønne" skal skæres godt tilbage, ellers suger det kraft fra roden, der så kommer flere år bagud.

Forsythia: F. **Intermedia "Lynwood"** (2-3 m. høj) er den bedste Forsythia sort, derefter kommer "**Karl Sax**" (2-3 m. høj). De er stadigvæk de bedste udvalgte høje sorter, og de blev udvalgt blandt 48 sorter i 70'erne som de bedste. F. "**Northern Gold**" (ca. 2 m. høj), F. **Ovata "Tetragold"** (ca. 1 m. høj). Der står DAFO på navnemærkatet. De er også fremragende til drivning i vaser.

Forsythiabuske der ikke blomstrer, kan forny's ved total nedskæring til ca. 10 cm. over jorden. Det gøres før påske, så kommer der en masse nye skud det følgende år, det 1. år skyder planten lange skud, 2. år kommer korte skud derpå, og 3. år blomstrer disse korte skud.

Forsythia er utrolig robust, den kan kun slå's ihjel ved kraftig overgødning eller plantegift. Altså, hvis der er en række planter, der dør samtidig, er det ikke svamp eller Rodfordærver.

Forårsgrønne-grene til jul: Læg dem i fryseren i ca. 14 dage, derefter i ca. 35 grader varmt vand, så grenen er gennemtrukket af vand og gennemvarm, derefter stilles de i et ikke for varmt rum, hvor de så vil skyde frem.

Alle plantedele har nogle spirehæmmende stoffer i sig (de inddeles i 3 kategorier), som først forsvinder ved frostpåvirkning, og der er flest stoffer i bladknopper og mindst i blomsterknopper. Det er derfor de fleste blomstrer, før de får blade (så vinden kan vindbestøve dem eller så bi'en kan se dem).

Fredslilje: Fredslilje skal have meget lys før blomster anlægges dannes i sommertiden. Planten må ikke stå for mørkt..

Fresia: Opgraves inden vinter og opbevares i kølig temperatur om vinteren, de **skal** overvintre meget køligt, men frostfrit, hvis de skal blomstre næste år. De blomstrer ikke det følgende år hvis de har overvintret for varmt. Ellers lad dem ligge i jorden, overdækket så der er frostfrit og tørt om vinteren. Knoldene tages op efter afblomstring og overvintres ved 13 grader - 17 grader.

Frostproblemer: Planter der plantes om foråret, kommer nok for sent igang med nye skud, så de ikke er modnet nok til vinterens frost.

Mange af vores forårsblomster har indbygget "frostvæske", så de kan tåle natte-frost, og retter sig op af dagen.

Frugtsætning: Hvis der ikke er mange frugter der bliver fuldt færdige, men falder ned før de er fuldt udviklet, så er det fordi de ikke er blevet bestøvet da træet blomstrede evt. på grund af kulde og regn, for er det vådt og koldt så flyver bier og brumbasser ikke.

Frugttræer der gror for kraftigt, men ikke blomstrer.: **Flurigén** er et stof, der dannes på grene der hænger vandret, og stoffet danner / sørger for, at der dannes flere blomsterknopper. Bøj derfor grenene ned i vandret, evt. med små sten i netposer, som er bundet fast på de nye bløde grene.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Man kan også "ringe" et **1 cm. bredt snit** på **2/3** rundt om stammen på ikke blomstrende frugttræer, så kommer der blomster næste år, det gøres om foråret. (Man skærer ind i stammen med en hobbykniv, helt ind til det hårde ved, så saft-cirkulationen næsten stoppes.)

Man kan også ombinde stammen med kraftigt ståltråd, så saftcirkulationen bremses.

Frugttræer bør ikke beskæres, før de er blevet for store. Beskæring får altid træet til at skyde en masse nyvækst, på bekostning af frugtsætningen. Man bør heller ikke beskære ved plantning.

Nyplantede frugttræer bør stå med mindst 7 meters afstand, og de bør ikke beskæres de første 5 år. Der bør være mindst 2 meter bar jord omkring træet, altså en cirkel med diameter på 2 meter. Det gøres lettest ved at dække jorden med 8 lag avis-sider, der overvandes så de er gennemvåde (og sammenklistrede), hvorefter de dækkes med barkflis. Så kan der ikke vokse noget ukrudt dér i 5 år, og derefter har frugttræet fået så godt fat at det ikke lider af næringsmangel, selvom der er græs under træet. Hvis jorden fra starten af frugttræets liv er dækket af græs, som tager alt næring, under træet, så kan træet stå i stampe og grov ikke.

Æble- og pæretræer kan godt **forynges ved kraftig beskæring**, så det evt. kommer til at ligne en "stumtjener", også selvom træet er henved 100 år gammel.

Frugttræskarbolinium er det samme som vinterolie, (til at sprøjte på træet om vinteren mod skadedyr).

Frugttræer, der bærer frugt hvert andet år, kan vendes af med det således: Når de blomstrer **skal halvdelen** af **alle blomster** klippes af. Når de bærer frugt **skal halvdelen** af **alle frugter** klippes af, mens de er små. Så træet i realiteten til slut kun har ¼ af de oprindelige (planlagte) frugter tilbage. Så har træet kræfter til at danne blomsterknopper, der kan blomstre næste år, og på den måde får man frugt hvert år.

Frugtudtynding: Gøres midt i juni, med saks, først dem med orm i.

Blomme: Mindst 5-10 cm. afstand mellem frugterne.

Æble & Pære: Mindst 15-20 blade pr. frugt.

Bladene (incl. frugter) under frugttræer, bør altid samles omhyggeligt sammen og komposteres i kompostbunken, så kan evt. skadedyr (incl. svamp) ikke smitte træet, som bladene kom fra. Meget smitte til frugttræer overvintrer på / i de nedfaldne blade, men de smitter kun de træer de kom fra.

Frugttræ-kræft optræder på alle sorter, men oftest på de gamle sorter. Det optræder oftest på tung, våd jord. Sørg for godt dræn i jorden. Skær det syge af og brænd det. Smør bagefter med kræftsalve på det ren-skårne kræftsår.

De bedste frugttræer er:

Æble: Filippa, Discovery, Red Free, Amarsosa & Aroma.

Pære: Clara Friis, Conference, Herrepære, Gråpære & Grev Moltke.

Blomme: Victoria, Rivers early, Ital. svedske, Kirkes & Grøn Reine Claude.

Frø & bær: Mange frø og bær er forsynet med spirehæmmende stoffer, der sørger for at frøet ikke spirer på planten, men først når frøet evt. har været igennem tarmkanalen på et dyr.

De spirehæmmende stoffer fjernes ved det der hedder **stratificering**, og som gøres således: Mos bærret lidt i en skål så frugtkødet er mast uden at selve frøet tager skade, og bland det sammen med lidt fint grus eller saltfrit sand, og lad det gære/rådne mindst 1 uge, så fjernes det spirehæmmende stof og frøet kan spire, skyl derefter frøet og så det.

Nogle frø har så hård en skal at de skal hjælpes til at kunne spire. Det gøres ved at lave et lille rør af sandpapir, med sandpapiret indvendigt i røret, luk det i den ene ende, kom frø ned i røret og ryst det godt, så skallen bliver slebet lidt tyndere, og så kan den lille spire lettere komme igennem skallen.

Mange frø spirer bedst hvis frøet før såning lægges i vand i 1 døgn, så frøet kan suge en masse vand til sig.

Ved såning skal man fjerne plastoverdækningen 5-8 timer om dagen, lige fra såningen, på grund af fare for rodhalssvampangreb på de små kimplanter, ellers vand med en atamonopløsning (1 dl. atamon pr. 5 liter vand).

I stedet for at lave en sårille med en hakke, er det bedst hvis man tager en 1 meter lang lægte (5 x 5 cm.), og sætter et skaft på, så det hele ligner et **T**. Men sæt lægten fast så den skarpe kant kan trykkes ned i

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

jorden, og på den måde lave en rille i jorden, fordi rillen på den måde har en ens dybde, og frøene derfor kommer op af jorden samtidig. På grund af den ens og faste dybde kan man også bedre se hvor tæt frøene ligger.

Se også under **spirekasse**.

Frøplanter: "Børn", altså planter man selv har sået med frø, man selv har høstet på egne planter (Stauder, træer eller buske), bliver næsten aldrig magen til planten man har taget frøet fra, fordi frøet altid har 2 forældre. Det er næsten ligesom med mennesker, vores børn er heller ikke helt magen til os selv!! Plantebørn er kun helt magen til forældrene, hvis de er formeret ved stiklinger, altså vegetativ formering.

Fuglemælk: Se længere nede under: **Ornithogalum nutans** (Nikkende fuglemælk).

Fuchsia, alm.: Overvintres ved nedgravning i jordkule, hvis man ikke har en lys og kølig kælder. Startes igen ca. d. 1 marts, med evt. omplantning.

Fuksia har ikke nogen egentlig vinterhvile, den vil helst opbevares ved 5-10 grader om vinteren, hvis den står lyst om vinteren gror den videre. Fuksia kan godt vinteropbevares i mørke, men temp. må ikke komme under 5-10 grader.

Fyrretræ: Fyrretræ kan ikke skyde fra bar stamme, det kan kun skyde fra de grønne grenspidser.

Fønikspalme: Se under **Daddelpalme**.

Galmider-Bukkehorn: Små "kugler" på bladene, og kuglerne ligner efterhånden små bukkehorn på 6-7 mm i diam., er galmider. De er ufarlige. Riv alle bladene sammen når de er faldet af, så kan deres udbredelse begrænses. Bladene kan også klippes af og brændes, når man ser dem. Det er nogle små mider der lever inde i bladet. De skader ikke træet. De ligner små blære på undersiden af bladene. Når de lever inde i bladet er de ikke til at komme til livs, fordi vi ikke kan få midler der virker systemisk dvs. midler der virker via saftbanerne, så det er da godt de ikke svækker træet.

Galmyg / Galhveps: (små "vorter" på bladene) De har ikke noget med alm. myg eller hvepse at gøre. Men de er snyltere, der lever inde i bladene, de skader ikke planten. De kan måske udryddes med insektsæbe, sprøjtet fint på bladene hver uge. De er specielle på den måde, at de har specialiseret sig til kun at være på én planteart. Dem der ses på andre planter er andre galhvepse-arter.

Gardenia: Gardenia kan ikke tåle / lide kalk i jorden, heller ikke i vandet (det skal helst være regnvand), daglig overbrusning m. kuldslået regnvand, temperaturen skal være ca. 15 grader om natten og ca. 20 grader om dagen. Gardenia skal ha' 16 grader hele tiden når den skal danne blomsterknopper. Ved stiklingeformerer skal den ha' 22 grader. Stiklingerne klippes 10-15 cm. lange.

Gedeblad: Lonicera Vian, er god under fyrretræer ved Vesterhavet. Når det er en busk af Lonicera slægten, kalder man den for gedeblad, Kaprifolie er også i Lonicera slægten.

Gen-teknologi: Man har forædlet planter gennem mere end 1000 år, mere eller mindre bevidst. I de senere år er man blevet rigtig god til det (f.eks. F1 frø), så man nu ikke kan genkende de oprindelige stam-forældre mere.

Nu kan man også overføre de forskellige gener til de forskellige planter, via gen-teknologi, og man tager dem f.eks. fra de oprindelige arter eller dér hvor de egenskaber nu ér man vil bruge. Kartoffelskimmel kan måske fjernes via genteknologi. Eller toksiner kan overføres til planterne så de selv kan beskytte sig mod skadedyr.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Men f.eks., så kan Raps og Agerkål bestøve hinanden, og hvis Raps er blevet modstandsdygtig mod f.eks. RoundUp, via gen-teknologi, så kan modstandsdygtigheden også overføres til Agerkål, som er en ukrudtsplante, og så er vi alle ude på det dybe vand, så det drejer sig i høj grad om at tænke på de efterfølgende menneske-slægter.

Geranie: Se under **Rosengeranie.**

Giftige planter: Alle planter der er giftige kan godt komposteres, fordi giften er organisk og derfor ikke skadelig efter kompostering. **Mange af vores alm. planter er giftige**, men giften er *forskelligartet*, f.eks. bør man ikke sætte andre planter sammen med **påskeliljer** i en vase, fordi "de andre dør" på grund af påskeliljens giftige plantesaft. **Liljekonval** er også meget giftig, selv saften i vandet, fra en lille vase, hvor der har stået liljekonval i er meget giftig. Det er for det meste først rigtig farligt, når det giftige på planten også ser dejligt ud, f.eks. røde bær eller lign. Stueplanten **Nerie**, dens blade er meget giftige, de kan slå en hest ihjel, **Dieffenbachia** er uhyre giftig (3-4 gr. er dødelig dosis, alle dele er giftige), det er den høje plante med de spraglede blade, planten vokser hos os lige som gummitræet, der i øvrigt også er giftigt), men, men.... hvornår er noget giftigt.??

Gulerødder er også giftige, vi mennesker kan ikke tåle for meget karotin, vores lever tager skade af for store mængder karotin. Karotin er det røde farvestof i gulerødder.

Gingko Biloba: (Tempeltræ) (se længere nede under **Tempeltræ.**)

Gitterrust: Gitterrust har de senere år angrebet de fleste pæretræer i Danmark, det viser sig ved rustpletter på oversiden af bladene, på undersiden sidder der en lille udposning der har nogle "små horn". Svampen er en vært-skiftende rustsvamp, den lever om vinteren på enebærplanter (juniperus chinensis(kinesisk ene) og juniperus sabina(sevenbom)), og lige før løvspring (på pæretræerne) i april-maj, ses sporelegemet på enebærstammen ved jordoverfladen (det er let at se) som noget gul-orange "udflåd" sidde parat. Det er muligt, på det tidspunkt, at vaske/skrubbe smitten (svampesporerne) af, evt. med en atamon opløsning. Så er der håb om helbredelse på pæretræet. Det sidder kun på pæretræet om sommeren, om vinteren sidder det på enebærbuske.

Gloriosa Rothschildiana: (Pragtlilje) Det er en slyngplante, der skyder frem om foråret, når varmen er til det. Den overvintres ved 10-15 grader. Knolden ligner en hundelort, den lægges vandret ved ompotning i marts.

Gran: Grantræer der har det godt beholder nålene i 6 - 9 år, altså de ældste nåle er op til 9 år gamle. Hvis de har det mindre godt beholder de nålene i kortere tid. De kan have det så dårligt at de kun beholder de nyeste nåle. Problemet kan opstå på grund af bladlus på nålene, de kan sprøjtes med insektsæbe, hvis træet ikke er for stort. Sukkertopgran (Picea Glauca "Conica") kan godt pludselig skyde et nyt skud op, som er en alm. grangren, den skal skæres af helt inde ved stammen hvor den kommer fra, ellers ender det med, at det hele bliver et alm. grantræ. (Træet er opstået ved "mutation", og kan godt "mutere" tilbage igen.)

Grønkål: Grønkål kan få angreb af kålskimmel, det kommer via de små udplantningsplanter. Kålskimmel ses bl.a. ved at bladene bliver brune og meget mere krøllede end de ellers bliver. Der er ikke noget at gøre, ud over at købe sine udplantningsplanter et anerkendt sted.

Græsplænen: Gød plænen godt om foråret. Græsplænen kan "luftes", ved at træde en gravegreb helt ned i plænen og evt. rokke lidt med den, så der fremkommer en række ca. 30 cm. dybe kegleformede huller, tæt ved siden af hinanden, overalt i plænen. Derefter udstrøs et tyndt lag fint grus, som derefter

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

fejles ned i de fremkomne huller, der på den måde bliver "lufthuller" til græsplanternes rødder. Græsplænen kan sagtens gro igennem 3-4 cm. topdressing hvert år. Græsplæner skal have mindst 15 cm. muld til rødderne.

Husk: Ikke klippe græsplænen for langt ned. Jo højere græsplante, jo stærkere - dybere rodnet (græsroden er ca. 10 gange så lang som toppen er høj).

Ny græsplæne: Plænen omlægges bedst i aug.-sept., for hvis man sår græs i foråret, skal man bruge dobbelt så meget frø, som i eftersommeren.

Hvis der i forvejen er en plæne, så bør man tænke på, at der måske er gamle træerødder i den, og de skal væk. Selve plænen graves i "reol"gravning, så det gamle græs kommer 1 spadestik ned i jorden. Derefter er C-muld og grus godt at fræse ned før såning. Det dyre frø er bedst, fordi det, for det meste, er fra frøstammer der er mere modstandsdygtige mod div. svampe.

Ved såning: Del evt. frøene i 5 portioner, så man ikke så nemt løber tør for frø til hele stykket der skal så's. **Husk at:** Det mindste og fineste frø ligger nederst i frøposen.

Topdressing-blanding: Lige dele af spagnum, grus og muld. Græsplænen vil helst have en surhedsgrad på 6,2. Gød med en god gødning, vand evt. med **10 % jernvitriol mod mos** (1 kg. til 1 liter vand), jernvitriol er egentlig en gødning.

Det er kun mos der kan gro ved lavere temperatur end 4 grader (0-4 grader har vi jo tit om vinteren, og derfor har mosset et forspring om foråret). 20-25 kg. kalk pr. 100 . pr. år, hjælper også græsset i kampen mod mosplagen.

Sneskimmel: Det ses som noget rødt/hvidt i kanten af "pletten", det vandes væk med en opløsning: 8 gram pr. 2½ liter vand pr. 1 kvadratmeter. Det kommer hvis græsset har været dækket af fasttrådt sne. Græsplanter kan angribes af en svamp, der kaldes "**rød tråd**", det ser også ud som om roden er blevet til en rød tråd. Sygdommen kommer hvis der vandes for meget eller det har regnet meget. For meget kvælstof kan også få svampen til at trives. Prøv at vande med et svampemiddel.

Svampe i græsplænen lever på døde træerødder (evt. fra et træ der er fældet flere år før). De kan også opstå ved hekseringe, og så er det kun tiden der kan gøre noget; Hekseringen vokser ud af græsplænen, tilføj evt. kalk til plænen.

Gåsebiller: Gåsebillerne lægger æg til Sankt Hans. Larverne bliver 10-12 mm. store. De æder græssets rødder og ødelægger græsplænen i **store gule pletter** der ses i august, der kan være rigtig mange samlet på ét sted. De kommer op og sværmer i juni og lægger æg om dagen, i aug. ses skaden. Nu findes der Nematoder mod dem, de vandes ud d. 10-20 juli. (Se under Borregaard BioPlant) Gåsebillen bliver ædt af stærene, så sæt stærekasser op i haven.

Plænerens indeholder "**Diclorprop**", og det tager ærenpris og hønsetarm og lign. Det må ikke bruges sent på året (se brugsvejledningen på pakken). (**Diclorprop** er også det aktive stof i **RoundUp**) Hvis der ikke skal være græsplæne mere, skal **jorden holdes ren for planter en hel sommer**, ellers kommer der altid en masse fremspirende ukrudt i bedet imellem de nyplantede planter.

Grønne "orm" / larver:

Grønne larver på de fleste planters blade, er sommerfuglelarver, der kan udryddes med det man kalder en **kontaktgift**, altså en gift man skal ramme skadedyret med. **Kontaktgifte** er f.eks.: Maladan eller Pyrethrum (Pyrethrum blev oprindeligt udvundet af *C. coccineum*, som dengang hed Pyrethrum). Men der findes mange forskellige gifte, der findes også "**biologiske**" gifte, der kan sprayes ud på bladene, som skadedyret derfor får i sig, og dør, når det spiser af bladet (F.eks. **Biolet / Dipel**).

Grønne larver i piletræet er ikke beskrevet i litteraturen, men det er en type bladhvæpse, og de forpubber sig i jorden under træet. De er sjældent et problem i flere år, men for det meste kun i ét år. Hvis man løsner jorden under træet, kan fuglene finde pubberne, og pubberne kan heller ikke tåle at komme op i lyset, så tørrer de ud.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Gråskimmel: Gråskimmel er meget forskellig fra Vinskimmel. Gråskimmel kan fjernes ved at vaske planten over med en atamonopløsning om vinteren, når planten er gået i vinterdvale. (1 dl. atamon pr. 5 liter vand).

Guldkop: (Hylomecon japonica) (Skovvalmue) Bunddækkeplante i jævn fugtig humusrig jord. Vinterhårdfør i let skygge.

Guldregn: Vossi er uden frø !!! Guldregn kan beskæres kraftigt i feb. - marts. Alm. beskæring kan gøres jævnt hen over året.

Gulerod: Gulerødder må ikke sås, før jorden er varm nok, mindst 20 grader 20 cm nede. Ellers deler roden sig til flere, og bliver ikke lige og ret. Tørke kan også få roden til at holde op med at vokse nedad. Hvis gulerod bliver angrebet af gulerodsfluens larver udskiller roden et bitterstof, for at slå larven ihjel. Gulerodsfluen kommer til Sankt Hans, **dæk med insektnet** d. 15. juni-15. juli, og d. 1. aug.- 20. aug., **eller hele tiden**, fordi insektnettet også hæver temperaturen inde under nettet. Gulerødder der bliver bløde i roden er angrebet af svampen **Grubeplet (ceveti spot)**, det begynder med vandtrukne pletter, der bliver sorte, men det ses først når roden bliver trukket op. Det kan ikke sprøjtes væk, men man bør holde igen med kvælstofgødning.

Gulerodsfluen: Gulerodsfluen går bl.a. i Persille, gulerod og dild fra sidst i maj. Vand evt. flere gange med Maladan, så dør de små larver.

Gummitræ (Ficus elastica): Gummitræ kan skæres ned, hvis det er blevet bladløs, det kan også formeres ved kinesisk aflægning (se dette). Gummitræ kan angribes af trips på bladene, så de bliver grålige. Trips kommer frem om natten. Trips udryddes med rovmider (Se længere "nede" på disse sider under **Borregaard**).

Gunnera: (Mammutblad) Så'es meget varmt og fugtigt med plastdække ved ca. 25 grader.

Guttation: Guttation er når planternes (ubeskadigede) blade udskiller mere væske end der fordamper fra bladet. Det ses oftest om morgenen efter varme, fugtige nætter. Der findes planter i ørkenen der udskiller så meget væske at man kan overleve via det. På nogle planter er der også mineraler i væsken.

Gyvel: Gyvel må ikke beskæres længere ned, end til grønne skud, for den skyder ikke fra bart træ. Beskæres lige efter blomstring. Kan **ikke** omplantes / flyttes.

Gødning: Her er bl.a. den opskrift på gødning, til at sprøjte ud på plantebladene, hvis plantens rod evt. er defekt og derfor ikke kan optage næring til planten. (Gødningen kan evt. sprøjtes ud over plantebladene med en lille forstøverflaske)

Man skal være opmærksom på hvad man bruger som gødning.

Hvis der er gødningsoverskud i pottejorden, brænder det planterødderne af, så planten taber bladene om efteråret.

Gødningsoverskud udvaskes i 30 grader varmt vand. 10 liter vandes ud i jorden 3 gange.

N=kvælstof.

P=fosfor.

K=Kalium.

Kvægdyrsgødning er ikke særlig gødningsrigt.! Men humusrigt (godt til jordforbedring).

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Kvælstofgødning: 3 hætter 3 dobbelt salmiakspiritus i 10 liter vand, står en halv dag, derefter vandes planterne med det kvælstofrige vand, fordi det ofte kun er det planterne mangler i urtepotterne.

De andre gødningsstoffer ses ofte på jordoverfladen som et hvidt pulverlag-"kisellag".

Fjerkrægødning har et højt kaliumindhold. Fjerkrægødning skal graves ned, for kvælstoffet fordamper hurtigt. Det bedste er at grave det ned i kompostbunken, hvor gødningsindholdet bibeholdes, via microorganismene. Pas på med at bruge fjerkrægødning til løgplanter, det kan være inficeret med "Fusarium-svamp", der angriber løgkagen / rodkagen, og ødelægger den.

Bruger man "kunstgødning", f.eks. alm. **NPK(12-5-14)** gøres det **kun 1 gang årligt**,

mens **Helårsgødning(23-3-7)** gives flere gange årligt (i mindre portioner af gangen).

Hornum pioner gødning er det bedste til flydende hvergangsgødning, (½ dl. til 10 liter vand) blandet i vandet.

Hornum gødning kan også bruges på en anden måde; Hvis f.eks. plantens rødder, af en eller anden årsag, ikke kan optage de nødvendige gødningsstoffer, så kan man sprøjte gødningen på bladene i en opløsning på 1-5 promille, **det skal være en meget svag opløsning** ellers svier man bladene (som når man har givet græsplænen for meget kunstgødning), man bruger denne koncentration til sprøjtning på bladene:

Af det opløste gødningskoncentrat (22%), som man har lavet efter brugsanvisningen,

bruges: 1 dl. til 1 liter vand (så er det ca. 2 promille), og denne opløsning kan sprøjtes ud over bladene.

NPK(12-5-14) er det tal der bør stå posen med kunstgødning.

Det er den gødning man bruger som gødning **til alle planter** i haven, også rhododendron.

Kvælstofgødning bør man tilføre jævnt hen ad forsommeren i små portioner.

Vandet i jorden opløser nærings saltene, så planterne kan opsuge dem.

Hvis der mangler vand i jorden kan planterne ikke få fat i nærings saltene / gødningen.

Der er langt større nytte af vandet ved at vande om natten, evt. med et automatisk vandings system, som kan indstilles til et bestemt antal liter på et bestemt tidspunkt.

De næringsstoffer der er i kunstgødning er ikke forskellige fra dem der er i naturgødning, de er ens.

Gød aldrig på forhånd, men først når planterne har behov.

For meget gødning kan svide planternes rødder, det kan også vænne planterne fra at få et godt stort rodnet, som skal holde planten oprejst.

Det er det næringsstof der er mindst af, der bestemmer hvor meget planten gror, dem der er for meget af, skader kun.

Gødning sprøjtet på blade og nåle:

Hvis man har en plante der evt. ikke har kunne optage nok næringsstoffer via roden, kan man sprøjte dem på således: Man køber (næsten så lidt som muligt) urea og magnesiumsulfat (bittersalt). Det indkøbte opløses i en blanding med hvert nærings salt i en opløsning på 1 promille (1 promille opløsning svarer til 1 gram nærings salt i 1 liter vand). Det kan sprøjtes / vandes på blade og nåle 3 gange med ca. 1 uges mellemrum. Sprøjtning skal ske i gråvejrr eller om aftenen. Gødningsstofferne kan købes hos visse frø- og plantehandlere eller materialisten.

Tredobbelt Salmiakspiritus som gødning:

Stueplanter plejer at have nok af alle de nødvendige næringsstoffer i jorden de har behov for, det er kun kvælstof de kan mangle hen over et helt år.

Den kvælstof planter kan optage ad gangen, er meget lille.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Derfor kan man for det meste nøjes med, (for plantens skyld, så den ikke får brændt rødderne af, på grund af for meget gødning i jorden) at tage **1 teskefuld tredobbelt salmiakspiritus i 1 liter vand**, og lade det stå i stuen til næste dag, og derefter vande alle planterne med den opløsning.

På denne måde får man ikke tilført for meget gødning til pottejorden, for det kan planterødderne ikke tåle.

Gåsebiller: Gåsebillerne lægger æg i starten af juni - Sankt Hans. Larverne er brun-røde og bliver 10-12 mm. store. De æder græssets rødder og ødelægger græsplænen i **store gule pletter** der ses i august, der kan være rigtig mange samlet på ét sted. De kommer op og sværmer i juni og lægger æg om dagen, i aug. ses skaden. De kan støvsuges op når de sværmer evt. med en løvstøvsuger. De er værst på sandet jord.

Nu findes der Nematoder mod dem, de vandes ud i juli. (Se under Borregaard BioPlant)

Gåsebillen er en 1 cm. rødbrun bille, der lægger æg på græsplænen i juni-juli.

De sværmer samtidig for at kunne nå at få lagt æg før de alle bliver ædt af fuglene.

Larven spiser græsrodderne, i aug. er larven 1½ cm. lang og grå, og der er så mange at mange græsplanter dør. Hvis man omkring Sankt Hans (+/- 1 uge) ser mange biller, så ved man at man skal have fat i

Gåsebillenematoder, de skal vandes ud 2-3 uger efter. Nematoderne dræber alle larverne. Det er kun nematoderne der kan udrydde gåsebiller. Det er kun i fed lerjord at gåsebiller ikke kan leve. Nematoderne lever bedst i godt fugtig jord, så hold jorden fugtig til mindst 14 dage efter udvandingen.

Halm i drivhus: (Se længere "nede" på disse sider under [Halm i drivhuset](#))

Hassel-stikling: Fyld jord op omkring planten (som en tue), så kommer der rødder på de nye skud, som derefter kan skæres af og plantes ud. (se også under [Nødder](#))(se evt. [Kinesisk aflægning](#))

Hawaiibloomst: (Indendørs / Hibiscus) Beskæres kraftigt sidst i april- maj. Det svage klippes først væk, blomsterne kommer på de nye skud, og hvis man beskærer senere, går det ud over blomstringen. Det er væsentligt, at den får meget lys i forhold til varmen, ellers får den lange skud. Kan sprøjtes mod utøj med insektsæbe, hvis man ikke vil bruge nyttedyr, der er uovertrufne.

Havebassin, se: Bassin i haven

Haver: Erichsens have i Rønne er et næsten 200 gammelt hus med have, der har åbent for besøgende. Planterne er udelukkende ældre sorter.

Melstedgaard Landbrugsmuseum, Melstedvej 25, Gudhjem, har en over 200 år gammel landbohave.

Havehibiscus Hibiscus Syriacus:

(Den gror på nordgrænsen hos os) Stammer fra Syrien, siger navnet.

Den bedste og først blomstrende er: "Ardens", den er lilla.

Havehibiscus **kan stiklingeformeres inde**, ved at klippe nye skud af i okt., og stikke dem dybt i en potte, så kun max. 2 knopper er over jordoverfladen. Sæt en hvid plastpose på gulvet, sæt potten deri, luk posen over planten. Sæt det hele på et lunt gulv, se til det og vand en gang imellem. I løbet af et par måneder skyder stiklingerne. Kan stiklingeformeres i juli som alm. grønne stiklinger a' la Flittiglise.

Hvis planten skal flyttes, er det bedst i sept.-aug., og man skal prøve at få så meget rod med som muligt, samtidig skal den klippes ned til 15-20 cm. Det følgende år skal planten vandes godt, så jorden ikke bliver tør.

Hibiscus Syriacus, kan beskæres i marts-april, hvis den er blevet for stor, den blomstrer på de nye skud. Den kan "mutere", så blomsterne ændrer sig.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Gule blade er, for det meste, på grund af næringsmangel, den må gerne få flydende gødning Hornum) hver 14. dag. Den skal jo både skyde lange skud og lave blomsterknopper det samme år. Vær god ved den, så gør den gengæld med blomster.

Havehibiscus kan godt få **skurv**, så bladene får pletter og falder af, og blomsterknopperne falder også af. Klip planten helt ned, eller giv et svampemiddel, for det er et svampeangreb, der sender sine "hyfer" ind i planten.

(Hyfer er fine trådformede organer (rødder). Hyfer i mængde, sammenvokset i netværk, kaldes mycelium.)

Hvis den ikke blomstrer rigtigt (hvis knopperne, næsten færdige, falder af uden at folde ud), er den angrebet af virus. Grav den op og brænd den, køb derefter en ny, plant den det samme sted efter udskiftning af jorden.

Havtorn: Havtorn formeres ved fingertykke rodsrud der graves op, klippes af og prikles. Vand det følgende år så de ikke tørrer ud.

Man kan også så dem med de bær der kan høstes om efteråret når de er modne. Bærrene moses forsigtigt, uden at knuse dem. Mosen kommes i små huller, der dækkes lidt, hvor man vil have planterne til at gro.

Hegnsloven: Hegnsloven siger, at enkelte træer i skel, **må** være så høje de vil, men **ikke** hvis det er en række træer.

Hekseringe: Hekseringe består af mindst 100 forskellige svampe, og deres mycelium kan ligge i jorden i 20 år, før de viser noget på overfladen. Det man ser på jordoverfladen er jo svampens frugtsporer. Det der er i jorden er svampens rodsystem (mycelium).

Svampen lever naturligt i skovområder, og derfra overføres de til haverne. De starter formentlig på gamle træerødder. De mest aggressive svampe i hekseringe kan angribe andre planter end græsplanter, f.eks. anemoner eller staudefplanter.

Man kan prøve at vande hekseringen, først med et afspændingsmiddel, og bagefter vande med en atamonopløsning (atamonopløsning er ikke nok, da svampen 'skyer' vand, derfor først et afspændingsmiddel).

Jorden kan graves op / skiftes ud, men pas på smitten, så husk at dække med plast omkring udgravningen. Kalktilførsel hæmmer svampens udvikling. Se også under **Svampe**.

Hindbær: De bedste gamle sorter er: **Veten** og **Preussen**.

Men **Autumn Bliss** og **Fall gold** får ikke larveangreb, og de er de bedste hindbærsorter vi har her i Danmark, de adskiller sig fra andre hindbærplanter i almindelighed ved:

1. at bære frugterne på skud fra den samme sommer. Derfor får de ikke orm i bærret, heller ikke svamp.
2. at den blomstrer og bærer frugt indtil den første frost.
3. at den danner mange rodsrud. De er dog lette at fjerne.

Fordi de bærer frugt på de nye skud, klipper man alt ned til jordoverfladen lige efter høsten, de nye frugtbærende skud kommer frem det samme år som de bærer frugt.

Der skal være luft omkring planterne, så beskær kraftigt, der må max. være 10 skud pr.m. Efter høst skæres stænglen helt ned (til under jorden). Hindbær kan godt lide svovlsur ammoniak, men ikke for meget kalk. Gødes med fordel i aug. med ca. 200 gr. NPK pr. 100 kvadratmeter.

Hindbær der skyder blomster- eller frugtsrud sent på året, er blevet snydt af vejret, så de tror at det er blevet forår. Klip alt det af der er blomster og frugt på, og kun det. Ikke hele skuddet, men kun det lille frugt-sidesrud.

Hindbær-stængelsyge er sort-brune pletter der kan gå hele vejen rundt om stænglen. Sygdommen ødelægger bladene ved **symmetrisk udtørring**. Det er fordi vandtransporten er ødelagt i stænglerne på grund af sygdommen. Hindbærstængelsyge er en virus, så fjern alle de syge planter, plant nye, og når det er en virus så kan man godt plante nye planter på samme sted, fordi det kun smitter via bladlus.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Hindbær-filtsvamp er et filtagtigt lag på undersiden af bladene. Rens hele stykket, også for alle rodstykkerne. Hold det rent, mindst 1 år, før nye planter udplantes samme sted.

I løbet af 10 år er alle planterne også inficeret med virus, så køb nye planter, og plant i et nyt stykke jord, der er frit for smittekim.

Hippeastrum: 4 verdenshjørner eller Ridderstjerne.

Hed førhen **Amaryllis**, og det er nu **Belladonnaliljen**.

Har 3 vækstfaser:

1.: Grøn = 4-5 mdr. bliver stående i potten og gives gødningsvand.

2.: Hvile i juli - sept. (mindst 2½ mdr.), bliver stående i potten.

3.: Vandes i okt., så kommer blomsten igen.

Ompottes hvert 3. år med 1/3 af løget over jorden. Løget passes og plejes med gødning efter blomstring, sidst på sommeren lægges potten ned og får lov til at tørre, sidst i sept. skal den have et køligt ophold ca. 1 måned, derefter ind i varmen og vandes, så skyder blomsten op.

Tvinges i efteråret til hvile ved vandingsstop, derefter 2-3 mdr. hvile, ingen vand, temperatur ca. 25 grader. Hippeastrum kan ompottes / plantes umiddelbart efter blomstring, så bladene kan nå at hente næring til næste års blomstring. Men det bedste tidspunkt for ompotning er ellers i hvileperioden (når planten er visnet ned, og venter på næste års blomstring). Plantes i alm. pottejord blandet med grus, så jorden er luftig, start vanding, og løget begynder at gro. Hvis planten bliver for høj, kan det være genetisk betinget (gartnernes afskæringsplanter skal være høje), så vi private bør sikre os, før køb, at det er lavere sorter vi dyrker. Ellers er det kun mere lys og lavere temperatur, der kan holde planterne nede i en rimelig højde.

Jo bedre løget har det hele sommeren, jo større mulighed for god blomstring næste år.

Hjertetræ: (Japansk) Hjertetræ har flotte efterårsfarver. Der er f.eks. disse: "Capo" skarlagan, 4-5 m høj. "Ceponi" gul, 5 m høj. "Cerci" skarlagan busk 2 m høj. Farverne er høstfarver.

Hjortetak olie: Hjortetakolie er fint at smøre ud over træernes bark tidligt på året lige til maj, så flygter de skadelige barkbiller.

Hjortetaktræ: Hjortetaktræ der har skudt nye skud op i græsplænen, kan udryddes ved at vande plænen med midlet **plænerens**. Men giften løber jo også over til "modertræet" via rødderne, så hele "familien" dør af det.

Hoya Carnosa: Voksblomsten må ikke få for meget vand, let udtørring får den til at blomstre. Opbevares køligt fra 1. nov. - 1. marts ved mindst 10-12 grader om vinteren, men ikke for varmt, for så dannes der ingen blomster"skud". Jorden må ikke være for gødningsrig, så gror den bare, i stedet for at danne de små sideskud, hvor blomsterklaserne skal komme på, og de små skud må aldrig skæres af, for dér kommer blomsterne hver gang på. Ompottes d. 1. marts i næringsberiget spagnum.

Hortensia: Hortensia beskæres ikke, hvis man alligevel gør det, forsvinder næste års blomster. Man må kun beskære sent forår, når de har skudt nye skud i forsommeren, klippe det tørre visne af. De kommende blomster sidder i de øverste knopper på planten, og blomsterknopperne dannes året før.

Hortensia kan godt deles. Grav hele planten op, del den i f.eks. 4 dele, plant den igen, evt. i store potter. Hvis de står i potter, kan de sættes ind på et beskyttet sted om vinteren, så går det ikke så hårdt ud over de overvintrende blomsterknopper, der så vil blomstre den kommende sommer.

Hvis **H. Macrophylla** alligevel ikke blomstrer, så pak planterne ind i grangrene til vinteren, på de nederste 40 cm., for der sidder de kommende blomsterknopper som dannes året før blomstringen, og husk at næringsoverskuddet giver den næste års blomster. Det drejer sig om, at få planten ind i rytmen med at

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

nå at få skud så tidligt, at de er modnet inden vinteren kommer. Det er kun det døde der skal klippes af sent om foråret, for det er i skuddene fra sidste år blomsterknopperne er. Hortensia må ikke klippes ned, for det går ud over blomstringen. De blomstrende skud kommer fra knopper der er dannet året før. Det bedste er at vente med at beskære, til planten har skudt alt det den kan i foråret, og så kun klippe alt det tørre af. **Hortensia Macrophylla 'Blue Wave'** er den mest blå sort.

H. Grandiflora (træagtig) får store hvide blomsterklaser, og fryser ikke ned.

Hortensia gødes med **alm. NPK**.

Den skifter farve efter jordens surhed (pH), jo mere sur jord jo mere blå blomst.

Ved pH 4-5 er planten mest blå, fordi der ved sur jord udskilles mest aluminium.

Ønsker man **blå blomster**, skal man tilføje 1 gram **aluminiumsulfat** pr. kvadratmeter eller 2½ gram pr 1 liter vand, der vandes ud om planten.

Houttuynia (Saururaceae): Houttuynia cordata "Chameleon" har brogede blade: Hvid/lyserød/rød og grøn. Den fik jeg af Annelise R. Pedersen, Ved Skoven 7, Holbæk, se **Havens Staude Leksikon side 200**.

Den breder sig meget her i haven, på meget tør bund, men jorden er også blevet forbedret meget gennem årene.

Hul i træet: Hvis der er et stort hul i frugttræet, evt. fra en afbrækket gren, så bor et hul skråt ud fra bunden af hullet, så evt. vand kan løbe ud den vej. På den måde kan man sikre sig, at der ikke er "stående" fugt, der kan fremme svampevækst. **Man må aldrig fylde hullet** op med noget som helst, for så vil der altid være fugtigt, så det rigtigt kan rådne!! Det var en **fejltagelse fra gamle dage** at fylde hullet!!

Træerne har selv nogle stoffer, der kan hindre svampevækst, hvis "såret" er tørt nok, og hvis "såret" ikke er for stort, kan træet selv lukke det med sin kallus-dannelse. Kallus-dannelse = sår-heling, der ses som noget fortykket glat bark omkring sår, på stammen hvor man har skåret en gren af. (Se evt. **Beskæring**.)

Kallus-cellen er meget speciel, idet kallus-dannelsen ligeledes spiller en væsentlig rolle ved roddannelsen hos stiklinger, idet de nye rødder ofte bryder frem fra det nydannede kallus-væv, "planten" kan altså selv bestemme om det er et sår der skal lukkes, og om der samtidig skal komme rødder. Det er derfor man siger, at de stiklinger man har "stjålet" lettest slår rod, for dem har man jo "trukket/hevet" af moderplanten, og ikke klippet pænt af, og på den måde får man jo "hæl" med på stiklingen, og det er i "hælen" at de specielle celler sidder.

Det er derfor man skal såre grenen, når man vil lave en "aflægger", for på "såret" dannes rødderne altid lettest!!

Beskæring af træer: Se på grenen, hvor den kommer ud fra stammen, der er en fortykkelse og lige udenfor den skal man skære grenen af. Gør man det indenfor fortykkelsen, har træet svært ved at lukke "såret".

Man må aldrig komme noget på stedet bagefter for at lukke såret, det gør planten bedre selv, sørg kun for at snittet er helt glat, så kan evt. smitte ikke så let sætte sig fast. Man må højst smøre "sårsalve" på.

Humblebi: (Der er kun 6 arter tilbage, oprindeligt var der 19 arter) Den intensive dyrkning er årsagen til den dramatiske tilbagegang. **Pas på dens redesteder, der er forladte musereder i jorden.**

De er i stand til at flyve ud tidligere end de andre "bestøvere", så i kolde forår er humlebien, den eneste der kommer og bestøver bl.a. vores frugttræer.

Uden bestøvere, ingen frugter. Så nektar-rige sommerblomster, bl.a. katost, salvie, oksetunge & honningurt. De blomsterbærende planter bør stå i større "samlinger", fordi bierne ellers har svært ved at finde dem. Se også under **Borregaard**.

Hvide fluer: (se på disse sider under **Mel-lus**)

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Hvidløg: Hvidløg står på nordgrænsen her hos os i DK. Det kræver en varm muldrig jord.

Hvert fed plantes/sættes helst i okt. og høstes i det tidlige efterår (august).

Læggedybde: 4 cm., læggeafstand: 12 cm.. Hvidløg vandes og gødes lige som andre spiseløg. Det bedste/største i DK er 'Rød Estisk' slangehvidløg, de blev klart de største ved en test.

De små topløg kan lægges, som man gør med fed, og skal bare ligge 2 år før høst.! Se også under **Løg**.

Hyld: Samidan er en god sort. **Sambu** er en selvbestøvende sort, der også kan bestøve de andre sorter, hvoraf nogle ikke kan bestøve sig selv. Men hvis det er så koldt ved blomstring at insekterne ikke flyver, så kan der selvfølgelig ikke komme (bestøvning) frugter.

Hyldebærbuske udtyndes, de må ikke beskæres. Sav en enkelt gren af 30 cm. over jorden, så skyder træet nye skud derfra.

Hypericum: Perikon findes også som krybende plante, med ca. 5 cm. store gule blomster.

Hæg (majtræ): Majtræ er i familie med Kirsebærtræ og Laurbærkirsebær. Hæg er frøformeret, så de forskellige træer er altid forskellige.

Hækplante ("ikke klippet"): **Malus Sargenti "Sagra"** (Sargentæble) der er et 1½-2 m. højt paradisæble, er den flotteste og bedste plante, til uklippet hæk i Danmark, hvis man har ca. 2 m. i højde og bredde. Den kan skæres ned til 30 cm. over jorden, så skyder den igen. Den kan klippes lige som Liguster.

Bærmispel "Amelanchier spicata" er et lille slankt træ, ca. 1 m. bredt og 3-4 m. højt. Det er en god plante som levende hegn der skal være lidt højt.

Gedeblad "**Lonicera Ledebouri**" 1 stk. pr. m. under fyrretræ.

Hække på ca. 1 m.: Rosa Carokina, Japansk kvæde, cotoneaster (Adpressus).

Hække: Liguster, Bøg, Avnbøg og Ahorntyper, er de bedste af dem der skal klippes.

Paradisæble Sargenti skal nok beskæres lidt, selvom man siger, at den kan plantes som uklippet hæk.

Hvis hækken skal klippes ned eller ind, gøres det i feb. - marts.! (Se også under: **Ligusterhæk**)

Sørg altid for at have 60-70 cm., fra hækken og ind til de første planter. Så bliver der ikke konkurrence mellem rødderne, og det er lettere at klippe hækken.

Bøgehæk kan klippes - skæres ned i dec. - jan. - feb., det kan den sagtens klare.

Spirea 'vanhouttei' er ikke den bedste og mest robuste spiraeaplante til hæk. Den kan nemt blive angrebet af cinnobersvampen der dræber planten, og derefter går til angreb på naboplanterne, og derved ødelægges hækken helt efterhånden. Den klippes (som hæk) lige efter blomstringen hvert år, ellers bliver den stor og uformelig. Den kan også udtyndes som en alm. busk, ved at man fjerner 1/3 af alle gamle grene.

Hvis det er flere planter i hækken der er begyndt at visne, så er det rodfordærver der har angrebet.

Hækplanter der dør (spredt i hækken). Grav planten op, udskift jorden og plant nye planter. Man ved ikke med sikkerhed hvad det kommer af.

Alle løvfældende hække **skal** klippes først i juni, derefter kan de studses igen i september-oktober.

Hækplanter **skal ikke** klippes i højden før planten har nået den højde den skal have, men de **må godt** studses i toppen.

Hvis hækken består af **små træer** (Bøg, Eg eller lign.) **må man ikke** klippe toppen, før den færdige højde er nået.

Hvis hækken består af **små buske** (Liguster og lign.) **må man godt** studse toppen, før den når den færdige højde.

Hæk af buskplanter kan godt klippes ned til ca. 20 cm. for at forny hækken. Men **ikke** hvis den er af bøg el. lign..

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Højbede: Hævede bede er ikke nødvendige, hvis der ikke på noget tidspunkt er stående vand i jorden. (Man skal bare sørge for, at man aldrig træder i det bed der skal dyrkes i, men på en evt. flisegang.) Skal det fyldes med jord, kan det få en jordforbedring med kompost fra egen kompostbunke eller genbrugskompost fra kommunen, men kompost er gødningsrigt, så tilføj højst 1 del kompost til 3 dele havejord.

Hvis rammen er lavet af jernbanesveller, der jo er imprægneret med tjæremidler (kreosol) er det ikke så skadeligt, da jordens mikro-organismer kan nedbryde skadestofferne. Hvis det er trykimprægnerede brædder med kviksølv- eller arsén-midler er det giftigt, men det blev forbudt at bruge i Danmark ca. 1987.

Høstanemone: Anemone Japonica er ca. 1 m. høj, hvid - rød blomst. Skal for det meste ikke bindes op. Tåler ikke tung våd jord, gror fint inde ved muren, hvor der er dræn. Formeres ved rodstykker i potte tidligt forår. Kan angribes af bl.a. blommerust, det viser sig som noget slimet brunt snask på planten ved jorden. Skær alt væk tidl. forår, dæk evt. med kompost i et 5 cm. tykt lag. Der er flere slags svampe der kan angribe planten. Har det bedst i humusrig jord, gerne i let skygge.

Indendørs planter: Indendørs potteplanter må først beskæres til foråret, når der er lys nok til planten.

Indikatorplanter for bestemte jordtyper: Mange af den vilde floras arter (ukrudtsplanter) er tilpasset bestemte jordtyper. Ved at iagttage hvilke arter, der vokser på jorden, kan man uden at foretage jordbundsanalyse få noget at vide om indholdet af næringsstoffer o.lign..

Efter Gerd Ulrich: Hobbywinzer, tilpasset danske forhold.

Ikke alle de nævnte arter vil normalt være til stede på den aktuelle jordtype.

Jordtype:	Plantart:
Velgødet - rig på kvælstof:	Alm. fuglegræs, Hvidmelet gåsefod, Hyrdetaske, Alm. brandbæger
Let sur til basisk - kvælstofrig, let jord:	Sort natskygge, Liden nælde.
Næringsrig, basisk:	Læge - jordrøg, Skærm vortemælk, Storkronet ærenpris, Blank ærenpris, Rød tvetand, Liden tvetand, Svinemælde, Kløftet storkenæb, Alm. svinemælk, Alm. pengeurt.
Kvælstofrig, varm sand og lerbund:	Håret kortstråle, Hanespore.
Kalkrig bund:	Perlehyasint, Storkronet ærenpris, Liden tvetand, Liden vortemælk, Korn-ridderspore, Rundskulpe.
Jord med traktose:	Glat vejbred, Lancet-vejbred, Skive-kamille.
Sur bund:	Svineøre, Korn-valmue, Alm. syre.

Ingefær (Krydderiet ingefær) : Krydderiet ingefær er en tropisk plante der ikke kan gro på friland her hos os. Den kan måske gro i en potte indendørs.

Det er ikke den samme, som den plante vi her i Danmark kalder ingefær, der kommer med røde bær på den lille stilk hvor blomsten var. **Den vi har i haven er giftig.**

Insekter: Gnavende og sugende insekter udrykkes således: Provado-spray er et "systemisk" middel mod gnavende og sugende insekter. Det er rigtig virksomt mod skadedyr, og er fint til potteplanter. At et middel er et "systemisk" middel, betyder at giften går ind i saftbanerne og derfor kommer rundt i hele planten, så alle skadedyr dør, når de har "smagt" på planten et eller andet sted.

Insektmiddel -"Systemisk". Der findes et middel der er systemisk, d.v.s. Det "går i saftbanen på planten", så man behøver ikke at ramme hele planten, bare man har ramt det meste, så sørger planten selv for at giften når hele vejen rundt i planten, så alle sugende & gnavende insekter dør.

Midlet hedder **Provado**, som er små piller der er lidt større end panodil-piller mod hovedpine, de stikkes ned i jorden ved planteroden.

Midlet kan også købes som spray-middel, klar til brug, og det hedder **Calypso** (klar til brug) mod insekter 1 liter.

Midlet kan også købes som pulver 400 ml (**Calypso**), der opløst giver 20 liter til at sprøjte på planterne. Det virker i 4 uger.

Insekt-sæbe: Insekt-sæbe er en speciel sæbe man kan købe, og som er virksom mod f.eks. bladlus. I rigtig insektsæbe er der et stof der ødelægger overhuden på insekterne, så man kan ikke selv lave det af brun sæbe. Insektsæbe bruges gentagne gange, med ca. 10 dages mellemrum mod insekter.

Man kan evt. prøve at oversprøjte alle stængler med Kokosolie, men bladene kan ikke tåle det, det kan skjoldlus heller ikke, de dør fordi olien dækker deres skjold.

Man kan lave noget der ligner insektsæbe selv, ved at bruge: 1-2 spiseskefulde krystalsæbe (brun sæbe) pr. 1 liter vand, tilsæt evt. et par spiseskefulde sprit. Bladene er ikke så glade for sæbeblandingen, men efter et stykke tid kommer der nye blade. Det aktive stof i "rigtig" insektsæbe er kaliumoleat, som er et kemisk stof. Brun sæbe er en blanding af kaustisk soda og olie.

Iris: Iris skal deles og omplantes hvert 3. år, men de kan godt plantes det samme sted. Man bruger kun de planter der er yderst i klumpen, ikke de midterste der også er de ældste af planterne. Iris må ikke plantes ret dybt, roden må helst ikke dækkes helt af jorden, toppen klippes lidt tilbage ved omplantningen. Den bedste bog om Iris, hedder: "Regnbuens blomst".

Japansk Ahorn: (Bl.a. Acer Palmatum) Hører til de små kønne træer, som er fine i mindre haver, evt. med smukke bladfarver. Men japansk ahorn er ikke særlig modstandsdygtig mod div. svampesygdomme, men de træer der overlever plejer at blive meget smukke.

Et smukt træ i "små" haver, det er bedre end birketræer.!

Alm. havejord, ikke tung lerjord. Smukt løv, både sommer og efterår.

Japansk Løn vokser langsomt, og kan angribes af svamp så enkelte grene pludselig visner. Alt visent skal skæres af, så svampen ikke breder sig og vokser ind i selve det friske træ, skær lidt mere af end det visne, altså godt og vel ind til sundt ved, så kan træet skyde nye friske grene. Baymat rosenspray sprayeres ud over planten, når den har fået blade.

Japansk kirsebær : Hvis blomsterne visner, og ikke falder af, har træet fået "Monilia".

Alle kirsebærtræer kan få det, det smitter via blomsterne. Det kan kun fjernes ved beskæring i juli, for svampen overvintrer i de visne blomster og grene, og smitter næste år. Altså: skær alt det syge af (godt og vel), og sørg for at det kommer helt væk fra haven.

Japansk kirsebær er måske ikke så gode i danske haver. Men man kan "ringe" stammen (fjerne barken i 2 cm. bredde), hele vejen rundt nede ved jordoverfladen, så træet dør, og derefter beskære det kraftigt.

Derefter kan plantes en flot slyngplante, der kan gro op i det døde træ og pynte med evt. blomster.

Japansk søjlekirsebær kan beskæres lige efter blomstringen.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Alle stenfrugtræer må kun beskæres mens de har blade.!!

Jasmin (uægte): Philadelphus: **P. virginalis 'Schneesturm'** DAFO, bliver 2,5 m høj, fyldt blomst, duftende, blomstring juni-juli. **P. purpureomaculatus 'Belle Etoile'** 1,5 m. høj, enkelt smuk blomst, svag duft, blomstring juli.

Jordanalyse: Analyse af jorden er nok en fornuftig ting. Jordanalyse laves efterår-vinter, hvor man flere steder i jordstykket tager et lodret snit af jorden, blander det og tager 1 liter af blandingen. Få jorden analyseret i haveselskabet, så følger der en forklaring med om, hvad der mangler af stoffer i jorden og hvad man skal gøre for at afhjælpe det.

Der kan ofte være gødning nok i jorden, eller måske mangler der kun et enkelt stof, som man så kan nøjes med at tilføre. Hvis der er alt for meget af et enkelt gødningsstof i jorden vil det skade plantens rødder. Planter indeholder altid de stoffer de plejer at indeholde, fordi de forskellige stoffers mængde bestemmer hvordan planten skal gro. Det er det stof der er mindst af, der bestemmer hvordan planten vil gro.

Jordbær: (Se længere "nede" under Jordbær)

Jorddækning: 10-15 stk./ lag avispapir er fint til at dække jorden med, hvorefter man dækker aviserne med f.eks. spagnum eller barkflis, aviserne skal vandes før man dækker dem, fordi de så klasker sammen og laver et kompakt lag under den efterfølgende jorddækning. Så varer det i hvert fald 3-4 år før der er noget ukrudt der skyder op, dette er også godt mod flerårigt ukrudt.

Jord: Såjord og pottejord er 2 forskellige jordtyper.

Såjord er en jordblanding uden ret meget gødning, fordi de fleste frø ikke vil spire, hvis der er gødning i jorden, det kan evt. svide de små nye planters rødder, så fra naturens side er det indrettet sådan.

Pottejord er en jordblanding med nok gødning i til planterne den første tid, den er også tilført kalk, så den bør ikke bruges til surbundsplanter som f.eks. azalea, primula og lign. planter.

Hvid belægning på pottejorden: Hvis det ligner mug, er det en svamp der evt. kan udryddes med en atamonopløsning i vandingsvandet (1 dl. i 5 liter vand). Hvis det er en hård belægning der sidder på jorden, er det gødningsoverskud, der **skal** skylles ud af jorden ved gentagne gennemvandinger, evt. ved at potten sænkes ned i en spand vand, og står der 15 min., derefter tages den op og drypper af. Dette gentages flere gange.

Se også under **spirekasse**.

Jorden i haven: Jorden gøres bedre ved at:

Lerjord tilføres 35 % grus, altså 5 cm. tykt lag grus blandes med 8 cm. lerjord, det blandes evt. med en havefræser. Man bør ikke tilføre spagnum til lerjord, grus er det eneste der virker i lerjord. Men jordoverfladen hæves med de tilførte 5 cm. grus.

Sandjord tilføres 10 % lerjord eller kompost eller spagnum.

Jordlopper: Jordlopper på f.eks. rødbeder og bønner (de æder det hele), kan holdes væk med insektnet.

Jordkokker: (Har fået deres navn på grund af deres smag, der siges at ligne artiskok) De kan blive i jorden vinteren over, og man skal ikke klippe toppen af før den visner om vinteren.

De kan høstes hele året. Man kan lægge dem og så lade det sted være jordskokkebedet for altid. Man behøver ikke at grave dem op og lægge dem igen, for der hvor de har ligget, bliver der ved med at komme jordskokker på grund af de små rodstykker man ikke får med op. De bliver ca. 2 m. høje.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Jord-træthed: Måske er det på grund af Nematoder.!

Hvis jorden er blevet "træt" (den samme plante-art, det samme sted), så plant Tagetes (f.eks. Tagetes Patula) i stykket, de renses jorden, hvor mærkeligt det så lyder.!

Man kan også *så* Tagetes under de nyplantede træer eller buske, men husk før plantning at udskifte jorden.

Jordbrugskalk: Det meste jord lider af kalk-mangel, men bør først tilføres kalk efter en jordbundsanalyse. For meget kalk gør skade. Jordprøven afleveres i et haveselskab eller havecenter i nov., jordmængden man skal aflevere er på ca. 10 dl., det koster ca. 200.-, men det sparer man nemt i kunstgødning, så det udligner sig.

Judastræ: Cercis canadensis kan måske overvintre udendørs med overdækning.

Juleblomster: Juleblomstrende løgplanter er faktisk planter, man har (præpareret) manipuleret med, forstået på den måde, at man har snydt planten til at tro, at det er forår. Det gøres mest med tulipaner og hyacinter, der plejes således: De gror i høj temperatur, tages op i slutningen af maj, bagefter opbevares de i 35 graders varme til sept., når så temperaturen sænkes, er løget parat til at skyde frem med det samme (der er selvfølgelig små forskelle for hver planteart, men i hovedsagen er det sådan man gør). For de fleste løgplanter er steppeplanter, der er beregnet til, at hvile i den tørre varme tid der er efter regntiden, der hvor de oprindelig vokser. Det er også derfor, at man skal sørge for godt dræn, der hvor de gror i haven.

Julekaktus: (incl. Novemberkaktus) Blomsterdannelsen finder kun sted, når natten er over 12 timer og temperaturen er under 15 grader, og de yngste skud er modne d.v.s. ikke er bløde, ellers kan man hjælpe blomstringen på vej, ved at pille de yderste bløde skud af. Planten danner ikke blomster hvis den bliver udsat for "tørretid" eller tørret. Hvis jule eller novemberkaktus skifter fra røde til hvide blomster, er den blevet påvirket den foregående sommer, på de hvide har der ikke været energi til at danne røde blomster. Hvis en julekaktus pludselig får farve på bladene, er det fordi rodsystemet er skadet, evt. på grund af overvanding. De er meget følsomme over for overvanding, de bør være lidt tørre i jorden (men ikke for meget), før de får mere vand. Ompottes til foråret, gødes sparsomt, vinteropbevares i vindue mod øst. Planten kan godt beskæres, hvis den er blevet for stor. De skal have lidt gødning i vandingsvandet. Kom ikke plast over stiklinger af sukkulenter, og husk, de skal først tørre et par dage, før de "stikkes".

Julerose (Helleborus, Nyserod): Den hvide jeg har (H. niger), som blomstrer i jan.-marts, har jeg fået fra Annelise R. Pedersen, Ved Skoven 7, Holbæk.

H. -hybrid 'Atrorubens' (rød julerose), blomstrer jul - jan., jeg har også en hvid julerose næsten magen til H. Atrorubens (den står ved Tulipantræet ved gavlen), begge har jeg fået af Ingeborg Smith (min daværende nabo), Marbækvej 11, Fr.sund.

Juleroser har det bedst i halvskygge i jord iblandet gran & fyrrenåle-flis. Roden består af en rodknold.

Her er noget om juleroser.

Dem jeg har er købt hos Marianne Rostén, Fornetoftevej 10, Stignæs, 4230 Skælskør.

Hjemmeside: <http://www.gartnerietspiren.dk>

På den hjemmeside er der også en dyrkningsvejledning.

Hun er den der opformerer flest juleroser her i danmark, og har mange tusinde juleroser i sine uopvarmede drivhuse, hvor man kan selv kan gå rundt og vælge lige netop dem man gerne vil have med hjem, og prisen er billigere end i forretningerne når de er på tilbud i forretningerne.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Her er min egen dyrkningsvejledning:

Juleroser deles bedst lige efter blomstringen ca. d. 1. april. Riv altid roden i flere dele, i stedet for at skære den ud i flere dele. Når man river en rod i flere stykker, deler den sig altid med mindre sårflader end hvis man har skåret den ud.

Julerose-frø skal så's med det samme, når frøbælgene springer op og spreder de små frø.

Der går mindst 3 år før frøplanterne blomstrer. Kassen de er sået i, bør stå udenfor i det fri under net (kyllingetråd) fra de er sået, lige til marts det følgende år, hvor kassen de blev sået i, bliver sat ind i drivhuset, hvor de vil spire og kunne blive større end på friland. Juleroser har det bedst i humusrig kalkholdig jord, der aldrig tørrer ud.

Helleborus-hybriderne er ikke vanskelige at dyrke. Det vigtigste er, at give dem de rigtige forhold ved plantningen, så passer de næsten sig selv. Helleborus trives bedst i god, lerholdig havejord iblandet bladmuld eller kompost. De kan overleve under relativt tørre forhold, hvis jorden forbedres med omsat plantemateriale, men vokser betydeligt bedre på mere fugtig jord. Soppende våd, dårlig drænet jord tåler de ikke. Under så våde forhold kan forhøjede bede være en løsning.

Helleborus x hybridus vokser bedst i en lidt kalkholdig jord. De kan klare sig i let sur jord, men det er ikke optimalt.

Selvom Helleborus godt kan vokse i både lys og skygge, får man de smukkeste, mest blomsterrige planter, hvis man sætter dem i halvskygge. Især den stegende middagssol kan være hård ved planterne. Fuld skygge tåler de, men blomstringen bliver sparsom. Plant dem under høje, opstammede træer eller mindre letløvede træer eller buske. Nord- og vestsiden af huset eller hækken giver også tilpas skygge. Det er arterne *H. foetidus*, som vi på dansk så malende kalder stinkende nyserod, fordi bladene ikke lugter godt, når man knuser dem, og *H. argutifolius*, som tidligere kaldes *H. corsicus*.

Helleborus fjender: Ved hård frost, kan Helleborus-hybridernes blomster lægge sig mod jorden, som påskeliljer, men de rejser sig igen.

Bladlus kan angribe planten, men sjældent alvorligt. De små frøplanter og nye blade og blomsterknopper spises af snegle, men når bladene er blevet udvoksede, er sneglene ikke interesserede.

Kun én sygdom, bladpletsvampen, *Coniothyrium hellebori*, kan under fugtige forhold give problemer.

Angreb ses som brunsorte pletter på bladene. Pletterne kan brede sig, så hele bladet visner og dør, og svampen kan også skade stængler og blomster.

Gamle blade skal fjernes.

For at undgå, at svampen breder sig til de nye blade om foråret, bør man fjerne de gamle, inden de nye skyder frem, dvs. inden blomstring. Der er lidt forskellige meninger om, hvornår bladene skal fjernes. Nogle klipper alle bladene af i løbet af vinteren, andre venter til umiddelbart inden blomstring. Klipper man tidligt, sætter det formodentlig planten lidt tilbage, og man må undvære det grønne løv resten af vinteren. En mellemvej er at nøjes med at fjerne grimme og plettede blade tidligt og så fjerne de sidste blade lige inden blomstring. Bladene må ikke komposteres pga. smittefare. Når bladene er fjernet, kan man lægge bladmuld eller velomsat kompost rundt om planten. Det gøder og beskytter.

Plant rigtigt: Helleborus har et dybtgående rodsystem, som gerne vil have en gennemtrængelig jord med meget organisk materiale. Grav et dybt plantehul og løsn jorden i bunden af hullet. Bland jorden med bladmuld eller velomsat kompost. Er jorden meget leret, kan du tilsætte lidt sand. Sørg for at få jorden godt ind mellem plantens tætte rodsystem. Når plantehullet er halvt fyldt op med jord, kan du fylde det med vand, så vandet hjælper med at trække jorden ned. Fyld resten af jorden i, vand igen og læg lidt bladmuld rundt om planten.

Den tætte rod går 30-40 cm ned i jorden, så man kan i princippet ikke flytte Helleborus. Man skal i hvert fald have en stor rodklump med, og de bryder sig ikke om det. Man skal i stedet flytte dem, mens de er små.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

En nem staude til forårshaven.

Der er hvide, lyserøde og røde. Der er gule, lilla og sorte. Der er prikkede, anemone- og stjerneblomstrende. Enkelte, dobbelte og tredobbelte. *Helleborus orientalis*-hybriderne findes i et utal af varieteter, og der kommer hele tiden nye til. Når stauden så tilmed er let at dyrke, let at opformere, stedsegrøn og tidligt blomstrende, er det ikke mærkeligt, at den er blevet et samlerobjekt for mange.

Nye sorter vælter frem.

Siden slutningen af 1980'erne, da forædlerne fik adgang til Østeuropas frøbank, er der sket en kolossal udvikling indenfor forædlingen af nye Helleborussorter og -varieteter. Ud over de afrundede, kopformede blomster findes nu stjerneblomstrede typer. Der er rent gule og abrikosfarvede. Der er Helleborus med mørkt- og gult løv, og typer med fligede blade er undervejs.

Planter fra de nye frølinier, som ikke vedligeholdes ved deling, er ikke fuldstændigt identiske, men ligner hinanden meget. Disse linier benævnes sædvanligvis lyserød med prikker, klar lyserød, lys lyserød osv., mens de sorter, som vedligeholdes ved deling er fuldstændig ens, og derfor har et egentligt sortsnavn som f.eks. 'Burgundy' eller 'Dusk'.

Selvom der er mange nye, spændende sorter, anbefales det, at man begynder med de almindelige ikke så dyre typer, indtil man ser, hvordan de trives i haven.

"Køb 2 almindelige *Helleborus x hybridus* på din lokale planteskole. De udenlandske er så dyre. Køb en rød og en hvid og sæt dem ikke for langt fra hinanden. Lad dem bestøve hinanden og kaste frø. Flyt frøplanterne til et andet sted i bedet, så har du snart 8 forskellige."

Facts:

Helleborus orientalis -hybriderne er den gruppe af Helleborus, som er krydsninger af *Helleborus orientalis*, påskeklokke, med en af de andre Helleborustyper. Gruppen kaldes nu *Helleborus x hybridus*. Mange Helleborustyper vokser vildt i Sydeuropa, navnlig Balkanlandene. Helleborus-hybriderne er smukke stedsegrønne stauder, som normalt blomstrer fra marts til maj. Planten er kuppelformet og bliver 30-50 cm høj. De udvoksede, hånddelte blade er mørkt grønne og læderagtige, blomsten er kop- eller skålformet og let hængende. Planten er giftig.

Deling af Helleborus:

En særlig smuk Helleborus kan opformeres ved deling. Del tidligt forår. Skær eller bræk et stykke af plantens yderkant, her er den nye livskraftige vækst. Sørg for at der er mindst et bladanlæg og et godt rodstykke på stiklingen. Plant den straks, og pas den med lugning og vanding sommeren igennem. Pas på, at den gamle plante stadig har ung vækst at vokse videre på. Der kan gå 3 år, inden stiklingen blomstrer.

HELLEBORUS TIPS TIL DYRKERE:

*Fjern de gamle blade, inden de nye kommer frem om foråret, så undgår du smitte med svampesygdom. Det gælder ikke *H. argutifolius* og *H. foetidus*.

*Køb kun planter i blomst, hvis du vil være sikker på farven.

*Lad kun dine Helleborus stå i potter, mens de er små, dvs. maksimalt 2-3 år, hvis du skal se blomsten, inden planten plantes ud.

*Når du sår Helleborus, skal du så frøene, så snart de er modne. Sår du gamle frø, skal du være tålmodig, måske spirer de først efter 2 år. Vælg en stor potte eller en dyb tomatkasse og så frøene med stor afstand.

*Frøplanterne kan plantes ud, så snart de har blivende blade.

*Flyt ikke gamle planter, roden er meget dybtgående.

*Lad dig ikke for ofte lokke til at forære stykker væk af din sjældne og eftertragtede Helleborus. Når du graver stykker af langs kanten, fjerner du den friske vækst og står til sidst tilbage med en halvdød midte. Hvis du vil give væk af dine planter, så gør det kun engang imellem. Grav så hele planten op en dag i august, del den i 3 eller 4 dele midt igennem planten med 2 brebe. Vær sikker på, at der er frisk vækst i alle dele.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

*Hvis du har en særlig fin favorit, skal du ikke lade den så sig. Afkommet er krydsninger, der sikkert ikke er interessante, men alligevel oftr mere livskraftige end den fine favorit, inden du ser dig om, har afkommet fortrængt deres mor.

*De 2 stænglede Helleborus kan ikke deles sikkert. Dem må du formere med frø, det er til gengæld let.

Julesalat: Julesalat er ikke bitter, hvis den bliver dyrket således:

Julesalat sås i midten af maj i et bed på 1x2m, med 40 cm. mellem rækkerne.

Til oktober klippes toppen af 2-3 cm. over roden, derefter dækkes bedet med mindst 20 cm (f.eks. kompost), til marts-april dannes de nye "kolber", som man nemt høster ved at fjerne jorrdækningen.

Julestjerne: Kommer fra Mexico (Tropisk-subtropisk), (kom til Berlin i 1883). På friland om sommeren (godt med gødning), i maj kan den (skal ikke, men må godt) klippes ned til 10-20 cm. tages ind midt i september, må ikke tørre ud, vandes med 25 grader varmt vand (om vinteren ingen gødning), så lyst som muligt i 18-22 graders varme. Det er dagens (lysets) længde der bestemmer blomstringen. Vil man have "blomster" på en julestjerne, gør man således: **I "mørketimerne" må der under ingen omstændigheder komme det mindste lys**

Man kommer den i **absolut** mørke i 14 timer, og lys i 10 timer, lige til den blomstrer.

Kaffetræ: Coffea arabica overvintres tørt og køligt. Varmt og lyst om sommeren med gødningsvand.

Kaktus: F.eks.: Echinopsis (Søpindsvinekaktus) = tragtformet blomst. Hvile om vinteren ved 6-10 graders varme, ingen vand, langsomt varme & vand til foråret. Husk næringstilførsel, ellers blomstrer den ikke, især fosfor, men ikke så meget kvælstof, det giver meget afkom (små "kaktusbørn").

Kalabas: Dyrkes evt. i drivhus, eller et meget lunt sted i haven, ellers kommer der ikke frugter.

Kalla: Kalla indica har stængel-knold. Planten klippes bare ned sent efterår, derefter lægges knolden i spagnum. Drives frem til april igen. Planten kan gro hele året, hvis det ikke bliver for koldt, for den er "fra de varmere himmelstrøg", hvor det ikke bliver vinter. Se også under: **Canna**

Kamelia: Kameliaplanten er skyggeelskende. Om vinteren 5 -12 grader, **jævn temp.**, ikke svingende. Ikke tør luft (det får knopperne til at visne), kan evt. oversprayeres med vandforstøver. Jævn vanding, ikke for meget, men må aldrig mangle vand. Overbrus planten ved blomstring hver dag.

Kamelia trives bedst i havestue, flyttes ud i haven til marts i surbundsbed, lyst men uden sol, gødes med Hornum gødning. Det er en surbundsplante lige som rhododendron.

Den er vanskelig at flytte ind før vinteren (på grund af evt. varmekok), flyttes ind d. 15. sept. på et køligt sted, må ikke tørre ud, kræver meget kalkfrit vand (men må ikke stå og "soppe" i det).

Kamæleonblad: Se under **Houttuynia**.

Kamæleonbusk: Se under **Actinidia**.

Kaprifolie (Lonicera): Den bedste er: **L. Tellmanniana** der er gul med duft.

L. Henryi er stedsegrøn, men ikke med iøjenfaldende blomster, bladene er slanke pilebladlign.

De kan klippes helt ned d. 1. april. De kommer selvfølgelig ikke med blomster det første år, efter nedklipping. Det er bedre at udtynde div. planter hvert år, så er der altid grene tilbage, der kan blomstre den kommende sommer. Klip de ældste grene af hvert år, som udtynding.

Kaprifolie bør ikke dyrkes i potte. Den kræver et stort jordvolumen til den meget krævende skovplante, der har et meget stort rodnet.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Kaprifolie kan blive angrebet af "**Lonicerafjermøl**", og det "koster" blomsterne, de falder af før de springer ud. Beskær den kraftigt i 2 år, så blomsterne ikke kommer frem, på den måde uddør det møl der angriber alle kaprifolie-arterne (alle Lonicera), og det hedder altså "**Lonicerafjermøl**".!!

Man kan også lægge et insektnet over hele planten, så møllet ikke kan komme til. Nettet svøbes om planten når man lige kan se blomsteranlægget, og tages af når den skal til at blomstre, så er møllet væk.

Karse: Opblød frøene 2 dage så spirene kan anes, så det derefter på vattet, læg et smørebræt ovenpå frøene. Når karsen begynder at gro, løftes brættet op af sig selv, og når det senere tages af, følger skallerne med.

Kartofler: (Se "nede" på disse sider under: **Kartofler**)

Kartoffel-museum: Otterup på Fyn (Vestergård).

Kejserbusk: (Se længere "nede" på disse sider under **Viburnum bodnantense**)

Kejserkrone: (Fritillaria imperialis) Kejserkroner der ikke blomstrer hvert år bør omplantes, fordi der er dannet for mange sideløg-yngeleøg.

De er grådige løgplanter der kræver en rigtig god jord, der er velgødet. Har de det, blomstrer de hvert år. Omplant evt. i en jord der indeholder masser af kompost, husk at gøde efter blomstringen.

Kinakål: Såes og udplantes tidligst d. 15 juli (ellers danner den ikke hoved, for dagene skal være korte, hvis den skal danne hoved) på den måde får man fine hoveder i sept.. Men der findes sorter der er dag-neutrale!! Husk at dække planterne med insektnet.

Kinesertræ: "Koelreuteria paniculata" er et letløvet træ med orkidelignende blomster.

Det er et tørketålende træ, der ikke kan tåle at stå et vådt sted, heller ikke hvis det er på grund af for meget regn. Hvis det regner for meget kan man lave et godt dræn, så rødderne ikke står for vådt.

Kinesisk aflægning: Mange planter kan bedst formeres på denne måde. Det gøres således: Stammen såres langs stilken (ca. 3 cm.) på et lille stykke, (lige over, hvor man senere vil klippe den af) dernæst vikles og bindes et stykke plast omkring stammen under "såret", og nede i den fremkomne "pose" der er om stammen, fylder man 1 kop fugtig spagnum, så bindes platen omkring stammen foroven. Der vil gå ca. 2-3 uger før der er dannet rødder, hvorefter man kan klippe den af.

Kirsebærtræ:

Stella: sødkirsebær. **Stevnsbær:** surkirsebær. **Sunburst & Lapins** (Alle 4 er selvbestøvende).

Sam: er et godt sødkirsebær. De fleste kirsebærtræer skal have "fremmedbestøvning", altså en anden kirsebærssort til at bestøve det træ man har i haven. Stella er den eneste sort, der helt sikkert er selvbestøvende, men der skal insekter til når det blomstrer, og hvis det er for koldt på blomstringstidspunktet flyver insekterne ikke, og så kommer der ingen modne frugter.

Når man køber et kirsebærtræ bør man sørge for, at det er podet på en svagt-voksende grundstamme, for så er det muligt, ved beskæring, at holde træet på ca. 3 m. i højden.

Læg fuglenet over træet, så fuglene ikke spiser dem alle. Træet beskæres lige efter høsten til max. 3 meter.

Hvis man laver saft af dem, kan kernerne gøre saften bitter, hvis der ikke er så meget "kød" i forhold til kernen. Det gør ikke noget.

Bærret kan være angrebet af **kirsebærfluernes larver** (Ragulettis Serassi), de ses som meget små larver der sidder inde ved stenen, og de kommer op af jorden når den er 10 grader varm, når bærret er ved at udvikle sig og når bærret er lige ved at få farve, så man kan prøve at sprøjte med et malationmiddel, altså

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

et insektmiddel. Pubben ligger 3 cm. nede i jorden. Kirsebærfluen, der er sort med gule vinger og gult skjold på ryggen, kommer fra buskkaprifolie (*Lonicera tatarica* og *L. zylostemum*) hvis disse planter står i nærheden.

Hvis kirsebær- eller blommetræ har fået noget "**sært noget**", der løber ud af grenene og ligner "**blødt rav**", så kan træet være angrebet af **Monilia-svampen**, og de **visne blomster bliver siddende** til næste år, og deri sidder smittekimen til næste års smitte. Så er der ikke andet at gøre end at beskære træet i oktober, helt ind til frisk træ, selvom man måske syntes det er synd, for træet dør uden beskæring! Hvis det kun er de visne blomster, der sidder på træet om vinteren, og der ikke også er døde grene, kan man nøjes med at plukke alle de visne blomster af.

Kirsebærlaubær: Procol er den mest vinterhårdføre (den der fryser mindst ned).

Formeres således: Midt i juli tages de nye 20 cm. skud og stikkes under plast. Den kan skyde fra bar stamme, så man kan rolig beskære den ned til 20 cm. over jorden, hvis den skal beskæres d. 1. april.

Skal den flyttes, gøres således: I marts klippes den helt ind til bar stamme og graves op med 30 cm. rodklump, og kan derefter plantes hvor man vil have den, husk at vande den hele den følgende sommer.

Kiwi: Se under **Actinidia:**

Klatrehortensia: Skal have fugtig spagnumrig jord, og næringsoverskuddet giver den næste års blomster, fordi den danner blomsterknopperne året før.

Klatrehortensia kan beskæres tidligt på året, eller lige efter blomstring. Klipper man senere går det ud over næste års blomstring. Vandrette grene blomstrer bedst.

Klatretræer: Klatretræ til børn. Acer (Løn) er hurtigvoksende.

Klematis: Armandii: stedsegrøn, **Nelly Moser:** lillarød m. røde striber, **Precident:** Blå. **Ville d'Lyon:** Rød, er sund og hårdfør. **Montana Rubens:** rosarøde små blomster (kan klippes ned til 50 cm.).

Gul klematis (*C. tangutica*) (sølvhvide glinsende frugtstande) så's før vinter i en kasse, sættes ude (dækket til, så fuglene ikke tager frøene), til foråret tages kassen ind, og så skulle frøene gerne spire frem. Klematis kan godt få rodskud. Planten kan flyttes i marts, den plantes 20 cm. dybere end før.

Klematis plantes i: 1/3 næringsberiget spagnum, 1/3 muldjord og 1/3 kompost, godt blandet sammen. Klematis der blomstrer i august, skal klippes ned d. 30 marts, 30 cm over jorden.

Klematis kan udtyndes umiddelbart efter blomstringen, så nye blomsterbærende skud kan nå at komme frem.

Forårsblomstrende klematis beskæres **umiddelbart** efter blomstringen.

Efterårsblomstrende klematis beskæres **tidligt forår** til 10 cm. over jorden.

Klematis formeres lettest ved nedkrogning, de skal såres på det stykke der skal være nede i jorden.

Alle klematis kan klippes ned til 30 cm. over jordoverfladen. Især hvis de er angrebet af skimmel, men skimmelsvampen sidder også i omgivelserne, så de skal også behandles mod svamp (også evt. muren). Klematis skal sprøjtes **forebyggende mod svamp** før man ser angrebet, start med at sprøjte i april og marts.

Klematis der pludselig dør (visner ned, men kommer igen) efter at have fået store knopper, er angrebet af svamp, prøv at vande med en atamon-opløsning (1 dl. atamon i 5 liter vand). Atamon-vanding kan gøres forebyggende.

"**Visnesyge**" der angriber klematis, er en svamp der går ind i planten fra roden, så planten ikke kan transportere næring op i toppen af planten. Planten kan ikke reddes!! Fjern den syge plante.

Grav et hul på 60 x 60 x 60 cm., lav selv jorden den nye plante skal stå i, ved at blande lige dele næringsberiget spagnum, muldjord og kompost. Plant den så stænglerne ikke rører hinanden, og så der er 30 cm. stængel i jorden, klip af i foråret så 15 cm. stilk står tilbage over jorden, 2 dl. atamon i 10 liter

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

vand vandes ud efter nedklippingen. Klematis kan også angribes af **snudebiller**, vand med **nematoder** mod snudebiller.

Meldug kan være svær at undgå, og hvis oversprøjtning med en atamonopløsning ikke hjælper kan man plante noget andet.

Kleopatra's nål:

Eremurus Himalaicus, E. Robustus og E. Bungei er nok de bedste sorter her i Danmark.

Den er lidt sart, den tåler under ingen omstændigheder vand om vinteren. Den kræver en lun vokseplads. Når man planter den, skal det være i august, starter man med at grave et 50 cm. dybt hul med 75 cm. i diameter og sørger for at der er et sikkert dræn fra plantehullet, deri fylder man en rigtig god blanding af muldjord og kompost halvt op, derover lægger man 5 cm. grus hvori man forsigtigt lægger roden der ligner en lille søstjerne (pas på ikke at såre roden der er meget skør, så den går let i stykker), derefter 5 cm. fint grus ovenpå planten, til sidst fylder man plantehullet helt op med den gode muldblanding. Vinterdækkes godt, evt. med en flamencokasse. Kan evt. plantes i Rhododendronbedet, hvor der jo er godt dræn, og dér får den god støtte så den ikke vælter, den kommer jo op over buskene med sine blomsterstande, der kan blive 2½ m. høje.

Klokketræ (Abutilon Hybridum):

Klokketræ er et løvfældende lille træ eller busk til stue eller vinterhave. Det er ikke varmekrævende og plantes i alm. pottejord. Om vinteren opbevares det ved 10-12 grader. Om foråret ompottes og beskæres det, de afklippede skud kan bruges til stiklingeformering ved 20 grader.

Kan ikke tåle frost. Det er en baljeplante, et lille træ med f.eks. gule blomster. Plantes i lige dele god kompost og havemuld tilsat godt med grus. Den kan beskæres tidlig på året.

Klorin:

Klorin bør ikke bruges ude i haven.

Knoldbegonie:

Overvintres i fugtig spagnum, knoldene skal tørre lidt før opbevaring. Kan opbevares udenfor således: Grav et hul i jorden lidt større end 1 spand, læg lidt spagnum i bunden af spanden, derefter lidt knolde, så lidt spagnum, så knolde o.s.v., sæt spanden ned i hullet, dæk den med plast, derefter jord over, så er der ca. 5-10 grader hos knoldene om vinteren. Lægges til forspiring tidligt i marts, ligesom kartofler. Hvis de har svært ved at spire, er det sikkert en virus der har svækket knolden. Fjern alle knolde der viser noget sygt, så smitten ikke breder sig.

Knuder:

Store knuder på størrelse med tennisbolde eller lignende på stammer og grene af f.eks. Pil, er en svamp der har angrebet grene og stammer. Beskær det væk.

Kolkwitzia (Dronningebusk):

Dronningebusk "Kolkwitzia amabilis 'syvdal' er udvalgt som den bedste.

Kompost:

(Se længere "nede" på disse sider under **Kompost**) (se evt. også under: **Orm**)

Kranstop (Stephanandra incisa):

Er en af de bedste planter til at dække jorden med. Den er i stand til at få rod på de grene der rammer jorden, og under planten kan intet gro.

Kristtorn (Ilex):

Det er enten hun eller hanplanter, plant 1 han- og 3 hunplanter, så kommer der mange bær, der må ikke være over 20 m mellem planterne hvis de skal bestøve hinanden, så der kommer bær.

Der findes 60 arter, der kan dyrkes her i landet. Sydvest for Kolding gror en oprindelig bestand. 120 arter i Mellem- og Sydamerika. 120 arter i Asien.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

I Europa er der kun 3 egentlige arter. Vi kan spore Kristtornen 2000 år tilbage, Romerne brugte den, når de fejrede Saturn og havde en del overtro til den. Det er jo egentlig også derfor vi bruger den i husene til pynt.

Dem vi kan bruge findes i høje, brede, slanke og brogede sorter. De kan formes med saks alle sammen.

Kristtorn har den evne, at den kan skyde fra bar stamme, og de fleste sorter skal også beskæres for at bevare de specielle tornede blade. Uden beskæring bliver bladene (på de fleste sorter) uden torne, altså helt glatte i kanten. Beskæring af Kristtjørn er bedst omkring d. 1. marts.

De kan lide at stå i let skygge, lige som Rhododendron. De bedste er: **Ilex Mezerva** = Blue Prince og Princes (lave blågrønne), og Iman (han) og IIs (hun) bliver store planter, det er hunplanten der bærer de røde frugter. Se efter mærkatene fra DAFO, som er et kvalitetsmærke.

Formeres ved at man bøjer en gren ned i jorden, holdt fast med en kraftig metaltråd der er bøjet som en krampe, så enden af grenen stikker op igen, skuddet bliver siddende fast på busken i den anden ende. På det stykke der skal være nede i jorden skræbes barken af, for der dannes lettest rod ved såret på barken. Ovenpå lægges en flad tung sten, fordi der under en sten altid er et bedre klima på grund af den varme stenen har optagen i løbet af dagen. Man kan også tage stiklinger på ca. 25 cm. der stikkes i pottemuld, der dækkes med hvid plast over potten. Stiklingen opbevares ved 25 grader vinteren over, dette kan også gøres med bløde nye skud.

Minérfluer på kristtorn, kan kun udryddes ved at klippe alle de inficerede blade af, og brænde dem. På den måde er der meget få minérlarver der kan nå at søge ned i jorden under planten, og forpuppe sig, og derefter komme op næste år. Det er også væsentligt, at sørge for at der ikke er, bare nogle få, blade der ligger under planten, hold derfor meget rent under planten, hvis de har minérlarver i bladene.

Krysanthemum: (Chrysanthemum) Blomsterinduktion: kort dag - lang nat for at danne blomster. Der findes sorter, der blomstrer aug-sept, køb dem til haven.

Kræftsår: (Kræftsår på træer) Kræftsår på frugttræer kan måske fjernes ved at renskære omhyggeligt med en skarp kniv, så såret er rent ind til den rene bark (alt det syge skal væk), bagefter kan såret oversmøres med en spec. kræftsalve, der kan købes i havecentre.

Se også under: **Hul i træet.**

Kunstgødning: I en lukket hånd er der ca. 75 gram kunstgødning.

Kunstgødning kan ikke sænke jordens surhedsgrad, så kvælstofgødning kan altid godt være kalk-salpeter.

Kvæder: Kvæde plantes i jord fri for flerårigt ukrudt, fordi det er næsten umuligt at komme til at fjerne evt. ukrudt under den, og senere holder den selv jorden fri for ukrudt på grund af dens tætte grenvækst. De kvædesorter der giver store frugter er gode til kvædemarmelade. Der findes også kvædesorter med DAFO mærkat, som er et kvalitetsmærke.

Crimson and Gold, Holandia og **Nikoline** er de bedste sorter, de har DAFO mærket (kvalitetsmærke).

Japansk kvæde er en lav blomstrende busk, uden brugbare frugter.

Pærekvæde er et lille sundt træ (max 4 meter højt, lige som paradisæble) med store frugter, der er velegnet til kvædemarmelade. Træet kan angribes af gitterrust, beskær det til en pæn plante.

Kæmpelilje: **Cardiocrinum giganteum** (3 m. høj) dyrkes i en blanding af staldgødning, spagnum, kompost og god muldjord. Husk at tage sideløg af liljen, for når den har blomstret, så dør den.

De løgplanter man har taget som sideløg, bliver ikke lige så høje som dem man har fremavlet fra frø.

Kældersnegl: (Limax Maximus) 10-15 cm. lang, brun med mørke aftegninger.

(Se også under **Snegle**) Alle snegle udryddes således:

Ha' frøer i haven (havebassin), eller giv pindsvinet gode betingelser i haven,

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

eller: Snegle holder af øl, så fang dem i ølglas (honningbæger), der er gravet ned i jorden, så 1-½ cm. af bægeret stikker op over jorden, det fyldes halvt med øl, og de drukner sig deri (husk at tømme det hver morgen). Man kan også bruge en 1½ liter plastdunk, der lægges vandret. Man ruller et stykke stift plastic og stikker det lidt ind i halsen på dunken, så det rager noget ind, derved bliver der en kant indvendigt i dunken, og denne kant kan sneglene ikke finde ud over.

Man kan også lægge et ca. 5 cm. tykt lag grus på jorden over det hele, det kan snegle, med hus, ikke gå ned i. Problemet er størst, hvis der er meget nedbør. **Der er et biologisk middel, der er en nematode mod snegle** (måske alle arter uden hus). Borregård-BioPlant: <http://www.nyttedyr.dk>, der kan du bestille og betale for dem. Bilka, Bauhaus og Silvan kan også skaffe dem. Nematoderne kommer fra den danske natur, det er et pulver, der opløses i vand, og enten "bades" alle de indfangne nøgensnegle i nematodevandet i ca. 1 minut, og hældes ud i haven bagefter, eller det vandes ud **på og hvor** sneglene plejer at komme, og derved bliver inficeret med nematoden og dør. Nematoder mod snegle er effektivt, efter ca. 10 dage dør alle (især) små "nøgne" snegle, altså dem uden hus. Borregård-BioPlant i Bagsværd og O.B.J.-Handel i Odense er grossister, som havecentre kan kontakte for at få midlet.

Biologisk bekæmpelse er måske nødvendigt i have og drivhus, for der hvor sneglene har kravlet efterlader de et slimlag, og i det kan der være colibakterier som ved deres nærvær viser at slimlaget er giftigt. Snegle aflives mest humant i kogende vand. De kan aflives med nematoder, og i én portion er der ca. 12.000.000 nematoder (Nemaslug)(de er meget små), der trænger ind i sneglen, og medbringer en bakterie som forgifter sneglen indvendigt. Nematoderne benytter sneglen til at opformere flere nematoder, så der bliver rigtig mange. Der hvor sneglene er, skal man holde fugtigt, så kan nematoderne opholde sig i op til 6 uger i jorden, før de finder en snegl. Midlet virker bedst på snegle uden hus, altså de nøgne snegle (som f.eks. skovsnegle) og hurtigst på de små nye snegle. Se under snegle.

Kærlighedstræ: (se: **Stuekatost** og **Solanum**) Om vinteren min. 15 grader, kan overvintre i "jordkule" i drivhus (ligesom fuksia).

Køkkenhaven: Det bedste er nok, at hakke alt plantematerialet i stykker og drysse det ud over bedene, så jorden er dækket om vinteren. **Man behøver ikke højbede**, men altid faste bede med fliser imellem så man ikke træder på dyrkningsjorden, og husk at lave sædskifte (dyrk aldrig det samme som sidste år i bedet, mindst 4 år imellem) nummerér evt. bedene.

Dyrk først kvælstof-samlende planter (bælgplanter), derefter kvælstof-brugende planter (kål & porre), derefter kartofler, så jordbær, derefter salat o.s.v.. Derefter forfra.

Kålplanter: (også kålrabi) Kålplanter angribes især af 2 larver / orm. Den ene er sommerfuglelarver, de udryddes med Biolet eller Dipel. Den anden går ind i roden, den voksne kålflue flyver ned til rodhalsen hvor den **skal** lægge sine æg ved jordoverfladen (dæk omkring rodhalsen med en avisside, hvori man har skåret et kors som planten kan stå i, læg græsafklip eller lignende over avissiden), hvis kålplanten er blevet angrebet, udvikler den et giftstof som skal prøve at slå larverne ihjel, men det plejer ikke at være virksomt nok på larverne. Vi kan smage giftstoffet som lidt bittert i plantens væv, det er ugiftigt for os mennesker.

Kålbrot undgås ved at forkultiverer planterne i pottejord, derefter udplantes de på blivestedet på den måde, at der graves et lille hul på størrelse med en stor urtepotte, deri kommes pottejord, hvori planten plantes. Kålbrot er en svamp der opformeres i jorden, hvor man i flere år har dyrket kål. Men svampen flytter sig meget langsomt, og kan ikke nå at inficere rødderne der står i pottejorden, før planten høstes. Ingen kålplanter må mangle vand i vækstperioden, de kan alle lave deres smag om, og blive bitre/bedske (det kan de også ved angreb af skadedyr, og det burde man bruge til gen-manipulation).

Kålsommerfugle: Sommerfuglelarver, kan fjernes med et insektmiddel der indeholder **Pyrethrum** el. med midlet **Dipel** eller **Biolet**.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Lathyrus: Lathyrus-frø skal opblødes i vand et par dage før såning, ellers har de svært ved at spire gennem den hårde skal. Man kan også slibe skallen tyndere i et sandpapir-rør før frøet bliver sået.

Laurbær: Den ægte: Laurus nobilis: Den ægte laurbærplante er et stedsegrønt træ eller busk, der hos os er nødt til at stå i potte eller balje, fordi planten ikke tåler temp. lavere end minus 4 grader. Planten blomstrer tidligt forår. Formeres ved frø, stiklinger eller aflægger. Som baljeplante bliver det ca. 2 meter højt, der om sommeren kan trives i det fri, men om vinteren flyttes ind i et frostfrit lyst rum, uden for meget varme. Beskæres om foråret. Hvis planten får brune blade på nogle grene, så skal hele grenen skæres af, så man ikke risikerer at planten kan angribes af f.eks. svampe og råd. Den ægte laurbærbusk er vildtvoksende i Middelhavslandene. Den kræver en del næring, og vokser bedst i let halvskygge.

Laurbær: (Prunus Laurocerasus = Laurbærkirsebær / Kirsebærlaurbær) Den bedste, på max. 2-4 m., men i reglen kun 1,5-2 m. er: P. Laur. 'Prutondi'. Laurbær formeres således: Sidst på sommeren skæres 30 cm. lange nye års-skud af, "såres" i barken på det stykke der skal ned i potten, 1 hvid plastpose kommes over og fastholdes med elastik (husk metalbøjler inde i plastposen), potten sættes ind i vinterhave eller vindue (må ikke få frost). Det kan også laves ved at "kroge" 1 gren ned, husk at "såre" grenen på det der skal ned i jorden, fastholdes med metalbøjle og til sidst 1 mursten på.

Lav: "Lav" skader ikke i haven, det kan kun gro, hvor jorden er næringsfattig, ellers bliver det udkonkurreret af de andre planter. Lav skader heller ikke de træer det gror på. (Se evt. også under **Mos.**)

Lavendel: Lavendelplanter elsker en varm og tør vokseplads, f.eks. under tagudhæng. De klippes ned til lige før det tykke tørre grenestykke helt nede ved jorden ca. 5-10 cm. over jorden. Lavendelplanter kan godt flyttes, hvis de kun er ca. 2 år, med god rodklump, ellers lav stiklinger. Stiklinger laves udenfor, aldrig inde. Tag 10 cm. lange stiklinger ca. d. 15 juli, fyld 1 kasse med næringsberiget spagnum, kom 2 cm. fint grus over (ikke sand, der kan være salt i) deri stikkes stiklingerne så 3-4 cm. rager op over jorden, sæt ståltrådsbuer på kassen, kom hvid plast over, sæt kassen et lunt sted ved 15-20 grader, 4-5 uger efter har de rødder. Husk evt. at overbruse med en atamonopløsning, for at forhindre et svampeangreb.

Ellers **lav dem i april udenfor**, ca. d. 15 april er også det bedste tidspunkt at klippe dem ned på, og så er det meget lettere, fordi de så kan stikkes på friland, der hvor de skal stå blivende, så skal de heller ikke prikles ud senere, og man er fri for overdækning.

Leopardstilk: 'Amorphophallus rivieri', kendt som leopardstilk pga. den plettede stængel.

Leopardstilk, som man nogle steder kan se under det videnskabelige navn Amorphophallus konjac, er en enkimbladet urt. Normalt har enkimbladede planter som f.eks. græs og orkideer blade med parallelle nerver, men hos leopardstilk har bladene fjerdedelte nerver. Den lægger ud med at gro vegetativt gennem nogle år, dvs. at den hvert år kun udvikler det store, op til 2 m brede blad, men efter typisk 4-5 år begynder den tidligt næsten hvert forår med at sætte sin store, ildelugtende blomsterstand.

Leopardstilk er udbredt i Afrika, Indien og Himalaya, men er blevet spredt til mange nye asiatiske levesteder. Den dyrkes i Indien og Sydøstasien, hvor man udnytter dens rodknold, der kan måle op mod ½ m på tværs. Den indeholder store mængder stivelse og andre kulhydrater, som kan laves til mel og en form for gele, der efter sigende skulle være mere interessant for sin tekstur end for sin smag, men som blandt andet bruges i supper. Man skal nok holde sig fra at sætte tænderne i den rå knold, da den skulle være giftig, og den kan svulme op til en geleagtig masse, når den kommer ned i maven og tarmen.

Som stueplante bliver knolden som regel noget mindre, og den holder af at vokse i humusrig jord i en ikke alt for stor lerurtepotte. PH-værdien skal ligge lidt under 7, så man skal bare benytte almindelig

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

pottejord. Når dyrkningsperioden er slut for i år, så visner hele toppen ned, den klasker sammen, når toppen er til at fjerne forsigtigt, så kan knolden bare opbevares i urtepotten, til den skyder frem til foråret, hvor den bliver ompottet i en lidt større urtepotte med frisk pottejord.

Opbevar knolden tørt og køligt, ved ca. 10 grader, f.eks. i en netpose hele vinteren, se til den jævnlige, og når blomsterspiren kan ses tidligt forår, tages knolden ind i varmen, hvor man kan nyde den storslåede (ildelugtende) blomst. Blomsten visner ned efter nogle uger, og blomsterstanden incl. den plettede stamme løsnes forsigtigt fra knolden, og knolden lægges tilbage i netposen. Når den nye spire skyder frem, plantes knolden i en urtepotte, der er så stor at knolden har plads til at blive større, ellers kan man kun få knolden ud til efteråret, ved at slå urtepotten i stykker, **husk at:** Rødderne kommer oven på knolden, så der bør være mest pottejord ovenpå knolden. Start med meget sparsom vanding og forøg denne, når bladet viser sig.

Planten kan sættes ud på en lun plads i læ i slutningen af maj i let sol og skal gødes og vandes godt hele sommeren. Den kan også klare skygge og stå inde i stuen, men den bruger derved mere energi til et større blad, og det går ud over knoldens tilvækst. Planten tages ind i oktober, og den vil da visne ned (hvis den ikke er visnet ned inden da), og vandingen skal stoppes. Knolden kan stilles et køligt sted med tør jord, og når planten begynder at skyde frem i foråret, tages knolden op og plantes i ny jord.

Når planten er gammel nok skyder den en blomsterstand op, og der er fart på, den vokser ca. 10 cm. pr. døgn. Man vander ikke urtepotten mens planten blomstrer.

Efter afblomstring holdes jorden meget lidt fugtig, indtil det nye skud kommer frem.

På den kegleformede blomsterstand sidder hunblomsterne nederst, hannerne lige ovenover, og øverst et større område med sterile blomster. Dens opbygning minder om den, man finder hos de arter af slægten Arum (f.eks. plettet arum, som undertiden kaldes dansk ingefær), man kan finde i blomst i den danske natur, en slægt der i øvrigt tilhører samme familie som Amorphophallus.

Den gennemtrængende rådne lugt skal tiltrække de fluer og andre ådselinsekter, som bestøver planten i naturen. Heldigvis lugter den kun i et par dage. Det skulle være noget værre med leopardstilkens nære slægtning, Amorphophallus titanum, som har en af planterigets største blomsterstande på op til 3 meter og lugter så kraftigt, at den også kaldes corpse flower ('ligblomst').

Slægtsnavnet Amorphophallus betyder i øvrigt noget i retning af uformelig- eller død mands penis. Måske en hentydning til den lange, rynkede blomsterstand, måske en hentydning til hele plantens fremtræden med stængel, hylsterblad og lilla blomsterstand (sæt selv velvalgte humananatomiske betegnelser på). Efter sigende har mange botanikere moret sig med at finde gode sammenstillinger til nye videnskabelige navne som f.eks. Amorphophallus interruptus.

Det er heller ikke sådan lige til at afgøre, om det er en ære at få en ny art opkaldt efter sig selv. Tag f.eks. Amorphophallus henryi, som betyder 'Henrys uformelige penis'.

Hvis man vil læse mere om leopardstilk og se flere billeder, kan man slå op på Google.

Levende hegn: Levende hegn beskæres bedst mellem okt.-april, "buske" skæres helt ned til ca. 20 cm., "træer" kan ikke tåle at blive skåret helt ned, men kan beskæres.

Levermos: (Hepaticopsida) Levermos kan udryddes ved at dampe det med damp fra en **SteamIt**.

Lewisia: Lewisia er en lille smuk, men sart stenbedsplante, der findes en masse sorter af. De krydser sig let. Den tåler meget dårligt fugt omkring rodhalsen, og ingen vinterfugt. Plantes i en porøs, let sur jordblanding.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Ligusterhæk / planter: Ligusterplanten findes i mange sorter, f.eks. L. Ovalifolium "aureum", som er brogetbladet, den bliver stor og frodig, ca. 2-3 m. høj. Ligusterplanter kan også bruges som buske i haven, især de sorter der har en anderledes vækstform. Der findes også lave sorter.

Ligusterplanten er meget tolerant over for forskellig jord. Gødning: ½ kg. NPK til 10 m². Sørg altid for at have 60-70 cm., fra hækken og ind til de første planter. Så bliver der ikke konkurrence mellem rødderne, og det er lettere at gå når man skal klippe hækken.

Formering: Tag 20 cm. lange stiklinger i aug., evt. hvid plast over, 5-6 uger efter har de rødder.

Liguster-afklip til juli-aug. kan prikles ud som 20 cm. stiklinger, og slår hurtigt rod. I eftersommeren er jorden så varm at stiklingerne slår rod med det samme, men ikke om foråret. Liguster skal **ikke klippes ned, men ind** i siden.

Liguster Liga er udvalgt som den bedste liguster-sort til hækplante. Ligusterhæk tåler udemærket at blive klippet hårdt ind, det er bedst at tage den ene side det ene år, og den anden det andet år.

Liguster kan somme tider visne (2-3 stk.), de kan angribes af en svamp i roden. Grav planterne op incl. naboplanterne, skift jorden ud i et spadestiks dybde og ½ meter bredde. Plant nye planter (samme sort). Det sker somme tider og der er ikke andet at gøre, hvis jordens kalkindhold er omkring 7,0 pH, altså neutral.

Liljekonval: Liljekonval blomstrer på de tykke skud. Hvis man graver dem op, kan man udvælge dem med de tykke knopper, fordi det er dem der vil blomstre næste år. De kan opgraves i oktober og flyttes.

Liljer (løgplanter): Se længere "nede", under **Liljer**.

Lind: Lind kan klippes næsten som hæk, hvis man har et småbladet lindetræ i haven til pynt.

Klippetidspunktet er det samme som hæk, altså i marts og flere gange om sommeren.

Lindetræ er en god plante at plante, der hvor den forrige plante er død evt. på grund af rodfordærver. Tilia cordata 'Greenspire' er den bedste sort.

Liriodendron tulipifera: Tulipantræ (det rigtige, og ikke magnolia) Blomstrer først efter ca. 25-30 år. Blomsten er stor og gullig med lidt grønt på. Bladene ser ud som om man har klippet spidsen af dem.

Lotus: (vandplante) Lotus kan sås i spirekasse på våd såjord. Når frøet er spiret frem, tages planten op af spirekassen, og prikles i jord lavet af lige dele grus & såjord. Derefter stilles den lyst ved knap 20 grader.

Lupin (Russell's Lupin): Russell's lupiner stammer fra England, George Russell var postbud og fremavlede dem selv gennem 20 år. Russell's lupiner kan kun fornys ved sideskud, hvis man vil beholde den farvekombination man har. Ved frøformering bliver farvekombinationerne forskellige.

Lys & varme: Lys og varme skal passe sammen til planterne. Varmen må ikke være for høj i forhold til lyset. Hvis planten er for "ranglet" i væksten, står den for varmt med for lidt lys. Hellere mere lys end for meget varme.

Lyng: (Erika) Lyng beskæres lige efter blomstring hvert år, med en hækkesaks, og det afklippede fejles af med en kost, så skyder de fra det tilbageblevne.

Vårlyng vil stå i jord på 7-7½ pH. **Høstlyng** vil stå i jord på 6½-7 pH.

Visnesyge (det er en svamp) kan angribe lyng, klip alt sygt væk, godt og vel, brænd det syge.

Læbælter: Læbælter danner læ 5 gange højden ind i haven, altså hvis en hæk er 2 meter høj, så danner den læ 10 meter ind i haven.

Løg: Jorden der skal dyrkes løg på, skal gødes før stikløgene bliver sat.

Løg må ikke sættes for tidligt, så løber de i stok, altså løget tror det er 2. år det gror og vil derfor blomstre.

Orm i løget: Løgfluen lægger æg ved løget, så der kommer små larver ved rodkagen, og løget lugter slem. Det undgås ved at pakke græsafklip blandet med flis fra kompostkvarnen, tæt omkring løget lige når det er skudt frem, fordi løgfluen **KUN** kan lægge sine æg i jordoverfladen, ellers flyver den videre. Når man har sat stikløgene kan man dække bedet med insektnet, indtil man kan pakke flis-blandingen om løgene.

Hvis de bliver sat med 5 cm afstand ved siden af hinanden, bliver de mindre, end de vil blive med større planteafstand, men man får mange flere løg.

Spiseløg **skal ikke** have trådt / knækket toppen ned, men de skal tages op i august, når ca. halvdelen af sig selv er væltet ned. Efter optagningen sættes de oprejst i store flamencokasser. Derefter sættes de ind under tag, enten i plasttunnel eller i carport, der skal de stå til toppen er knastør, ellers bliver de angrebet af diverse svampe.

Toppen **SKAL** være knastør før man vrider den af, ellers smitter man løget med div. svampe, så de senere rådner under opbevaringen. De skal tørres et luftigt og varmt sted, så evt. svampekim ikke kan overleve.

Løg der har en kraftig hals kan være svære at få til at tørre ordentligt. Hvis løget ikke er tørt nok før man lægger dem ind til vinteropbevaringen, så rådner de. Problemet kan komme på grund af **stængelnematoder**, der er ikke andet at gøre end at sørge for sædskifte (4-5 år før man dyrker det samme i jorden).

Se også under **Rødløg** og **Hvidløg**.

Løg: Blomsterløg kan lægges, så længe man kan komme i jorden, og de kan lægges når som helst, hvis de ikke har grøn top, men hvis de har grøn top skal væksten holdes igang så længe som muligt, så planten kan opsamle næring nok til næste års blomstring. Læg helst rod-enden nedad. Læggedybden for blomsterløg er dobbelt så meget jord over løget, som løget er "højt". Løgskimmel kan ødelægge alle løg, og det kommer fra læggematerialet, det går kun på løg, og overvintres kun på løg, det overvintres ikke i bar jord.

Løvfald: Løvfaldet sker fordi planten trækker bl.a. fosfor og kalium ud af bladene før vinteren, det er årsagen til at klorofylen (bladgrønt) forsvinder så bladene ser så flotte ud. Klorofylen er en kraftigere farve, der overskygger de andre farver. De planter der taber bladene kan tåle at stå her i Danmark.

Magnolia: Magnolie beskæres umiddelbart efter blomstring, når man beskærer så tidligt, kan busken nå at danne nye skud der kan blomstre næste år. Eller mellem nov.-jan. (tag grenene ind i vaser), så tidligt fordi de har en tidlig saftstrøm i foråret lige som birketræet. Tænk på den fremtidige form før beskæring. Man skærer helt ind til stammen eller til en sidegren, man kan evt. opstamme planten.

Der findes mange forskellige slags magnolia, nogle som buske og andre der er kraftigere, de sidste kan formes (ved beskæring) til små træer. Magnolia har det bedst i sur jord: ½ jord - ½ spagnum, ellers kan det knibe med blomstringen. Magnolia kan omplantes ca. d. 25 sept. - okt., **husk:** Kompost / næringsrig muldjord / spagnum i 1x1m og 50 cm. dybt plantehul, plant 3 kraftige stolper i en trekant og bind planten dertil i mindst 2 år.

Hvis magnoliablomsterne har fået brune pletter, er det fordi blomsten har været begyndt at åbne sig for tidligt, den har altså fået kuldeskader på grund af kolde vinde, der behøver ikke at være frost i luften.

Magnolia kan godt give frø (det er en nød, de ses som små klaser der hænger i en stilk) i gode forår-somre (især i blomstringstiden).

Knus frugtkødet, lad det stå og gære og rådne i stuetemperatur i 1 uge, så derefter "mosen" i en kasse i næringsberiget spagnum, dæk med fint grus, kassen skal stå ude i vinteren, til foråret sættes kassen ind i

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

drivhus. I heldige tilfælde er frøet spiredygtigt, så kan det være det spirer til foråret. Frøformerede planter opbevares ved 10-12 grader uden udtørring i et lyst vindue, ved så meget lys som muligt. Til marts ompottes i større potte. Til juni sættes de ud i haven i 2 måneder, derefter ind igen, o.s.v. Magnolia er ikke et Tulipantræ (Liriodendron tulipifera).

Mahonia Aquifolium: Mahonia aquifolium 'Maqu' DAFO er en flot og sund sort. Den bliver ca. 1 m. høj, og kan beskæres helt ned eller ind til tørt ved. Den kan faktisk beskæres med en højtgående rotorplæneklipper. Det er en fin plante at sætte under f.eks. Valnød eller andre store træer. Den er utrolig smuk når den blomstrer med sine gule blomster der sidder i toppe, yderst på grenen. Blomsterne er samlet i endestillede toppe fra bladhjørnerne yderst på skuddene. De er gule med en sød og tung duft. De blåduggede, sorte bær indeholder mange frø, som modner godt og spirer villigt. Bærrene er ugiftige men meget bitre, og er velegnede til bitter-snaps.

Majtræ: Se længere "oppe", under **Hæg**.

Mamelukærme (Lavatera thuringiaca) Mamelukærme findes også som en busk der skal beskæres lige som sommerfuglebusken. Den har lyserøde / røde blomster og bliver godt 2 m. høj og lige så bred.

Mammutblad (Gunnera): Mammutblad stammer fra sydamerika. Planter i et godt hul der er forberedt med kompost, blade og lign., så det ligner det hvor den kommer fra i sumpen. Dækkes godt om vinteren med en flammencokasse (så hovedknoppen har luft), over kassen dækkes med blade og lign., til sidst dækkes med plast der holdes på plads med granris. Det kan også dækkes med vintermåtter. Det hele fjernes til foråret, undtagen flammencokassen, der først fjernes når planten har vist at den skyder nye skud. Når planten får sideskud kan de skilles fra moderplanten, når planten er visnet ned og gået i hvile. Den skal vinterdækkes så den ikke bliver udsat for frost.

Se også under **Gunnera**.

Mandeltræ/busk: Mandeltræet man har i haven, kan få modne mandler, som man trygt kan spise, hvis de smager godt. De mandler der indeholder blåsyre smager meget bittert, men de kommer fra andre træer.

Mandlerne kan spises hvis der er nogle og hvis foråret har været godt nok til bestøvningen.

Hvis mandlerne smager godt, er de også gode nok i husholdningen.

De tørres godt på en overdækket terrasse, hvorefter de kan knækkes.

Mandeltræer i Danmark er en krydsning mellem mandel og fersken, så træet er et mandel-ferskentræ, hvor selve frugten har hårdt frugtkød, og kernerne er lækre mandler. Blomsterne er smukke lyserøde.

Meldug: Meldug er meget forskellig fra Vinmeldug. Almindelig meldug ser ud som om at planten er pudret med hvedemel, der sidder i et tyndt lag på bladene. Meldug-bekæmpelsen starter i midten af maj. Sprøjt med det nyeste middel mod meldug til roser. Meldug kan fjernes ved at vaske planten over med en atamonopløsning om vinteren, når planten er gået i vinterdvale. (1 dl. atamon pr. 5 liter vand).

Mel-lus: (Mellus ligner små hvide fluer) Mellus overvintrer på/inde i et evt. nedfalden blad. Det voksne insekt lægger ca. 150 æg inde i bladene, og larven sætter sig fast på et blad, 14 dage senere er den voksen og flyver op og lægger ca. 150 æg. Når de bliver store bliver de på det sted de har sat sig, men deres unger, der er meget små, kravler rundt før de sætter sig fast. Mel-lus udryddes tidligt på sommeren med snyltehvepse mod mel-lus, der bestilles i Kvikly eller havemarked. I starten kan de "støvsuges op" med en batteridreven støvsuger. Hvide fluer kan kun overvinde inde i de grønne blade, hvor de altid starter deres liv. Hvis man sørger for, at der ikke er noget grønt blad tilbage på planten, tidligt på vinteren, så er der ikke nogen overlevende fluer tilbage. Man kan godt klippe alle bladene af, og smide dem ud, planten

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

skyder nye blade igen bagefter, men er så fri for de hvide fluer, der snylter inde i bladene, i starten af lusenes liv. (Se også længere "nede" under **Borregaard**.)

Metasequoia: Metasequoia kaldes sandsynligvis vandgran, fordi den gerne vil stå mere fugtigt - have mere vand end andre træer, men ikke stå i det man kan kalde klart vand, altså ude i en lille sø.

Vandgran vokser meget hurtigt og kan blive meget store.

Vil man holde det nede i størrelsen, kan det sagtens tåle at blive beskåret kraftigt.

Den formeres ved stiklinger. De skud der er vokset frem i år nippes af 20-30 cm. lange, når de til efteråret har tabt nålene. De stikkes dybt, i potte med ½ grus og ½ næringsberiget spagnum, så kun toppen er over jordoverfladen, sættes i drivhus evt. ved undervarme på 22-23 grader og er groet fast til foråret. Uden undervarme varer det længere før de får rod.

Mimose - Den ægte: (Mimosa Pudica) (Bælgplantefamilien) Halvbusk, der nok kan overvintre, men er 1 årig. Opbevares ved 10 grader - 15 grader om vinteren, og så lidt vand som muligt, så lyst som muligt. 15.-25. marts omplantes i 1/3 sand-spagnum-muldjord, og kan beskæres samtidig med omplantningen.

Minérfluer: Minerlarver kan ikke sprøjtes væk, larverne sidder inde i bladet, angrebet ses som fine tegninger på bladene. De kan kun udryddes ved at klippe alle de inficerede blade af, og brænde dem. På den måde er der meget få minér larver der kan nå at søge ned i jorden under planten, og forpuppe sig, og derefter komme op næste år. Det er også væsentligt, at sørge for at der ikke er, bare nogle få, blade der ligger under planten, hold derfor meget rent under planten, hvis de har minér larver i bladene.

Mistelten (*Viscum album*) Se: Mistelten.rtf (Mistelten.lwp), på særligt ark.

Monilia: Sygdommen overlever på frugter der stadig sidder på træet, som små indtørrede mumier, og på nedfaldne frugter og blade. Svampen ligger og venter på foråret hvor de nye blade kommer frem, derefter bliver svampesporerne skudt op i luften og smitter de nye frugter og blade. Så sørg for at holde meget rent under frugttræerne, så er der ikke så stor fare for smitte.

Alle "sten-frugttræer" (også den lille mandelbusk, altså alle Prunus-planter) kan blive angrebet af Monilia svampen, fjern alle angrebne frugter om vinteren, de sidder som små sorte "mumie"-frugter (grav dem evt. ned) de smitter næste års frugt, også på de visne blomster der ikke af sig selv falder af, kan man se, at det er monilia-svampen der har angrebet træet, man behøver ikke altid at fjerne alle grenene, men kun dem der er angrebet. Monilia er en sygdom, der angriber via blomsterne, så 30-40 cm. grenspidser visner, senere angriber cinnobersvampen (se evt. under cinnobersvamp) så træet dør. Beskær kraftigt ved "sommerbeskæringen", helt ind til hvor grenen kommer fra. Så er der håb om at træet overlever. Hvis man ikke gør noget, så dør hele træet. Sprøjt lige efter blomstringen med: **Ditane DG**, det er et mildt svampemiddel det er også virksomt mod Monilia.

Morbærtræet: Det må kun beskæres når det har blade.

Mos: Skygge, manglende næring, eller for fast jord er det værste for græsplanten.

10 % jernvitriol (1 kg. til 1 liter vand) er effektivt mod mos (som bliver helt sort, når det dør, på grund af jernvitriolen), så **det bedste** er nok en **mekanisk mosfjerner**. 5 kg. NPK pr. 100 kvadratmeter gives efter fjernelsen af mosset.

Med en greb der trædes helt ned i plænen, og derefter rokkes frem og tilbage, så der efterlades kegleformede huller, der bagefter fyldes med grus. Dette gøres ret tæt over hele plænen, så får græsplanterne luft til rødderne. Derefter gives næring evt. spec. græsnæring (Trim). Lyset kan vi jo ikke gøre noget ved, men hvis de to andre forhold er i orden, så klarer græsset sig bedre end mosset.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Mos gror bedst i skygge med fugtig bund, også på Møns Klint, så **kalktilskud fjerner den ikke**. Grus kan hindre dets vækst. Mange vintre har temp. på mellem 0 - 4 grader, og mos gror i temp. helt ned til 0 grader, det gør andre planter ikke, de gror først ved 4 grader og opefter, derfor har mos et forspring om foråret. Micro-organismerne går også først igang ved 4 grader (og det er dem der udskiller gødningsstofferne !!).

Mos er et godt jorddækningsmiddel, det er langsomt nedbrydeligt i kompostbunken, men fint mellem rækkerne i urtehaven.

Mosfjerner: Jernvitriol ca. 1 kg. pr. 10 liter vand vandes ud, mosset dør og bliver sort efter udvandingen med jernvitriol, jernvitriol er egentlig en gødning der ofte ikke er nok af i jorden.

Et ca. 2 cm. tykt lag sand eller fint grus kan kvæle mosset.

Mos og lav der gror på træerne, skader ikke træerne, det gror kun på barken. Det kan udryddes med vinterolie, der sprøjtes ud over stammer og grene.

Mosegris: (Vandrotte), mosegrisen er de senere år begyndt at komme op på det tørre, så de nu også kan findes på tørre landområder. Hvis der er huller i jorden lige ved siden af muldskuddet, der ligner et muldvarpeskud, så er der mosegrise.

Mosegrise kan udryddes ved kommunens hjælp. De sender en mand der ved hvad der skal gøres.

Grav et hul med skrå sider, så "gangen" kommer ud i midten af hullet, sæt en rottefælde med æblestykker i (pas på fingrene), drys lidt æblestykker rundt nede i hullet, luk hullet med en plade så der ikke kommer lys ned i hullet. Mosegrisen dør med det samme fælden smækker. De kan også fanges i fælder der sættes oven på jorden. Ræve og katte ta'r også mosegrise.

Husk at have handsker på under arbejdet med fælderne, så man ikke sætter "duft" på fælden.

Muldvarpen: Den lever alene. Når hunnen er blevet befrugtet af en han bliver han jaget væk. Det gør ungerne også når de er blevet store nok. De kan kun udryddes med muldvarpesakse.

Multebær: (Guldbær - japanske multebær). Multebær i danske haver er ikke den samme som i Norge, men dem i DK er guldbær.

Myrer: Den vi har i haven er havemyren. De lever mest af den sukkerholdige afføring (Honingdug) fra bladlus. Kogende vand flere gange med dages mellemrum, Ukrudtsdamper og midler med kokusolie sprayet ud, dér hvor myrerne kommer, holder dem væk. Man må ikke ramme planterne. De myrer der i løbet af sommeren kommer op fra et myrebo og flyver op i luften, skal op og parres med det andet køn. De små er hanner som dør efter parringen, de store er hunner, som efter parringen lander på jorden hvor de bider deres vinger af, og derefter finder et egnet sted at starte deres myrebo på. En myredronning kan nemt blive 20 år gammel.

Myrer i pæoner, er sandsynligvis på grund af lus i blomsterknopperne, de sidder mellem skællene i knopperne.

Myrte: Overvintres ved 5-10 grader, ikke i stuetemperatur, og skal ikke have ret meget vand om vinteren. Skjoldlus kan godt leve på stammen, de kan sprøjtes med insektsæbe med 1 uges mellemrum flere gange, så dør de.

Narcisser: (Påske- og Pinseliljer) Hvis narcisserne ikke blomstrer mere, så plant dem om med bedre afstand, og husk det er en grådig plante, der skal gødes med NPK (især efter blomstringen, mens bladene visner væk) hvis de skal blomstre næste år, fordi det er i år blomsten til næste år dannes).

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Narcisfluen æder blomsteranlægget. Hvis de er angrebet af narcis-fluen, så springer blomsterknoppen ikke ud, og hvis det er den, kan man ikke gøre noget. Grav 1 løg op, skær det igennem, og er det brunt indeni, er det den.

Der findes intet middel mod fluen, grav alle angrebne narcis-løg op og brænd dem.

Nematoder kan angribe dem, svække dem, så de ikke har kræfter til blomstring, del dem med en skarp kniv, og se om der er brune linier i dem, hvis der er det, så grav dem alle op og brænd dem.

Hvis narcisserne **skal** graves op mens de er grønne, så **skal** de plantes med det samme igen så løget kan danne næste års blomsterknop, ellers blomstrer den ikke.

Nattens Dronning: Nattens Dronning er en kaktus (ofte krydsninger), så kravene er: **Vinter:** Ingen gødning og meget lidt vand. **Sommer, fra maj:** Gødes med ½-1 promille gødningsopløsning, for at kunne blomstre. Den kan godt beskæres, men det går ud over den evt. blomstring. (se også under **Kaktus**)

Navr: Se under Acer.

Nematoder: Der findes Nematoder mod mange forskellige skadedyr, nematoden er meget specifik, altså hver art nematode går kun på sin egen vært / skadedyr, så man skal købe den art nematode man vil bruge.

Nematoder er nogle meget små rundorm der findes i vores natur, men bare ikke i så stort antal, som vi kan tilføre i vores haver, for at få bugt med de plager vi evt. har med snudebiller og snegle.

(Øresnudebiller ("Kært" barn har mange navne) ses ikke om dagen, men ses ved f.eks. "billetklip" i kanten af Rhododendron eller andre planter) Nematoder mod snudebiller købes (bestilles hvor man bestiller rovmider) i f.eks.: <http://www.nyttedyr.dk/>, Kvickly eller havecentre. Der er forskellige nematoder mod forskellige skadedyr. De må først vandes ud under planten ved mindst 12 graders varme, og finder selv skadedyrene. Snudebiller elsker kompostjord og spagnum. Nematoder mod snudebiller vandes ud omkring planten sidst i maj.

Snudebiller lægger 100 æg i juli-aug., 14 dage efter at ægget er lagt, begynder larverne at æde rødderne og bliver ved resten af sommeren (i drivhus og vinterhaver hele året). I et miljø ude i haven går der ca. 2 måneder før de forpubber sig, for senere at komme frem som biller der også lægger 100 æg hver.

Til maj (næste år) går snudebille-larverne igang igen (der kan være uhyggeligt mange), de ødelægger rødderne helt, så planten til sidst dør! Planterne hænger med "hovedet", hvis der er mange larver.

Snudebiller kan ikke flyve, den er nødt til at gå, så de kan evt. fanges med limplader. Man får dem i haven fordi de følger med ved plantekøb.

Biller skader, som sådan, ikke planten, men det er ikke pænt med "billetklip" i bladene. Øresnudebiller består kun af hunner, men de lægger befrugtede æg alligevel, larverne er hvide benløse med brunt hoved.

Snudebiller holder især meget af **rhododendron, fuchsia, primula, alpeviol, begonie, benved, jordbær og flittiglise**. Der er ca. 40.000 forsk. arter snudebiller i verden, men "kun" ca. 450 i Danmark, bl.a. Hindbær-, væksthus-, øre-, æble-, og kirsebær-snudebiller. Der kommer flere og flere af dem, de er også i de fleste planter man køber, og førhen var det en katastrofe, men nu har vi et gode middel mod dem, og det er Nematoder (Steinernema carpocapsae).

Der er også nematoder mod snegle, og de er meget effektive, der går kun 14 dage før sneglene er døde. Har man problemer med at finde ud af hvilke skadedyr der er tale om, Kan man "gå ind på":

<http://www.nyttedyr.dk/>, og der finde lige det middel der virker naturligt, mod div, skadedyr.

Før kunne man kontakte: Jørgen Reitzel a/s, **Jørgen Reitzel a/s, Lerhøj 3 A, 2880 Bagsværd, tlf.: 44 44 40 12**, fax: 44 44 40 19, e-mail: reitzel@reitzel.dk. Nu kan man kontakte: **Borregaard BioPlant Aps**, www.nyttedyr.dk

Nerie: (**GIFTIG, 1 blad er dødelig dosis for 1 voksen mand eller for et dyr**, men man spiser jo ikke bladene på alm. potteplanter, hvis de kun er til pynt)

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Nerie må ikke stå for varmt om vinteren, men vandes så planten **aldrig** tørrer ud.

Holdes ved 5-10 grader om vinteren i nogle måneder, så dannes der knopper. Blomsterknopperne dannes året før. **Beskæres umiddelbart efter afblomstring** (eller senest d. 1. marts).

I alle de andre skud der er kommet om sommeren, sidder ansatsen til det følgende års blomstring. Hvis knopperne falder af, er de ikke blevet dannet færdige og bliver det ikke senere.

Nerie vil helst have en dyb potte, **ompottes i marts-april**. Nerie kan sagtens rodbeskæres, hvis potten er blevet for stor. Hvis planten er bliver rodbeskåret bør man også beskære toppen.

Den vandes **rigeligt** med gødningsvand evt. hver dag om sommeren (toppen i sol og roden i vand).

Hvis man altid har planten i en kold vinterhave, er der altid spindemider, og de kan kun udryddes med rovmider.

Nord side / skygge side: Brogede Benved, Buksbom, Aucuba og Laurbær Kirsebær er fine på et nordvendt bed uden så meget sol.

Ny have: Man bør starte med at grave en del huller på størrelse med en gulvspand, og så se om der i løbet af nogle dage løber vand ind i hullerne. Hvis hullerne bliver fyldt med vand, bør grunden drænes, fordi planternes rødder vil dø hvis der er for meget vand i jorden.

Meld jer, evt. kortvarrigt, ind i et haveselskab, så er der et sted I kan få hjælp til haven.

Derefter er det en god ide at få taget en prøve af jorden så man ved hvilke gødningsstoffer der mangler.

Derefter er det en god ide at få lavet en plan over den fremtidige have, så man ved hvad man skal gøre "hen ad vejen".

Derefter vil det være fint, hvis man det følgende år holder jorden helt fri for div. ukrudt.

Tænk på at: "Ukrudt er planter der står et forkert sted, uanset hvilke planter det er".

Nyttedyr: Nyttedyr er bl.a. rovmider (mod spindemider). Nyttedyr er rovdyr, der er meget mere effektive end kemi'en, fordi de æder skadedyr. Snyltehveps mod bladlus, snudebiller, gåsebiller og snegle udryddes med de nematoder der specielt 'går' på hver enkelt skadedyr. De er oprindeligt fundet i naturen, og derefter opformeret i stor mængde, derefter sættes de ud blandt skadedyrene og æder dem, derefter æder de hinanden og uddør derefter, så de skader på ingen måde i naturen. Se evt.:

<http://www.nyttedyr.dk/>

Nødder (Hassel): Se også under: **Hassel-stikling.** Nøddebuske kan udtyndes, ved at tage 1 gren 20 cm. over jorden, om året. Husk at plante mindst 2 (forskellige) sorter, helst 3 sorter i haven, så bliver der en bedre mulighed for bestøvning, og derfor flere nødder.

Hasselbuske kan godt blive mere end 100 år gamle, så hvis der ikke kommer nødder på busken, er det enten fordi der er nøddesnudebiller (små huller i nødden) på færde eller manglende bestøvning.

Brun belægning på nødderne / kernerne, det er (måske) en svamp der har angrebet nødderne (efter høst).

Efter høst bør nødderne dyppes i et svampemiddel, evt. 10 % atamonopløsning i 10 minutter.

Nøddebusken kan også angribes af en slags **Monilia svamp**. Den dukker op i august i fugtige perioder.

Den viser sig ved at nødden bliver svampet og brun indeni. Der kan sprøjtes forebyggende i juni, med et svampemiddel, men det er usikkert om det virker. Det er faktisk kun et tørt klima der kan udrydde svampen. Man kan beskære busken så det kommer væk.

Orm i nødderne er på grund af nøddesnudebiller, som kommer op i juni og lægger æg på de små nye nødder, larven borer sig ind i de små nødder og æder det hele, den kan godt overkomme flere nødder, inden den går ned i jorden under busken og forpubber sig, den kommer op som voksen nødde-snudebille i juni, og lægger æg osv.

Der er ingen gift-midler der virker, men man kan, sidst i maj og først i juni, rode så ofte i jorden som muligt, med et hakkejern omkring buskene, og på den måde give fuglene mulighed for at tage en del af dem. **Man kan også prøve med snudebille-nematoder til jordbær og hindbær, de vandes ud under buskene ca. d. 20 juli.** Den bedste metode mod nøddesnudebiller er at holde høns under nøddebuskene.

O.B.J Handel: O.B.J.-Handel i Odense er grossister i så meget, de er også leveringsdygtige i drivhuse efter mål.

Olie plante (Ricinus): Angående frø-modning, så sæt en plastpose, med huller i, over frøstanden, så der ikke bliver vådt, men varmt, så får den større mulighed for at modne frøene. Når frøene er modne kommer de i en **papirpose**, og lægges i køleskabet, til de skal så's til foråret. Ved så-tid bør man "ridse" skallen på frøet (evt. med fint sandpapir) fordi skallen er hård, så spirer det nemmere. Det er den plante man udvinder amerikansk olie af, olien er kun giftig hvis det kommer ind i blodbanen, men hvem vil sprøjte det derind.? Mistelten er også kun giftig på samme måde.

Oliventræ: Oliventræet er det ældste kulturtræ der kendes (på størrelse med æbletræ), men det stiller dette krav: Det er en "baljeplante" (mindst 20 liter potte) der om vinteren (ikke overvande om vinteren) har det bedst i vinterhave ved 8 - 10 grader hvor det måske vil smide en masse blade bl.a. på grund af det mindre lys, det tåler ikke frost. Om sommeren skal det stå et lunt sted i haven, det kan ikke tåle at tørre ud i pottejorden, sydpå hvor det jo står plantet direkte i jorden kan rødderne søge dybt ned efter vand. 1-5 grader i mindst 4 uger i okt. - jan. får planten til at danne blomsterknopper, ellers blomstrer planten ikke den følgende sommer, hvor den ellers kan få frugter. Men vores sommer er (for det meste) ikke god nok til, at der kommer modne frugter her i Danmark. Træet kan beskæres til foråret, for det kan vokse hurtigt, ved god pasning i kraftig (fed) men luftig havejord f.eks. lige dele alm. havejord og grus eller pottejord og grus. Træet kan stammes op, og derefter kan man danne krone på det, ved at beskære det. Det beskæres løbende hele tiden.

Omplantning & beskæring: Nogle planter blomstrer på grene fra sidste år, og hvis de beskæres væk, blomstrer planten ikke den følgende sommer.

Forårsblomstrende planter = klippes ned i september,

Efterårsblomstrende planter = klippes ned om foråret.

Al omplantning er aug. - okt., husk at vande godt hver uge den første lange tid.

Omplantning er bedst i eftersommeren, så får planterne bedre fat med roden på grund af jordens højere varme, eller til oktober hvor de skal til at smide deres blade. Rodstik dem om foråret (med en skarp spade stikkes rundt om hele planten ½ m. uden om stammen. Flyt dem i okt.: Grav et hul der er lidt mindre end rodklumpen, og planten moses forsigtig ned i hullet, derved står den bedre fast.

Ompotning: Alle stueplanter kan ompottes i marts - april, og samtidig kan de klippes tilbage. Jorden skal være egnet til den plante man omplanter. Nogle vil have sur jord, andre planter vil have alm. pottejord.

Ved ompotning skal man tænke på, at der er fare for at den gamle rodklump ikke får god nok kontakt med den nye pottejord, og så kan rodklumpen stå og tørre helt ud inde i den nye pottejord, selvom den nye pottejord er våd nok. Så husk at vande den godt et stykke tid både før og efter ompotningen.

Planter i store potter, kan nøjes med topdressing, altså blive i potten, mens det øverste af pottejorden udskiftes. En del af rødderne kan fjernes så planten kan blive i den større potte den stod i.

Orkide: Orkideer omplantes først d. 20. marts, men kun når der ikke er mere plads i "potten" i den "jord"-blanding der passer orkide-sorten. De vandes udelukkende med kuldslået regnvand. Orkideer er så specielle planter, at de også kræver spec. gødning. De bør også ompottes hvert 3. år. Der er registreret 20.000 arter i verden, i Danmark kun 30 arter der alle gror i jorden. De fleste arter gror i grenkløfter med luftrødder, og dem planter man i kurve fyldt med orkide-muld, hvor barkstykker, hvidmos og spagnum er hovedbestanddelen. Dyrkes ca. 1 måned ved lidt lavere temperatur, som fremmer blomstringen. Der kan være stor forskel på arternes krav til pasningen.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Orkideer skal have en hvileperiode efter blomstringen, på ca. 15 grader og måske lidt mindre lys. I den hvileperiode dannes blomsterknopperne. F.eks. Phalenopsis skal have ca. 3 uger under 12 grader og uden vand, for at danne blomsterknopper.

Phalenopsis, hvis der kommer små planter på blomsterstilken, kan man bøje stilken ned og fæste den nye plante i en potte, så danner den rod i potten. Med kinesisk aflægning er det måske lettere at få rod på den.

Orm:(små sytrådtynde orm) Nermis er det latinske navn på de sytrådtynde indvoldsorm, der kun lever i insekter. De kan i sjældne tilfælde ses på jordbær, men de skader kun insekter (**Uskadelige for mennesker**). De optræder kun på fugtige steder f.eks. i jordbærbed, så hvis man har en plasttunnel over rækkerne, når jordbærrene skal modne, så er de der ikke. De er i virkeligheden meget sjældne. **Når jeg skriver sytrådtynde, så må jeg tilføje, at de er meget tyndere end sytråd.**

Orm: (Se evt. også under: **Kompost**) Der er ca. 20 arter regnorm i Danmark. Alm. regnorm bliver 25 cm. lang og tyk som en blyant, den går 50 cm. ned i jorden. Andre orm går kun 30 cm. ned. De giver alle luft i jorden, via deres ormegange, til planternes rødder, jorden bliver altså luftig hvis man tilføjer nok kompost eller naturgødning. Hvis man fræser jorden med en dybtgående jordfræser smadrer man alle ormene. Hvis man tilføjer en masse organisk materiale til overfladen trækker ormene selv det ned i jorden der er behov for. Hvis man tilføjer nok forskelligt materiale, behøver man ikke at tilføje kunstgødning, der jo også er gift for ormene, fordi det svider - ætser huden på ormene. På den måde mangler der kun kvælstof, som ikke bliver tilført, men kan optages via luften, hvis jorden er luftig nok.

Den New Zealandske fladorm 'Artioposthia triangulata' / 'Arthurodendyrus triangulatus' (der lever af alle arter regnorm) **er konstateret i flere engelske planteskoler**, så man bør være meget opmærksom på, at man kan få dem slæbt med hjem til Danmark, hvis man tager planter med hjem derfra, og **det vil være en katastrofe!!**

Den New Zealandske fladorm kan ikke udryddes, hvis den først er her, så pas endelig på!!

Det er ikke ulovligt, at tage planter med hjem til eget forbrug inden for EU!!

Den kan også ved ubetænksomhed blive indslæbt til Danmark. Det er et specialiseret rovdyr, som markant kan reducere antallet af regnorme og derved udøve en indirekte negativ indflydelse på jordens struktur og frugtbarhed samt den vilde fauna.

Altså, fladormen spiser vores regnorm, som vi ikke kan undvære i jorden, jorden falder derved sammen og bliver ufrugtbar, d.v.s. der kan ikke mere dyrkes noget i jorden, når der ingen regnorm er tilbage. Så vær påpasselig med at indføre div. planter fra udlandet uden at være sikker på, at der ikke er fladorm med i jorden. Den er fundet i mange engelske haver og planteskoler.!

Fladormen er heller ikke til at udrydde, hvis den først er her i landet.!

Orm i blommer eller æblerne: (Se længere "nede" på disse sider under **Æblevikler**)

Ornithogalum: Ornithogalum nutans (Nikkende fuglemælk, har hvide kronblade m. grøn streng) spreder sig let ved frø, så fjern hele toppen, hvis du ikke vil have hele haven dækket med dem.

Padderok: Padderok (der ligner små grantræer) kan ikke sprøjtes væk, og hvis man har gravet / fræset jorden, er rodstænglerne delt i mange små stykker, der alle kan blive til en ny plante, men i starten har den ikke en 2-3 m. dyb rod, så skuf eller svits den med en gasbrænder inden de små nye får godt fat. Padderok elsker en lidt sur / kalkfattig jord, så kalktilførsel med jordbrugskalk begrænser padderokkens udbredelse. Skal man plante i jorden, kan man dække jorden med sort fibertex, og klippe hul til hver enkelt plante, så uddør padderokken efter et stykke tid. Dæk jorden med fibertex, dæk fibertex'en med barkflis, så uddør padderokkerne, fordi de ikke kan komme op igennem fibertex'en.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Palisandertræ: (Se længere "nede" på disse sider under Palisandertræ)

Palmelilje: (Yucca-slægten omfatter omkring 30 arter) Her i landet dyrkes fortrinsvis:

Udendørs: (Yucca filamentosa) Planter i ½ god kompost & ½ muldjord, plantehullet bør være ca. 60 cm. dybt. Blomstrer 1 gang og dør, men forinden har den sat sideskud, og på den måde formerer den sig her i landet. I hjemlandet er det mest med frø, der bliver de bestøvet af Yuccamøllet.

Der findes nogle planter der blomstrer meget sjældent, og dem bør man undgå. Hvis man ser en have, hvor der står en palmelilje der blomstrer overdådigt hvert år, er det bedst hvis man kan tigge sig til et skud af den, og så selv opformere / plante den i haven.

Indendørs: (Yucca Elephantipes)= elefantfods-yucca, det kaldes den på grund af dens opsvulmede stamme forneden, der med lidt god vilje kan minde om en elefantfod. Det er for det meste denne art man køber som små stammer med grønne skud på.

Paradisfugl blomst (Strelitzia reginae):

Findes i flere varianter. Gror i alm. pottemuld, vandes godt igennem, hvorefter den bør tørre ud, før den skal vandes igen. Skal hvile om vinteren i en temperatur på mellem 3 - 12 grader uden vanding. Skal stå lyst om vinteren, da den beholder sine blade vinteren igennem.

Om sommeren tåler planten temperaturer op til 40-50 grader, men skal da vandes dagligt Gødes jævnlige. Blomstrer i dec. og 3 måneder frem.

Såning: Frø skal først ligge i 25-28 grader varmt vand i 2 - 4 døgn, der skiftes jævnlige, så det har den temperatur hele tiden (frø & varmt vand kan opbevares i en termokande). Frøene så's i så & priklej jord, og jorden bør have en temperatur hele tiden på 25 - 28 grader, spiringen kan tage lang tid. De skal hele spiretiden stå fugtigt, men ikke vådt.

Planten sætter både blade og blomsterskud direkte fra rodknolden.

Beskæring er unødvendig, fjern blot de visne blade og afblomstrede skud.

Rodknolden danner udløbere, som hver har egne bladrosætter, som kan adskilles fra moderplanten, og udplantes i pottejord.

Paradisfugl er hjemmehørende i Sydafrika og på De Canariske Øer. Det er en staude med læderagtige, langstilkede blade, der er stillet i to rækker. Planten er opkaldt efter Charlotte af Mecklenburg-Strelitz (1744-1818), der i 1761 blev gift med den engelske kong George III. Det danske navn hentyder til blomsternes og højbladernes lighed med de farverige og ejendommeligt formede paradisfugle. Blomsten består af et vandret, bådformet højblad og 4-6 orange kronblade, normalt blomstrer planten ikke, før den er 6-8 år gammel.

Paradisfugl (Strelitzia reginae) har en dekorativ, meget holdbar blomst, der kan bruges til afskæring.

Pleje: Paradisfugl bliver med alderen stor og kræver derfor en stor potte med rigelig jord, fri udplantning i f.eks. en vinterhave er også udmærket. Jorden skal være en kraftig, lerholdig enheds-jord, og om sommeren skal der regelmæssigt tilføres næring. Selvom paradisfugl skal have så meget lys som muligt, tåler den ikke direkte sol i et sydvindue, hvor den hurtigt vil tørre ud. Temperaturen skal helst være omkring 18-20°C. Meget vand og regelmæssig oversprøjtning om sommeren er godt. Om vinteren er det bedst med 8-12°C (så dannes blomsterknopperne), og vandingen nedsættes betydeligt, ligesom der ikke tilføres næring.

Afhængigt af korrekt pasning og placering kan paradisfugl blomstre regelmæssigt igennem en årrække. Omplantning er kun nødvendig, når planten bliver for stor til potten, men da den vokser langsomt, kan der gå 3-4 år mellem hver ompotning. Roden er sart, og det kræver omhu at potte om.

Formering: Erhvervsmæssigt formeres paradisfugl ved frø; men for amatøren er det lettere at dele planten.

Paradistræ:

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

(Crassula) indendørs plante (en sukkulent), der blomstrer næste år, hvis den fra sept. står køligt ved 6-8 grader (men frostfrit) i 2-3 måneder, hvor man også holder voldsomt igen med vanding. Paradistræ kan angribes af spindemider, så bladene ligesom tørrer ud og rynker. Hvis det er en virus, kan man tage topskud - sideskud eller blade og formere den på den måde, fordi virus har ikke nået ud i spidsen af planten. Spindemider bekæmpes med rovmider.

Paradisæble: (Malus) De bedste og mest skurv-resistente er: Brændkjær (3-4 m. høj, frugt 2 cm. i diam., Makamik og Gorgeus.

Paradisæble er en slægt, hvor der er mange sorter der en meget modtagelige for æbleskurv (en svamp), som bl.a. får bladene til at falde af tidligt på sommeren. Smitten er i de nedfaldne blade, sørg for at samle alle op og kom dem i kompostbunken, hvor de bliver nedbrudt og ingen skade gør mere.

Parykbusk: (Cotinus Coggygria) 'Royal Purple ' er nok den bedste sort, den er rødbrun. Kan fryse en del tilbage i hårde vintre, beskæres til foråret.

Blade: rød-grøn. Hvis den hurtigt mister "parykken", er det ofte på grund af manglende bestøvning / befrugtning, evt. på grund af for tørt vejr i bestøvningstiden, så overbrusning hjælper måske.

Parykbusk beskæres først til foråret, for den er lidt frostfølsom, og hvis der ikke er beskåret om sommer-foråret, er der top, der kan fryse ned til vinter. Hvis der er beskåret efter sommer-foråret, fryser den mere ned om vinteren. Busken bør nok beskæres lidt hvert år, så den ikke bliver alt for stor. Ellers kan den blive kolossalt stor. Den rødbladede sort er mest sart, den fryser meget her i Danmark.

Passiflora: (Passionsblomst) Dyrkes på en overdækket terrasse eller et meget lunt sted mod syd, hvor plantens rod og rodhals (og evt. lægge toppen ned under samtidig) pakkes ind i tørt organisk materiale om vinteren så det er frostfrit, læg plast over til sidst så materialet ikke bliver vådt, så er der håb om overlevelse, hvis vinteren ikke bliver meget hård med 25 graders frost.

Den beskæres kun om foråret d. 1 april, evt. ned til 10 cm., behold max. 4 skud, så blomstrer den.

Hvis den gror meget, uden at blomstre, er den beskåret forkert. Gød planten godt, for den skal jo yde en del. Hvis den gror i muldrig jord og bliver gødningsvandet (alm. NPK), gror den meget på et år.

De findes i flere farver, men den blå er den mest robuste plante til friland.

Dyrkes den i potte, bør det være i 15-20 liter, men den skal overvintres ved 1-5 grader.

Peberbusk: (Daphne Mezereum) Peberbusken er en smuk lille busk, der blomstrer om foråret med rødlilla blomster. Planten bliver ikke så gammel, så når den er ca. 10 år og viser tegn på evt. træthed eller sygdom, er det tid at grave den op, og plante en ny (skift jorden ud i hullet, hvor den har stået før). Køb den nye i planteskolen i eftersommeren, husk at se efter (på bladene) at der ikke er tegn på skurv-pletter. Når peberbusken er blevet ca. 10 år er den meget modtagelig for virus- og svampeangreb.

Peberbusken kan angribes af op til 6 forskellige virussygdomme.

Det er faktisk umuligt, at finde en busk der er virusfri, der er intet at gøre.

Frugten er giftig, men smager forfærdeligt, og måske derfor er der ikke registreret nogle dødsfald af den.

Pelargonier:

Engelske pelargonier må kun få vand og masser af sol (ikke gødning), så blomstrer de.

Pelargonium zonale sorterne klippes ned til ca. 25 cm. før vinteren, opbevares ved 5-8 grader lyst og holdes let fugtige om vinteren. Stiklinger kan tages når man klipper den ned, når man tager den ind før vinteren. De stikkes i potte og skal stå lyst.

Omplantes sidst i januar, klippes ned, lægges i vand eller fugtigt spagnum ca. 14 dage før omplantning, så de kan suge alt det vand de skal bruge.

Perikon: Perikon findes også som krybende plante, med ca. 5 cm. store gule blomster. Se **Hypericum**.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Persille (incl. Dild): Så'es efter d. 15. maj.! Persille må ikke gødes med en klorholdig gødning. Læg insektnet over de nysåede planter lige til d. 10 juli. Klasker den sammen og bliver gul i bladene i juli, har den rodlus (de kommer flyvende), træk forsigtig 1 plante op og se om roden er ædt, er den det, så vand med et Pyrethrummiddel eller insektsæbe. Træk jorden meget fast til omkring roden, fyld evt. mere jord om planterne, så kan rodlusen ikke leve, for den kræver luftig jord at leve i.

Gulerodsfluen kommer / flyver bl.a. fra Sankt Hans til juli, dæk med insektnet d. 15. juni-15. juli, og d. 1. aug.- 20. aug. De kan heller ikke lide nyslået græsafklip tæt pakket omkring planterne, fordi de **SKAL** lægge deres æg på rodhalsen.

Persillerod: Toppen af persillerod smager lige som alm. persille, det er også den samme plante, selvom den ikke er kruset i bladene.

Phlox: Floks P. Maculata 'Jorvas' DAFO får ikke meldug. Planter med 30-40 cm. afstand.

Pil: Piletræ (ikke hængende) tåler en del vand i jorden, men ikke klart vand (som en sø).

Pil er egentlig sart, med hensyn til smitte af skurv, rust og andet sygdom. Beskær kraftigt hvis der er sygdom. **Skurv & rust** får bladene til at falde af, som om det er efterår. Nogle sorter er mere skurv resistente. Det kan angribe næsten alle arter.

Troldpil kan angribes af skurv, som kan dræbe / afløve træet helt. Der er ikke andet at gøre, end kraftig beskæring evt. næsten helt ned til jorden, så skyder den igen.

Pileboreren er en 6-10 cm. stor larve (en sommerfugl på ca. 9 cm.) der kun går ind i piletræer, især de "små" hængende, og hvis det er et lille træ, svækkes det så voldsomt, at der ikke er andet at gøre end at udskifte træet. Hvis man er heldig kan man fra omkring Sankt Hans fra starten se det lille hul (næsten så stort som en lillefinger) larven har lavet i stammen lige ved jordoverfladen, og når man har fundet hullet, kan man stikke en metalpind ind og håbe at ramme larven, eller man kan med en kanyle sprøjte en kontaktgift ind i hullet, og derved aflive larven.

Pilebladpletsyge smitter fra de blade der ligger på jorden eller fra sår på grene og stamme.

Pilea Peperomioides (også kaldet Parasolpilea, pengeplante, missionærplante):

(Fra Wikipedia, den fri encyklopædi d. 26/3-2013)

Blev genfundet af en norsk missionær Agnar Espegren i 1945 i Yunnan, da han var på flugt fra Hunan provinsen. Den voksede på et meget begrænset område af Tsangshanbjergene på skyggefulde, humusklædte kampesten i 2800 meters højde nær den gamle by Dali. Da der kan forekomme sne i de egne, tåler den formentlig temperaturer ned til frysepunktet.

Espegren tog via Indien nogle stiklinger med til Norge i 1946, og derfra har den spredt sig rundt i Skandinavien, ved at man giver aflæggere videre til venner og bekendte. Da planten er formeret ved stiklinger igennem 60 år, er de planter vi ser i dag genetisk identiske med den, som Espegren plukkede i 1946, så disse planter er mere end 60 år gamle.

Parasolpilea er en meget livskraftig stueplante, og er meget karakteristisk ved at have runde, friskmørkegrønne saftspændte blade på op til 10 cm i diameter, som sidder på en lang stilk placeret i midten af bladet.

Den trives bedst i nordvendte, kølige vinduer med masser af lys. Står den sydvendt i sol, bliver dens blade lysegrønne og kedelige

.....

(fra Bogø Tidende af Jørgen Stæhr d. 15/12-2010)

Pilea P er den første stueplante jeg har valgt at beskrive. Den bor og trives hos mig af den simple grund at den kan tåle, at man glemmer at vande den. Af samme årsag kan jeg eksempelvis ikke holde liv i skønne planter som Azalia, Gardenia og Mynte, som ikke tilgiver smuttere i den henseende. De to førstnævnte

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

lægger omgående blomsterne og Myrten smider hysterisk bladene, hvis den ikke får væske ganske regelmæssigt.

Peperomioides, som i øvrigt er i familie med den vilde brændenælde, har så vidt jeg ved ikke noget dansk navn, men jeg lader mig gerne belære. Svenskerne kalder den parasolpilea, i Norge hedder den missionærplanten og i et engelsk haveblad foreslås Chinese moneyplant. Arten blev oprindeligt indsamlet af Georg Forrest i 1906 i Kina i det vestlige Yunnan, hvor den voksede på skyggefulde humusklædte kampesten i 2800 meters højde.

Siden blev planten formentlig nærmest glemt, indtil en norsk missionær tog et eksemplar med sig hjem. Agnar Espegren, som missionæren hed, rejste meget rundt i Norge og havde gerne et skud med af denne plante til venner og bekendte. Derved blev planten spredt i Norge, siden i Sverige og med en au pair pige kom den til England. Disse noget kringlede veje er blevet afdækket ved at efterlyse informationer om planten i Svensk TV og i England i Sunday Times i 1983. Planten har altså været dyrket i tusindvis af hjem, indtil dens navn og historie blev genopdaget ved et samarbejde mellem stueplantedyrkere, presse og botanikere.

Pilea Peperomioides er let at dyrke. Den plantes i næringsrig pottemuld og vandes og gødes jævnligt sommeren igennem. Om vinteren vandes der kun sparsomt, og den klarer sig bedst i en lidt kølig stue. Bortset fra det, så tåler den tilsyneladende at tørre ud engang imellem.

Når den i forårstiden pottes om, opdager man at jordstænglerne har mange udløbere med rødder. På udløberne kan man ane begyndelsen til blade. Tager man et stykke udløber med rødder har man efter kort tid en ny plante. Disse udløbere ligner meget brændenældens udløbere, så her kan man altså fornemme slægtskabet.

I kan på de 3 net-adresser, herunder, læse det meste af, hvad der er skrevet om 'Pilea peperomioides':

Et kinesisk puslespil løst:

translate.google.com/translate?depth=1&hl=da&prev=/search%3Fq%3Dpilea%2Bpeperomioides%26biw%3D1024%26bih%3D585&rurl=translate.google.dk&sl=en&u=http://www.wildchicken.com/nature/garden/ga008_a_chinese_puzzle.htm

Pilea:

da.wikipedia.org/wiki/Pilea

Pilea plante information:

[Translate.google.dk/translate?](http://translate.google.dk/translate?hl=da&sl=en&u=http://www.wildchicken.com/nature/garden/nature_200_040.htm&prev=/search%3Fq%3Dpilea%2Bpeperomioides%26biw%3D1024%26bih%3D585)

http://translate.google.dk/translate?hl=da&sl=en&u=http://www.wildchicken.com/nature/garden/nature_200_040.htm&prev=/search%3Fq%3Dpilea%2Bpeperomioides%26biw%3D1024%26bih%3D585

Pistacienød: Pistacienødder kan blive til en potteplante. Hvis man vil så tropeplanten selv, skal man nok selv have nødderne med hjem sydfra. mindst 10 grader om vinteren er bedst, om sommeren kan den stå ude på et beskyttet sted.

Planteformering: (Træagtige) F.eks. Jasmin, Liguster, Solbær, og stedsegrønne som f.eks. Buksbom. Kan stiklingeformeres omkring d. 1. okt. således: Tag 15-20 cm. lange skud fra i år, lav en rille i jorden, afløv skuddene på det stykke der skal i jorden, placér stiklingerne (med den rigtige ende nedad) så 1 knop er over jordoverfladen og luk rillen, dæk til sidst bedet med f.eks. granris. Næste år får de rod i enden af stiklingerne.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Stiklinger kan sorteres således: Tag fat om det nye skud dér hvor det kommer fra, med den ene hånd, tag derefter med den anden om toppen af skuddet og buk det ned. Der hvor skuddet bukker nippes det af, det yderste smides væk, resten kan bruges som stikling. Det bløde af skuddet er ikke modent nok til at lave stiklinger / skud af.

Planter der gror videre om vinteren (og som ikke plejer at gøre det): De planter der gror videre ind i vinteren, tager ikke skade. De holder først op med at gro, når den første frost har været der. Først når planten har fået den første frost holder saftstigningen op, og planten går i vinterdvale. De planter der gror langt ind i vinteren, er for det meste dem, man har indført fra andre lande, hvor året ikke forløber som her hos os. Det er også den hårde vinterfrost, der slår de fleste skadedyr ihjel, så der ikke er så mange tilbage, der kan få unger. I de milde vintre overlever de fleste skadedyr.

Plantning / omplantning: Plantning af stedsegrønne vækster bør ske før nov., fordi der endnu er varme i jorden. Løvfældende vækster kan plantes hvis man kan grave et hul i jorden for frosten. Ved plantning i haven skal man tænke på, at der skal være et fornuftigt forhold mellem top og rod, hvis planten skal overleve. Hvis toppen er for stor i forhold til roden, kan toppen "suge roden tør for næring", på grund af stor fordampning fra toppen. Så husk at beskære toppen kraftigt ved omplantningen, for man får aldrig mere end halvdelen af rodmassen med ved opgravningen (det er de små mikroskopiske rødder, der er vigtigst for plantens væske- og næringsoptagelse fra jorden). Nyudplantede planter i haven kan godt overvandes, hvis de hver dag får 10 liter vand, så er det for meget. Vand hver 3. dag.

Planteopbevaring: (vinteropbevaring af f.eks. Fuchsia, Datura og lign.) Når man stiller planter i vinduet i et køligt værelse, kan man forøge lysmængden ved at sætte et "bruseforhæng" op rundt om planten, med åbningen mod lyset, stoffet skal være af hvidt lagen. Det vil øge lysmængden ca. 4 gange mere end uden.

Man kan også: Inde ved husmuren graves et 60-70 cm. dybt hul (evt. lavet som en kasse, så det kan bruges hvert år), den opgravede jord lægges som en vold omkring hullet. Læg planterne med potten på, og plantetop mod plantetop, hullet fyldes til 20 cm. fra overkanten, den dækkes med vintermåtte, til sidst plast over så vandet om vinteren ikke kommer ned i hullet. Åbnes til april. Se også under

Vinteropbevaring.

Jeg gjorde førhen således: Vinteropbevaring af vores store blomster fra sept. / okt. - maj / juni. MEN PRISEN BLEV PLUDSELIG FORDOBLET, fra 3500,- til 6500,-, så det gør jeg ikke mere.!

Førhen: I drivhuset ved Nybøllevvej 16, Smørum, tlf.: 44972433 eller 44971643.

Drej til højre ved lyskryds i Veksø, derefter mod Hove, så mod Nybølle, ved T-vejen til venstre ad Nybøllevvej (den går begge veje), Nybøllevvej 16 ligger på venstre hånd, huset ligger for enden af indkørslen, men køр lige før huset ind til højre, ved sidste drivhus.

Planter i krukker: Planter der står i plantekrukker eller urtepotter kan kun overvintres, så planten overlever, hvis de står frostfrit inde i drivhus **gravet godt ned i jorden** ellers fryser roden i potten, og så dør planten, potten kan evt. også sprænge.

Dahlia - Georginer er fine som krukkeplanter. De tages ind før frosten uden at man behøver at tage dem ud af krukken. Lad dem blive i jorden i krukken hele vinteren lige til foråret, de opbevares tørt og frostfrit.

Planter uden problemer i haven: (Der ikke får skadedyr)

Bønner evt. stangbønner.

Jordkokker (nøddesmag eller artiskokker, som de har navnet fra), kan evt. bruges som levende hegn.

Skorzonerrødder (nøddesmag).

Squash kan evt. høstes som små 10-15 cm..

Ærter evt. sukkerærter (der ikke skal bælges).

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Salat (issalat) "Resi" er modstandsdygtig mod svamp.

Sølvbeder (til stuvning).

Planters fordampning: Et levende plantedække bruger 3 mm vand, altså 3 liter vand pr. kvadratmeter pr. døgn. Det er lige meget om det er fra Rhododendronbedet eller det er fra græsplænen. Der er ingen forskel på vandforbruget.

Plastoverdækning: Overdækning af urter gøres lettest ved først klar plast lagt ud på jorden, så jordtemp. via solens opvarmning kan stige. Når urterne kommer frem tages plasten af, dernæst dækkes med acrylnet / insektnet (som næsten intet vejer) over nogle buer. Buerne kan evt. være lavet af EL-rør eller kraftigt ståltråd.

Plænerens: De forskellige produkter af plænerens, er effektive mod uønskede 2-kim's planter (alt andet end græs-arter, der er 1-kim's planter), det "males" på flere blade af den plante man vil af med, så dør den, fordi stoffet trækkes ned i roden.

Podekviste: Pære og æble kan podes på Røn og Rødtjørn. På den måde kan man have et træ med både pære og æble, som ellers ikke kan lade sig gøre.

Podekviste samles ind i okt.-dec. og jan.-feb. måned, pakkes ind i aviser / plast, og graves 10-15 cm. ned i jorden, så intet stikker op. Husk at mærke stedet af, så du kan finde det om foråret. Discovery, Red Free, Amarosa, Rød Aroma & Filippa er de bedste æblesorter. Hvis man poder alle 5 resistente sorter på samtidig i haven, så har man også sørget for en god bestøvning.

Podet busk eller træ: Hvis der kommer skud frem under podestedet (og podestedet ses altid som en fortykkelse på stammen), så skal skuddet rives af "med hæl", ellers bliver det ved med at skyde med vildskud på stedet, på grund af de sovende øjne, der altid er ved siden af vildskuddet. Ved hvert bladhjørne er der altid 3 knopper, der kan skyde, men det er først den midterste (og største) der gør det, og hvis det er udelukket, er det en af de andre der gør det.

Porcelænsblomst: (Saxifraga urbium (*synonym: S. umbrosa*)) Porcelænsblomst er en gammel bondehaveplante, der danner store lave flader af grønne rosetter, med lette blomster som et slør over planten. Foretrækker skyggede voksepladser, jorden må ikke være for tør, jordbundens surhed er underordnet. Den trives også i sol, hvis der er fugtighed nok.

Porre: De må ikke udplantes for tidligt, for så blomstrer de. Hvis de oplever en kølig periode tror de at næste år er nu, og så dannes blomsten.

Planten er 2-årig, det første år gror den, det andet år blomstrer den, og giver frø.

Larver i porrer. Vil man undgå **porremøl** gør man således: Den 1. juni kommer man et meget fint insektnet over porrerne i 4 uger, tager det derefter af, og sætter det over igen den 25. juli i 4 uger, og tager det så af igen for det år.

Nettet skal være fint insektnet og det skal slutte tæt om ved jorden, så det lille porremøl (sommerfugl på størrelse med en myg) ikke kommer til porrerne. Porrer udplantes sent forår og må ikke mangle vand, for så går de i stok.

Potentilla: Potentil-busk: Red Ace. Beskæres i feb.-marts. Enten helt ned til 10-15 cm. eller ca. ½ m høj. Den skyder med det samme til foråret.

Pottejord: 1 del sigtet kompost, 1 del spagnum & lidt sigtet grus. **Pindstrup plus** er det bedste blomsterjord, det er vist den eneste der ikke har "**Fusarium**" svamp.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Husk at udvaske pottejorden grundigt mindst 1 gang om året, evt. før vinteren, på grund af for meget gødning i jorden (overskud af næringssalte).

Om efteråret skal potteklumpen gennemvædes / udvaskes, evt. gentagne gange stilles i et badekar med 30 grader varmt vand i, så potteklumpen er dækket helt, på den måde vaskes gødningsstofferne ud af jorden, så rødderne bedre kan klare den kommende vinters stagnation i væksten, blandt andet på grund af den nedsatte lysmængde om vinteren.

Potteplanter: Potteplanter kan ikke tåle at stå udenfor om vinteren, skal de stå ude, skal potten graves ned i jorden og dækkes godt, ellers dør rødderne om vinteren, og kan som følge af det, ikke levere næring op til planten den følgende sommer. Planter danner ikke mange nye rødder om foråret, men om efteråret. Når planter står udenfor i jorden bliver deres rodzone varmet lidt op af jordens indre varme, der altid stiger lidt op af.

Sørgemyg er nogle 5-6 mm lange myg, deres larver lever i bl.a. pottejord, hvor de æder planternes rødder. Der kan være rigtig mange larver i jorden. Prøv at støvsuge alt i omgivelserne, hvor de små myg sidder. Køb derefter nogle **Nematoder mod sørgemyg**, vand dem ud i pottejorden. Nematoderne dræber larverne, og dør når der ikke er flere larver i løbet af 5 uger. Man kan drukne alle larverne, der er i potten, ved at sænke den ned i vand så potten er helt dækket af vandet, lad den stå mindst 2 timer, så dør de.

Husk at udvaske gødningsstofferne ved at sætte potteplanterne i et badekar eller spand med 30 grader varmt vand, så potten er dækket, lad den stå et kvartér, så op og dryppe af ½ time, dette gentages 3-4 gange, så er potteplanten klar til at møde vinterens manglende lys og andre besværligheder. Gød ikke om vinteren ellers svider gødningsstofferne rødderne, så de dør og derfor mister planten bladene. Planterne kan få stress af gødningsoverskud, og derfor taber de ofte bladene.

Den bedste vanding sker bedst ved at sætte hele potteplanten ned i en stor spand vand i ½ time.

Primula: (sur jord) De indkøbte kan plantes ud, efter at de har stået og pyntet indendørs. Husk, de har det bedst i spagnumjord under pH6 i surhed.

Provado: (Provado-Insektpinde & Calypso mod Insekter, fra BayerGarden) er et godt middel mod bl.a. skjoldlus på planter indendørs. Det er et insektmiddel, der også findes som små "pinde", altså insektpinde (Provado-Insektpinde). Det stikkes ned i pottejorden, og virker godt. Men først skal planten vaskes ren med insektsæbe. Provado er et **systemisk** insektmiddel, der går ind i saftbanerne, og derfor dræber alle sugende insekter overalt på planten. Midlet findes også som klar til brug-spray, eller koncentrat (Calypso) i 400 ml, der giver 20 liter sprøjtevæske.

Præfikis (Gift mod ukrudt): Præfikis er et planteudryddelsesmiddel man brugte til at rense gårdspladser og lign. med før i tiden, men det kan efter 15-20 år sive ud i jorden og derved skade eller aflive planter man gerne ville beholde.

Der er ikke noget at gøre hvis de midler er blevet brugt i området.

Purløg: Purløg kan nemmest formeres ved at prikke dem enkeltvis i en ny række (evt. fra en købt potte).

Pyntegræskar: De skal have lov til at være ordentlig udvokset, før de bliver høstet, ellers kan de ikke holde i længere tid. De bliver jo brugt til pynt indendørs i skåle, i stedet for frugter.

Pæoner (bonderoser): Ingen pæoner må få det for tørt, heller ikke træpæoner.

De kan ofte være angrebet af svamp i fugtige perioder. Smitten sidder i den gamle top, så det er godt at fjerne alle rester af toppen før vinteren, der må ikke være den mindste rest af top-stilk. Derefter lægges et ca. 5 cm. tykt lag kompost ud omkring planterne, så det er en helt ny jordoverflade det kommende forår. Det er også en svamp der angriber, så knopperne pludselig hænger slapt ned, uden at udvikle sig.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Man kan derfor til foråret sprøjte med et svampemiddel, lige fra planten begynder at skyde, og derefter jævnligt lige til planten blomstrer.

Bonderoser danner blomsterknopper efter, at den er kommet op om foråret, så det er på det tidspunkt, at der skal være næring nok i jorden til at danne blomster.

Pæoner kan angribes af **pæon-gråskimmel** så knoppen ikke springer ud, men tørrer ind. Det spredes mest i fugtige og regnfulde perioder. Klip alt sygt væk, og brænd det.

Silkepæoner og bonderoser kan flyttes / omplantes og evt. deles i oktober, og kun på det tidspunkt.

Hvis man får stor rodklump med ved omplantningen, behøver man ikke at beskære den. Pas på med at den ikke bliver plantet dybere end den stod før. Hvis pæoner bliver plantet for dybt, kan de holde helt op med at blomstre. Husk at gøde planten (men ikke ved omplantningen).

De plantes endelig ikke dybere end de stod før, for det går ud over den kommende blomstring.

Pærer: De fleste pæresorter kan bestøve hinanden. **Conference** er en god bestøver til **Clara Friis**.

Hvis man i stedet for at sommerbeskære, binder de nye skud ned i vandret stilling (evt. i bundter), så er der større chance for frugtsætning.

For beskæring sætter gang i skud-tilvæksten, i stedet for blomster-sætningen.

Gråpære er et sundt træ, der ikke får skurv og gitterrust.

Pære kan måske angribes af æblevikleren (se denne).

Pære kan angribes af gal-mider, men det skader ikke frugtsætningen.

Om foråret kan man sprøjte med et svampemiddel, mod skurv som overvintrer på nedfaldne blade.

Pære gal-myg lægger deres æg i blomsterne, derefter kommer der små "maddiker" i pærerne. Pærerne bliver sorte og har æblefacon. Det kan ikke sprøjtes væk. Men klip alle pærerne af, når du kan se, at de er angrebet af pæregalmyggen (når de er sorte og har æblefacon), og husk at samle alle frugter op der er faldet ned på jorden, før galmyggen når at gå ned i jorden for at forpuppe sig, brænd det opsamlede materiale. Kultivér jorden under træet, så den får luft, og fuglene bedre kan finde de små pæregalmyg-pubber. Pæregalmyggen spreder sig fra træ til træ. Høns er godt, under frugttræer, de tager mange små skadedyr i jorden.

Gitterrust har de senere år angrebet de fleste pæretræer i DK, det viser sig ved gule rustpletter på bladene. Svampen er vært-skiftende, den lever om vinteren på enebær (Juniperus Sabina eller Juniperus Virginiana), og lige før løvspring (på pæretræer), kan man på enebærestammen ved jordoverfladen se svampesporerne (det er let at se) som gul-orange "udflåd" sidde parat. Det er muligt, på det tidspunkt, at vaske/skrubbe smitten (svampesporerne) af, evt. med en atamon opløsning. Så er der håb om helbredelse.

Se også under: Gitterrust

Pæregalmyg lægger 30-40 æg i blomsten, de klækker og kryber ind i frugten, der derefter bliver **kuglerund og sort**, der lever de godt og sikkert, indtil de syntes tiden er moden til at forlade træet, så får de pæren til at falde ned på jorden, derefter kryber de små larver ned i jorden og forpubber sig. Næste år kommer de op, og så starter det hele forfra. Man kan ikke sprøjte mod dem, men man kan klippe alle de frugter af, der udvikler sig til kuglerunde frugter og komme dem alle i en spand, og brænde dem.

Lav evt. hønsegård under træet, hønsene tager dem.

Skurv bekæmpes ved nedplukning af alt angrebet, som fjernes eller brændes.

Ildot kom til Danmark i 1968 på Lolland. Det viser sig ved, at alt det angrebne visner og bladene bliver sorte (deraf navnet). Alt der er angrebet (godt og vel), skæres bort med det samme man opdager det, så er der håb om bedring. Den kan angribe bare en enkelt grens blade, der bliver helt sorte.

Det angriber også kvæde, ildtorn, røn og lign.. Smitten kommer fra tjørn der står som uklippet hæk. Ildot kan dræbe træet, det går især ud over Conference pæren.

Påske-, pinselilje & Tulipan, : Må først "miste" toppen d. 1 juli.! (Se også under Narcisser.)

Rabarber: Køb nye planter!! **Lineus** er den bedste, **Elmsfeuer** er én af de bedste.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Kan stå i mange år samme sted. Skal roden skilles ad, skal den rives i stykker, så kommer der færrest sår. Kompost er godt som vinterdække. Det rigtigste er at høste alt på én gang.

Rabarber-Stængelflod ligner harpiks på stænglerne, der også kan være revnet. Det er noget i jorden der ikke er i orden, der er ikke andet at gøre end at flytte planterne over i frisk jord.

Striber op ad stænglen er rabarberstængelsygevirus, der er ikke andet at gøre, end at grave dem op, og smide dem helt ud, og købe nogle nye planter. Virus i rabarber gør, at den ikke vokser, eller at der ikke kommer gode stængler på planten, men det er i de planter man får foræret af bekendte, og det er en udbredt sygdom, der ikke kan helbredes !!

Radiser: Orm i radiser, dild el. gulerødder er en lille kålflue, der kan undgå's, enten ved at dække bedet med insektnet, eller ved at dække jorden, tæt op ad planterne med græs- og hækafklip, fordi fluen kun kan lægge sine æg på rodhalsen lige ved jordoverfladen, eller ved at vande med Malation langs rækkerne. Så radiser i september, der bliver smagen bedst.

Reitzel: Se længere "nede" på disse sider under **Reitzel**.

Revner i barken: Se længere "oppe" på disse sider under **Barkslag**.

Rhododendron (ikke gødning for sent, så når de nye skud ikke at modne)

(Se også længere "nede" på disse sider under **Rhododendron**)

50 gr. **NPK** gødning d. 1. marts pr. kvadratmeter, **ikke helårsgødning**, og d. 1. juli 50 gr. kalksalpeter pr. kvadratmeter.

De kan bedst omplantes til september, og har det fint med grannåle eller granflis under sig.

Sørg for, inden plantningen, at sætte hele planten med potte ned i en spand vand, så "rodklumpen" er helt gennemvåd, ellers er der fare for at rodzonen på planten bliver for tør og derfor ikke kan suge nyt vand til sig.

Kan godt skæres ned til ca. 20 cm. over jorden og flyttes i marts, derefter vandes godt resten af året.

Rhododendron-bed: Gode bunddække planter: Primula, Bregner, Liljer(Løg) & Hundetand (Erythronium).

Ribes: Ribesplanter kan nemt blive over 30 år. De bærer frugt på de gamle grene.

De bedste ribs-sorter er: **Stanza** (tidlig, god til rysteribs), **Rondom** (sen, og stort udbytte), og **Hvid hollandsk** (hvid, som fuglene ikke tager), de modner på forskellige tidspunkter.

Guldribs (Ribes odoratum 'Fuma') er en ca. 2 meter høj og bred busk, der blomstrer i maj med rørformede, gule stærkt duftende blomster. **Blodribs** (Ribes Sanguineum 'Koja' Dafo), er den bedste sort, den bliver ca. 1½ meter høj med mørkerøde blomster.

Rodbrand: Rodbrand kommer kun hvis jorden ikke er tilført kalk. Planten har et lille sår lige i jordoverfladen, når den vælter og dør. Ærteplanter angribes når de er ca. 15 cm. høje, men der er stor forskel på deres modstandskraft, så find en anden sort.

Rodfordærver: Rodfordærversvampen kan angribe træer og buske så de dør. Den kan gå på hække og læhegn. Grav den angrebne plante op, grav ½ trillebør jord op, fyld ny jord i og plant en ny plante.

Svampen kan dræbe træer, det ses på stammen forneden ved jorden. Det smitter via rødderne, så fjern det syge træ, sammen med de nærmeste "nabotræer".

Nyplantning er tvivlsom, men "Hedeselskabet" kan muligvis oplyse hvilke træer der er modstandsdygtige.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Rodfordærversvampen er der ikke forsket noget videre på, så man ved ikke noget om hvor meget den kan smitte.

Rodfrugter: Selleri, persillerod, gulerødder o.s.v. opbevares bedst, uden at være vasket rene først, de opbevares i spagnum i 15-20 liters spande, frostfrit. Rodknolde der ikke har udviklet den ønskede længde står i den forkerte jord, de vil have porøs jord, ellers stopper længdevæksten af roden, det gør den også hvis den lille spæde nedadgående rod støder på en for stor sten, kulde stopper også længdevæksten. Det drejer sig om at så planterne så sent at jorden ikke er for kold.

Alle rodfrugter bliver ved med at vokse lige til toppen bliver klippet af. Hvis rodfrugten derefter bliver løsnet med en greb, holder de op med at vokse. Alle rodfrugter har det bedst, når de bliver stående i jorden, evt. dækket så de ligger frostfrit hele vinteren.

Rodknolde der smager bittert, og som ikke skal smage sådan, viser at de er angrebet af larver eller lign. i roden. De fleste planter har en evne til at danne bitterstoffer til at jage insekter væk med, nogle planter kan også danne giftstoffer, som vi kan bruge bl.a. mod bladlus (Pyrethrum, som oprindeligt blev udvundet af en rød margerit der nu kaldes rosenkrave).

Rodskud: Rodskud kan kun fjernes på den rigtige måde, ved at grave ned til stedet hvor det kommer fra, og så skære vildskudet af tæt på stammen hvor det kommer fra, så kommer det ikke mere. Rodskud **skal** fjernes, ellers overtager rodplanten hele væksten, og det der evt. er podet på roden vil dø til sidst.

Rodlus: Træk forsigtig en plante op og se om der er små sorte lus på roden. Træk forsigtig jorden tæt til omkring planten. Vand evt. med et Pyrethrum-middel eller Malation.

Roser: (se længere "nede" på disse sider under Roser.)

Rosengeranie: Rosengeranie blomstrer, hvis den får lys nok, i forhold til varmen. (Lys/varme kombinationen)

Rosenkål: Planterne har ikke godt af for meget kvælstofgødning, for så gror de for meget uden at danne små kål i bladhjørnerne. Den 15. sept. nippes den øverste rosenkål af, så kommer alle de andre. De giver måske ikke ret mange små knolde, hvis sommeren har været for varm. De bør udplantes i april. Rosenkål er en 2 årig plante lige som alle andre kålplanter. De blomstrer først 2. år, så hvis planten oplever en kuldeperiode før jul og derefter en lunere periode, tror den at 2. vækstperiode er startet, og så vokser de små rosenkål ud i stok og vil blomstre. Man kan ikke gøre noget ved det, ud over at skynde sig at høste de små knolde der ikke er "sprunget ud".

Rovmider: (Se længere "nede" på disse sider under Borregaard).

RoundUp: RoundUp er også virksomt på træer og buske, hvis man bruger det i eftersommeren, fordi planten på det tidspunkt suger næringen ud af bladene og anbringer det i stamme og rod. I forår-sommer er der så kraftig saftstigning at planten ikke henter noget ud af bladene, og derfor heller ikke får giften i sig.

RoundUp bruges bedst i eftersommeren, for da bliver giften trukket ned i roden.

RoundUp kan godt slå en træstub ihjel, hvis det smøres på "såret", lige når træet er blevet fældet i september, for på det tidspunkt går saftstrømmen fra træet ned i roden, og træet dør fordi det trækker giften med ned i roden.

Rustsvamp: (også gitterrust) Rustsvampen kan angribe sundt frisk træ. Den angriber fra træ til træ, så den kan smitte et helt område. Alt sygt skal skæres væk og brændes, så er der måske håb om bedring.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Rødbeder: "Skurv" på rødderne er Rodbrand. Bliver de små planter ædt: se jordlopper. Det kommer kun hvis jorden mangler kalk. Gødningen bør også indeholde lidt Bor.

Røde blade: Alle planter med røde blade, viser egentlig kun at den oprindelige plante havde en kromosomfejl, fordi de ikke danner nok grønkorn i bladene til at dække over den røde farve, som man jo ser i efterårsbladenes farver.

Røde pletter på grene: (Små cinnoberrøde pletter, lige som små knappenålshoveder) Det er cinnobersvampen, der er en ubehagelig svamp. Den kan overleve i en kvasbunke i haven. Den kan slå selv store træer ihjel, den starter angrebet via små døde grene på træer og buske og fra de døde grene breder den sig til frisk træ, den ses som mange små skarpt aftegnede røde prikker på barken.

Rød El: Rødel kan så's i en kasse med jord, sæt det ud i det fri før vinteren. Til foråret spirer de små frø, især hvis pottemulden bliver holdt godt fugtig. Rødel har det bedst på fugtig jord.

Rødgran: se evt. oppe under **Abies**.

Rødløg: Rødløg har den samme virkning, som hvidløg, men man lugter ikke. Se også under **Løg**.

Rødtjørn: Rødtjørn kan beskæres i marts, men ikke længere ned, end til efter podestedet, hvor "det ægte ris" er sat på, for ellers bliver træet til et hvidtjørn, som rødtjørnen (for det meste) er blevet podet på. Rødtjørn kan angribes af en svamp, som hedder **tjørnerust**, det ses på bladene der får sorte rustpletter, og bladene falder af. Sprøjt evt. med et svampemiddel. Smitten kommer fra enebærbuske, hvor svampen har overvintret, fordi den er værtskiftende. (Se også **Tjørn**)

Rødtjørn kan angribes af **bladhvæpse**, og larven ligner en "nøgensnegl".

Sprøjt med et Pyrethrum-middel (en kontaktgift). Når man ser larverne, er det forbi med de flyvende bladhvæpse, så hvis man får bugt med larverne, er det slut med bladhvæpse for det år.

Røn (Sorbus): Røn med hvide frugter og flot efterårsfarver: S. Vilmorinii (3-6 m.), S. Cashmiriana (2 m.), Perlerøn- S. Koehneana (2-3 m.).

Rådhusvin: (**Purpurea**) er en flot bronze - rød hurtigvoksende plante, der også er selvhæftende, der skal altså ikke sættes tråd op til den.

Rådyr: Hvis der kommer rådyr og lignende ind i haven og æder grenknopperne fra buske og træer, kan man købe et middel der hedder **Harevæk** eller bruge det gamle middel **Hjortetakolie**, der skal smøres på stammen. Man kan også bruge det middel man brugte i gamle dage: **Menneskehår** i en strømpe, hængt op i træet, virker virkelig afskrækkende på Rådyr og lign..

Rådyr har en fin lugtesans. Menneskehår afhentes hos Frisøren.

Salat:

Drivhus: **Dukaat** = alm. salat.

- // - **Kellis** = issalat.

Friland: **Resi** = resistent mod råd indeni hovedet på planten. (som let kommer på andre)

Hovedsalat er klar på 60 dage. **Issalat** er klar på 75 dage. **Pluksalat** kan plukkes efterhånden.

Husk at udtynde planterne, så udvikles de bedst. Vandes jævnlige.

Hovedsalat udvikles altså på 60-75 dage

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Hvis sneglene æder af bladene, og der er sneglelort overalt, så læg brædder mellem planterne, så kan sneglene samles sammen, fordi de gemmer sig under brædderne om dagen. Ellers brug øl i glas, (se også under **Snegle**).

Selleri-knolde: "Snehvide" er den bedst smagende sort.

Selleri kræver meget gødning, de kan næsten ikke få for meget.

Knoldselleri danner ingen knold hvis planten bliver plantet for dybt, plant den helst for højt.

Selleri kan godt angribes af gulerodsfluen (især hvis man evt. har insektnet over gulerødderne), angrebet ses som små trådtynde gange i knolden.

Gulerodsfluen kan angribe alle skærmpanters rødder. Der er ikke andet at gøre, end at dække dem med insektnet før de er blevet angrebet, og det sker fra d. 10. juni-15. juli og fra d. 1. aug.-1. sept..

Man kan evt. pakke græsafklip godt ind om rodhalsen på alle planterne, for gulerodsfluen skal have bar rodhals for at kunne lægge sine æg på planten.

Sequoia sempervirens (Rødtræ - Redwood): Rødtræ kan ikke overvintre her i Danmark, hvis vinteren bliver streng. Alle de træer der har været plantet i DK, bl.a. et i Mindelunden (for de faldne i 2. verdenskrig) ved dens 60 års jubilæum er også gået til. Så træet kan kun overvintre sikkert som krukkeplante.

I mit haveleksikon (fra 1997) fra Det Danske Haveselskab, stå der bl.a.: Hvad klima angår, er træet bedre vant end det, vi kan byde det her i landet. I strenge vintre dør Sequoia derfor i Danmark.

Her i landet sætter tilbagefrysningerne grænsen, for træet er hurtigtvoksende. Som få andre nåletræer tåler Sequoia fuldstændig nedskæring og vil ofte skyde igen fra stubben. De meget store stubbe, der ses i redwoodskovene i Stillehavsområdet, vil tit være helt omkranset af unge fremskydende, lodrette skud med enorm vækstkraft, eventuelt i dyb skygge. Slægten er indført til Danmark efter midten af 1850'erne.

Sequoiadendron giganteum: Mammuttræ eller kæmpefy, det største træ er målt til 113 meters højde i Sierra Nevada i Californien. De har ikke nåle som et fyrretræ, men små spidse skæl som hos f.eks. Cryptomeria. De har en meget tyk bark, den siges at være så tyk, at træet kan modstå skovbrand. **De så's således:** Til jul fyldes en såkasse med pottemuld, læg frøene, dæk med 2 cm. fint grus, gennemvand kassen, sæt kassen (med plast over) ud i det fri, så de får frost og tør skiftevis hele vinteren. Til maj tages kassen ind, så spirer de i løbet af kort tid, derefter sættes de ud på terrassen. De kan også stiklingeformeres ligesom Metasequoia (vandgran). (Se under **Metasequoia**)

Skadedyr: "Flakkebjerg" er statens forskningsstation, der forsker i bekæmpelse af bl.a. skadedyr.

Alle skadedyr der kommer op ad stammen fra jorden, kan fanges med Fangst- eller Limplader omkring stammen, så sidder de fast derpå.

(Se også længere "nede" på disse sider under **Borregaard**.)

Skimmelsvamp: Skimmelsvampe er artsspecifikke. Det vil sige, at den enkelte art af skimmelsvamp går kun på den samme værtsplante som den kom fra. D.v.s en skimmelsvamp på Ahorn kan ikke smitte en Rødtjørn, men kun fra Ahorn til Ahorn eller fra Rødtjørn til Rødtjørn, eller fra samme art til samme art.

Skjold-lus: Skjoldlus føder levende unger, der kommer frem fra skjoldet af den døde mor til foråret (så man kan sige, at hun ofrede sig for børnene), om vinteren sidder der op til 200 stk. små nye skjoldlus-larver, parat til at komme frem til foråret. Så det er om vinteren, at man virkelig kan "komme efter dem", og evt. udrydde dem. **Provado - spray** er et godt middel mod skjoldlus, men vær meget omhyggelig og læs brugsanvisningen. **Insektsæbe** (den indkøbte) er også effektiv at sprøjte fint ud over hele planten 3 gange med 5 dages mellemrum, også på undersiden, så lægger sæben sig over skjoldlusene-skjoldene, og så dør de alle. Sprøjt med insektsæbe efter blomstring, planten vaskes et par

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

gange i løbet af sommeren med insektsæben, eller: skjoldlus udryddes ved at dyppe hele planten i lunkent insektsæbevand i en spand, hver dag i 14 dage, "ægte" insektsæbe købes i planteskolen, så det er den rigtige.

Om vinteren ved juletid kan de børstes / kradses af, og de skal af, og de der kommer af, de dør, de kan ikke sætte sig fast senere i deres liv, men kun når de er unge.

Man kan evt. prøve at oversprøjte alle stængler med Kokosolie, men bladene kan ikke tåle det, det kan skjoldlus heller ikke, de dør fordi olien dækker deres skjold. Så gør det evt. om vinteren når planten ikke har blade, det skader ikke stænglerne.!

Man kan lave noget der ligner insektsæbe selv, ved at bruge: 1-2 spiseskefulde krystalsæbe (brun sæbe) pr. 1 liter vand, tilsæt evt. et par spiseskefulde sprit. Bladene er ikke så glade for sæbeblandingen, men efter et stykke tid kommer der nye blade. Det aktive stof i insektsæbe er kaliumoleat, som er et kemisk stof. Brun sæbe er en blanding af kaustisk soda og olie.

Skorzoner: (grå-sorte rødder) Det er en flerårig plante der kan så's, og på 1 år kan de blive lige så tykke som gulerødder. Der så's ca. 4 frø hvert sted, med 15-20 cm imellem hvert sted, senere udtyndes til 1 stk. pr sted.

Til næste forår høstes de, men de kan spises også næste år, for de bliver ikke træede selvom de er gamle. I hårde vintre bør man vinterdække rækkerne, så man kan komme til dem. Der er ingen skadedyr der går i dem.!!

Skræpper (Petasites hybridus): H. C. Andersen's skræpper kaldes på dansk for hestehov fordi bladenes omrids kan minde om omridset af hoven på en hest. De kræver en næringsrig, lerholdig og meget fugtig jord i sol eller skygge. De formeres ved rodstiklinger, der plantes i fugtig muldjord om efteråret.

Skud (Skudtilvækst): Alle nye skud fra buske og træer har en forudbestemt skudlængde, så hvis skudlængden er på 2 meter, og man skærer grenen af 1 meter over jorden bliver slutresultatet en 3 meter høj gren. Det er derfor, at man altid bør udtynde planter ved at fjerne de ældste grene nede ved jorden.

Skud på stammen (en slags vildskud): Man må ikke klippe dem af, de skal rives af, så man næsten kan sige at deres rod (hæl) også kommer med. Sådanne uønskede skud skal rives af med hæl, fordi det uønskede skud jo kommer fra en lille knop, og ved alle små knopper sidder der et lille sovende øje på hver side af knoppen, og når man river den af og får hælen med, så får man også de 2 små sovende øjne med. Ellers skal man med en skarp kniv skære barken ren ind til stammen, så man er sikker på at der intet er tilbage af det, der engang var en ny skudtilvækst tilbage, ellers vil der komme et nyt skud på stedet. De såkaldte sovende øjne er også dem man drager nytte af når man klipper hæk, for så er det også de sovende øjne der sørger for at der på det pågældende sted kommer 2 nye skud, så hækken på den måde bliver tættere.

Skurv: Skurv smitter kun hvis det er regnfuldt i blomstringstiden, det smitter ikke i et tørt forår. Se også under **æbler**.

Skumcikade: Skumcikader, der ses som en lille spytklat på planterne, kan udryddes med insektsæbe, der sprøjtes ud over hele planten. Skumcikader er egentlig uskadelige i privathaver, det er kun hos erhvervsgartnere de gør egentlig skade. Det er en lille larve der gemmer sig under skummet.

Skyggetålende buske: Mahonia Aquifolium er en god busk, der kan klippes ned, som fornyelse. Spiraea Trilobata er en god tæt og lav busk der er skyggetålende. Begge bliver ca. 1 m. høj, plantes med 75 cm. afstand. De er begge fine at plante under store skyggegivende træer.

Slyngplanter: (Se på disse sider under Actinidia, Akebia, Aristolochia, Campsis, Passiflora.)

Smelderlarver: Larven er orange farvet, og lever normalt nede i græsarealer (brakmarker) af græsrodderne, men kan leve af alt organisk materiale i jorden, men de kan godt "gå" over jorden og æde i den fri luft, men kartoffelknoldene går det værst ud over. Det er derfor at man, når man starter på en have, hvor arealet førhen har ligget brak, så er jorden fyldt af smelderlarver. De har en 3 årig livscyklus, de kan ikke sprøjtes ihjel. Men hvis man, ofte nok, løsner og roder i jorden, med havefræser eller kultivator så uddør de. De forsvinder af sig selv i jord der bliver dyrket og rodet i.

Små smukke "træer": Små træer der evt. kan stammes op.

Cornus 'Kousa', **Benved 'Red cascade'**.

Acer palmatum (Japansk ahorn) hører til de små kønne træer, evt. med smukke bladfarver, som er fine i mindre haver. Men japansk ahorn / Løn er ikke særlig modstandsdygtig mod svampesygdomme, men dem der overlever plejer at blive meget smukke.

Hjertetræ (Japansk) har flotte efterårsfarver. Der er f.eks. disse: "Capo" skarlagten, 4-5 m høj. "Ceponi" gul, 5 m høj. "Cerci" skarlagten busk 2 m høj. Farverne er høstfarver.

Paradisæble 'Golden hornet', pyramidal vækst, gule frugter og smukke blade.

Snegle: Hvis man ikke også vil have snegle med, når man henter planter hjem, så er man nødt til at **vaske / skylle** plantens rødder **helt** fri for jord. Derefter omplanter man i pottejord, og holder "potteplanten" skyggefuldt i 14-21 dage, dækket med hvid plast. Man skal selvfølgelig ikke vaske jorden af, når man er kommet hjem, men dér hvor man henter planten, ellers har man jo fået snegleæg med hjem.

Det er faktisk på den måde de fleste "dræbersnegle" kommer ind i haven, hvis altså jeres naboer ikke har dem, eller intet gør for at få dem slået ihjel. Dræbersneglen er ensfarvet chokoladebrun, lige fra lysebrun til mørkebrun, men uden mønster af nogen art.!

Vi har altid haft "nøgensnegle" herhjemme i naturen, det er ført de senere år, man også ved ubetænksomhed har fået indslæbt den Iberiske Skovsnegl (kaldet dræbersnegl) til Danmark.

"Dræbersneglen" har en langt mere effektiv formeringsevne, end de nøgensnegle (bl.a. Kældersnegl & Pantersnegl) vi altid har haft i DK. I mere end hundrede år har vi også, især i de danske skove haft "fætterten" til dræbersneglen, den røde & den sorte Skovsnegl (nøgensnegl).

Dræbersneglen bør vel kaldes spansk skovsnegl, fordi den er tæt i familie med den sorte og den røde skovsnegl.

Med hensyn til at finde ud af **hvilken snegleart** man står overfor, så er der et **sikkert tegn** på hvilken gruppe man står overfor, og det er åndehullets placering, som på alle arter **altid** sidder på højre side. På alle skovsnegle f.eks. Iberisk skovsnegl (dræbersnegl), rød- og sort skovsnegl sidder åndehullet i den forreste halvdel af skjoldet (kappen, der er en forhøjning, som om der er lagt en kappe over sneglen), selvom det er blødt, på "de nøgne snegle", på de andre alm. snegle, som f.eks. kældersnegl, agersnegl og plettet gråsnegl og mange flere sidder åndehullet i bageste halvdel af kappen.

De kan aflives med nematoder, lige som det sker i naturen i forvejen herhjemme, (Køb dem/bestil dem her: <http://www.nyttedyr.dk/>) og i én portion er der ca. 12.000.000 nematoder (de er meget små), der trænger ind i sneglen, og medbringer en bakterie som forgifter sneglen indvendigt. Nematoderne benytter sneglen til at opformere flere nematoder, så der bliver rigtigt mange. Der hvor sneglene er, skal man holde fugtigt, så kan nematoderne opholde sig i op til 6 uger i jorden, før de finder en snegl. Sneglen dør 17 dage efter inficering med nematoder. Dræbersnegle æder deres afdøde artsfæller og bliver derved smittet og dør.

Gør således: Indsaml så mange snegle som muligt, kom dem i en spand, overhæld dem med nematodevand (nematoder opløst i koldt vand), så bliver de på den måde inficeret med nematoder, hæld dem derefter **ud i haven om aftenen**, de vil derefter kravle derhen hvor de plejer at være, og derved smitte alle dem der er dér. Snegle har en rigtig god stedsans.!

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Eller: Skær en agurk i tykke skiver, drys agurkeskiverne med nematodepulveret, læg agurkeskiverne ud, når de er helt pudret til, om aftenen, så æder sneglene de inficerede agurkeskiver og dør derefter i løbet af 14 dage.

De "ikke smittede" snegle æder de syge & døde, og bliver derfor også inficeret og dør, derfor må man ikke samle de inaktive dvaske snegle sammen, men lade dem blive liggende, så de bliver ædt af de andre snegle som derved også bliver inficeret og derfor dør.

Hvis man vander **nematoder mod snegle** ud (det gøres bedst om aftenen), giver det bedst resultat, hvis man rammer en masse af sneglene med "nematodevandet", så sidder nematoderne jo direkte på sneglen, og om dagen gemmer de fleste snegle sig i jorden, hvor der kan være mange samlet, og så bliver de alle inficeret med **nematoderne** (Se under **Nematoder**). (Se også under **Kældersnegl.**)

Snegle i have og drivhus.

Bekæmpelsesmetoder mod snegle uden hus (Øl, Kødbenmel eller Nematoder)

Forskellen på den alm. Nøgensnegl og Dræbersnegl (incl. den røde & den sorte skovsnegl) er åndehullets placering, der på alle nøgensnegle er i højre side, når man står bag ved sneglen.

Åndehullet sidder altid i det man kalder **kappen**, der er det **glatte stykke** på sneglen fra hovedet og bagud.

Dræbersnegl (spansk skovsnegl), **rød skovsnegl** & **sort skovsnegl** er tæt i familie med hinanden, og de har alle 3 **åndehullet foran i kappen** i højre side.

Alle de andre nøgensnegle har deres åndehul **bagerst i kappen**, også i højre side.!

Øl.

Der er et måske effektivt middel mod (også) de store snegle, som er brugt længe, og det er alm. øl (evt. noget der er blevet for gammelt til at drikke eller måske dovent).

Man gør således: Et stort glas eller plastbæger, graves ned i jorden (der hvor sneglene plejer at komme), det graves ned så overkanten af glasset er ca. 3 cm. over jordoverfladen, derefter fyldes glasset ½ op.

Man skal selvfølgelig sørge for at der ikke kan komme evt. regn ned i glasset (så øllet bliver tyndt). Sneglene drukner sig deri, så man skal selvfølgelig efterse det hver dag og evt. forny øllet i glasset.

Det omtalte middel er egentlig ikke noget jeg har gået og reklameret med, at jeg brugte, for du kan jo nok se hvad de forskellige ville sige om mine evt. manglende evner, når jeg gav de forhadte snegle øl i deres eget glas. Men det virker ovenud fint her hos mig. Øl-måden er uhyre effektiv, det er også en fin måde at se hvor mange snegle der er i området på. (Så man evt. kan se om nematoderne har virket) Levende snegle kan mest human aflies i kogende vand. Selv skadedyr bør jo behandles på en rimelig måde.

Kødbenmel.

Pensioneret havebrugskonsulent Erik Kiel var blevet så træt af de såkaldte dræbersnegles hærgen i haven, at han opfandt sin egen sneglefælde.

Erik Kiel's kreative sneglefælde, som koster under en flad femmer at fremstille, består af en plasticdunk, f.eks. en 2-liters mælkedunk og et rør, som rulles af et stykke stift plastic, som holdes sammen med hæfteklammer eller et stykke tape.

Røret sættes fast i dunkens tud, således at det længste stykke sidder indvendigt.

Man kan også bruge en alm. plastflaske, f.eks. fra en colaflaske, den skærer man over ca. 1/3 nede på flasken, man tager derefter flasketuden og putter ind i resten af flasken, så den vender indad, derefter sætter man de 2 dele sammen med kraftig tape, så nu er det en sneglefanger sneglene ikke kan finde ud af igen.

Dunken gøres våd indvendig, og der hældes en teskefuld kødbenmel ned i dunken.

Ryst dunken, så kødbenmelet fordeles på dunkens indersider.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Dunken lægges derefter ud mellem havens bunddækkende planter, lidt på skrå, så tuden / åbningen har kontakt med jordoverfladen, og vandet ikke løber ind i flasken.

Kødbenmel tiltrækker snegle, fordi det indeholder masser af protein.

Sneglene kravler derfor ind i dunken, og selv om de gerne vil kravle ud igen, kan de ikke finde udgangen. Indtil videre har sneglefælden været en stor succes. Da han (Erik Kiel) afprøvede den i en planteskole, gik der på én nat 175 små dræbersnegle i dunken.

Nematoder imod snegle.

Virker bedst / hurtigst på snegleyngel / de mindre snegle)

Det med at købe de forskellige nyttedyr i de forskellige havemarkeder, kan man for det mest godt glemme alt om, for personalet er tit ikke informeret om hvad firmaet, de arbejder i, kan fremskaffe.

Men når man "går ind på" www.nyttedyr.dk

<http://www.nyttedyr.dk/skadevolder/snegle.aspx>

Så er man på Borregaard Bioplant's hjemmeside, hvor man via deres hjemmeside finder rundt i, hvad man har brug for, imod de skadedyr man slås imod.

Førhen hed firmaet: Reitzel - Biologisk bekæmpelse af skadedyr.

Efter 2000 hedder firmaet Borregaard Bioplant APS, de skriver bl.a. således:

Nemaslug indeholder nematoder af arten 'Phasmarhabditis hermaphrodita'. Disse nematoder er små gennemsigtige rundorme på ca. ½ mm.'s længde, der kun angriber snegle.

Nemaslug er meget velegnet til bekæmpelse af de små grå agersnegle (*Deroceras agreste*) og netsnegle (*Deroceras reticulatum*), der er almindeligt udbredt i væksthuse og landbrugskulturer.

Der kan også være delvis effekt mod små stadier af dræbersnegle.

Hvis de ikke kan levere, så kan man søge på internettet efter: Nemaslug

Det hedder de internationalt.

Da jeg i forsommeren 1999 købte 12 mill. nematoder kostede det: 207,- (alt incl.)

Ca. 11 dage efter "sneglebadningen" var det sjældent, jeg så et sneglespor i drivhuset, og ingen i haven. Biologisk bekæmpelse er måske nødvendigt i have og drivhus, for dér hvor sneglene har kravlet efterlader de et slimlag, og i det kan der være colibakterier, og slimlaget er derfor giftigt.

Jeg opdagede at det ikke var nødvendigt hvert år, at bestille en ny portion nematoder imod nøgensnegle, nematoderne kunne åbenbart "overvintre" i min have, så de også "var klar til at tage fat" i det nye år.

Senere fandt jeg ud af, at jeg kun behøvede at købe nematoder hvert 5. år.

Jeg bor ellers ud imod DSB's S-tog skinner, hvor der er en grøft med vand i, på hver side af skinnelegemet.

Jeg plejer at gøre således (med stort held):

Når jeg syntes, at det er på tide at gøre noget ved snegleplagen, så bestiller jeg nematoderne, til levering på min adresse.!

(De plejer at blive leveret efter ca. 3-4 dage., de leveres som et gråt pulver, der skal opløses i koldt vand)

Næste dag begynder jeg at indsamle nøgensnegle, og de opbevares i en plastspand med låg, spanden står i skyggen til jeg modtager nematoderne.

Når jeg har modtaget nematoderne, venter jeg til om aftenen, hvor jeg kommer nematoderne over i en spand med 10 liter alm. koldt vand, det hele bliver rørt godt & grundigt rundt, så nematoderne er blandet op i vandet.

Derefter kommer jeg alle nøgensneglene over i "deres badevand", og der røres forsigtigt igen i nematodevandet.

Efter ca. 1 min. hældes "det hele ud i haven" om aftenen, hvorefter sneglene let finder tilbage til dér hvor de plejer at være, de har jo hele natten til at finde tilbage i.

Snegle har en yderst veludviklet stedsans, så de finder let tilbage til deres egen plads i haven.

Efter ca. 14 dage går sneglene i stå, og spiser intet mere, de ligger helt stille, imens nematoderne udvikler sig indeni dem.

Nematoderne opformerer sig inde i sneglen, "det gør de også ude i den vilde natur", når en dræbersnegl opdager en syg snegl, så æder de den, og bliver på den måde smittet med nematoder, og så går det forfra igen, med at sneglen efter ca. 14 dage ligger stille og derefter bliver ædt af en dræbersnegl osv...

En af de største "fiduser" ved at bruge nematoderne, der jo er fundet i den danske natur, er at de dyr der også æder nøgensnegle, de tager ingen skade af nematoderne, de har jo "siden tidernes morgen" mødt nøgensnegle der var smittet med nematoder, et andet smart træk er, at "rovdyret/nematoden" kun angriber lige netop den skadevolder vi gerne vil af med.

Snerle: Snerler kan udryddes ved at alt grønt over jorden hele tiden bliver hakket eller trukket af. Hvis planten aldrig har noget grønt over jorden vil roden blive sultet ihjel.

Snetryk: Snetryk kan knække grenene, hvis det ikke børstes af når der er kommet meget sne på dem.

Snudebiller: (se Nematoder mod Øresnudebiller)

Solanum: (Kartoffelblomst) Er nem at have med at gøre. Overvintres frostfrit og køligt, den behøver ikke så meget lys om vinteren. Formeres med sommerstiklinger på 10-15 cm. længde og i 25 grader's varme under hvid plast.

Den bliver nok solgt sprøjtet med stråforkorter, så den blomstrer fint på korte skud, men når der er gået 1-2 år. har den brugt alt det stråforkorter den blev sprøjtet med fra avleren, og kommer derefter med lange blomsterløse skud.

De lange skud kan evt. beskæres, så er der måske håb om blomster. Den kræver varme, før den vil danne blomsterknopper. Hvis den også bliver sultet eller tørstet kan det også hjælpe.

Solbær: Solbærbuske bør, på grund af diverse sygdomme, ikke blive mere end 10 år. Grene ældre end 5 år bør klippes af, det er på de unge grene frugten dannes.

De bedste sorter er: **Ben Alder**, **Ben Tinam** og **Titania**, de 3 er helt resistente mod div. sygdomme som f.eks. meldug. **Titania** er størst. **Tirana** er den bedste sort. De modner på forskellige tidspunkter.

Der findes en krydsning mellem solbær og stikkelsbær, den kaldes vist nok "Solstik", den behandles som solbær.

Solbærbuske der har det godt, kan blive op til 2 m. høje. Buske der tørrer ind, kan godt være angrebet af bladlus.

Fjern hvert år ¼ af grenene (de ældste grene), for at forny busken.

Hvis knopperne er svulmet kraftigt op, som små ærter, før løvspring har busken solbærgalmider. Grav den op og brænd den. Vent til næste år med at plante en ny busk.

Sommerasters: (Der får svamp lige fra de små planter i så-bedet) Så selv de små planter, derefter vandes de med en svag atamon-opløsning (svampemiddel), for det er en svamp, der følger med det frø der er lavet i Syd-Europa, og EU kræver ikke frøkontrol for svamp i blomsterfrø, kun frø til madvarer.

Sommerblomster: Blomster der kan så's på blivestedet:

Mamelukærme (Lavatera), **Ridderspore** (1. årig **Delphinium**) og **Ærteblomst (Lathyrus)** er gode. Lathyrusfrø skal have slebet den hårde skal før den kan spire. Lav et rør af sandpapir med sandet indad, kom frøene ind i røret og ryst røret godt og længe, på den måde bliver skallen slebet tyndere.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Sommerblomster der er sået inde, bør før udplantning vænnes til udeklimaet gradvis. Flyt planterne ud gradvis før udplantning og sæt dem ind igen, først ude i 2 timer, senere 4 timer, til sidst en hel dag, derefter kan de uden at stoppe i væksten udplantes. Uden tilvænnning kan de lide skade og stoppe helt i væksten.

Sommerferie: Hvis man er væk fra haven i 3 uger, så: Klip roserne ned til 30-40 cm, så står de med store knopper ved hjemkomsten. Klip sommerblomsterne ned, så der ikke er flere blomster tilbage, de skyder igen.

Tænk på, at: Hvis blomsterne bliver bestøvet dannes der frøstande, (og der går automatisk besked til rødderne) som så får planterne til at bruge alt deres energi på frøproduktion, i stedet på at danne nye blomsterknopper.

Sommerfuglebusk: Se under Buddleja.

Sommerskud: Sommerskud kaldes de nye skud, der kommer hen over sommeren på bl.a. pære og æbletræer. Sommerskud beskæres ind til 3-4 blade, så danner de blomsterknopper, der vil blomstre næste år.

Spinat: Spinat sås sidst i marts og sidst i august. Det kan ikke sås midt på sommeren, for da er dagen for lang (spinatplanten løber i stok (får frøstand)), spinat er kortdagsplante. Spinat er en god eftergrøde at så på den jord, hvor der har været tidlige urter, den lukker helt af for evt. senere fremspirende ukrudt (ukrudt er alle planter der står et forkert sted).

Spindemider: Den 1/7 skal man se efter spindemider, på agurkeplanterne, i drivhuset.

Spindemiderne kan sagtens overleve i drivhuset, selvom man har rengjort drivhuset på alle måder, spindemiden er kun 1/2 mm stor, så den kan gemme sig overalt. Sprøjt planterne over med indkøbt insektsæbe, før du tilføjer rovmider..

Køb rovmider og sæt dem ud på planterne d. 1/6, så er de der når spindemiderne begynder at formere sig, og det går stærkt. Hvis man sætter rovmider ud når man kan se spindemiderne, så er der for mange spindemider til at rovmiderne kan æde dem lige så hurtigt som de kan formere sig.

Rovmider, Humlebier og lign. nyttedyr kan købes/bestilles hos: <http://www.nyttedyr.dk/>

Spindemider på agurk. Hvis man ikke vil bruge rovmider mod spindemider, er der et andet middel og det er: Køb gule fangstplader/limplader på ca. 10 gange 20 cm. i de store havecentre.

De deles i 2 stk., "svøb" limpladen om agurkestilken, som et rør, der går lidt ned i jorden, rundt om plantens stilk, med limsiden udad, så der er god plads til stilken. Når spindemiden så kommer hen over jorden, sidder den fast på "limrøret". Planten må på ingen steder ramme jorden eller glasset, for spindemider kommer ikke flyvende, men "gående", når de flytter over på en ny plante, og vil så sidde fast på det påsatte limrør nede ved jorden.

Den kan ikke flyve, så hvis agurkeplanten ikke rører ved glas eller andre planter, er det via jorden den kommer.

Ellers er det kun rovmider der virker.

Spirea: S. Trilobata er en god tæt og lav busk der er skyggetålende. Som hæk kan der være 75 cm. imellem.

Spirekasse: Spirekasse med strømforbrug, som kan stå i drivhuset. Deri kan man opformere sin planter, enten via frø eller som stiklinger. Man sætter termostaten til at sørge for 25 grader.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Spytklat: Spytklatter især i bladhjørnerne er skumcikader, se under: **Skumcikade**.

Squash: behøver ikke at stå i et drivhus, de har det nok også bedst på friland. Prokor er meget frugtbar.

Stauder: Sentblomstrende, ikke forårsblomstrende, omplantes i marts, stiklinger tages samtidig. Stauder købes bedst i blomstringstidspunktet, hvor man kan se blomsterfarven og højden. Men hvis de står i potte, skal man være klar over, at de udplantet i jorden bliver lidt større, fordi rødderne får mere plads.

Gode stauder: **Brudeslør** 'repens' & 'astramelus', **geranium** 'platypetalum', **gemserod**, **hyperikum**, **kranstop**, **skønhedsøje** og **snebær** Symphoricarpos 'Hancock'. Sidstnævnte er en lav busk, der er god til at befæste en skråning med. Planten bliver ikke over 1 meter.

Stauder der **blomstrer om foråret kan omplantes i efteråret**. Dem der **blomstrer om efteråret omplantes om foråret**. Husk at vande det nyplantede hver uge lige til det har fået godt fat med rødderne. Stauder **vinterdækkes** bedst med grangrene f.eks. lige efter jul.

Stedsegrønne: Stedsegrønne planter er ikke stedsegrønne!! Det skal forstås på den måde, at det enkelte blad ikke lever længere end 1-2 år før det bliver gult og falder. De planter vi kalder stedsegrønne er planter der forny'r bladmassen hele tiden, så der altid er nye blade og jævnt hen over året tabes blade. Stedsegrønne træer kan blive for store og de kan stå for tæt. Men de er med til at gøre haven god om vinteren for vores små dyrevenner. Når det står for tæt, så fjern de dårligste af dem. Beskæring er bedst i maj. Stedsegrønne buske / træer flyttes sidst i sept. (20-30 sept.), så er der stadig varme nok i jorden til at rødderne kan etablere sig. Lav derefter en slags bassin om hvert træ og giv dem 1 spand vand om dagen, for de mister 2/3 af rødderne ved omplantning.

Stenbedsplanter: Alpine planter vil helst stå i en jord der består af meget grus og spagnum. Ingen af planterne tåler for våd jord i længere tid. Stenene der ligger mellem planterne afgiver deres varme (som de har opsamlet om dagen) om natten, under stenene er der ofte også lidt mere fugtigt.

Stenfrugt-træer: (Blommer og kirsebær) Hvis træet bløder meget, altså at der kommer en masse harpikslign. ud af grenene, så er det angrebet af bakteriekraft, og hvis der er mange døde grene er træet angrebet af Monilia, som angriber igennem blomsterne og går ind i grenene. Angrebet behandles ved at klippe alt det angrebne af. Angreb af monilia ses ved at blomsterne visner og bliver siddende, hvor de ikke angrebne blomster selv falder af, så det er tydeligt hvis træet er angrebet.

Der er i begge tilfælde ikke andet at gøre end at beskære det kraftigt, så alt sygt er væk.

Frugttræer bør ikke beskæres, før de er blevet for store. Beskæring får altid træet til at skyde en masse nyvækst, på bekostning af frugtsætningen. Man bør heller ikke beskære ved plantning.

Stenfrugttræer kan beskæres så man kan komme til frugten. Klip efter høst i aug. ikke vinter!! Planlæg før beskæring, så du ved hvad du vil ende med at have. Det bedste er nok at gå voldsomt til den, i stedet for at tage det over flere år. Året efter beskæring mangler frugterne.

Stikkelsbær: **Invicta** er resistent mod stikkelsbærdræber og svampesygdomme. White Schmith er en god sort. De kræver alle en god bestøver for at udvikle modne bær, det er jo de små kerner inde i bærret der viser at det er blevet bestøvet. Hvis der ikke er kerner i bærret er det ikke bestøvet og bærrerne falder uden at modne.

Stiklinger: En plante der er startet ved frø, som alle planter jo egentlig er, skal igennem barndom og ungdom, og først derefter kommer planten til den fase hvor den er i stand til at blomstre. Alle planter har det sådan, men de fleste planter er formeret ved stikling og derfor har moderplanten været igennem de forskellige faser, som derfor også indeholdes i grenen, som stiklingen tages fra.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Hæk-stikling: Begynd med at forberede formeringen, når tiden er inde til den evt. første klipning af hækken. Stiklingerne skal tages inden hækken klippes. Vælg en regndag, så er planterne saftspændte, brug en skarp kniv.

Stiklinger skal tages før planten er begyndt at blomstre, den må heller ikke have en blomsterknop, ellers vil de ikke danne rødder. Bedet skal bestå af porøs sandblandet jord, et skygget sted, der bør være plastdækket de første uger.

Stiklinger skæres af års-skud således: Tag i spidsen af årsskuddet, bøj det nedad, klip toppen af dér hvor skuddet bøjer, kassér det afklippede.

Den tilbageblevne gren er tilpas forveddet (stiv) til at bruges som stikling, såfremt den er ca. 20 cm.

Fjern bladene på det der skal ned i jorden og læg stiklingen i vand til du har nok stiklinger.

Stik stiklingerne ned i jorden så mindst halvdelen er nede i sandblandet jord. Vand bedet når alle stiklinger er sat.

Dæk med plast, så de ikke bliver tørret ud. Nogle uger senere kan man fjerne plasten på fugtige dage.

I maj-juli kan man formere bl.a. spiræa, gul potentil og Ribes. I juli-aug. bl.a. buksbom, spiræa.

Planterne er færdige til udplantning året efter at stiklingerne er taget.

(se også Hul i træet.)

Stinksvampe: Stinksvampen kan inficere jorden, især der hvor der har stået store træer førhen. De lugter som en død kat eller lign., lugten er meget ubehagelig, men myceliet lever på resten af trærødderne. Overkalk jorden med 1½ kg. jordbrugskalk pr. 10 kvadratmeter, fræs det ned i jorden. Hvis jorden er blevet overkalket så ph er over 7-8 er der ikke så mange planter der kan gro i jorden, men når der er gået nogle år, kan man tilføje ca. 100 liter spagnum pr. 1 kvadratmeter så bliver jordens ph sænket igen. Husk at fjerne alle svampene lige så snart de ses over jorden, for så kan de ikke nå at sprede deres frø ud over det hele når svampehatten eksploderer.

Hvis man hele tiden fjerner alle svampehattene, så uddør svampen i området efterhånden, fordi de stoffer svampen kræver i jorden, for at kunne leve, efterhånden er blevet opbrugt af svampens rod (myceliet).

Stjernemagnolia: Kan flyttes med god klump (mindst 60 i diam.) om foråret. Sæt en pæl ved, så planten ikke rykker sig, men står godt fast, og vand hver 14. dag sommeren igennem.

Stokroser: Stokroserust ses som pletter på bladene, og det kommer år efter år. Hvis der i en masse stokroser er en enkelt plante, der ikke har sygdommen, kan den pågældende plante opformeres, fordi den er modstandsdygtig (resistent), men man har endnu ikke fundet den!!

Det er en svamp, planten er syg af. **Antrakol** virker (det er et svampemiddel) det sprøjtes på fra de første blade viser sig i foråret, og så hver 10. dag, 3 - 4 gange, før sygdommen bryder ud.

Storkenæb: Blomstrer i lang tid, og kan gro i både lys og skygge. Her i landet gror ca. 10 arter, f.eks. rosa eller blå, der findes både høje og lave sorter. Frøstanden ligner et storkenæb, deraf navnet.

Storkonval: Salomons Segl (Polygonatum) Hvis storkonval bliver ædt af larver, kan det være sommerfugle der har lagt deres æg på den, og de kan slås ihjel med **Dipel** eller **Biolet**, som er et biologisk middel der skal opløses i vand og forstøves ud over planten, når man ser larverne.

Dipel eller Biolet virker kun mod sommerfugle-larver, og det kommer via larvens æderi ind i larvens tarmsystem så larven dør. Dipel eller Biolet er et naturligt "stof" i naturen, man har opformeret.

Strand-asters: Strandasters kan angribes af eksempelvis meldug og andet. Rens bedet omhyggeligt for alle visne planterester tidl. forår, for det er dér smitten kommer fra.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Strandgrund: (Med havgus) Egnede planter: Sandtorn, Bukketorn, Sargentæble, Rosa Rogusa, Sitkagran, Klitfyr, Bjergfyr, Ærte træ, Gyvel & Gedeblad. **Husk**, at der ikke må være stående vand på/i jorden om vinteren.

Stratificering: (Se på disse sider under [Frø & bær](#))

Stuekatost: (Se: Kærlighedstræ) Tåler ikke frost, så dør den.! Kommer fra Sydafrika.

Studenternellike: (Dianthus Barbatus) kan angribes af rustsvampen. Svampen overvintrer kun på planter og ikke på / i jorden. Svampen kan altså udryddes i haven, ved at undgå at have planten i haven i et helt år, så uddør svampen. Derefter kan man så og plante den igen, men måske overføres svampen via frøet.

Støttestolpe: Støttestolpe til stauder vil ikke slå rod hvis barken er skrælet af på det stykke der er i jorden.

Støvsuger: (Batteridreven) er rigtig god til at fange / opsuge skadedyr, både i drivhus og ude i haven.

Svalerod: (Vincetoxicum rossicum) Svalerod er en kraftigt slyngende plante, som jeg har taget med til Danmark fra **Fontaine de Vaucluse** i Frankrig i 1990. Jeg tog nogle (sjove) frøkapsler der lå på jorden på den parkeringsplads, hvor vi parkerede, da vi ville se "Floden komme ud af klippen".

Floden kommer fra en underjordisk grotte, der går langt ind og ned i jorden, grotten er helt fyldt med vand, så hvis man vil "ned og se", skal man have frømandsudstyr på. Der har senere været en udsendelse om undersøgelsen af grotten på en TV-kanal i DK.

Frøkapslerne ligner buede bønnekapsler, der hænger sammen i begge ender, og indeni er kapslerne tæt pakket med frø der ligner mælkebøttefrø, der har samlet deres "faldskærm" sammen.

Frøkapslerne blev skilt ad herhjemme, og sået i så & prikkejord, hvor de spirede fint, og groede godt til det første år.

De små slyngplanter blev plantet op ad vores plankeværk ud mod vejen, her på Marbækvej 11 A, 3600 Fr.sund.

Hvis man klipper eller knækker et skud, kommer der en mælkevid saft ud af stænglen.

De skal holdes nede med "hård hånd" for ikke at overgro alle andre planter. Deres slyngende skud kan let blive flere meter på en sommer.

Blomsterne kommer i en overdådig mængde, og ligner lidt de små blomster der er på Hoya carnosa, men her sidder de enkeltvis, og er rustrøde.

Man kan let lave stiklinger af skudene, ved at kroge dem ned i jorden, de slår let rod.

Svampe:

Svampen **Østershat** gror kun på dødt træ. Dem man evt. har i haven er gode til dekorationer.

1 dl. Atamon i 5 liter vand, bruges til at vaske plantestængler af med om vinteren, man kan også vande planterne med det, hvis man er bange for svampeangreb.

Hvis der kommer svamp på træer i haven, altså nogle flade svampe, der gror som et lille tag ud fra stammen, så er det en svamp der kun kan gro på dødt træ. Skær den af tæt på stammen og rens godt i barken, så kan træet selv lukke såret. Sidder svampen på en gren, skæres grenen af helt inde ved stammen. Træer har selv nogle stoffer der kan udrydde svampe i grene og stammer.

Antrakol er virksomt mod svamp i roser.

Svampes vækst i jorden hæmmes meget ved kalktilførsel. Husk først en analyse af jordens kalkindhold, for meget kalk i jorden skader mere end det gavner.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

De svampe der er i haven er ikke farlige for alle træer og buske. De er alle indrettet til en speciel art træ eller busk. Svampen kan ligge i jorden og vente i mange år til den plante, den kan nedbryde, er så svækket at den er ved at dø og derfor kan angribes og nedbrydes. Sådant nedbrydes alt organisk materiale jo i naturen, hvis det ikke var sådan, kunne vi jo ikke være her for bare kvas og træstammer.

Syren: Syrén beskæres marts-april (ikke senere end 1/7), så kan de nye skud nå at "modne" til vinteren. Danner blomsterknopper året før blomstring, så planten skal beskæres så tidligt efter blomstringen så den kan nå at danne næste års blomsterknopper. De vil helst være høje, så kommer der flest blomster. De beskæres bedst så de er ligesom små træer, så kan man bedst se om der kommer vildskud ved roden. Ved udtynding / beskæring drejer det sig om at tage 2 grene pr. år. og skære dem over et sideskud, så er der håb om at busken ikke skyder meget lange skud.

Syrén er nok den sværeste at lave via stikning, altså en stikling. Kinesisk aflægning / stikling kan lade sig gøre på ½-1 år. Ellers kan man bøje en gren ned i jorden, husk at såre barken på det sted der skal i jorden. Vilde syrener kan godt formeres via frø. Men en plante der er startet ved frø, som alle planter jo egentlig er, skal igennem barndom og ungdom, og først derefter kommer planten til den fase hvor den er i stand til at blomstre. Alle planter har det sådan, men de fleste planter er formeret ved stikling og derfor har moderplanten været igennem de forskellige faser, som derfor også indeholdes i grenen, som stiklingen tages fra.

Amerikansk syren er sårbar ved frost, den bør vinterdækkes. Bør nok dyrkes i krukke som kan tages ind om vinteren. Det er en slyngplante der dyrkes i let sandjord og gives alm. gødning.

Sygdomme: (i planterne) De fleste sygdomme "muterer", så de senere kan angribe de planter de ikke før kunne angribe. Når en plante (der var resistent mod div. sygdomme) er blevet ca. 10 år, så har div. svampesygdomme også muteret (lavet sine egne egenskaber om) så de kan angribe de planter, der før var resistente (modstandsdygtige). Altså når en plante er blevet ca. 10 år, er den sikkert ikke mere resistent mod div. sygdomme, så køb en ny plante.

Såning: Såning af urter, som tomat, agurk o.s.v., gør man selv, så ved man hvilken frøsort det er, og hvilke forhold planten har haft fra start, det kan man ellers ikke altid få at vide.

Normal såning: Såjorden dækkes med lidt sand, så frøet bedre kan komme af med frøskallen. Jordens temp. skal være 27-33° ved spiring, når frøene er spiret frem sænkes temperaturen. Spirekasse i drivhus er bedst, på grund af meget mere lys i drivhus end i vinduet, der er mindst 5 gange mere lys i drivhus end i vinduet, og derfor bliver planterne ikke så tynde og ranglede, og får også flere frugter!!
(Frugtanlæggene dannes tidligt i plantens liv)

En ny og anden metode til såning, som både er hurtigere og giver en meget større udnyttelsesprocent af frøene, er at så dem i en underskål og i løbet af et par dage flytte de helt små frøspirer over i de færdige udplantningspotter. Det giver en meget hurtig og næsten 100 % fremspiring af alle frø. De små frøspirer stoppes ikke i væksten, hvad en normal prikling vil gøre. Det kan også bruges til større frø, som kræver høje jordtemperaturer.

Man gør således: Et lille stykke køkkenrulle lægges i bunden af skålen og fugtes med vand. Herover lægges et stykke mellemlægspapir, som trykkes let ned mod køkkenrullen for også selv at blive lidt fugtigt. Frøene sås nu ud i skålen, som lukkes med husholdningsfilm for at holde det hele lufttæt. På den måde bevares fugtigheden omkring frøene. Skålen skal stilles varmt ved 20 - 25 grader.

I løbet af ganske få dage ses spirer fra frøene. Mens spirene kun er få millimeter store, flyttes de forsigtigt med en pincet eller lille spids genstand over i en lille kasse. Når de sættes i en lille bakke med såjord, kan spirene placeres med så stor afstand, at en senere prikling er unødvendig. Planterne skal nu sættes lyst og ved 15 - 20 grader. Sættes de for varmt, vil de mangle lys og bliver derfor lange og ranglede.

Drivhus-sorter:

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Tomat = Elin, Jamaica & Romalina (oval tomat som hønseæg (sået d. 1. marts), **cherry-tomat** = Delicato.

Agurk = Futura (sået i april).

Peber = Cadise & Golden bell.

Aubergine = Rima, den bærer altid frugter efter blomstring. Der er mange Auberginesorter der kræver meget højere temperatur end vi har i Danmark.

Melon = Hugar 'honningmelon' (sået i april).

Husk, at man i et drivhus selv skal bestøve melonblomsterne for at få frugterne. Det gøres med en vattot mange gange, fordi der er forskel på hvornår det passer blomsten bedst.

Gode stangbønner i haven: **Voksbønne** = Nekar gold. **Grøn bønne** = Nekar køniken.

Stangbønner så's i en cirkel på ca. 1 m. i diameter, læg plast over.

Husk at bønner SKAL koges før spisning.

Mange frø spirer bedst hvis frøet før såning lægges i vand i 1 døgn, så frøet kan suge en masse vand til sig.

Ved såning skal man fjerne plastoverdækningen 5-8 timer om dagen, lige fra såningen, på grund af fare for rodhalssvampangreb på de små kimplanter, ellers vand med en atamonopløsning (1 dl. atamon pr. 5 liter vand).

I stedet for at lave en sårille med en hakke, er det bedst hvis man tager en 1 meter lang lægte (5 x 5 cm.), og sætter et skaft på, så det hele ligner et **T**. Men sæt lægten fast så den skarpe kant kan trykkes ned i jorden, og på den måde lave en rille i jorden, fordi rillen på den måde har en ens dybde, og frøene derfor kommer op af jorden samtidig. På grund af den ens og faste dybde kan man også bedre se hvor tæt frøene ligger.

Tagetes: Tagetes's forskellige højde (ved eget høstet frø) er fordi de spalter ud genetisk, på grund af forskellige forældre. Køb nye frø hvert 2. år, planten er 1årig så den dør hver vinter. Men ellers er det en god plante der kan gøre nytte i haven, hvis jorden er blevet "træt" (den samme plante-art, det samme sted), så sæt Tagetes i stykket, de renses jorden, hvor mærkeligt det så lyder. Eller *så* Tagetes under de nyplantede træer eller buske, men husk før plantning at udskifte jorden. Tagetesplanter på jorden i mindst 2 år, gør at jorden ikke er "træt" mere. Tagetes ophæver jordtræthed.

Under roser kan man dyrke tagetes, der efter de seneste forskningsresultater sandsynligvis fjerner de skadelige stoffer i jorden, også nematoder, for der er forskellige slags nematoder, altså også nogle der lever på planterødder.

Tamarix: (Pentandra, Rubra) Tørketålende busk, der går meget dybt med rødderne, ca. 3 m. høj, blomstrer i aug.-sept. på de nye skud fra samme år. Planter et lunt sted, og op ad f.eks. en mur, så den kan bindes op.

Taks: (Taxus) Hvis nålene bliver røde, kan det være på grund af for meget vand i jorden. Grav en slags brønd i jorden, og se hvor højt vandet står i brønden. "Brønden" kan bare være et hul i jorden, men siderne skal jo være afstivet, så man i løbet af 1 år kan se til det, hullet skal være ca. 1 m. dybt.

Cypres, Taks og Thuja kan skyde fra grene og stamme derfor kan de klippes tæt til stammen, men der kan godt gå op til 4 år før de skyder fra stammen, især hvis de kun er klippet ind på den ene side.

Tang: Hvis man vil bruge tang som gødning i haven, skal man huske, at det skal komposteres i bunke før det kommes ud i haven, på grund af klorindholdet i tang, det skal man også før man bruger det til jorddækning.

Man skal samtidig tænke på at tang er kvælstof-fattigt.

Tempeltræ (Ginkgo biloba) (Se længere "nede" på disse sider under Tempeltræ)

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Temperatur: Temperaturen er det vigtigste, når man vil stiklingeformere planter. Temp. må ikke komme over 25 grader, og ikke under 20 grader. Roddanner (Hormon-pulver eller væske) er ikke nødvendigt, bare temp. er rigtig, så betyder alt andet ikke noget. Plantestiklingen må selvfølgelig ikke tørre ud.

Thuja: Thuja er en robust plante, der kan tåle det meste. Det er kun svampe der kan slå den ud. Kan klippes 10 cm. fra stammen, men de kan skyde fra den bare stamme, så det kan blive som en "grøn pæl". Men det bør gøres i feb. - marts, så planten har hele sommeren til at skyde nyt. Hvis det er en hæk der er tale om, bør man kun klippe den ene side tæt ind det første år, og så vente 2 år før man klipper den anden side. Cypress, Taks og Thuja kan skyde fra grene og stamme derfor kan de klippes tæt til stammen, men der kan godt gå op til 4 år før de skyder fra stammen, især hvis de kun er klippet ind på den ene side.

Tjørn (bl.a. hæk): Tjørnehæk kan skæres ned til 10 cm. over jorden.

Hvis tjørnehækken hvert år får angreb af insekter eller larver, der evt. "afløber" hækken, kan man sprøjte med insektsæbe, som man køber færdiglavet, og så blander vand i. Det er rigtig godt mod lus, lopper og larver i planterne. Tjørnehækken **skal** klippes til St. Hans, så kan den nå at danne nyt grønt. Hvis den bliver klippet senere, så kan de nye grønne skud ikke nå at modne, så de kan tåle vinteren.

Tjørnerust er en værtskiftende svamp, der gør at træets blade får nogle særlige vækst, rustpletter på bladene og blomsterne visner og falder af før de er blevet til noget. Der er ikke andet at gøre, end at klippe alt sygt af. Smitten kommer fra en enebærplante (J. communis) i nærheden. Dette gælder også rødtjørn. Smitten kan spredes via vinden over store afstande. **Se evt. under: Gitterrust.**

Tomater i drivhus: Elin, Romalina og Jamaica: Er de, indtil nu, bedste drivhustomater (alm. tomat). **Sungold:** har den bedste smag (cherry tomat). Tomat kan sås ca. d. 1. marts i spirekasse, og udplantes i drivhus før d. 1. maj.

Blomsteranlægget dannes tidligt i plantens liv, det er lys og temp. kombinationen der giver blomstersætning efter 3-4 blade. Temp.: nat: 16 grader og dag: 22 grader.

Lys hele tiden undtagen **6 timers mørke om natten.**

Tomaten kan **ikke** dyrkes på kapillærvandet (undervanding, hvor plantesækken står på en flamencokasse med vand i, og hvor vandet selv trækker op i plantesækken) jord, så får de grøn-nakkede frugter, hvor det grøn-nakkede går langt ind i frugten.

Alle planter vil helst have "**En nedadgående vand-gødnings strøm**", så de gødningsstoffer planten ikke bruger, bliver skyllet videre nedad i jorden, og ikke bliver liggende omkring plantens rødder og svider dem.

Tomatbladene må **aldrig** fjernes, før det er højst nødvendigt, for de producerer smagsstofferne til frugterne.

Hvis **tomaterne revner**, er det fordi nattefugtigheden på frugterne er for høj, sæt evt. lidt varme på, i drivhuset.

Hvis tomatplantens stilk ser lidt **blålig** ud, er det på grund af **kalium-mangel**, der kommer af for lave temp. i jorden, der ikke må være mindre end 15 grader, men det går over når temp. stiger.

Larver: Der er en speciel sommerfugl (tomatfly) der lægger æg på tomatplanterne i drivhuset og larverne æder alt på tomatplanterne, den udryddes med **Dipel** eller **Biolet** (se dette).

"Krøller" tomatbladene: Tomatplanten arbejder via fotosyntesen om dagen i sol og varme, om natten har den "natarbejde" i kølig luft, og det kan den ikke så godt lide, men natarbejdet er nødvendigt for tomatplanter, der hører til natskyggefamilien (Mindst 6 timer nat). Så når tomatbladene krøller, er det på grund af "kludder" i planterne, men den kommer med masser af frugter.

Tobakmosaikvirus kommer af, at én med **tobaksfingre** har rørt ved planten, og det går ud over frugtsætningen (der sker ikke noget ved tobaksrøg i drivhuset). Det bliver overført fra tobaksplanter, hvor det jo ikke er frugten man bruger, men bladene, og det er derfor at man ikke har fået udryddet det. Men mange af de nye tomatplanter er resistente mod det.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Kommer der "sorte indsunkne pletter" på tomatfrugterne:

"Griffelråd" er nogle sorte indtørrede pletter, der kommer hvis man dyrker i "selv-vandingskasser", hvor plantesækken ligger ovenpå. Prøv at gennemvande plantesækken, så gødningsstofferne bliver skyllet ud. Sygdommen kommer fordi gødningsstofferne løber opad i jorden og ikke nedad. Når de løber opad, bliver der jo mere og mere gødningsoverskud ved planterødderne, og det kan svide dem. Der skal altid være en nedadgående vand- og gødningsstrøm i "jorden".

Tomatplanter kan udryddes af **gråskimmel**, så det drejer sig om at pille alle angrebne blade af med det samme.

Tomaterne der har **gråbrune pletter i juli-aug**, er smittet af **kartoffelskimmel**. Man kan prøve at behandle med det middel, som bruges mod kartoffelskimmel i haven.

Kartoffelskimmel:

Det starter som brune pletter i spidsen af bladene, og er starten af angrebet, der starter ca. d. 1/7.

Angrebet lugter kraftigt af kartoffel.

Det kan kun komme fra kartoffelknolde, der er blevet smittet sidste år, evt. en enkelt knold der har spiret i kompostbunken, hvis kompostbunken ikke fungerer rigtigt (fungerer den godt nok, har temperaturen været så højt oppe, at alle smittekim er døde), eller i det tidligere kartoffelbed hvor man har glemt en kartoffel, smitten overvintrer ikke i jorden, men kun i kartoflerne. Kartoffeltoppe der evt. har skimmelangreb eller andet svampesygdom, kan altid godt kommes i kompostbunken, for der vil det hele alligevel blive omsat.

Svampen har nogle bestemte krav der skal opfyldes, før den kan sprede sig, og det er at: **Luftfugtigheden** skal være på 90 %, **temperaturen** skal være oppe på 15 grader (ikke under), derefter smitter den.

Tradescantia: (Blomsterjøde) er ikke så glad for for meget gødning, det kan svide bladspidserne, men den er glad for fugtig jord.

Troldhassel: Troldhassel er meget svær at formere. Det kan kun lade sig gøre ved nedkrogning af en gren, eller ved podning. Man kan hygge jord op omkring planten (så podestedet er under jordoverfladen), og så håbe på at der dannes rødder på "det ægte ris". Det er podet på en alm. hassel, og roden skyder ofte vildskud. Vildskud skal væk, helt nede hvor de kommer fra, grav forsigtigt ned omkring roden, og **riv** alle skud af, der kommer under podestedet. Troldhassel kan også formeres ved kinesisk aflægning (elastik på begge sider af plastposen med jord i) i starten af juni. På den måde er planten også rodægte, så der ikke er risiko for vildskud.

Alle vildskud på troldhassel er **ikke krogede, men rette lige skud. Alle vildskud skal væk.**

Troldhassel kan rodstikkes, så busken ikke vokser alt for meget, det kan ellers blive en meget stor busk. Troldhassel har ingen specielle krav til jorden, men hvis det er en ny potteplante, der lige er plantet, **SKAL** den vandes hele det følgende år, fordi rødderne ikke er groet ud i den omkringliggende jord, som jo er væsentlig anderledes end den i potteklumpen, og derfor kan potteklumpen ikke selv suge fugt til sig fra den omkringliggende jord. Troldhassel kan angribes af spec. "sommerfugle"-larver, der går ind i stænglen og æder alt. Det er en "træborer", man kan klippe den angrebne gren af, men det er sjældent, at den angriber her i landet flere år i træk (den kan også angribe piletræer).

Troldnød: (ikke troldhassel) Troldnød har blomster i jan.-feb., det er små gul - orange totter. Planten har det bedst i porøs muldjord, i læ med sol, så er den frosthårdfør, ikke i sandet- eller lerjord.

Troldpil: Troldpil formeres ved stiklinger i sept., da er jorden varm, men det kan også lade sig gøre til foråret.

Beskær kraftigt hvis der er sygdom. Troldpil kan angribes af skurv, som kan dræbe / afløve træet helt. Der er ikke andet at gøre, end kraftig beskæring evt. næsten helt ned til jorden, så skyder den igen.

Tropaeolum: Det er **en- eller flerårige** klatrende planter. **Formering:** frø eller knolde.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Tropaeolum majus er den almindelig kendte blomsterkarse eller tallerkensmækker og kan sås på blivestedet i slutningen af maj eller i drivhus i april og udplantes sidst i maj. Frø kan høstes.

Tropaeolum speciosum (rød) er en stauede, der klatrer. Rodknolden må ikke få frost, den skal beskyttes om vinteren. Det er altså en klatrende blomsterkarse (tallerkensmækker), der **skal** stå i sur jord. Den formeres ved rodstykker der kan tages, når planten er visnet ned for vinteren, for alt over jorden er visnet ned før vinteren.

Trykimprægneret træ: Trykimp. træ i DK er ifølge de danske producenters aftaler ufarlige for os mennesker. Så dansk fremstillet trykimp. træ kan vi trygt bruge i haven, også til kompostkasser. Men der findes træ, der fra naturens side er trykimprægneret, det holder altså lige så længe som trykimp. træ.

Trædeplanter: Gummipude (Azorella) er 5-10 cm. høj, halvskygge.

Trædebregne (Cotula) er lavere end gummipude.

Træflis/barkflis, "Flis" under træet og buske:

Før man dækker jorden med træflis; Man dækker først jorden med ca. 10 ark aviser, og gør dem våde, dæk derefter med et tykt lag (min. 5 cm.) træflis. På den måde kommer der ikke ukrudt op imellem træflisen/barkflisen. Aviserne klæber sammen så uønsket plantevækst ikke så let kommer igennem. (Det gode ved aviser er at de efterhånden rådner helt væk, det gør fiberdug ikke.)

Når man har udlagt et lag bark- eller træflis, bør man tilføje evt. gødning 1 måned tidligere end ellers. Flis på ca. 10 cm. tykkelse er godt under alle buske og træer, men ikke under stauder, fordi flis bruger meget kvælstof i nedbrydningsfasen.

Træer i haven:

Løvfældende træer kan bedst plantes om efteråret, fordi det kun er om efteråret at løvfældende træer danner mere rod, det gør de ikke om foråret og om sommeren.

I haven bør man ikke plante træer der bliver for store, men mindre træer f.eks. Ahorn (Acer) der har smukt løv (efterårsløv). (se evt. under **små træer**)

Store træer kan (måske) flyttes, hvis man har rodstukket dem året før med spaden, i en passende afstand fra stammen, og derefter vandet dem godt det følgende år, hvor de så vil danne en masse nye rødder, lige der hvor man stak med spaden. Så stor rodklump så muligt flyttes med ved flytningen.

Træer der har løsnet sig ved roden evt. på grund af vind / storm, kan gro fast igen, i løbet af 3 år. Men, i de 3 år hvor det skal være tøjret med barduner, så træet overhovedet ikke kan bevæge sig, skal roden inden tøjringen være blevet gravet ned igen, så roden kan fæstne sig ordentligt i jorden. Problemet opstår oftest i lerjord, hvor træet ikke behøver at sende rødderne så langt ud omkring, for at finde næring nok.

Træer i græsplænen bør have 'bar jord' omkring stammen, den bare jord skal (i arealet) fylde lige så meget som kronen.

Træer der i løbet af juni - juli taber bladene, viser at rødderne ikke har det så godt. Problemet opstår mest på de steder hvor der i løbet af vinteren er kommet meget nedbør = vand, som så vandmætter jorden. Hvis det er en meget lerfyldt jord er der meget vand i den, men om sommeren bliver vandet brugt og så har træet ikke rodsystem til at finde vandet, fordi rodsystemet ikke er stort nok. Ingen træer kan tåle at stå med vand op ad stammen, og hele rodsonen fyldt med vand i flere måneder (især om vinteren), så dør rødderne og derefter træet. Man skal dræne jorden, så overflødig vand løber væk.

Træer kan ikke tåle at få området under sig fyldt med jord, så overfladen er meget højere end før. De rødder der er lige under jordoverfladen dør, af luftmangel, hvis der bliver lagt et tykt jordlag over det nuværende niveau.

Hvis **barken revner** på træerne er det frostsprængninger, så beskyt træet de første år mod frost, for i revnerne kan Monilia-svampen smitte fra. Hvis **barken er blevet gnavet af hele vejen rundt**, så dør træet. Det kan beskyttes ved at man svøber et fintmasket metalnet rundt om stammen helt nede fra jordoverfladen, barkgnaveriet ses oftest i områder med højt græs, og oftest er det mus der har gnavet.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Træfældning: Vil man fælde et træ i haven, og sikre sig, at stubben ikke skyder igen og igen, så gør således: Ca. d. 1. okt., når saftstrømmen går nedad til roden, graves 5-10 cm. ned i jorden, skær stammen over dernede, smør derefter barkkanten (der hvor saftstrømmen er) med RoundUp, hele kanten rundt, så bliver det trukket ned i roden og så dør træet og skyder ikke mere. For ca. d. 1. okt. går saftstrømmen ned i roden, mens bladene falder, saften skal først op igen til foråret når træet skyder igen.

Vil du have roden til at rådne hurtigt, så gør som under **træstub**, og læg derefter jord henover.

Træstub: lav dybe "sår" på den glatte snitoverflade, hæld saltsyre i såret, dæk til sidst med plast, så vil saltsyren opløse stofferne i træet, så svampene kan nedbryde træroden. (Se også under **Østershatte**.)

Trådalger i havebassin: (se også: **Bassin i haven**)

Trådalger i havebassin kan fjernes med 3-4 gr. kobbersulfat (Blåsten) pr. 1 kubikmeter vand. (**siges der!!**) Alger gror i vandet på grund af for mange gødningsstoffer. Men **Aq-3 vandrens** hæmmer også algernes vækst.

Tulipan, påske- pinselilje: Må først "miste" toppen d. 1 juli.! Tulipanløg man har fra afdrevne tulipaner er lidt usikre at udplante i haven, for det er måske sorter der er beregnet til drivhus, og måske er de ikke modstandsdygtige over for skimmel eller måske særlig modtagelige for skimmel.

Tulipaner er efterhånden så forædlede, at de faktisk kun vil kunne blomstre det første år de står i haven, derefter går det kraftigt tilbage med blomstringen, for det meste på grund af svampeangreb. Det er kun de rigtig gamle sorter og de botaniske, der kan komme i blomst hvert år.

Tulipantræ: se under **Liriodendron tulipifera** (det rigtige, og ikke magnolia)

Udplantningsplanter: Hvis man køber udplantningsplanter i bakker, så ved man ikke hvilken sort man har fået. Køb frø, så dem selv, så er man sikker på hvad man har.

Uforklarlige dødsfald: Blandt træer, buske og stauder, kommer på grund af angreb af:

Rodfordærver, som er et svampeangreb, der går i "ledningsbanerne" på planterne. Det kommer af uforklarlige grunde og man kan ikke gøre noget. Men det er en trøst, at det angriber meget sjældent i danske haver, og næste år er det væk.

Ukrudt: Ukrudt er egentlig bare planter der står et forkert sted. Sørg for at planten ikke får lov til at smide frø. Hvis ukrudtplanterne har fået lov til at smide frø, så er man helt sikkert beskæftiget de næste mange år, frøet har spireevne i mindst 100 år. Se bare på de steder hvor der har stået et hus, som for nylig er blevet revet ned.

Ukrudt kan nemt dampes væk med ukrudtsdamperen SteamIt, for ukrudtet skal kun varmes op til over 42 grader, så ødelægges cellerne. Den kan man komme tæt på de blivende planter med, så det kun er de uønskede planter der dør. Husk at ukrudtsdamperen kun skal blanchere ukrudtet, ikke koge det. Meningen er at ukrudtsroden skal vedblive med at sende næring op i plantetoppen, som er så skadet at den ikke virker mere, og på den måde udsulter man roden, der derfor dør.

Ukrudtsbrænder:

Ordet "brænder" er forkert, for ukrudtet skal kun varmes op til over 42 grader, så ødelægges cellerne.

Uldlus: "Uldlus" er en art skjoldlus.

De kan først udryddes når "vattotten" er børstet eller spulet af, for det er lusenes beskyttelse.

Først skal "vattet" spules - børstes af, så vaskes planten med brun sæbe, så dør lusene.

Bagefter sprøjtes med **indkøbt** insektsæbe hver 5. dag 4 gange.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Underbeplantning: Planter under store træer: Fjeldribs og Sargentæble er gode med bær til fuglene. Amelanchier Spicata bliver lidt højere, men også med gode bær til fuglene om vinteren.

Vand i haven: (se [Bassin i haven](#))

Valnød: Se længere nede under [Valnød](#).

Valmuesøster: (Blå valmue, Meconopsis Betonicifolia)
En som regel 2-årig, surbundsplante der vil have let skygge.

Vattot: Vattotter på træernes bark er blodlus, der beskytter sig med vattet. Det skal skrubbes væk med en stiv børste, derefter kan man evt. oversprøjte hele træet med insektsæbe. (Se evt. [Uldlus](#).)

Viburnum bodnantense (Kejserbusk): Er en af de bedste blomstrende buske. Den kan nogle år blomstre hele vinteren. Kejserbusk bør kun beskæres lige efter blomstring, så den kan nå at danne de små nye skud der skal blomstre næste år.

Viburnum bodnantense, er en hybrid mellem V.farreri & V.grandiflorum, den er den bedste af kejserbusk-sorterne, og den har rosa-røde små blomsterbolde fra nov.-marts. Beskæres ved at man klipper grene af, og sætter i vaser om vinteren.

Vildskud: Alle vildskud kommer under podestedet, altså mellem podestedet og roden. De skal alle rives af med hæl, så der kommer lidt med af stammen. På den måde får man de "sovende øjne" med af. Se også længere "oppe" under: [Podet buske](#) og [Skud på stammen](#).

Vinplanter: Se: Vin - vin 01.rtf (Vin - vin 01.lwp), på særligt ark.

Vinplantenavne: Se: Vin - vin 02 Synonymer.rtf (Vin - vin 02 Synonymer.lwp), på særligt ark, med navne på alle vindruerarter i verden. De kaldes forskelligt, alt efter hvilket land de dyrkes i.!

Vinskimmel og vinmeldug: Vinskimmel og vinmeldug er meget forskellig fra alm. gråskimmel og meldug. Alm. gråskimmel og meldug er ikke ødelæggende på vinplanter, det fjernes ved at vaske vinplanten over med en atamonopløsning om vinteren, når planten er gået i vinterdvale. (1 dl. atamon pr. 5 liter vand). Hvis vinplanten har fået vinskimmel eller vinmeldug bør den nok udskiftes. Det overvintrer på blade og stængel. Vask stængler af med et svampemiddel. Vinskimmel ses på druerne der revner.

Vinterdækning: Grangrene er fine til at dække planter med, fra mellem nytår og til frosten er slut. Det er lævirkningen der er bedst, det oplever vi jo også når vinden blæser, for da virker det som om kulden er meget værre, fordi blæsten køler os meget mere ned. Der findes en skala der viser hvor meget mere blæsten betyder.

Vinterglans (*Pachysandra terminalis*): Vinterglans er bunddækkende og skyggetålende.

Vinterhave: En varm udestue bliver for det meste for varm til planter om sommeren, men trompetkrone og planter med grå blade kan gro der i varmen.

Vinterjasmin: (*Jasminum Nudiflorum*), har store gule blomster om vinteren, ses oftest som slyngplante, men kan gro som busk. Vinterjasmin stiklinger bør nok vinterbeskyttes kraftigt den første vinter

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Beskæres kraftigt, efter blomstring, om foråret, for blomsterne kommer på skuddene fra sidste år. Vinterjasmin kan beskæres 15 cm. over jorden, så skyder den voldsomt fra stabben, men al beskæring går ud over den kommende blomstring.

Vinteropbevaring: Af sommerplanter: Pelargonium, fuksia osv. kan graves ned og dækkes vinteren over i drivhuset, så har planterne det godt, fordi der ikke bliver for tørt om vinteren. Har man ikke drivhus, kan planterne graves ned i en "kule", men husk at plastoverdække det hele, så vintervæden ikke trænger ind i "kulen". Det er som regel ikke vinterkulden der dræber vores planter, men det kolde vand, der kommer mens planten er i vinterhvilen, og så kan de rådne. Se også under **Planteopbevaring**.

Vintersprøjtning: Vintersprøjtning af frugttræer, med frugttræs-karbolinium, er måske ikke så godt, fordi man samtidig slår de nyttige insekter ihjel.

Violer: Hvis violerne får larve-angreb klippes de helt ned, og alt det afklippede brændes så det er helt væk. Derefter holdes det med insektsæbe resten af året. Holdes også med insektsæbe det følgende år.

Virus: Virus vokser langsomt i planter, toppen af planten er ofte ikke smittet endnu. De nye sorter, især DAFO mærkede planter er garanteret fri for virus ved indkøbet, **MEN** der skal kun 1 bladlus til at smitte planten, så faren er der. Smitten kan f.eks. også komme via: **Tobaksfingre** der rører **tomatplanten** kan smitte tomatplanten, fordi der er virus på tobaksplanterne, hvor de vokser, og dér gør det ikke noget, fordi det er bladene man bruger og ikke frugterne. Hvis der på **hindbærplantens** blade ses en **marmorering** så væk med alle planterne.

Der er mange forskellige vira, der svækker de forskellige planter, så når de planter der er formeret vegetativt (altså ved sideskud) er ca. 10 år gamle, bør man købe nye sundhedskontrollerede planter.

Voksblomst: Se under Hoya Carnosa.

Vorter: "Vorter" på blade er kommet af et angreb af mider, som lever inde i bladet. Miden er meget lille og skaden er meget lille. En hård frostvinter kan for det meste udrydde dem. Vorterne er næsten lige som "galler".

Vækst: Se under: **Lys & varme**.

Yucca: (Y. Elephantipes = indendørs) Holdes ved ca. 10 grader om vinteren. (Se også **Palmelilje**.)

Æbletræ: De skal helst være podet på en god **grundstamme**, og det er:

MI 9 = svagt voksende, **MI 16** = middel voksende, og **MM 106** = kraftigt voksende, (det bør stå på navnesedlen), og den bestemmer træets vækst.

Alle planter producerer selv en kolossal mængde pesticider. Hvis de ikke selv producerede dem og havde dem i blade og organer, så ville de ikke være her på jorden, det er derfor de har overlevet evolutionen gennem tusinder af år, hvor de har modstået svampeangreb og skadedyr. De gener er fundet i forsk. malus-arter, og derefter krydset ind i vores nye æblesorter.

Monilia svampen angriber også æbler på "lageret".

Køb altid de nye sorter, de er mere resistente mod diverse sygdomme.

De skal være podet på grundstamme **MM 106**, som er én af de bedste grundstammer.

De bedste og nyere sorter der f.eks. ikke får skurv og kræft er: **Discovery, Red Free, Amarosa,**

Prima(sept.) og **Rød Aroma** (sept.). **Rød Aroma** er nok **det bedste æbletræ til privathaven**.

Filippa og **Rød Ananas** går også til en vis grad.

Bramley er et sundt æbletræ der ikke får kræft. **Priam** og **Elstar** får ikke skurv.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Gråsten (der før hed **Gravensten**) er speciel, for den har 3 kromosomer (de andre har 2), den kan ikke bestøve andre, men andre kan bestøve den.

Man bør ikke plante **Mutzu** og **Golden Delicious**, helst heller ikke **Ingrid Marie**, de er alle meget modtagelige for diverse sygdomme.

Bestøvning: De træer der skal bestøve hinanden, skal selvfølgelig blomstre samtidig, og det gør f.eks.: **Ingrid Marie**, **Rød Ananas** & **Filippa**. Men **Ingrid Marie** kan bestøve **Rød Ananas**, men ikke omvendt. **Filippa** kan bestøve **Ingrid Marie**. **Amarosa** er en god bestøversort.

Hvis æblerne ikke udvikles godt nok, er det fordi de ikke er blevet bestøvet af et andet æbletræ.

De "nye" Ballerinatyper er for sarte, de får let diverse sygdomme. Men hvis de skyder kraftige skud, kan de beskæres fra juli - august, og igen om vinteren. Hvis de bliver sommerbeskåret er der chance for at træet danner blomsterknopper på de små skud, der bliver tilbage efter sommerbeskæringen.

Frugtudtynding: Gøres midt i juni, med saks, først dem med orm i.

Æble & Pære: Mindst 15-20 blade pr. frugt.

Æbletræ i potte: Discovery er et fornuftigt valg, det er et sundt træ, der modner i eftersommeren.

Nogle sorter har tendens til at bære **frugt hvert 2. år**. Der er ikke andet at gøre end at udtynde / fjerne dobbelt så mange små æbler som man syntes, helst næsten alle æbler. Så har træet kraft til at danne frugt / blomsterknopper der skal give frugt til næste år.

Det er altså kun et spørgsmål om at sørge for at træet aldrig bærer så mange frugter, at det ikke har kraft til også at danne blomsterknopper der skal give æbler næste år.

Opbevaring: Æbler holder sig bedst udenfor, køligt men frostoffrit, i kasser hvor de ligger i et enkelt lag, og hvor kasserne evt. er stablet ovenpå hinanden. Kasserne skal have store lufthuller i bunden, så luftarten Ætylen frit kan slippe væk, for det er den der får alt frugt, til at rådne.

Æbler plukkes så sent som muligt på året, men lige før de selv falder ned.

Æblesygdomme: Hvis der inde i æblet er nogle brune pletter, er det invaderet af **rønnebærmøllet**.

Man kan ikke gøre noget mod det. Det kommer hvis der ikke er rønnebærtræer i nærheden.

Meldug kan ikke sprøjtes væk, det kan kun fjernes med saksen, hård frost kan måske udrydde svampen.

Priksyge i æbler, ses i æblekødet som små nister, der ligner brune fregner. Undgå at gøde træet, sygdommen rammer fortrinsvis yngre træer.

Skurv: Skurv i f.eks. æbletræer ødelægger blade og frugter. Beskær helt ind til sundt ved, ind til hvor grenen ikke har noget brunt i veddet, og det kan godt komme til at se voldsomt ud, men der er ikke andet at gøre. Smitten sidder i revner på grene og i de nedfaldne blade, men en tur i kompostbunken er effektivt, hvis det har fået lov til at blive helt omsat før det igen kommer ud i haven. Smitten er størst i fugtige år, så hvis der kommer et mere tørt år dør smitten næsten helt ud. Sprøjt evt. med vinterolie på træerne.

Ellers køb resistente sorter, som f.eks.: Aroma, Discovery, Elstar, Filippa, Priam, Prima, Rød Ananas & Red free, der alle er modstandsdygtige sorter. Aroma, Priam og Prima er nye sorter.

Sort skurv viser sig som sorte pletter på æblerne under opbevaring. Det smitter via nedfaldne blade der får lov til at ligge under træet hele vinteren. Til foråret skyder svampen sporerne op i luften fra de visne blade og smitter de nye blade på træet, og derfra bliver frugten smittet.

Æbleskurv: Skurv kan få æbler til at rådne, fordi æblet revner og via revnerne kan svampe komme til. Det er en svamp der kan overvintre på 2 måder. 1. Blade der ligger på jorden, rives omhyggeligt sammen og kommes i kompostbunken. (Smitten overføres om foråret, bladene skal være væk fra haven og kommet i kompostbunken inden d. 1. maj.) 2. Sår på grenene, skal beskæres omhyggeligt.

Æblevikler: (orm i blomster eller æbler) (se også under: **Dipel** eller **Biolet**.)

De små sommerfugle flyver i skumringen lige efter blomstringen, og de kan flyve 3 km., og lægger 50-100 æg pr. voksent insekt.

Når larven evt. har været igennem flere blomster eller æbler og er blevet voksen, hænger den i en tynd tråd og sænker sig ned til jorden, hvor den forpupper sig, og kommer op igen næste år som voksen æblevikler, der starter forfra.!

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Sprøjt træet med et vintersprøjt middel om vinteren, fordi det voksne insekt kan overvintre i barkrevner. Så igennem få år kan der opformeres utrolig mange, og der er ikke noget man kan sprøjte med i private haver, men man kan plukke alle de blomster og æbler ned der er hul i, og smide dem i skraldespanden eller på kompostbunken hvor de vil blive mast og blive komposteret. Så er der ikke så mange der bliver voksne til næste år.

I varme somre kan der komme 2 generationer, så pluk de blomster og æbler der er orm i. Hvis man har høns kan man evt. flytte en del af hønsegården hen under blomster- og æbletræerne, så ta'r hønsene alle de æbleviklere, der efterhånden kommer ud af blomsterne og æblerne og hænger i en tråd på vej ned i jorden, så hønsene kan se dem. På den måde er der ikke mange der når til jorden og forpupper sig. Køb snyltehvepse mod æblevikler, så er det snart overstået med orm i æblerne. Man kan også købe en æblevikler-fangstfælde (ferromon-fælde), og den er meget effektiv på ca. 400 kvadratmeter, og på den måde kan man se hvornår der er æbleviklere i luften, og derfor kan vide hvornår man evt. skal sprøjte frugttræet over med et insektmiddel 14 dage efter afblomstringen, 2 uger efter gentages det, og evt. flere gange.

Men hvis der er æbletræer i alle haver, bør der nok hænge én æbleviklerfælde i alle haver.

Hvis de får lov til at bære alle de frugter de kan det ene år, så vænner træet sig til kun at bære frugter hvert andet år, fordi træet ikke kan klare både at danne mange modne frugter og også danne mange blomsterknopper, der skal give frugt til næste år.

Det kan man få træet til at holde op med, ved det år det danner en masse frugter, så klipper man næsten dem alle af, og lader træet danne nogle få frugter.

Så kan træet danne blomsterknopper der skal blomstre næste år og blive til modne frugter)

Ædelgran: (Abies) se oppe under **Abies**.

Ærter: (De forskellige slags).

Skalærter er dem man f.eks. bruger til gule ærter.

Marværter er dem man normalt har, eller køber som løstfrosne grønne ærter.

De så's først i april, så undgår man ærtevikleren (orm i ærterne), men de skal høstes 90 - 100 dage efter man har sået dem, senere bliver de melete i smagen.

Sukkerærter er dem man spiser med bælg, og de rigtige er uden den streng, man trækker af på marværterne når man "bælger" dem. Der findes flere sorter, også nogle der bliver op til 2,5 m høje.

Slikærter er nok en krydsning mellem marværter og sukkerærter.

Ærtevikleren overvintre i jorden, kommer op som et flyvende insekt, og kan flyve langt. Man kan ikke komme insektnet over planterne fordi blomsterne skal bestøves af bierne.

Østershatte: (Svampe der dyrkes på træstammer) Østershatte kan godt dyrkes på de "stubbe" der er tilbage fra et løvtræ i haven. Men kan kun bruge løvtræ som skal være fældet 3 mdr. før brug, myceliet kommer på ca. 1. april. Stubben skal være ca. 1 m. høj og mellem 10-25 cm. tyk, skær et par 5 cm. tykke skiver af stolpen, læg myceliet imellem, dæk hele stubben med en sort plastsæk, sæt sækken m. indhold i ca. 20-25 grader i en periode, så myceliet har tid til at gro igennem stammen. Gør i det hele taget, som der står i brugervejledningen, der følger med myceliet fra sælgeren.

Hvis man bruger en evt. stub / rest af et løvtræ i haven til at dyrke svampe på, så får man også på den måde inficeret hele roden på træet, så resten af roden meget hurtigere rådner væk i havejorden, så man ikke behøver at få roden gravet op, med det dermed uhyggelige mas med at reetablere området i haven.

De Østershatte jeg har podet vores træstubbe med, hentede / købte jeg hos: Skyttegårdens Østershatte / Jan Matthiesen, Borupvej 63, 4140 Borup, Tlf.nr.: 5753 8288,

<http://www.ostershatte.dk/>

mail: skyttegaarden@os.dk

Avnbøg *Carpinus betulus* Hasselfamilien (*Corylacea*)

Skovtræ: Vildtvoksende i Mellem-Europa, bl.a. i Dolomitterne.

Højde: Op til 20 m.

Blomstring: Ved løvspring.

Formering: Ved frø.

Avnbøg er et skovtræ, som kan blive op til 20 m. højt.

Kronen er noget uregelmæssig, og de unge grene giver træet et kroget udseende.

Barken er glat og brunlig med grå striber. De unge kviste er dunede med spidse, noget udstående knopper.

Bladene er indtil ca. 12 cm. lange og 7-8 cm. brede, ægformede, og med en ret kort stilk. Bladranden er dobbelt savtakket. Bladnerverne er næsten parallelle, og bladet får ofte karakter af et vaskebræt. Bladenes farve er matgrøn og bliver gulbrun ved løvfald. Løvspringet kommer lidt efter bøgens.

Blomsterne sidder i rakler. Hanraklerne er ret korte, men giver meget støv. Hunraklerne sidder to og to mellem lange rakleskæl; støvfangene er røde og store.

Frugterne er små, furede nødder med en trefliget avne, som virker som svæveplan ved frøspredningen. Denne avne minder i form om en hellebard.

Her i landet vokser avnbøgen vildt i de milde egne på Lolland, Falster og Bornholm. Træet er almindeligt plantet overalt i landet og anvendes især som hækplante.

Avnbøg holder af en god muldrig jord, som ikke bliver for tør. Den er meget vindfør og tåler en del skygge. Den synes meget tolerant over for forurenede byluft og synes også at kunne tåle vejsalt med rimelighed.

Den almindelige avnbøg formeres ved frø.

Plantning bør ske i vinterhalvåret.

Man bør kun plante unge planter, da ældre vil have svært ved at komme i gang igen.

Vil man have større træer til plantning, må de i planteskolen være tiltrukket som containerplanter.

Afstanden mellem avnbøge i parker og alleer bør være 15-20 m., så der er plads til en ordentlig udvikling af kronen.

Langt de fleste planter af avnbøg bruges til hække. Der plantes kun unge planter, og der bruges 4-5 planter pr. løbende meter. Avnbøg kan klippes ind til 10 cm. fra stammen, så hækken bliver tættere.

De første år klippes den unge hæk kun i siderne.

Toppen skal man helst lade i fred, til den er oppe i den ønskede højde.

Ved klipning holdes avnbøg på et ungdomsstade. Dette medfører bl.a., at bladene bliver siddende på hækken vinteren over. Hækkene står gyldentbrune fra efteråret til næste års blade kommer. Dette kan være meget rart på solrige vinter- og forårsdage.

Den almindelige avnbøg er ikke velegnet til den mindre have. Der findes en slank varietet, *Carpinus betulus* 'Fastigata', pyramideavnbøg. Den har en opret, søjleformet vækst og vil være god til mange haver og som solitærtræ på en begrænset vokseplads. Denne varietet formeres ved podning.

Blommer:

De bedste blommesorter er **Kirkes** (blå) og **Reine Claude** (grøn), men da de begge er selvsterile, så plant **Victoria** (rød-blå, lille vækst) som er en god bestøver. **Opal** (rød-blå, middelkraftig vækst).

Blommesorten **Reine Claude** er en meget usikker sort, hvis man gerne vil have frugt. Der er måske noget

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

galt med sorten, fordi den heller ikke bærer frugt, selvom bestøvningsforholdene er i orden med andre blommesorter.

Victoria bærer ofte utroligt mange frugter. Dét er det meget vigtigt, at udtynde kraftigt, for ellers er de meget modtagelige for monilia-svampen. Stenfrugt-træer må **kun beskæres** når de har blade, **IKKE** om vinteren. Hvis der ikke er god skudtilvækst (god skudtilvækst er på ca. 50 cm.), så må man gerne beskære træerne senest i okt., så vil de det følgende år komme med fine nye skyd på ca. 50 cm.. Barksår skæres rent, man må ikke smøre noget maling på bagefter, for træet har selv stoffer der er desinficerende, smør højst kræftsalve på såret. Olie-sprøjtemidler er de eneste lovlige midler til sprøjtning om vinteren.

Blomme **podes bedst ved kopulation** (skrånit på ca. 4 cm. på begge og med samme tykkelse gren, derefter sat sammen). Podekviste indsamles i slutningen af nov., de bruges i april, de opbevares indpakket i aviser og i plastpose gravet 10 cm. ned i jorden. Podekvistene fastbindes stramt med elastik af cykelslange, som bedre kan give sig end bast, og lukkes omhyggeligt med podevoks (også i enden af podekvisten).

Frugtudtynding: Gøres midt i juni, med saks, først dem med orm i. Mindst 5-10 cm. afstand mellem frugterne. Alle blommetræer kan blive angrebet af **Monilia** svampen (se dette), fjern alle angrebne frugter om efteråret (grav dem evt. ned) de smitter næste års frugt, men man behøver ikke altid at fjerne grenene. Ser man **tørrede frugter og krøllede blade**, er det en svamp der især angriber Mirabeller, det er den samme svamp der fremkalder heksekoste. Der er "nok" ikke andet at gøre end at klippe alt sygt væk og brænde det. Det smitter "nok" ikke vores store blomster, som bl.a. **Reine Claude** og **Victoria**. En hård og tør vinter kan måske udrydde svampen. Der findes ingen litteratur om det.!

Blommehvepseangreb ses i de ærtstore nye blomster, som små hvide larver, de ses i de blomster, hvor der er en lille sort plet, evt. med hul i. De kan kun udryddes ved at klippe alle de blomster af, der er stukket, altså dem med et lille sort hul i. Efter blomstringen, der starter ca. d. 10 maj til kronbladene falder af, kommer der ikke flere angreb af blommehvepse, så pluk de angrebne blomster ned, så er angrebene overstået, for larven kan angribe 3-5 blomster hvor den æder stenen. Men hvis naboen også har blommetræer, så kan de jo leve dér, og så kan man ikke gøre noget. Hvis alle, der har blommetræer, klipper de angrebne blomster af, lige når de er blevet stukket af de flyvende insekter, og **brænder** de afklippede frugter, så er der ikke så mange næste år. Det flyvende insekt lægger sine æg i de nye blomster. Sprøjt lige efter blomstring med et insektmiddel hver 5. dag, og sæt en klæbestrimmel om stammen fordi nogle larver kommer kravlende op fra jorden, men de fleste kommer flyvende.

Cinnobersvampen (se dette) kan angribe via "stabbe", altså hvis træet ikke er beskåret tæt nok. Hvis det "regner" med **noget sort klistret noget** under træet, så er det bladlus der er synderen (**se evt. under bladlus**). Spul træet med koldt vand 5 dage i træk, eller sprøjt med insektsæbe. Angrebet starter i juni, det sorte der er afføring fra bladlus er egentlig mørkegrønt, men sortsvampen har inficeret afføringen og gjort den sort. Bladluseafføringen "drysser" tæt ned under træet og ødelægger også alt andet der evt. gror under træet.

Blommepunge er en svamp, der får blomsterne til at udvikle sig til nogle lidt flade og aflange frugter uden sten i, der er et tomt rum hvor hver sten skulle være. Frugten smager også dårligt, nogle steder falder de tidligt af, andre steder bliver de hængende. Pluk frugten af og smid den væk, så er der håb om bedring, fordi det er en svamp der overvintrer på de angrebne frugter.

Blæresyge på blommetræets blade kan måske fjernes ved en meget kraftig beskæring, så der kun er stamme og hovedgrene tilbage. Beskæringen bør da foregå i sept.-okt.. Se også under **Stenfrugt-træer**.

Blå Anemone *Hepatica nobilis* (Blåsimmer) Ranunkelfamilien (*Ranunculaceae*)
(Kaj Munk's blå anemone) se **Havens Stauder Leksikon side 191**.

Flerårig urt, indtil 15 cm. høj.

Grundblade talrige, rosetstillede, vintergrønne, med lange silkehårede stilke. Bladpladen er læderagtig og glat, trelappet med brede ægformede lapper, og dybt hjerteformet basis, på oversiden grøn, på undersiden rødlig.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Stængler flere, hårede med 1 blomst på hver. Svøbblade 3, tæt under blosterbladene, næsten som et bæger, 1 cm. lange, siddende, æggeformede, helrandede.

Blomster 2-3½ cm. brede, med 5-10 blå, rosa eller sjældent hvide, aflangt ovale blosterblade.

Flerfoldsfrugt af små hårede nødder.

Blomstring: april-maj.

Voksested: Kalkrig og leret muldbund, næringsrige løvskove og krat.

Udbredelse: Størstedelen af Europa. I Danmark hist og her i den østlige del af Jylland og på Øerne. Fredet i store dele af Norge og Sverige.

Indholdsstoffer: Protoanemonin, der virker hudirriterende og blæretrækkende, og omdannes ved tørring af planten til det mindre giftige anemonin. Desuden anthocyanin (det blå farvestof i blomsten), samt flavonoïder.

Anvendelse: Som homøopaticum ved kronisk bronchitis, ved betændelsestilstande i svælget og ved leversygdomme.

Generelt ved anemonerne

Gift: alle plantedele indeholder protoanemonin og anemonin.

1 voksen person er død efter at have spist 30 friske planter.

Virkning: udvortes: hudirriterende; indvortes: stimulering og lammelse af centralnervesystemet.

Forgiftningssymptomer efter indtagelse: opkastninger, svimmelhed, blodig urin, central stimulering med kramper, kredsløbskollaps, lammelse af åndedrættet, beskadigelse af slimhinder.

Førstehjælp: almindeligvis unødvendig. **Men**, efter indtagelse af en større mængde planter bør der straks fremkaldes opkastning og opsøges læge.

Terapi: Udtømmning af mave-tarm (medicinsk kul, salin, afføringsmiddel). Symptombehandling af hud-, tarm-, og nyrelidelser samt de resorptive forgiftningssymptomer.

Lignende virkning kendes fra vore 3 danske kobjældearter.

(*Pulsatilla pratensis*, *P. vulgaris*, *P. vernalis*)

Edelweiss (*Leontopodium alpinum*)

Familie: Kurvblomstrede (*Compositae*)

Plantetype: Alpeplante til stenbed eller blandt små stauder

Voksested: Let havejord, gerne kalkholdig. Fuld sol.

Om vinteren gerne tørt, om foråret nogen fugtighed.

Højde: 15-30 cm.

Blomstringstid: Juli - september.

Formering: Frø eller deling. Bedst ved deling, fordi man så er sikker på hvordan afkommet vil se ud. Edelweiss har trevlerod, så den kan deles, så der bliver en masse børn.

Leontopodium betyder "løvvefod", og dette navn har planten fået p.gr. af blomsterkurvenes form. Ordet edelweiss er sammensat af de tyske ord for ædel og hvid. Det er dog ikke altid, at blomsten fremtræder helt "ædelhvid", undertiden virker den snarere gråfiltet, og man har forskellige teorier om denne farveforskel. Nogle påstår, at edelweiss kun kan blive helt hvid oppe i højderne, andre, at man skal sulte den for at få den hvide farve frem. Sandheden er formentlig, at farven er afhængig af 2 ting: plantematerialet og plantestedet. Når man formerer edelweiss ved frø, falder småplanterne meget forskelligt ud. Nogle er meget hvide, andre grålige, og vil man sikre sig hvide edelweiss, må man nok skaffe sig hvide planter og anbringe dem i fuld sol på mager, veldrænet jord. Edelweiss har smalle, lancetformede blade, der både findes grundstillede og sidder op ad stænglerne, som bliver 15-30 cm. høje. Bladene er oprindelig grønne på oversiden, men på undersiden stærkt hvidfildede. Blomsterne sidder i små, gullighvide halvskærme, der er omgiver af store trekantede, sølvhvide højblade, som tilsammen giver blomsterhovedet en meget smuk stjerneform.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Blomstringen indtræffer i juli-september, også i naturen, hvor man især finder den alpine edelweiss i Alperne, Pyrenæerne og De Liguriske Bjerge. Enkelte steder er den endnu ret almindelig; men mange steder er den blevet udryddet af turister og bjergklatrere, der gerne hjemtager den som trofæ. Heldigvis er den dog ikke truet af udryddelse, da den er uhyre let at formere ved frø, også i lavlandet. I øvrigt er den totalfredet i Tyskland og Schweiz og må hverken plukkes eller opgraves.

Vækstkrav: Edelweiss er nem i kultur, blot den får en nogenlunde veldrænet jord i fuld sol. Det anbefales, at jorden skal være noget kalkholdig, men planten trives faktisk også godt på let sur jord. Om vinteren vil den gerne stå temmelig tørt, men om foråret og i forsommeren skal den helst have en del fugtighed.

Formering: Edelweiss formeres let ved frø, som sås i marts eller april i kold bæk, mens småplanterne udmærket kan prikles på friland. De blomstrer i reglen først den følgende sommer. Har man en god, sølvhvid plante, vil det være fristende at formere den vegetativt, hvilket let kan gøres ved deling.

Sorter og arter: Sorten 'Mignon' bliver kun en halv snes cm. høj; den kan ikke formeres ved frø. Det kan derimod vor anden europæiske art, sne-edelweiss (*Leontopodium nivale*), der vokser i Abruzzerne. Den bliver sjældent mere end 5 cm. høj og har små lancetformede blade, som er hvidfildede på begge sider. Foruden de europæiske arter findes der omkring 40 asiatiske, og flere af dem burde nok finde vej til vore haver, da de er fuldt så smukke og lige så letdyrkelige som den almindelige edelweiss. Det gælder således *Leontopodium calocephalum*, der findes i Tibet i op til 5000 m's højde. Den er endnu mere lådden end edelweiss og har lidt længere og ofte noget krybende blomsterstængler.

Leontopodium japonicum har blade med grøn overside og hvidfiltet underside, mens *Leontopodium himalayanum* er lav med meget store blomster. De 2 sidste har man krydset og fået *Leontopodium lindavicum*, der er usædvanlig længeblomstrende.

Halm i drivhuset

Vil man gøre det rigtig godt for tomater og agurker i drivhuset, bør man dyrke i pressede halmballer, det har jeg gjort i ca. 35 år.

Hvedehalm er det bedste i drivhuset, (de har alle et mål på ca.: L:85, B:35 & H:60).

Man lægger halmballerne med skårsiden opad, (skårsiden er der hvor halmen er skåret over da den blev høstet, og det vender den samme vej i hele ballens længde) så fylder halmballerne kun ca. 35 cm i bredden. Derefter vander man halmballerne godt gennem flere dage, så de helt sikkert er blevet gennemvåde.

Så skal man tilføje lidt gødning (fortrinsvis kvælstof), det gør man med ca. 10 liter koajle (kopis) pr. halmballe (hvis det er til at få fat på).

Hvis man ikke vil bruge det, kan man bruge NPK, helårsgødning eller kalksalpeter, og så er det ca. 75 gram pr. halmballe, det skal så vandes forsigtigt ned i halmen, pas på, at gødningen ikke vandes igennem halmen (kunstgødningen kan også opløses i en vandkande først, og derefter vandes ud i halmen).

Derefter afdækker man halmballerne med plast, så der ikke er så stor fordampning, for den bliver stor uden plast, da halmballerne kommer op på en temperatur på ca. 65-70 grader, på grund af svampe & bakteriers arbejde, og holder sig dér omkring ca. 1 uge, og derved bliver halmen jo også rensset for evt. sygdomskim.

Når så temp. er på vej ned, og når ca. 30 grader, fjernes plasten, og der dækkes med et tyndt lag ugødet spagnum eller jord fra plantesække, derefter kan der plantes ud med både tomat og agurk.

Det er nemt at plante i dette voksemedium, da det jo er begyndt at blive nedbrudt, så man knytter bare hånden og stikker den så langt ned i halmen man syntes planten skal stå.

På den måde er rodtemperaturen tilpas høj for både tomat og agurk, der kræver mellem 15 - 20 grader i rodtemperatur og kan tåle op til 25 grader.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Hvis man ser at tomatplantens stilk ser lidt blålig ud, nederst på planten, er det for lav temp., der er årsagen.

Det er for det meste for lav rodtemperatur, der er årsagen til for dårlig vækst af tomat og agurk i drivhuset.

Har man mulighed for det, er det bedst med drypvanding i drivhuset, for så får planterne altid det vand og den næring de har behov for, lige ved rodsonen, også selvom man ikke er hjemme, og man går jo alligevel ikke ud og vander når planterne har behov for det, men når man selv syntes de trænger til det.

Jeg bruger **vanlet**-systemet til at vande i mit drivhus (det virker uden strøm), og virker på den måde, at når der er nok vand i beholderen, så slippes det hele ud i fødeslangen, til dryppinde, der står ved hver planterod, det har virket uden problemer i mere end 35 år.

Man skal sørge for at vanlet-beholderen sidder så højt oppe som muligt, så vandet har tryk nok på, når det skal løbe ud til dryppindene.

Hvis man oplever at vandet ikke løber tilfredsstillende ud til alle dryppinde, så er det fordi den luft der er i den fødeslange som dryppindene er koplet på, ikke kan slippe væk.!

Fødeslangen skal gå fra Vanlet-beholderen og hele vejen ud i drivhuset, den slutter først helt oppe under tagrygningen i den modsatte ende af drivhuset, sat fast så luften kan slippe væk fra slangen på den måde.

Slutproduktet (altså den brugte halm), er et godt jordforbedringsmiddel i haven.

Hos mig kommer det op i kompostbunken om efteråret og bliver blandet med det, der er kommet fra have og køkken i løbet af det samme år.

Det vil sige, jeg har 2 kompost-"kasser", lavet af rammer af træ, der kan stå oven på hinanden, og på den måde blive så høje som nødvendigt. I kompostkasse nr. 1, kommer alt organisk affald op i, i løbet af året (fra have og køkken). I slutningen af året bliver det så øst op i kompostkasse nr. 2, hvor det samtidig bliver blandet med halmaffaldet.

Og først det følgende efterår kommes det ud i haven, som et gødningsrigt lag topdressing på max 3 cm. tykkelse.

Det 1. år er det altså i drivhuset, det 2. år i kompostbunken, og først det 3. år (efterår) kommer det ud i haven.

Jordbær:

Jordbær bliver ikke store, hvis de ikke er blevet bestøvet, og det bliver de ikke hvis det er for koldt i blomstringstidspunktet. Jordbærplanter kan godt give bær 2 gange det samme år, hvis sommeren har været sådan, at første hold er høstet tidligt. Hvis planterne har fået den NPK de har behov for efter 1. høst, så giver de også alm. udbytte næste år.

Planterne holdes udækket om vinteren, så dør skadedyrene.

De kommer tidligt igang, hvis solen kan komme til at varme jorden op om foråret, det kan den ikke hvis der er dækket med halm el. lign. mellem rækkerne i starten. Vand ikke for meget i blomstringstiden.

Jordbærplanter må ikke klippes ned efter høst, kun hvis der er sygdom i dem.

Jordbærplanter må aldrig gødes om foråret, for så kommer der for mange blade, så der ikke kommer lys og luft til bærrerne. Hvis bærrerne ikke får lys og luft bliver de angrebet af skimmelsvamp.

Planterne gødes altid lige efter bærhøsten med alm. NPK, så dannes der også flere blomsteranlæg, der skal komme næste år. Til efteråret renses godt op omkring planterne, så der ikke er noget vissent ved planterne, for det er dér evt. sygdomme overvintrer.

Gråskimmel angriber tidligt på året, derefter venter den på et passende tidspunkt til at bryde ud (fugtighed u. sol). Tørt vejr og sol er gråskimmels værste fjende.

Korona og Florence er de bedste jordbærarter. Korona er tidligere end Florence.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Elsanta er den ene af de to hovedsorter i Danmark. Den er mild i smagen og derfor især populær blandt børn. Et lyst og fast bær, der skal plukkes på det rigtige tidspunkt for at have den rigtige smag. Derefter har det så til gengæld også en lang holdbarhed og en sød smag.

Dania er en sen og hårdfør sort, der giver avlerne et stort udbytte. Bærret smager af mere end Honeoy og Elsanta, men er mindre end Polka og Korona.

Honeoy er den anden hovedsort, som er syrlig i smagen og mere kraftig end Elsanta. Begge de to sorter giver store og flotte bær, Honeoy er et mørkt bær.

Korona er et meget sødt bær, der af samme grund er populært som spise- og havebær. Korona får let gråskimmel.

Pandora er en sen sort, der ikke har været dyrket særlig meget indtil nu, men som virker lovende. Den er forholdsvis hårdfør overfor sygdomme.

Polka giver store bær, der især er velegnede til syltning. Den er afløser for Senga Sengana og er et af de mest populære bær. Bærret bliver dog mørkerødt allerede på andendagen efter plukningen.

Senga Sengana var tidligere meget populær, fordi det var et godt syltebær, men det er nu blevet afløst af Polka og bliver kun dyrket få steder i Danmark.

Zephyr er et bær med en lidt syrlig smag. Det er blødere end de fleste andre bær, men det er kraftigt på vej ned ad jordbærrangstigen, fordi danskerne ikke kan lide dens flade og knap så æstetiske kegleform.

Formering: Når man opformerer sine egne jordbær, er det meget vigtigt, at man ikke samtidig flytter jorden med (sammen med planten). Nematoder findes også som skadelige arter, og der findes nogle nematoder der både skader jordbærrødder og kartoffelrødder.

Hvis man tager de små stiklinger lige før de har dannet rod, og stikker dem i kasser med så- og priklejord, og kommer hvid plastdække over, så overfører man ikke nematoderne.

Orm i jordbær: Det er indvoldsorm der går "på" insekter, mennesker får ikke ormene der kun angriber insekterne. Der findes ingen midler der kan udrydde ormene. Der er ikke andet at gøre end at holde en pause med at have jordbærplanter i haven i 1-2 år. Køb nye planter.

Vilde jordbær er en fin bunddækkeplante. Den går ikke mere end 5 cm. ned i jorden, Skvalderkål og lign. går mere end 1 meter ned.

Kartofler:

Det var Inka'erne (i Peru), der udviklede de forskellige oprindelige kartofler sorter, de udviklede også nogle sorter der kunne gro højt oppe i bjergene, hvor det var koldere end i lavlandet, og de dyrkede dem også anderledes end vi gør. De dyrkede dem i en slags høj-bede med rende imellem, hvor der var meget fugtigt (næsten rindende vand), og når det så om natten blev koldt, steg der en tågedamp op (som når "mosekonen brygger") fra vandet imellem bedene, og beskyttede på den måde kartoffeltoppen mod eventuelle frostskafer.

Når man vælger hvilken kartoffel man vil dyrke,

bør man altid vælge én der er resistent (modstandsdygtig) mod kartoffel-ål & -brok.

De **tidligste** er **Hamlet** (den bedste), **Minerva** & **Torva**.

Frislander, Folva, Jutlandia & **Sava** er "**hovedsorter**", altså til resten af året.

Der er en **resistent aspargeskartoffel**, den hedder: **Exquisa**, og er en sund sort, der kan lægges tæt.

De bedste af de andre hedder: **Asva, Berte** eller **Bertha, Frislander** & **Octavia**.

Alex har blå-violette pletter.

Vitelotte er helt blå.

Læggekartofler bør være købt som dette.!! Almindelige kartofler som vi køber til at spise, er sprøjtet med et spirehæmmende stof, fordi de ellers vil have lange spire først på året. Men hvis de er sprøjtet med et spirehæmmende stof kan de holde sig, men selvfølgelig ikke spire og derfor ikke bruges som læggekartofler. Hvis man køber læggekartofler kan man jo også købe de mest sygdomsresistente Kartofler har det bedst hvis jordens pH er på 5-6 pH, og gødningen bør være NPK 14-4-17 ca. 4 kg pr. 100 kvadratmeter. Eller NPK 14-3-18 så koger kartoflerne ikke ud, fordi der så ikke er kaliummangel i

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

jorden. Kartoffeljorden bør gives **dobbelt portion kalium**, når de er lagt, det vil sige: **1 kg. kaliumsulfat pr. 100 kvadratmeter**, så koger kartofflen ikke ud til mos. *Kaliumsulfat er et "must" til kartofler.*

Kartofler må ikke gødes med kvælstof, ellers får de høje toppe og ingen store knolde.

De må heller ikke få kompost, fordi der jo også er bundet meget kvælstof som frigives efterhånden.

Kartofler må heller ikke mangle vand, mens de små knolde skal dannes og vokse sig store.

Hvis de nye knolde oplever tørke, så går væksten i stå, når der så kommer nedbør, så svulmer knoldene og revner eller danner gevækster på de eksisterende knolde. Resultatet bliver kartofler der ikke er til at skrælle.

Der kommer ca. 1 ny kartoffelsort ud på markedet om året.

De nye er som regel bedre og mere modstandsdygtige mod de forskellige kartoffelsygdomme.

Man skal sørge for, at man ikke opformerer kartoffelål og kartoffelbrok, det gør man ved "sædskifte", altså ved at skifte dyrkningspladsen hvert år, (aldrig dyrke samme plante på det sted, hvor de var sidste år og året før) f.eks. have 4 forskellige bede, 1 til hvert år (De andre år dyrker man andre urter i bedene).

Hvis der er nogle larver, der "går" ind i kartoflerne, og det næsten er alle knolde der er inficeret, er der ikke andet at gøre, end at holde jorden helt ren for plantevækst, altså intet plantevækst på jordstykket et helt år, så dør alle skadedyr, på grund af mangel på rødder de kan leve / æde af.

På denne måde, høster du kartofler når de er dyrest i forretningerne, og samtidig smager bedst.

Når man d. 1. marts lægger klar plast over det nye kartoffelbed, varmer det jorden op med ca. 10 grader mere end uden plast, så kan man høste kartofler 5-6 uger tidligere end ellers.

Kartofler vil have varm jord !

Er jorden kold, når man lægger kartofler, går kartofflen i stå, og skal starte helt forfra !

Læg kartoflerne til forspiring d. 1. marts ved 10-12 grader, så lyst som muligt i 3-4 uger, samtidig plastoverdækkes det stykke jord de skal lægges i.

Kartoffelbedet skal være plastoverdækket mindst 1. april - midt i maj, hvor planterne står i jorden, det er på det tidspunkt de kræver mest varme.

(Man har nu fundet ud af, at hvis man sørger for, at der kun er 1 spire på kartofflen, når man lægger den, kommer der kartofler under toppen, tidligere, end hvis kartofflen beholder alle spirerne.)

Plantetidspunktet er d. 1. april. På denne måde når kartoflerne at blive store og færdigudviklede inden div. kartoffelsygdomme angriber her i landet.

Forkultiver kartofler i f.eks. små papirposer eller urtepotter i drivhus, så top og rod er godt igang og veludviklet, når de skal plantes ud som "små planter", på det alm. læggetidspunkt, sæt ståltrådsbuer med plast over rækkerne.

Når planterne er 10 cm. høje, vandes der rigtigt godt, ellers kommer der ikke mange knolde.

Kartoffelplanten tåler ikke for tør jord, den kræver konstant let fugtig jord, hvis knoldene skal blive pænt store, lige fra toppen er 10 cm. høj og til høsten - opgravningstidspunktet.

(Dyrkes bedst i plasttunnel hele tiden, for under plast er der ikke så stor fordampning).

Når temp. udenfor er kommet op på 12 grader, klippes der huller på 12 cm. i diam. i plasten, med 1 m. afstand, og først når plasten fjernes, hyppes der 1. gang.

Kartoffelplanten behøver ikke at have blomstret, før der kan høstes knolde under planten. Mange sorter blomstrer ikke så tidligt.

Kartoffel-smagen er afhængig af jorden kartofflen gror i, så der kan godt være stor forskel på smagen, alt efter i hvilken have man dyrker den. Kartofler kan få en meget dårlig smag, hvis vandstanden (vandindholdet) i jorden er for høj. Det kan komme ved store nedbørsmængder, og vandet så ikke kan sive væk. Sørg for godt dræn.

Kartoffelsygdomme er meget komplicerede, og der findes ingen midler der virker.

De nye sorter er resistente.

Kartoffelskimmel:

Det starter i spidsen af bladene, og er starten af angrebet, der starter ca. d. 1/7.

Det lugter kraftigt af kartoffel ved angrebet.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Angrebet kan kun komme fra andre kartofler, der er blevet smittet sidste år, evt. en enkelt der har spiret i kompostbunken, hvis kompostbunken ikke fungerer rigtigt (fungerer den godt nok, har temperaturen været så højt oppe, at alle smittekim er døde), eller i det tidligere kartoffelbed hvor man har glemte en kartoffel, smitten overvintrer ikke i jorden, men kun i kartoflerne; evt. i selve knolden der bliver lagt. Kartoffeltoppe der evt. har skimmelangreb eller andet svampesygdom, kan altid godt kommes i kompostbunken, for der vil det hele alligevel blive omsat.

Svampen har nogle bestemte krav der skal opfyldes, før den kan sprede sig, og det er at: **Luftfugtigheden** skal være på 90 %, **temperaturen** skal være oppe på 15 grader (ikke under), derefter smitter den de andre toppe. Toppen skal helst "trækkes" op, og ikke klippes af, ellers kan man komme til at smitte alle dem kniven/saksen rører ved. Træd jorden tæt til bagefter, så svampen ikke kan komme til at smitte gennem "hullerne", hvor toppen stod. **Antrakol** er effektivt mod skimmel.

Brune rustpletter i kartoffelkødet er et virus, der overføres via nematoder. Vælg de sorter der er resistente, fordi mange vira lever i jorden i forvejen.

Skurv i kartofler: Det er brunlige grove pletter, der går ca. 2-3 mm. ind i kartoflerne. Det er en bakterie, der lever i jord der har en surhedsgrad på 6½-7 pH, som samtidig er tør. Hvis man sænker surhedsgraden i jorden, så den kommer ned på ca. 5 pH, og samtidig sørger for at jorden aldrig er tør, opstår problemet ikke så tit. Men bakterier har det med at mutere, altså lave lidt om på deres egne gener, så man kan aldrig vide hvad de finder på.

Hvis man gør således opstår det ikke: Grav en rille, læg klippet halm i bunden, læg derpå kartofflen, læg halm ovenpå, derefter jord på, så kommer der ikke skurv på kartoflerne, men de bliver fine og glatte, for bakterien kan ikke leve, når kartofflen er omgivet af halm. Husk altid "sædskifte", for bakterier kan ændre sig fra år til år. **Eller**, læg 1 håndfuld tørvestrøelse i hullet og 1 læggekartoffel ovenpå, for det er kun spagnum der sænker jordens reaktionstal.!!

Hvis kartoflerne bliver sorte, når de er blevet kogt, er det fordi de mangler et stof i jorden, eller at der er for meget kvælstof i jorden (det er kombinationen af gødnings-stofferne der er afgørende for resultatet).

Der er også en teori om, at hvis jorden er meget leret (altså tæt) og det er en regnfuld dyrknings-sæson, som er årsagen, og så skal der tilføres meget grus, så jorden bliver mere let gennemtrængelig for luft og vand.

Hvis de koger ud, er det fordi de har manglet vand, ellers er det kalium-mangel i jorden, tilføj NPK 14-3-18, så der på den måde kommer et kaliumtilskud til jorden. Man kan også nøjes med at tilføre svovlsur kalium, det er nok med en lukket håndfuld pr. kvadratmeter (ca. 50 gr.), det tilføres når man har lagt knoldene i foråret.

Sortbensyge angriber, hvis man dyrker kartofler i det samme stykke jord hvert år. Der er ikke noget at gøre, andet end at lade være med at dyrke kartofler et par år.

Blå kartofler er ikke giftige, men en speciel sort (Vitelotte).

De grønne er giftige, og når man koger kartofflen forsvinder det ikke (Det giftige er Solanin).

Læggekartofler må gerne være grønne.

Både blade og bær er giftige, men ikke knoldene under planten (planten hører jo til natskyggefamilien). Man kan selv prøve at fremavle nye sorter således: De små "frugter", der kommer i toppen af planten (de er giftige og indeholder stoffet "solanin" der er meget giftigt, kartofflen hører jo til natskyggefamilien), de skal have lov til at modne, man kan evt. sætte en pose om toppen så frugterne ikke falder af og bliver væk.

Når de er modnet på planten tager man dem ind til en form for eftermodning i stuetemperatur, til de dufter som jordbær, så kan man skille dem ad og skrabe frøene ud, og dem skal man have tørret. De opbevares til hen i marts-april, hvor de kan så's. Når de er spiret, udplantes de og passes i 3-4 mdr., hvor der vil være små knolde under planterne.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Det er så helt nye sorter man har fremavlet, men de kan nemt være dårligere sorter end forældrene, men de kan også være bedre og de er i hvert fald virusfri. Der laves 25-30.000 nye frøknolde om året (i Vandel i sønderjylland) og ud af dem finder man måske kun 1 som er brugbar hvert 5. År.

Kompost & orm:

Alt organisk kan komposteres (blive til "jord").

Hvis man igennem flere / mange år har tilført meget kompost til haven, så er jorden ofte blevet så sur (ph), så der skal tilføres jordbrugskalk, (ca. 1½ kg. pr 10 kvadratmeter), så jordens surhed - kalkindhold bliver omkring neutral (ph 7), man kan også "kalke jorden", ved at tilføre et lag aske fra brændeovnen i et tyndt lag på ca. ½ cm..

Kompostbunken eller -kassen placeres bedst på et sted, hvor der er læ og let skygge,

så solen ikke tørrer / varmer bunken alt for meget op. Størrelsen er bedst på 1 x 1 x 1 m. (1 kubikmeter).

Så kan den f.eks. også bedre holde på varmen om vinteren.

Kompost skal have fugtighed og ilt. Bland det hele så godt som muligt. Kvælstof) kommes på, hvis der er meget træaffald. Men **ikke nogen som helst form for kunstgødning i** (incl. kalk-salpeter), hvis der er kompostorm i bunken, for **alle små "dyr", incl. orm dør**, hvis de kommer i direkte kontakt med kunstgødningen. Brændenælde, Røllike og Kulsukker "speeder" omsætningen i komposten op.

Micro-organismerne går først igang ved 4 grader og opefter (det er dem der udskiller gødningsstofferne).

Når komposten er "Fermenteret", altså har været oppe på ca. 60-70 grader, er der intet ukrudtsfrø tilbage der kan spire, så der behøver ikke at være ukrudt på kompostbunken for at den er god!!

Ren kompost er for gødningsrigt til at plante direkte i, men hvis man blander kompost og spagnum, i forholdet 1-1, med lige dele af hver, så er det fint at plante i.

Kompost i et 5 cm. tykt lag evt. blandet med havejorden er fint pr. år. Pas på jorden ikke bliver for sur.

"Genbrugskompost" er lavet meget hurtigt (3-4 mdr.), på grund af, at alt materialet er knust til meget små bestanddele, og det bliver jævnlgt tilført vand og måske lidt næring. Det er meget stærkt, så det **skal** blandes med alm. jord i forholdet, mindst 3 dele jord og 1 del kompost, ellers dør planterne.

Alm. "hjemmelavet" kompost kan godt laves lige så hurtigt, men det kræver meget arbejde, med omstikning og især vanding jævnlgt, så det altid er godt fugtigt.

"Ormekompost" lavet i plastbeholder, "klasker" ofte for meget sammen, fordi det ofte er for fint materiale, (Staudetoppe, kartoffelskræller og lign.), det bliver bedre omsat, hvis der også er lidt finthakket "kvas" el. små grene, så der bliver mere luft i materialet, ellers bliver det mere "ensilage". Der skal helst være så mange forskellige slags materialer som muligt, så bliver slutproduktet bedst.

Det er ikke nødvendigt med orme, det bliver omsat alligevel af micro-organismerne (svampe & bakterier). Men ormene blander komposten ved deres arbejde, og samtidig fylder komposten ikke så meget, som uden orm.

Komposten kan lægges ud i haven sidst på sommeren. På den måde får man ikke opformeret snegle i komposten. Kompostbunken er ellers et fint sted for sneglene at lægge deres æg i, bunken er lun hele vinteren. **HUSK:** Komposten bliver aldrig bedre end det man fra starten fyldte i beholderen.

Kompostfremstilling:

Med hensyn til "kompostfremstilling", **så gør jeg således i vores have:** Jeg dyrker fortrinsvis tomat og agurk i halmballer i drivhuset, slutproduktet (altså den brugte halm), er et godt jordforbedringsmiddel i haven. Hos mig kommer det op i kompostbunken om efteråret og bliver blandet med det, der er kommet fra have og køkken i løbet af det samme år.

Det vil sige, jeg har 2 kompost"kasser", lavet af rammer af træ, der kan stå oven på hinanden, og på den måde blive så høje som nødvendigt. I kompostkasse nr. 1, kommer alt organisk affald op i, i løbet af året (fra have og køkken). I slutningen af året bliver det så øst op i kompostkasse nr. 2, hvor det samtidig bliver blandet med halmaffaldet fra drivhuset. Og først det følgende efterår kommes det ud i haven, som et kraftigt lag topdressing.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Det 1. år er halmen altså i drivhuset, det 2. år i kompostbunken, og først det 3. år (efterår) kommer det ud i haven.

Det er ikke nødvendigt med orme, det bliver omsat alligevel af micro-organismene (bakterier og svampe). Men ormene blander komposten ved deres arbejde, og samtidig fylder komposten ikke så meget, som uden orm.

Ormene "kitter" også gødningsstofferne sammen med de små sandkorn, som ormene har brugt i deres tarm, til at sønderdele den kompost de har spist, så gødningsstofferne bliver ikke så let udvasket.

Man kan måske sige, at der er en ulempe ved at tilføre så meget kompost til haven om året, fordi jorden bliver meget luftig (luften i jorden fylder jo også en del, lige som i en svamp). Igennem godt 35 år har jeg tilført meget hjemmelavet kompost til haven her.

Jeg komposterer jo både alt grønt og alt køkkenaffald, samt 19 alm. halmballer (ca. 80 X 65 X 35 cm.) om året, det bliver blandet i kompostkasse nr. 2, hvor det ligger 1 år, det giver godt 1 kubikmeter pr. år. Det har givet det resultat, at jordoverfladen er hævet mindst 25 cm. Med det resultat, at der snart ikke er mere betonsokkel på huset. Der var ca. 35 cm. sokkel da vi købte huset, nu er der højst 10 cm. betonsokkel. Så jeg bliver nok nødt til at lave en rende med en rist på, langs huset.

Renden kan være den samme slags som man kan købe og lægge ved garageindkørslen, så vandet ikke løber ind i garagen.

På ydersiden af renden kan man opsætte en række fliser lodret, som kant ud mod havejorden.

KOMPOSTORM (BRANDORM):

Det er den hurtigste måde at kompostere affald på. De er meget livligere end andre orme.

DE TÅLER IKKE FROST.

De kan ikke selv bore sig ned i jorden, som andre orme gør, siger "de kloge".

I min have kan kompostormene godt overleve, men orm kan ikke læse hvad "de kloge" siger, plejer jeg at sige, for de er overalt i haven, og på alle tider af året. (de kan måske ikke i lerjord).

DE HAR DET BEDST VED 25 gr., som der for det meste er i en kompostbunke.

Andre orme vil helst have 10 grader, er det derover så flygter de.

FORMERINGSEVNEN : (fra de er æg til de er kønsmodne)

Kompostorm : ca. 11 uger

Alm. orm : ca. 50 uger

Orm æder altid kun døde organiske "ting", aldrig rødderne på levende planter, som nogle tror.

Kompostorm kan æde alle typer dødt organisk materiale (også aviser og knogler),

bare det er fugtigt hele tiden.

Det er bedst at have ormene i en kompostkasse på ca. 1 m³. (1 kubikmeter = 1m. x 1m. x 1m.)

Så kan den store jordmængde bedre holde på varmen.

Kompostkassen placeres bedst et sted, hvor der er læ og let skygge.

Omsætningen i komposten sker hurtigst, hvis brædderne i kompostkassens sider, sidder helt tæt sammen, så tørrer jorden ikke så let ud!!! (der skal altså ikke som førhen antaget, være luft mellem brædderne.)

Hvis ormene er overalt i komposten, skal man lade være med, at komme komposten ud i haven.

Vent hellere til de har ædt sig igennem det hele, så er de foroven i de øverste 20 cm.,

(såfremt man har fortsat med at fylde på foroven !) og er da nemmere at skovle over i en ny bunke.

Efterhånden som de har formeret sig, bliver der virkelig mange, men de skader ikke, de gavner kun.

Hvis "ormene syntes" de er for mange, søger de overflødige ud i den omkringliggende have, hvor de også kun gavner (jo flere orme - jo mere porøs jord).

De oprindelige orme har umådelig glæde af kompostormenes store aktivitet i jorden.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Jorden bliver beriget med en masse fra kompostormene, bl.a. sporstoffer, som vi jo har for lidt af i jorden. Når komposten har været igennem ormene, udvaskes gødningsstofferne ikke så let, de bliver kittet sammen med de små stenpartikler.

Ormene har ikke tænder, men de bearbejder "maden" (næsten) på samme måde som fuglene, ved at for-male føden med de små stenpartikler som de også "spiser". Derfor skal der tilføres lidt jord engang imellem.

Med kompostorm fylder komposten ca. 3 gange mindre end kompost ellers gør..!!

Derfor kan man nøjes med mindre plads. Men gødningsværdien er mindst lige så høj som før.

ADVARSEL:

Den New Zeelandske fladorm (der lever af alle arter regnorm) **er konstateret i flere engelske planteskoler**, så man bør være meget opmærksom på, at man kan få dem slæbt med hjem til Danmark, hvis man tager planter med hjem derfra, og **det vil være en katastrofe!!**

Den New Zeelandske fladorm kan ikke udryddes, hvis den først er her, så pas endelig på!!

Det er ikke ulovligt, at tage planter med hjem til eget forbrug inden for EU!!

Liljer 'Lilium' (løgplanter):

Hvad angår såning af liljer er det egentlig meget nemt.

Man skal dog lige kende et par grundregler.

Martagon liljer og Orientaliske liljer spirer hypogæisk - d.v.s. at frøene spirer og danner et løg (miniudgave) der herefter kræver 3 mdr's kulde før man ser noget grønt spire frem. Man kan sætte lidt fart i processen ved at putte frøene i en frysepose med lidt sphagnum eller pottejord og tilsætte vand og herefter opbevare dem ved stuetemperatur til løgene er dannet, det ses tydeligt igennem den klare plastpose.

Hvis man gør det om efteråret er de klar til udprickling i februar-marts og vil straks få det første blad når betingelserne er til det - man vil herved se løget blomstre et år før normalt.

Amerikanske liljearter har det på samme måde, men de skal helst sås om efteråret og udsættes for faldende temperaturer fra 15 til 5-10 C og herefter have kulde (frost).

Næsten alle andre liljefrø spirer epigæisk d.v.s. at der fra frøet kommer et kimblad som spirer straks og dette blad giver næring til dannelse af et løg.

Udsåning foregår om foråret for denne type.

Hvis man er dygtig og giver godt med gødning evt. forlænger vækstsæsonen i drivhus (og dyrker dem i potter) kan man være næsten sikker på at løget vil blomstre året efter hvis man får fremtryllet 6 blade på løget (det gælder også for de hypogæiske).

Martagon liljer er dog meget langsomme, der kan gå fra 3 år fra de er sået, enkelte kan være 8 år om at blomstre.

De almindelige Asiatiske liljer kan man nemt få i blomst året efter, at de er udsået.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Hvis man vil være sikker på ikke at gøre noget forkert er min erfaring at næsten alle frø trives i Pindstrups "røde" sphagnum, der er gødet.

Når løgene efter nogle år kommer til at ligge for tæt, bliver liljerne svagere, og de må tages op og deles, omplantes ca. hvert 5-10 år, eller hvis man kan se de ikke har det så godt mere.

Husk at liljeløget ikke har beskyttende løgskæl, og derfor ikke tåler udtørring.

Læg dem evt. i en atamonopløsning (1 dl. Atamon i 5 liter vand) i 1 time mens de er oppe, det hjælper på evt. angreb fra svampe.

Læggetidspunktet er omkring d. 1/10.

Vinterdæk evt. plantestedet det første år med nedfaldne blade og dæk dem med grangrene. Plantestedet bør være hvor man går forbi, fordi de dufter godt.

Nogle vil have (kemisk) sur jord, andre vil have kalkholdig jord, og det skal man tænke på ved lægning.

De skal have 3 gange så meget jord over sig, som løgene er høje. 20 cm. mellem løgene. Der skal være godt dræn i plantehullet, der må aldrig være "stående vand". Liljer vil gerne have det tørt om vinteren.

Det er ikke frosten der slår planter ihjel, men for meget fugtighed (vand), så de rådner om vinteren.

Jorden liljer dyrkes i, er væsentlig, den skal være porøs, næringsrig og godt drænet.

Det gøres ved at grave et rigeligt dybt plantehul, og lægge et tykt lag grus i bunden. Ovenpå gruset fylder man "dyrkningsmediet", og det laves af: 1/3 god hjemmelavet kompost, 1/3 ugødet spagnum og 1/3 alm. jord fra hullet man gravede, dette blandes godt og fyldes i hullet (jorden skal være fra hullet, så har "dyrkningsmediet" bedst kontakt med den omgivende jord, og kan som følge af det, bedre suge fugtighed til sig).

På denne måde kan man få liljerne til at blive pænt høje og stærke (op til godt 2 m.), og ikke små og svage, som man ser nogle steder. Liljer må ikke mangle vand om foråret. Liljer kan også bruge en del næring, men det skal tilføres i små portioner i foråret og forsommeren.

Orientaliske hybrider, f.eks. Guldbåndslilje (*L. auratum*) og Pragtlilje (*L. speciosum* (evt. *rubrum*)) er planter der ønsker sur jord, de trives godt i surbundsbedet under rhododendron. De fleste andre tåler en neutral jord.

Løgråd (Fusarium):

Brug ALDRIG hønsegødning (eller for den sags skyld andre såkaldte organiske gødninger) -de er ofte så inficerede med Fusarium (en svamp der angriber løgets basale vækstpunkt) at alle løgene dør.

Det meste af den blomsterjord der forhandles i Danmark er gødet med fjerkrægødning, hvis den er gødet med organisk gødning.

Men det findes IKKE i Pindstrup Plus.!

Fjerkrægødning bliver inficeret med fusarium sådan: Fusarium er en udbredt svampesygdom i korn ved særlige klimatiske forhold. I konventionelt landbrug kan svampen til dels holdes nede med svampemidler. Den mulighed er der ikke i økologisk drevet landbrug.

Hvis man har korn der har en 'tanke', er det altid hønsene der får kornet. Det er dem der bedst kan tåle det.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Hvor lang tid der går inden fusariumsvampen er væk, vides ikke, heller ikke om det også er i halmen.

Der bliver dannet nogle toksiner, som er ret sejlive.

Gråskimmel (Botrytis):

Det starter som brune pletter på bladene, det går ikke i løgene, men ved tidlig nedvisning af liljen svækkes løget. Liljer (vinterhårdføre) kan / bør sprøjtes med et svampemiddel tidligt på året. Ved omplantning kan man lægge løget i en spand lunkent vand med en atamonopløsning (se dette), så løget kan suge opløsningen til sig.

Liljebiller:

Liljebiller er lakrøde, med sort underside og på størrelse med mariehøns, og kan kun fanges, ikke sprøjtes, der er kun 1 lovligt insektmiddel der hjælper mere end 3-4 timer. Deres larver beskytter sig bag/under deres egen afføring, og liljen ser til sidst forfærdelig ud med sorte klatter over det hele. Man fanger de voksne liljer forsigtigt, for de slipper hurtigt deres tag i bladet, når man nærmer sig og de lander på jorden med den sorte side opad.

De kan nemmest fanges med en batteristøvsuger.

Liljebillen lægger æg der klækker fra foråret og sommeren igennem. Larverne æder alle bladene og de beskytter sig under deres ekskrementer, så de ser sorte ud. Afføringen bliver også sat rundt omkring på liljerne, som kommer til at se forfærdelige ud.

Liljebillerne er koralrøde på oversiden, fordi rød er en farefarve på insekter.

De er sorte på undersiden, og de har billefacon (på størrelse som mariehøns).

Deres æg bliver lagt på bladene, de er lysebrune og ligger samlet i klynger.

Larverne ligner egentlig store maddiker (hvis man fjerner den sorte afføring, de har på sig som beskyttelse).

Den lakrøde liljebille kan (med forsigtighed) samles ind med hænderne, hvis man stikker en hånd ind under billen, fordi den hurtigt slipper sit tag i bladet (når man nærmer sig) og falder ned på jorden (på ryggen) med den sorte underside opad, og er derfor svær at se. Derefter aflives de. Der findes ikke noget middel mod dem endnu.

MEN, MEN.

Der findes et middel der er systemisk, d.v.s. det "går i saftbanen på planten", så man behøver ikke at ramme hele planten, bare man har ramt det meste, så sørger planten selv for at giften når hele vejen rundt i planten, så alle sugende & gnavnende insekter dør. Midlet hedder Provado, som er små piller der er lidt større end panodil-piller mod hovedpine, de stikkes ned i jorden ved planteroden.

Midlet

kan også købes som spray-middel, klar til brug, og det hedder Calypso (klar til brug) mod insekter 1 liter.

Midlet

kan også købes som pulver 400 ml, der opløst giver 20 liter til at sprøjte på planterne. Det virker i 4 uger.

.....
Det meste om liljer er en afskrift af: 'Lilium' John Lykkegaard Johansen: (7/3-1955 død: 2/10-2012)

Palisandertræ: (*Jacaranda mimosifolia*) **Familie:** *Bignoniaceae*.

Plantetype: Løvfældende, tropisk træ.

Anvendelse: Stue og vinterhave.

Blomstring: Uden betydning i stue og vinterhave.

Formering: Frø, stikling.

Vand og gødning: Palisandertræet trives bedst, når det vandes regelmæssigt med regnvand eller afkalket vand. Om vinteren vandes der sparsomt. Palisandertræet vokser hurtigt, og der bør gødningsvandes en gang om ugen fra april til september.

Lys og temperatur: Palisandertræ foretrækker en lys vokseplads mod sydøst eller sydvest.

Om vinteren skal træet stå køligt, hvis det ikke skal tabe bladene (12-16 grader C.)

Jord og omplantning: De unge planter vokser så hurtigt, at de ofte skal omplantes til en større potte allerede den første sommer. Som stueplante får palisandertræet sjældent lov til at blive gammelt, men ældre planter kan omplantes i almindelig muldrig standardjord blandet med 1/4 groft sand (ikke strandsand !!) eller grus.

Palisandertræ er hjemmehørende i de Brasilianske urskove, hvor det bliver 10-15 m. højt, mens det indendørs sjældent bliver over 1 m.. Bladene er op til 40 cm. lange, lysegrønne og dobbelt fjersnitdelte og minder om mimoseblade, hvad også det botaniske artsnavn antyder. Bladstilken er lang. Blomsterne er blåviolette, men udvikles sjældent i kultur.

I Sydeuropa er det et ofte anvendt gade- og parktræ, som i blomstringstiden er dækket af en sky af lysviolette blomster.

Det "ægte" palisandertræ tilhører en helt anden slægt, *Dalbergia*, et ærteblomstret træ, hvis værdifulde ved anvendes til finere møbler.

I subtropisk klima, f.eks. på Madeira og Teneriffa, kan man i april se palisandertræet indhyllt i en sky af blå blomster. Det er et fantastisk syn. Blomsterne springer ud på de nøgne kviste, og bladene kommer først, når blomstringen er forbi. I december fælder træet sine blade. Palisandertræet kan godt tilpasse sig vort indendørsklima og trives som stueplante. Det blomstrer dog aldrig indendørs og bliver heller ikke så stort.

Men det er en elegant plante med graciøse, mimoselignende, lysegrønne blade, som den beholder hele vinteren, når den plejes godt.

Ved for høj temperatur eller for lidt lys taber den bladene forned, og især ældre planter taber let de nederste blade. Vil man se den smuk igen, må den beskæres hårdt i marts måned.

Pleje: Palisandertræ bliver som ældre potteplante næsten et lille træ, og først på dette tidspunkt, når planten er ved at være for stor til en almindelig stue, men kan være velegnet i en vinterhave, udvikles der regelmæssigt blomster. Temperaturen må aldrig komme under 16 grader C, og træk tåler planten ikke. Det skal regelmæssigt have vand, om vinteren noget sjældnere end om sommeren; men kun om sommeren tilføres næring.

Overbrusning af planten indtil flere gange om ugen har en gunstig virkning.

Formering: Erhvervsmæssigt formeres palisandertræ ved importerede, friske frø; men stiklingeformering er dog mulig. Ved frøformering skal temperaturen i såjorden være omkring 22-25 grader C. Stiklingeformering er vanskelig og foregår bedst ved 10-12 cm. lange stiklinger i juni ved en temperatur på 25 grader C. i et skygget drivhus.

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Reitzel / Borregaard BioPlant Aps:

(Biologisk bekæmpelse af skadedyr)

(pr.1/6-1999 hedder firmaet: **Reitzel BioPlant Aps** (på grund af Jørgen Reitzels alder))

(Førhen: e-mail: reitzel@reitzel.dk., hjemmeside: www.reitzel.dk)

fra 2001 hed firmaet: **Borregaard BioPlant Aps.**

Er du i tvivl, så ring til:

BorregaardBioPlant aps, Helsingforsgade 27 B, 8200 Århus N, **tlf.: 8678 6988**, fax: 8678 6922,

Hjemmeside: <http://www.nyttedyr.dk/>

E-mail: netsalg@bioplant.dk

De har et stort udvalg til biologisk bekæmpelse, så ring og spørg hvad du skal bruge, de hjælper gerne.

Agurkeplanter får i midten af august spindemidehunner, der kan gå i dvale og komme op til næste år, så rovmider er nødvendige, hvis man ikke næste år vil have et kraftig angreb af spindemider.

Rhododendron

Alle Rhododendron og Azalea, er det man kalder surbundsplanter, (kemisk sur jord) de kan altså ikke tåle at stå i jord, der har et for højt reaktionstal, hvilket vil sige, at jordens pH højst må være på 5,0 pH, (jordens kalkindhold måles i pH, hvor pH 7,0 er neutral, og jo lavere tal, jo mere sur jord) der må altså ikke være kalk i jorden til surbundsplanter.

Rhododendron og Azalea vokser næsten i etager, men kan skæres ned til 20-30 cm. i feb.- marts, og bliver så i de næste mange år tætte og kompakte, men Azalea vil altid ende med at få "etagevækst".

Har jorden et reaktionstal der er højere end 5 pH, kan surbundsplanter ikke optage de forskellige stoffer (bl.a. jern). For hvis jorden er for kalkholdig (f.eks.: pH 7,0) er jern så fast kemisk bundet, at fotosyntesen (bladmekanismen) i bladene ikke kan virke, fordi planten skal bruge jern til klorofyl (der sørger for fotosyntesen). Bladene bliver derfor små og gule og falder til sidst af.

Hvis jorden er tilpas sur, og der er nok af tilgængelig gødning, bliver bladene store mørkegrønne, og der kommer sidst på sommeren store knopper i enderne af de nye skud (de store knopper er blomster til næste år).

Rhododendron vandes og gødes godt i juli, hvor blomsterknopperne dannes, hvis der ikke er overskud af gødning, så dannes der kun skud-knopper og ikke blomster-knopper.

Hvis den danner blomsterknopper, men ikke blomstrer næste år, men knopperne bare visner og falder af, så er det fordi planten ikke kunne nå at modne/danne knopperne færdige, og så fryser knopperne ihjel om vinteren. Problemet opstår for det meste, hvis sommeren har været for kold og fugtig.

Kompost, der er lavet uden kalktilførsel, kan godt lægges ud i rhodendronbedet, som topdressing. Det kan også blandes i den spagnum man vil bruge til et bed, så bruges der 1/3 kompost og 2/3 spagnum.

Rhododendron kan ikke tåle at stå i tør spagnum. Planten skades hvis roden i en kort tid er tørret ud, og spagnum har meget svært ved selv at suge vand og at blive våd igen. Lad bedet blive helt vådt, så der er

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

klart vand på overfladen, så presses luften ud af den tørre spagnum-rodclump. Bagefter kan spagnummen selv suge vandet op igen, men ikke før det har været gennemvådt, hvis det først har været helt tørt.

Rhododendron sorter: Rhodo. "**Kermesina**" DAFO er en lille sund plante i hvid, rosa eller rød farve. Den bliver ca. 1 meter høj og bred, så den skal stå i forgrunden af bedet.

Rhododendronstiklinger laves af de nye skud fra samme år hvor stiklingerne skal laves, altså af det man kalder "årsskud", det nye skud knækkes af dér hvor det kom frem i forsommeren, så man står med hele den nye skudtilvækst. Derefter klipper man halvdelen af bladpladen af på de 4 øverste blade der skal blive siddene på stiklingen, hvorefter man fjerner den store blomsterknop, derefter sårer man stiklingen 2-3 cm. op ad stilken med en kniv. Så stikker man stiklingen godt ned i en potte der er fyldt med gødningsfri spagnum, hvorefter man dækker med, eller kommer det hele i en **hvid plastpose** man lukker for. Man kan evt. overspraye potte og stikling med en atamonopløsning før man lukker posen. Posen åbnes først lidt efter lidt, når man kan se at stiklingen har fået fat med den nye rod.

INKARHO Rhododendron:

(**I**nteressengemeinschaft **K**alktoleranter **R**hododendron - INTERESSENGEMEINSCHAFT KALKTOLERANTER RHODODENDRON).

Det er egentlig en fremavlet rhododendron (lidt magen til Cunningham's White) man for mere end 25 år siden opdagede kunne vokse tilfredstillende i alm. havejord.

Flere planteavlere sluttede sig sammen i et selskab - Kooperation, og startede forædlingen, der endte med en plante, hvor man bruger roden til at pøde div. rhododendron på, så resultatet er en plante, der kan gro i alm. havejord.

Men ved den plante (INKARHO) bør man passe på, at der ikke kommer "vildskud", der som følge af, at roden's blomst har en anden blomsterfarve end den der er poded på roden, så får den vildskud med hvide blomster, lidt lige som Cunningham's White.

Årsagen til det store forædlings arbejde er jo, at der med tiden ikke er mere spagnum tilbage i verden, til at dyrke rhododendron i.

Gødning: (ikke gødning for sent, så når de nye skud ikke at modne)

50 gr. **NPK (12-5-14)** gødning pr. m² d. 1. marts, af kvælstofgødning gives d. 1. juli 50 gr. svovlsur ammoniak pr. m², eller det samme i kalksalpeter, som der bl.a. er kalcium i, og det er der altid for lidt af i jorden. På den måde får man planter med store mørkegrønne blade.

Diverse special-gødning og -spagnum behøver man ikke ofre penge på. Hvis bladene ikke er grønne på bladfladen, og det **ikke** er **Thrips** der har stukket bladene og suget, så er det et mangelsymptom.

Alm. NPK(ikke helårgødning) tilføres, **rundt om hele planten**, for hvis det kun er på den ene side af planten "sygdommen" ses, er det roden der ikke får næring suget op, (hver gren på alle planter, har sine egne rødder !!) de **skal** stå i sur jord på under 5 PH.

1-5 **promille** Hornum gødning kan sprøjtes på bladene, det kan de godt optage.

(se øppe under **Gødning**)

Plantning / omplantning: At skaffe sine planter den rette surhedsgrad ved rødderne er relativt nemt, man planter dem simpelthen i rigelig ugødet grov spagnum med lidt finere iblandet, (til at holde på vandet, for ellers kan planterne tørre ud), det er rigtig godt at iblande granflis & nåle.

Man kan evt. lave et forhøjet bed, så planterne ikke har stående vand ved rødderne (om vinteren især). Hævede bede er ikke nødvendige, hvis der ikke på noget tidspunkt er stående vand i jorden. Det evt. hævede bed skal være så højt, at plantehullet er mindst 50 cm dybt uden at rødderne når jorden under det forhøjede bed. Jorden bliver ikke mere sur af tilført materiale, f.eks. kalksalpeter ændrer ikke på surheden.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Rhododendron må ikke få sol hele dagen, de kan heller ikke tåle at vintersolen kan nå dem, fordi solen varmer dem op og får safterne til at stige alt for tidligt. (Om vinteren kan de dækkes med grangrene.) Hullet de står i, skal ikke være alt for dybt (ca. 60 cm.), men bredt, Rhododendron har en bred rod, der er nem at flytte / plante om, den holder klumpen fint, så "jorden ikke falder af under omplantning". De kan bedst omplantes til september, og har det fint med grannåle eller granflis under sig. Hvis planten er meget stor, bør den skæres ned til 25-30 cm. over jorden før flytning i feb.- marts, ellers er der risiko for at flere grene tørrer ud og derfor dør, og derefter vandes planten godt resten af året, så kan den nå at skyde nye skud, der kan nå at blive vinterhårdføre med evt. blomsterknopper, der vil blomstre det følgende år.

Blomster / frøsætning: Det går ikke ud over næste års blomstring hvis man ikke brækker frøstandene af på planterne (men det ser måske ikke så pænt ud, med dem siddende på), men man er altså ikke tvunget til at fjerne alle frøstande. Men især når planten er lille og nyplantet hvor den ikke har så stort et rodnet og har brug for alt det den har til at danne nye blomstrende skud bør man nok fjerne frøstandene.

Hvis en plante får visne grene og bladene visner hver vinter er den angrebet af svamp, og der er ikke andet at gøre end at grave den op, og plante en ny.

Hvis knopperne springer halvt ud og derefter visner/rådner, er det skimmelsvamp, der er kommet på grund af vandmangel tidl. på året evt. om vinteren. Sprøjt med et middel mod svamp, og husk at de aldrig må stå tørt på noget tidspunkt af året (heller ikke om vinteren).

Skadedyr / sygdomme:

Øresnudebiller i planterne ses som "billetklip" i bladene, de udryddes ved at købe nematoder mod øresnudebiller hos Borregaard BioPlant (se dette), og derefter vande dem ud under planterne. Det gøres tidligt forår eller i aug., og hvis man ikke gør det, går planterne til, på grund af stor skade på planterødderne, for der kan være utrolig mange øresnudebille-larver under en plante, og de lever af rødderne, så "billetklip" er den mindste skade de gør.

Der kan også være Rhododendrontæger, der er en ca. 1½ mm lang trekantet tæge, der sidder parat til at stikke snablen ind i de nye blade om aftenen, det giver plettede blade, som om de er blevet stukket med en knappenål. Nympherne (børnene) kommer ud af bladribberne d. 1. maj - 1. juni og så kryber de små tæge-nymphur ud på bladene og stikker deres snabel ind i bladene.

Ca. d. 1. juli kryber de over på de nye blade og lever dér ca. 2 mdr., hvorefter de får vinger, parrer sig og lægger æg i de nye bladribber. De kan især ses om aftenen i stille vejr, som små trekantede insekter med blanke vinger på undersiden af bladene. Fra d. 1. maj - d. 1. sept. oversprøjtes undersiden af alle blade jævnlige med insektsæbe (om aftenen i stille vejr hvor de er fremme) så dør de, fordi de på det tidspunkt er meget følsomme overfor insektsæben hvis de rammes (nympherne ses på undersiden af bladene).

Man kan også sprøjte undersiden af bladene med et Pyrethrum-middel, det er en kontaktgift som kun virker, hvis insektet bliver ramt, og giften er kun virksom mod insekter (giften er udvundet af en rød margerit, som nu hedder: Chrysanthemum coccineum, Rosenkrave, som før hed Pyrethrum (den har gulerodsblad-lignende blade)).

En vinter med hård frost (20 grader i længere tid) kan også gøre det af med mange. Tægerne kan fanges med en støvsuger om aftenen, hvor de kommer frem.

Rhododendron-tæger er ikke meget for at flytte sig ret langt, så det er egentlig kun det første år, man skal være efter dem, og dem man har er for det meste nogle man har fået sammen med en ny plante.

De kan også få mel-lus, de "flyver op" når man rør planten, de udryddes også med insektsæbe.

Azalea (Japanske) kan få galler (kugler på bladet), man kan evt. vande med et svampemiddel eller en atamonopløsning, før blomstringen begynder.

Rhododrendron-bladplet: (tydelige rødlige pletter på bladene) Fjern angrebne planter eller klip den angrebne gren af langt nede, så er der håb. Der er ingen andre ting der hjælper på den sygdom.

Hvis **knopperne ikke springer ud**, men kun sidder som **tørre brune knopper med nogle knappenålstore knopper udenpå**, så er de angrebet af en svamp, som udryddes ved at alle de brune knopper brækkes af før juli hvor svampen smitter videre.

Hvis **knopperne tørrer / visner** før de springer helt ud, så bræk alle blomsterknopperne af før de skulle springe ud. Årsagen er en lille tæge der lever i blomsterknopperne, men forlader knoppen lige når knoppen skal springe ud. Hvis man brækker alle knopperne af tidligt om foråret, samler dem i en pose og brænder dem med det samme, så får man fat på de overvintrende insekter der overvintrer i knopperne, og så er smitten også væk.

Roser: Beskæres efter d. 15 april (ikke før).

Mange af de forskellige roser man kan købe i Danmark, egner sig ikke til at blive dyrket i private haver. For den private havemand kan / må ikke bruge de effektive sprøjtemidler. Flytning af roser foregår i oktober, hvor der er varme i jorden endnu, husk en god rodklump, dæk jorden om rosen bagefter, så den kan bruge vinteren til at danne nye rødder. Roser med blade, plantes først når der ikke mere er frost i luften. Sørg for at det nye plantested er helt fri for gamle træerødder, efter fældede træer, fordi rodresterne kan være angrebet af en svamp der hedder rodfordærver.

Espalier-roser = ca. 1,5 m. høj, **Klatre-roser** = ca. 3 m. høj.

Romance (rosarød), **Per Gynt** (gul) er nogle af de bedste.

God slyngrose: Symphonie: Velduftende, postkasserød og 4 m. høj

God rose: Santana: Velduftende, postkasserød og 3 m. høj, kraftigvoksende m. læderagtige blade.

New Dawn: cremefarvet. **Heidelberg:** rød. **Kassel:** rød. **Romance:** Rosa-rød (stærk og robust)

Man er for ca. 20 år siden holdt op med at bedømme og give roser værdital, som vi købere så kunne bruge når vi ville finde en rose til vores have.

Værditallet var udregnet efter bl.a. duft, sygdoms-modstands-dygtighed og blomstens holdbarhed. Så alt i alt har det resulteret i, at der er en masse roser til salg, men de fleste af dem kan ikke tåle det danske klima, men det kan vi ikke få at vide nogen steder, fordi der ikke findes en database med de oplysninger i de skandinaviske lande. **MEN**, i No ved Ringkøbing er der en rosenhave (Martha og Søren Laubjerg's planteskole). De har igennem flere år bedømt og vurderet 142 sorter af moderne roser.

Roserne har været til bedømmelse flere gange og er blevet bedømt for sundhed, blomsterrigdom og det visuelle helhedsindtryk, det har givet det resultat at **de bedste roser i Laubjergs rosenhave er:**

Slyngroser: Rosenresli, New Dawn, Polka, Rosenholm og Schneewaltzer.

Buketroser: Astrid Lindgren, Leonardo da Vinci, Riberhus, Christian VI og H.C.Andersen.

Storblomstrende: Alexander, Caroline de Monaco, Karen Blixen, Leonora Christine og Tivoli 150.

Bunddække roser: Easy Cover, Sommerwind, Tommelise, White Cover, Bassino og Gentle Cover.

Vil man have mere information så har Søren Laubjerg, Borkvej 18, No, 6950 Ringkøbing, tlf.nr. 9733 0236, eller <http://www.laubjergs-havecenter.dk/>

"**Engelske**" roser (**Austin roser**) dufter næsten allesammen, de bliver ca. 1-1½ m. høje, de er krydset frem mellem de forskellige eksisterende roser, både de gamle og de nyere. De ligner de gamle roser, men de har alle de gode egenskaber fra begge stamforældre, de dufter og blomstrer længe og flere gange.

Der er bl.a.: Charles Austin, Leander & My Quin, de lavere er bl.a. Bonnica, Romanze & China Town.

Roser beskæres med en skarp saks **efter** d. 15 april, så er der ingen fare for at de nye skud fryser væk, så er de nye skud jo først fremme til maj. For tidlig beskæring går ud over de nye skud ved nattefrost, de blomstrer 2 mdr. efter beskæring. Tynde svage skud skæres først af. Grene med brune pletter **skal væk, helt væk** (det kan være rosenrust el. stråleplet), de skæres med en skarp saks 1 cm. over et udadgående

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

skud, men hvis man har mange roser der skal beskæres, så kan man jo ikke gå og "nusse", så klipper man bare dem alle ned til 20 cm. over jorden. Man bestemmer selv hvor meget de skal skæres ned, men det kan se godt ud med roser der ikke er så hårdt klippet ned. Hvis rosen klippes meget ned, kommer der få, men store blomster. Lader man dem stå, næsten uden beskæring, kommer der mange, men mindre blomster. De gamle roser (incl. Austin roser) skal ikke beskæres, men man kan udtynne dem.

Klatre og espalier roser studses kun lidt. Men de kan godt klippes ned som de andre, men det går ud over blomstringen det første år. "**De gamle roser**", altså dem fra før 1. verdenskrig beskæres sparsomt.

Højstammede roser er måske bedst i store krukke, som så om vinteren kan lægges ned så hele planten derved kan overdækkes om vinteren, så det sarte podested beskyttes. Det er jo podestedet der på alm. roser er min. 10 cm. nede i jorden.

Stiklingeformering: Roser kan *mutere*, så 1 enkelt gren ændre blomsterfarve, det sker i bladhjørnet hvor det nye skud skal begynde, man kan lave **nye roser** på den måde, man tager 10-15 lange stiklinger, potter dem så kun 2-3 knopper er over jorden, kommer 1 hvid plastpose over, sætter potten i 25 grader og efter ca. 4 uger skulle der gerne være kommet rødder på den lille nye plante. Rodægte selvlavede roser skal altid vinterdækkes den første vinter. Eller: ca. d. 1. okt. klippes mange roser halvt ned, disse afklippede kviste sættes ned i jorden i drivhuset, så har mange af dem fået rod til foråret. Stiklingeformering lykkes for det meste kun på buketroser, altså **ikke tehybrider** som f.eks. Troika, Superstar, Gisselfeld og lign. **R. canina** (hunderose) og **R. multiflora** (mangeblomstret rose) er dem man bruger som grundstamme i Danmark til roser (dem "man" okulerer/poder på). **Rosa Rugosa** (hybenrose) kan beskæres helt ned til jordoverfladen. De kan skyde fra roden, og bør skæres ned når de er blevet over 1½ meter høje. Efter nedklipping skyder de kraftigt og kan blomstre den kommende sommer. Den er næsten ikke til at udrydde, fordi der bare skal være 5 cm. rod tilbage som så vil blive til en ny plante, det er også på den måde man kan formere den, altså ved at plante små rodstykker lige under jordoverfladen. RoundUp kan udrydde den, hvis man sprayer bladene over lige før bladfald til efteråret, hvor alt næring bliver trukket ned i roden. Så vil det aktive stof glyphosat sørge for at roden dør i løbet af vinteren. Roser vil gerne have en del vand og gødning, de skal jo yde en del blomster vi kan glæde os over. Roser kan, ligesom alle andre planter, ikke tåle stående vand i jorden, især om vinteren, så dør de. Rosenplanter kan godt blive for gamle (40-45 år), og så er der ikke andet at gøre, end at plante nogle nye. Det bedste tidspunkt at plante roser på er mellem 10-20 oktober, og evt. uden klump. Hvis du skal plante en rose hvor der har stået roser før (alle planter i rosenfamilien), kan man komme over problemet med **rosen-jordtræthed**, ved at plante eller **så tagetes i jordstykket**, og lade dem stå der mindst 1 år, så er det på forunderlig vis et overstået problem, selvom man endnu ikke fra forskningens side kan forklare hvorfor. **Rosenrust**, **stråleplet** og **meldug** (hvid belægning på bladet) er de værste sygdomme på roser, fjern alt det syge, så det ikke ligger på jorden, for på den måde smitter det, til næste år. Rosenrust og Stråleplet smitter voldsomt. Rosenrust, Stråleplet og Meldug overvintrer på roserne på grene og knopper. Om foråret kan man beskære sig fra det, megen smitte overvintrer på de nedfaldne blade. En hård vinter kan udrydde megen sygdom. Rust og Stråleplet ses som brunsorte pletter på grenene. I januar kan man klippe roserne ½ ned, og rense jorden for **alle** blade, så er den værste smitte fjernet fra roserne. **Rosensvampemidler bruges fra maj og sommeren over** hver 14. dag. Altså det skal bruges lige fra løvspring før angreb af svampene kan ses, ellers er det for sent. Midlerne skal bruges forebyggende. Får roser **stråleplet** (sort plet med gul bund), så sprøjt med et godt svampemiddel mod stråleplet hver 14. dag lige fra starten af maj, og fjern alle nedfaldne blade. Klip evt. planten hårdt ned ved forårsbeskæringen, og **hold rigtig meget rent** under planten, for svampen overlever i gammelt plantemateriale, og ikke i bar jord. Man kan også sprøjte med en blanding af **1 del skummetmælk & 1 del vand**, og bladene bliver på forunderlig vis kraftige og blanke, og det beskytter planterne. Får roser **rosenrust** (rustfarvet på undersiden af bladet), (orange gule sporer på undersiden af bladene) er der et nyt middel, der virker på både **rosenrust, meldug og stråleplet**. Midlet hedder **Baymat Rosenspray** (forhandles kun som spray). (**Rust** kan kun fjernes med et svampemiddel) **Antrakol** er virksomt mod svamp i roser. **Kraftig beskæring anbefales under alle omstændigheder, på de roser der året før har været angrebet af sygdomme.** Under roser bør dyrkes

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

tagetes, der efter de seneste forskningsresultater sandsynligvis fjerner de skadelige stoffer i jorden, også nematoder, for der er forskellige slags nematoder, altså også nogle der skader roser.

Rosenblade der ruller sammen, gør det på grund af en rosenгалhveps. Knus den lille larve med det samme, men rosen tager ikke nævneværdig skade af rosenгалhvepseangrebet.

Snegle i have og drivhus.

Bekæmpelsesmetoder mod snegle uden hus (Øl, Kødbenmel eller Nematoder)

Forskellen på de alm. Nøgensnegle og Dræbersnegl (incl. den røde & den sorte skovsnegl) er åndehullets placering, der på alle nøgensnegle er i højre side, når man står bag ved sneglen.

Åndehullet sidder altid i det man kalder **kappen**, der er det **glatte stykke** på sneglen fra hovedet og bagud.

Dræbersnegl (spansk skovsnegl), **rød skovsnegl** & **sort skovsnegl** er tæt i familie med hinanden, og de har alle 3 **åndehullet foran i kappen** i højre side.

Alle de andre nøgensnegle har deres åndehul **bagerst i kappen**, også i højre side.!

Øl.

Der er et måske effektivt middel mod (også) de store snegle, som er brugt længe, og det er alm. øl (evt. noget der er blevet for gammelt til at drikke eller måske dovent).

Man gør således: Et stort glas eller plastbæger, graves ned i jorden (der hvor sneglene plejer at komme), det graves ned så overkanten af glasset er ca. 3 cm. over jordoverfladen, derefter fyldes glasset ½ op.

Man skal selvfølgelig sørge for at der ikke kan komme evt. regn ned i glasset (så øllet bliver tyndt). Sneglene drukner sig deri, så man skal selvfølgelig efterse det hver dag og evt. forny øllet i glasset.

Det omtalte middel er egentlig ikke noget jeg har gået og reklameret med, at jeg brugte, for du kan jo nok se hvad de forskellige ville sige om mine evt. manglende evner, når jeg gav de forhadte snegle øl i deres eget glas. Men det virker ovenud fint her hos mig. Øl-måden er uhyre effektiv, det er også en fin måde at se hvor mange snegle der er i området på. (Så man evt. kan se om nematoderne har virket) Levende snegle kan mest humant aflives i kogende vand. Selv skadedyr bør jo behandles på en rimelig måde.

Kødbenmel.

Pensioneret havebrugskonsulent Erik Kiel var blevet så træt af de såkaldte dræbersnegles hærgen i haven, at han opfandt sin egen sneglefælde.

Erik Kiel's kreative sneglefælde, som koster under en flad femmer at fremstille, består af en plasticdunk, f.eks. en 2-liters mælkedunk og et rør, som rulles af et stykke stift plastic, som holdes sammen med hæfteklammer eller et stykke tape.

Røret sættes fast i dunkens tud, således at det længste stykke sidder indvendigt.

Man kan også bruge en alm. plastflaske, f.eks. fra en colaflaske, den skærer man over ca. 1/3 nede på flasken, man tager derefter flasketuden og putter ind i resten af flasken, så den vender indad, derefter sætter man de 2 dele sammen med kraftig tape, så nu er det en sneglefanger sneglene ikke kan finde ud af igen.

Dunken gøres våd indvendig, og der hældes en teskefuld kødbenmel ned i dunken.

Ryst dunken, så kødbenmelet fordeles på dunkens indersider.

Dunken lægges derefter ud mellem havens bunddækkende planter, lidt på skrå, så åbningen / tuden har kontakt med jordoverfladen, og vandet ikke løber ind i flasken.

Kødbenmel tiltrækker snegle, fordi det indeholder masser af protein.

Sneglene kravler derfor ind i dunken, og selv om de gerne vil kravle ud igen, kan de ikke finde udgangen.

Indtil videre har sneglefælden været en stor succes. Da han (Erik Kiel) afprøvede den i en planteskole, gik der på én nat 175 små dræbersnegle i dunken.

Nematoder imod snegle.

Virker bedst / hurtigst på snegleyngel / de mindre snegle)

Det med at købe de forskellige nyttedyr i de forskellige havemarkeder, kan man for det mest godt glemme alt om, for personalet er tit ikke informeret om hvad firmaet, de arbejder i, kan fremskaffe.

Men når man "går ind på" www.nyttedyr.dk

<http://www.nyttedyr.dk/skadevolder/snegle.aspx>

Så er man på Borregaard Bioplant's hjemmeside, hvor man via deres hjemmeside finder rundt i, hvad man har brug for, imod de skadedyr man slås imod.

Førhen hed firmaet: Reitzel - Biologisk bekæmpelse af skadedyr.

Efter 2000 hedder firmaet Borregaard Bioplant APS, de skriver bl.a. således:

Nemaslug indeholder nematoder af arten 'Phasmarhabditis hermaphrodita'. Disse nematoder er små gennemsigtige rundorme på ca. ½ mm.'s længde, der kun angriber snegle.

Nemaslug er meget velegnet til bekæmpelse af de små grå agersnegle (*Deroceras agreste*) og netsnegle (*Deroceras reticulatum*), der er almindeligt udbredt i væksthuse og landbrugskulturer.

Der kan også være delvis effekt mod små stadier af dræbersnegle.

Hvis de ikke kan levere, så kan man søge på internettet efter: Nemaslug

Det hedder de internationalt.

Da jeg i forsommeren 1999 købte 12 mill. nematoder kostede det: 207,- (alt incl.)

Ca. 11 dage efter "sneglebadningen" var det sjældent, jeg så et sneglespor i drivhuset, og ingen i haven.

Biologisk bekæmpelse er måske nødvendigt i have og drivhus, for dér hvor sneglene har kravlet efterlader de et slimlag, og i det kan der være colibakterier, og slimlaget er derfor giftigt.

Jeg opdagede at det ikke var nødvendigt hvert år, at bestille en ny portion nematoder imod nøgensnegle, nematoderne kunne åbenbart "overvintre" i min have, så de også "var klar til at tage fat" i det nye år.

Senere fandt jeg ud af, at jeg kun behøvede at købe nematoder hvert 5. år.

Jeg bor ellers ud imod DSB's S-tog skinner, hvor der er en grøft med vand i, på hver side af skinnelegemet.

Jeg plejer at gøre således (med stort held):

Når jeg syntes, at det er på tide at gøre noget ved snegleplagen, så bestiller jeg nematoderne, til levering på min adresse.!

(De plejer at blive leveret efter ca. 3-4 dage., de leveres som et gråt pulver, der skal opløses i koldt vand) Næste dag begynder jeg at indsamle nøgensnegle, og de opbevares i en plastspand med låg, spanden står i skyggen til jeg modtager nematoderne.

Når jeg har modtaget nematoderne, venter jeg til om aftenen, hvor jeg kommer nematoderne over i en spand med 10 liter alm. koldt vand, det hele bliver rørt godt & grundigt rundt, så nematoderne er blandet op i vandet.

Derefter kommer jeg alle nøgensneglene over i "deres badevand", og der røres forsigtigt igen i nematodevandet.

Efter ca. 1 minut hældes "det hele ud i haven" om aftenen, hvorefter sneglene let finder tilbage til dér hvor de plejer at være, de har jo hele natten til at finde tilbage i.

Snegle har en yderst veludviklet stedsans, så de finder let tilbage til deres egen plads i haven.

Efter ca. 14 dage går sneglene i stå, og spiser intet mere, de ligger helt stille, imens nematoderne udvikler sig indeni dem.

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

Nematoderne opformerer sig inde i sneglen, "det gør de også ude i den vilde natur", når en "dræbersnegl" opdager en syg snegl, så æder de den, og bliver på den måde smittet med nematoder, og så går det forfra igen, med at sneglen efter ca. 14 dage ligger stille og derefter bliver ædt af en dræbersnegl osv...

En af de største "fiduser" ved at bruge nematoderne, der jo er fundet i den danske natur, er at de dyr der også æder nøgensnegle, de tager ingen skade af nematoderne, de har jo "siden tidernes morgen" mødt nøgensnegle der var smittet med nematoder, et andet smart træk er, at "rovdyret/nematoden" kun angriber lige netop den skadevolder vi gerne vil af med.

Tempeltræ (Ginkgo biloba)

Tempeltræfamilien (*Ginkgoaceae*)

Navnet *Ginkgo* er en forenkling af det kinesiske navn **yinkuotsu = sølvabrikos**.

I dag findes kun 1 enkelt art tilbage (*Ginkgo biloba*), der er blevet kaldt et levende fossil, der er ca. 230 mill. år gammel (forstenede blade af arter, der har været nær beslægtet med den nulevende art, er fundet i aflejringer på Grønland og Bornholm. Man mener, at der i Mellemeuropa har vokset 1 enkelt art, så sent som i tertiærtiden), og kun menneskets interesse i denne planteart har været årsag til, at den har overlevet. I Japan og Kina, hvor de ældste nulevende eksemplarer findes, har træet været helligt og har næsten altid været plantet i forbindelse med eller i umiddelbar nærhed af klostrene / templerne. Der bliver træet over 50 m. højt.

I 1690 blev træet fundet i Japan af en botaniker ved navn Kämpfer; men først omkring 1730 indført til Europa af en formodentlig engelsk handelsmand, der hjembragte 5 små planter.

Tempeltræet er særbo, d.v.s., det er enten hun eller hantræ. **Plantetype:** Løvfældende træ.

Voksested: Lyse, ikke-vindudsatte steder. **Højde:** 10-20 m.

Formering: Frø, står der i bøgerne!!

(Mine planter kan ikke læse) Jeg laver stiklinger af vores træ, fordi det gror meget hurtigere end mange andre templetræer, så jeg plejer at tage stiklinger af de nye skud der er kommet samme år, når de er holdt op med at vokse i længden, og altså er modnet. De bliver revet af, så der er "hæl" med (i "hælen" er der altid specielle celler, der kan danne rødderne, de celler er også de samme der danner callus, altså lukker såret på stammen af træet), derefter bliver de stukket i drivhus, og gror ganske fint.

Stammen opret, trind. *Blade* i skrue på langskuddene eller i knipper på kortskuddene, langstilkede med rombisk til halvcirkulær bladplade med flere gange gaffelgrenede nerver. Bladet er ved grunden kileformet til lige afskåret, i randen spids til buttakket, uregelmæssigt lappet, altid med den dybeste indskæring i midten. *Blomstring:* maj-juni. *Hanblomster* i stilkede, hængende rakler fra hjørner af små lavblade på kortskud. *Hunblomster* også på kortskud, langstilkede, med 2 frøanlæg, omgivet af en lav krave. Frøene næsten blommestore, gullige, spiselige (sød smag), omgivet af en frøskal, som ved modenhed har en intensiv lugt af harsk smør (smørsyre eller sure sokker). *Indholdsstoffer:*

Flavonglycosider bl.a. ginkgetin, hudirriterende fenoler, diterpener (ginkolid) og andet. *Anvendelse:*

Udtræk af de aktive stoffer, til behandling af kredsløbsforstyrrelser, især hos ældre mennesker.

Vækstkrav: Tempeltræet er i Danmark fuldt hårdført, det stiller ikke særlige krav til jordbunden, men foretrækker en nogenlunde veldrænet jord på ikke-vindudsatte steder.

Ginkgo biloba skal først beskæres i maj - juni, men kun det der er vissent og tørt. Tempeltræ kan beskæres / klippes lige som en hæk, det klippes bedst i feb.-marts, så planten kan nå at danne nyt som kan nå at blive tilstrækkelig vinterhårdfør før vinteren, ellers dør den i skudspidserne. Nogle gror meget langsomt, og kan fryse en del tilbage i hårde vintre. Træet gror på nordgrænsen hos os, og kan fryse lidt ned i hårde vintre (træet har løvspring sent på foråret). Bladene er en slags løvbladlignende nåle, vifteformede med gaffelgrenede nerver; men templetræet er alligevel ikke et nåltræ. Det henregnes til en særlig gruppe under de nøgenfrøede, der sammen med koglepalmerne udmærker sig ved at have en meget primitiv form for befrugtning. Denne sker ved, at selvbevægelige hanlige spermatozoider i fugtigt medium, f.eks. regndråber eller lignende, bevæger sig over til det hunlige støvfang, der befinder sig

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

direkte på frøanlæggets ægmund. Da tempeltræet er særbo, må de hanlige støvkorn først af vinden føres over på hunplanterne, hvor de derefter (i fugtigt vejr) trænger videre ind i støvkammeret, hvor de spirer. **Formering:** Formeringen sker ved frø, som først kommer når træet er gammelt nok, men vil man selv fremavle disse, skal man plante både hun- og hanplanter i nær indbyrdes afstand, således at den særlige bestøvning bliver mulig.

Valnød:

Valnød bliver nok for stort et træ i små private haver. Ved de træer man selv har sået, kan der gå tæt ved 25 år før de bærer nødder. Ved de podede træer går der "kun" 10 år.

Valnød er i stand til at bestøve sig selv. Hvis valnødderne falder af, når de er på størrelse med hasselnødder, så er de ikke blevet bestøvet. plant et nyt træ.

Valnød er gode i snaps. Man plukker 12 stk. pæne nødder lige når de er færdige med at vokse, altså når de har nået den færdige størrelse. De renses for stilk og blomsterrest, skæres i kvarte (incl. skallen) og kommes i et glas der kan lukkes lufttæt, der hældes ½ Brøndum-snaps over, låget lukkes så tæt man kan. Dette står i 2 måneder hvorefter det hele hældes over i et kaffefilter (med et glas under). Dette koncentrat kan gemmes på flaske så længe man vil, og bliver kun bedre jo flere år der er gået.

Man bruger 14 milliliter koncentrat til ½ flaske (35 cl.) Brøndum-snaps, denne væske kan man bruge meget tid på at kontrollere smagsudviklingen på (jo mere koncentrat jo stærkere, men ikke nødvendigvis bedre).

Grøndal (Det største), **Solbjerg** (Det mellemste), **Klosternød** (Det mindste, ca. 15 m. høj)

Det er altid bedst at købe et træ der er podet, så skal det ikke være så gammelt før det bærer nødder.

Nogle få sorter kan ikke bestøve sig selv, men de fleste kan.

Et "frøsået" valnøddetræ der ikke bærer nødder, er måske for ung endnu, for der kan godt gå 25 år. Ellers kan man "ringe" stammen. **1 cm. bredt snit på 2/3 rundt om stammen, således "ringer" man stammer.**

Valnød **må kun** beskæres i august-september (så bløder det ikke), men det har ikke godt af det.

Han-blomsterne (raklerne) kommer ud på de nye skuds spidser, så hvis de fleste bliver skåret af, kan de jo ikke bestøve hun-blomsterne næste år.

Hvis det bliver beskåret tidligt forår, "bløder" det kraftigt, men det dør ikke, hvis det ellers har det godt.

Man må **aldrig** komme **noget** på stedet bagefter for at lukke såret, det gør planten bedre selv, sørg kun for at snittet er helt glat, så kan evt. smitte ikke så let sætte sig fast. (Se evt. Hul i træet)

Hvis bladene bliver hullet eller der er små "galler" på bladene, bør man ikke gøre noget ved det, de skader ikke. Valnøddeblade er meget langsomt omsættelige i komposten.

Opbevaring: Nødderne må godt selv falde ned, så er de rigtig modne. Ved bad i 20-25° varmt vand går den grønne skald af, derefter kommes de i "bad", lavet af ½ spsk. kloramin pr. 1 liter vand i 1-2 minutter, hvorefter de skylles i flere hold vand, de tørres godt bagefter evt. 1 time ved 40° i ovnen. Kloramin dræber eventuelle skimmelsvampe, der kan trække ind i nødden, og det kan danne aflatoxin, der er en meget farlig gift. De opbevares derefter frostfrit-køligt, men ikke for tørt, da de så vil tørre helt ind.

Nye valnøddetræer:

Der er i 1998-99 lavet en indsamling af valnødder i Norge, Sverige og Danmark, for at finde det bedste træ.

Der kom mere end 1800 prøver, og der var meget forskellige størrelser nødder, lige fra jordnød- til hønseæg-størrelse (fra 4-25 gram), og ud af dem bliver der udvalgt 50 stk., som så skal podes og forsøgsdyrkes. Senere skal der så udvælges igen, så det ender med et rigtig godt træ man kan købe og plante i haven. Det nye træ er podet lige som pære- æble- blommetræer er i dag.

Det endelige resultat kommer først på markedet i ca. år 2009.

Men det bliver også værd at vente på, fordi det nye træ man til den tid kan købe, vil bære valnødder meget før de træer man evt. vil så i dag. De fleste valnøddetræer der i dag står i de danske haver er frøformeret, og derfor skal de være mindst 10-15 år gamle før de bærer nødder. Men det nye podede træ

Tips om alt - i hus og have

03-11-2015

De bedste planter under de givne forhold, og de gode tips om hvordan- og hvornår man gør "det".

vil bære i løbet af 1-2 år, fordi den kvist man har brugt til podningen jo kommer fra et træ med en vis alder, og den alder har kvisten jo også, og derfor har det nye træ også den alder.!!

På denne hjemmeside kan man evt. se hvordan det går med de nye planter:

<http://www.westergaards.dk/>

<https://www.youtube.com/watch?v=3vIzUq-s62s&feature=youtu.be>

Ejeren hedder: Lars Holmboe Westergaard, Rynkeby Hestehave 42, 5300 Kerteminde, Danmark,

Født: 5. Marts 1959, E-post: lars@westergaards.dk, Telefon: 26575974

Holger Pedersen, Marbækvej 11 A, 3600 Fr.sund, tlf.nr.: 4731 4705, 3033 8311 mail: hope@post.tele.dk

Internetsider:

Engletrompeter:

<http://www.havenyt.dk/artikler/prydhaven/blomster/stauder/564.html>

(Tonny Sorrow Hansen døde d. 20/7-2012)

Havenyt: En af de bedste hjemmesider ang. planter: <http://www.havenyt.dk/>

Sneglenøgle, nøgle til identifikation af Ibirisk Skovsnegl (dræbersnegl):

Http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Artsleksikon/Dyr/Bloeddyr/Snegle/Snegle/Noegle_identifikation.htm

Kontakt

Marbækvej 11 A, 3600 Frederikssund

Fastnet: 4731 4705

Mobil: 3033 8311

hope@post.tele.dk